

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡ.

αντί

Περίοδος Β, Τεύχος 42, Σάββατο 3 Δεκεμβρίου 1976

Δρχ. 20

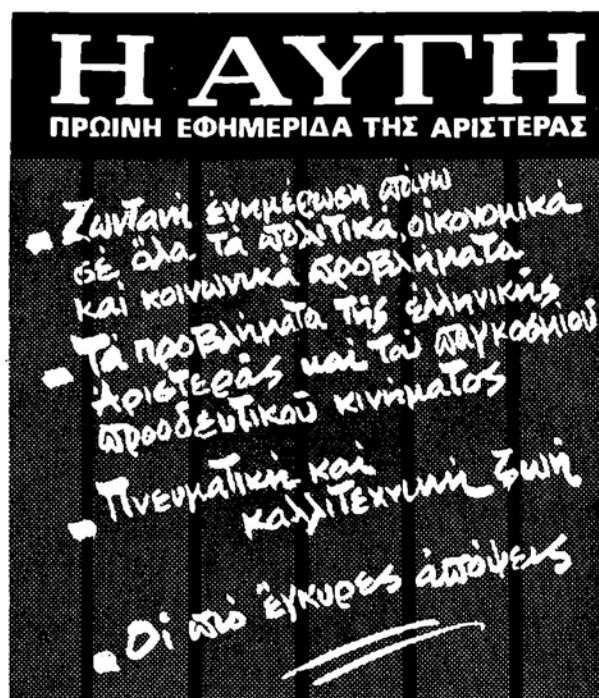
Ο ΜΑΡΚΟΣ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ

Ἡ
Ε.Α.Δ.Ε.

ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς ὀχθῆς

**Καινούργια στή μορφή
Ζωντανή
στό περιεχόμενο
Μαχητική
καί ανανεωμένη
Έπαλξη για
τή δημοκρατία και
τό σοσιαλισμό
Πρωτοποριακό
όργανο αλλαγής**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Νικηταρά 2, τηλ. 609.150, 622.496

ΚΑΡΠΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
παρουσίαση - σχολιασμός
ΘΑΛΗ ΔΙΖΕΛΟΥ

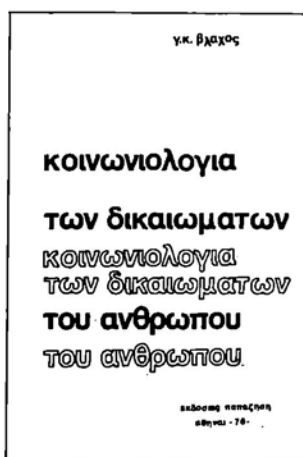
Το ντοκουμέντο που έμεινε θαμένο επί 118 χρόνια και ανακαλύφθηκε στο Παρίσι (τό 1975) μετά από συνεργασία του οίκου «Παπαζήση» με τον «Ταχυδρόμο». Δημοσιεύεται τις μέρες αυτές ολόκληρο, για να φωτίσει εκατοντάδες άγνωστα και σκοτεινά γεγονότα του 1821.

Μια ζωντανή 'Ιστορία της 'Ελληνικής 'Επανάστασεως γραμμένη από έναν πρωταγωνιστή της

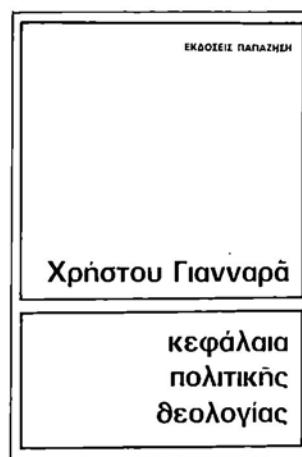
Ειδική Προσφορά των εκδόσεων ΠΑΠΑΖΗΣΗ για την 25η Μαρτίου.

‘Η έκθεση μιάς πολύπλευρης προσπάθειας για την αποτροπή των καταστροφικών εξελίξεων στην ‘Ελλάδα και την Κύπρο — εξελίξεων που όφειλονταν στην πολιτική των ΗΠΑ. Μία νέα θεώρηση της μεταπολίτευσης της 23ης ‘Ιουλίου.

Σ’ αυτό το βιβλίο ο καθ. Γ. Κ. Βλάχος αναπτύσσει την ιδέα ενός συστήματος προστασίας των «δικαιωμάτων του ανθρώπου» σε συσχέτισμό με τα κοινωνιολογικά δεδομένα και τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς που συνέβαλαν στη διάπλαση αυτού του συστήματος.

‘Η αναζήτηση της λαϊκής αυτοσυνειδησίας και της ταυτότητας του Νέου ‘Ελληνισμού στις ρίζες της ορθόδοξης εκκλησιαστικής παράδοσης, είναι το «πολιτικό» πρόβλημα που θέτει αυτό το βιβλίο.

Το πιο αντιπροσωπευτικό έργο του Β. Βασιλικού: ‘Εδώ, πέρα από την πορεία ενός συγγραφέα, αντικατοπτρίζεται η μοίρα μιάς γενιάς, της πρώτης μετεμφυλιακής γενιάς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

“ Η ἐνημέρωσις προφορικῶς ”	6
Γ. ΝΗΣΙΩΤΗ: Τὸ Κυπριακὸ	7
ΕΑΔΕ: Ἐπὶ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς ὁχθῆς	8
Η. ΚΑΡΡΑ: Ν. Δημοκρατία: ἡ ἀνάλυσις ἑνὸς κόμματος	13
Ρ. ΚΩΣΤΗ: Τὸ “νερὸ”	17
Α. ΦΑΚΙΝΟΥ: ΗΓΙΑ καὶ Ἀφρική	18
Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ: Ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση	20
ΕΛ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ: Κοινωνικοποίηση	21
ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΦΕΙΑΔΗ: Ἡ συνέλευσις τῶν Καπεταναίων	24
ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ἔκθεσις γιὰ τὸ '44	29
Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ: Στασιμοπληθωρὶσμός	34
ΧΡ. ΓΙΑΝΝΑΡΑ - ΙΩΑΝΝΟΥ: Γιὰ τὸ λαϊκὸ Πολιτικὸ	36
ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ: Τὸ τελευταῖο κείμενο	38
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	45

Τεχνικὲς δυσχέρειες ποὺ ἔαφνικὰ προκύπτουν καὶ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ξεπεραστούν, μᾶς ὑποχρεοῦν νὰ κυκλοφορήσουμε σήμερον μὲ λιγότερες σελίδες. Ἐποῖ, μαζί μὲ τίς ἄλλες ἐλλείψεις - στὸ τομέα τῶν καλλιτεχνικῶν, βασικὰ, θεμάτων - μένουν ὑποχρεωτικὰ γιὰ τὸ ἐπόμενο τεύχος, τὸ τέλος τῆς μελέτης τοῦ Ν. Ψυρούκη γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐνότητα καὶ τὴν ξένη κηδεμονία, καὶ τὸ πρῶτο μέρος τῆς “διαμάχης” Κορδάτου - Ζεύγου, γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῆς Ἐπανάστασις τοῦ '21, ποὺ εἴχαμε προαναγγεῖλει.

Ζητάμε πολλὰς φορές συγγνώμην ἀπὸ τοὺς φίλους ἀναγνώστες.

Κάθε ἐνυπόγραφο ἀρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμην τοῦ συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕ-
ΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Ἀθήνα 601.

Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 732-713.

● Ἰδιοκτῆτης - Ἐκδότης - Διευθυντής:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκρά-
τους 131. ● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ, Αἰγαίου 16,
Ἄνω Καλαμάκι. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ.
ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ἀτελιέ: Α. Σ.
ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόβου 12. ● Τὸ
«ΑΝΤΙ» τυπώνεται ἀπὸ τὴν ΕΚΔΟΤΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ «Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε., Φιλαδέ-
λφειας 4.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ - ΕΝΟΤΗΤΑ

Ἡ ἀνοιχτὴ ἐπίθεσις, βρίσκεται στὴν πλήρη ἀνάπτυξή της: Ὁ
τουρκικὸς ἱμπεριαλισμός, προκαλῦμα τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐπέκτατι-
σμοῦ, εἶναι τώρα πιά ὀλοφάνερος κίνδυνος. Οἱ “ἱέρακες” τῆς
“Ἀγκυρας ὀπλίζουν καὶ ἀκονίζουν τὰ νύχια τοὺς στὰ τροχέια τῆς
Οὐάσιγκτων.

Ἀπλὲς χιλιοειπωμένες ἀλήθειες!

Μόνον ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μὲ τὴν ἀσυγχώρητη “διαλλακτικότη-
τά” της, θέλησε νὰ τίς ἀγνοεῖ. Νὰ πιστέψουμε πὺς οἱ διαβεβαιώ-
σεις τοῦ Κιούμπιτς πρὸς τὸν κ. Καραμανλῆ, τὴν καθυσάχασαν; Ἡ
“διαλλακτικότητά” καὶ ἡ ἐλλειψὴ πρωτοβουλιῶν ἔχουν βαθεῖες ρί-
ζες: Εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐξάρτησις.

Ἀπὸ τίς στήλες αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ, ἀκριβῶς πρὶν ἓνα μῆνα,
ὁ ἀπόστρατος στρατηγὸς Ἀ. Σιάπκαρὰς διατύπωνε μερικὲς ἀπλὲς ἀ-
λήθειες: Γιὰ τίς βάσεις, τὸ ΝΑΤΟ, τοὺς ἀμερικανούς, τὸν ἐπερχό-
μενο κίνδυνο. Γιὰ τὴν ἀνάγκη καθορισμοῦ μιᾶς ἀνεξάρτητης Ἀμυν-
τικῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς. Ἀλλὰ μόλις προχθές, ὁ Ὑπουρ-
γὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἐξέφραζε τὴν ἰδεολογία τῆς ἐξάρτησις, δια-
δήλωνε τὰ φιλοαμερικανικά-φιλονατοϊκά αἰσθήματά του καὶ, “οὐδε-
μίαν σύρραξιν ἢ κίνδυνον” προέβλεπε. Ἀπὸ ποῦ ἄλλωστε; Οἱ στορ-
γικοὶ πάτρωνες, μᾶς “προστατεύουν”. Καὶ πρὶν δυὸ μῆνες, ἡ κυ-
βέρνησις ἀντιδικοῦσε ἔντονα μὲ τὸν Τύπο ποὺ ξεσήκωνε... “ἀντιαμε-
ρικανικά” αἰσθήματα.

Γιὰτί, γράφονται, ὅμως αὐτά; Μήπως ἀπὸ ἀντιπολιτευτικὴ διάθε-
σις; Θὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ κάθε μέτρο ἢ σύνεσις. Ἀντίθετα, πιστεύομε
πὺς τὴ στιγμὴ αὐτὴ πρέπει νὰ τονιστεῖ ἡ Ἐθνικὴ Ἐνότης. Ἀλ-
λά χρειάζονται πρωτοβουλίες γι αὐτό-καὶ πρωτοβουλίες ἀπὸ τὴν
πλευρὰ τῆς κυβέρνησις. Καὶ μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ στὴ στάση της σὲ
θέματα βασικά.

Ἡ Ἐνότης γιὰ τὸν ἐργαζόμενον Ἑλληνικὸ Λαό, προϋποθέτει τὴ
μέριμνα γι αὐτόν:

“Ὅχι τὸν ἀφανισμό τῶν δικαιωμάτων του π.χ. μὲ νομοσχέδια ἐξυ-
πηρετικά μιᾶς ἐξαρτημένης ἐργοδοσίας.

Ἡ Ἐνότης γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό σημαίνει πολιτικὲς ἐλευθε-
ρίες: “Ὅχι ἀστυνόμηση τοῦ πολίτη-ἢ τοῦ ὀπλίτη” καὶ μάλιστα
μπροστὰ στὴν ἀπειλὴ ἐθνικοῦ ἀφανισμοῦ.

Ἡ Ἐνότης θὰ κερδηθεῖ ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς πεισθεῖ γιὰ
τὸ δράμα μιᾶς πραγματικῆς ἐλευθέρως καὶ ἀνεξάρτητης Ἑλλάδος.
Ὅμως γι αὐτό, θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν τὰ μέτρα ποὺ θὰ ἐξασφαλί-
ζουν, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ βάσεις, ἐστῖες πρακτόρων καὶ ἀσφυκτικά μο-
νοπώλια. Ὁ προσανατολισμός γιὰ μιὰ ἀνεξάρτητη ἐξωτερικὴ πολι-
τικὴ θὰ ὀπλίσει τὴ χώρα μᾶς μὲ τὴν ἐνότητά. Καὶ ἡ Ἐνότης ἀ-
σφαλίζει ἀποφασιστικὰ ἀπὸ κάθε ἐπιβουλή.

ὁ ἐνδοκρῆς

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἐξάμηνι 260 δρχ. - ἐτήσια 520 δρχ. Ἐτήσια
Ὀργανισμῶν, Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Γιὰ μαθητὲς, σπουδαστὲς ἐκ-
πτώσις 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες: ἐξά-
μηνι: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 13 - ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 25 -
Η.Π.Α. - Καναδὰς - Ἀνατ. Ἀσία: ἐξάμηνι: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 17 -
ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 34 - Αὐστραλία - Ὀκεανία: ἐξάμηνι:
ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 24 - ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 47 ●
Ἐμβάσματα, τραπεζικὲς ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχά-
ρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρικὴ διάθεσις τοῦ «ΑΝΤΙ»
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
Στὰ γραφεῖα
τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Β. Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «Ξένος Τύπος»,
Ν. Κοτζιάς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκὴ 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

ΜΕΡΙΚΟΙ καλά -συνήθως- πληροφορημένοι πολιτικοί παρατηρητές, λένε πώς αν δεν υπήρχε ή ύστερία του κόσμου με το «θαυματουργό νερό» και τον Καματερό, ένα πολιτικό πρόσωπο θα συζητιόταν τούτο τον καιρό: ο τέως ύπουργός και «ἀρχι-αποστάτης» Κ. Μητσοτάκης. Αιτία, ή δημιουργία μιᾶς νέας μεγάλης (;) πολιτικής παράταξης, πού από καιρό ετοιμάζεται και πού σημαίνει τήν αναβίωση τῆς Κεντροδεξιᾶς σέ αὐτοδύναμο κόμμα ἄν και οἱ ὅσοι κινούνται γι' αὐτήν, θέλουν νά τήν θεωροῦν ἄλλῳ «Κεντρώα».

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ τῆς ΕΔΗΚ καί τῆς «Ν. Δημοκρατίας», μαζί μέ πολιτευτές καί ἄλλους ἐξωκοινοβουλευτικούς παράγοντες γνωστούς γιά τούς δεσμούς τους μέ τήν πολιτική, λόγω τῆς φύσεως τῆς δουλειᾶς τους, θά ἀποτελέσουνε τόν βασικό πυρήνα. Λένε ὅτι ἤδη ἕνας ὄχι μικρός ἀριθμός ἔχει ὑπογράψει σχετικό πρωτόκολλο, κι οἱ ἄνθρωποι πού πατρонаροῦν αὐτή τήν ἱστορία καυχιόνται ὅτι:

Ἐγιναν, ἤδη, συσκέψεις καί ὑπάρχει «σημαντική ἀπήχηση» στήν Κρήτη - πού θεωρεῖται πηγή τῆς νέας κίνησης - τήν Ἀθήνα, τήν Θεσσαλονίκη, τήν Πάτρα, τήν Ρόδο, τήν Καρδίτσα, τήν Λάρισα καί τόν Πειραιᾶ, ὅπου ἐπίσης, ὑπάρχει «ρεῦμα».

Θά ἀκολουθήσουν «σχεδόν ἀπό τήν ἀρχή» τήν κίνηση πολλοί βουλευτές τῆς ΕΔΗΚ (οἱ περισσότεροι Κρήτες), μιᾶ ομάδα βουλευτῶν πού γιά λόγους διάφορους δρέθηκε «ὑποχρεωτικά» στή «Ν. Δημοκρατία» (ἀναφέρονται σάν ἐπικεφαλῆς οἱ γνωστοί «ἀποστάτες» τῆς ἄλλοτε Ε.Κ.) καί πολιτευτές ΚΑΙ ἄλλων κομμάτων ἢ πολιτικῶν ομάδων, ἐκτός φυσικά ἀπό στοιχεῖα τῶν δύο αὐτῶν κομμάτων, πολιτευτές κλπ.

Θά ὑπάρξει «λίαν ἐπαρκής» δημοσιογραφική κάλυψη, εἴτε ἀπό ἐφημερίδες πού κυκλοφοροῦν - ὄχι μόνο στήν Ἀθήνα - εἴτε ἀπό καινούργιες. (Ἐδῶ ἀναφέρεται ἡ δημιουργία ὁλόκληρου δημοσιογραφικοῦ συγκροτήματος πού ἔχει ἤδη γραφεῖα καί πού «στήνει» τυπογραφικές ἐγκαταστάσεις στόν Ταῦρο).

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ νέας κίνησης στόν χώρο τοῦ Κέντρου καί τῆς Δεξιᾶς γράφτηκε (χωρίς νά ὑπάρξουν ἀντιδράσεις) πρὶν λίγο καιρό σέ ἀθηναϊκή καί σέ κρητική ἐφημερίδα, ὅπου ἀναφέρθηκαν τὰ ὀνόματα τῶν Κ. Μητσοτάκη, Π. Βαρδινογιάννη καί Ι. Κοθρῆ σάν πρωταγωνιστῶν. Παράλληλα, ετοιμάζεται μιᾶ μεγάλη δημοσιογραφική (ἱστορική) καμπάνια πού θά βοηθήσει τόν κόσμο νά καταλάβει τήν «πραγματική μορφή τῆς ἀποστασίας» - δηλαδή τίς... εὐθύνες τῶν Παπανδρέου γιά ὅτι ἔγινε! (Ἀνεξάρ-

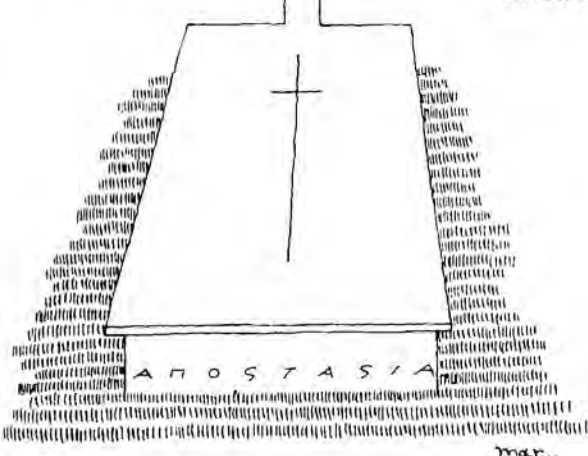
Ἡ Κεντροδεξιᾶ ξανάρχεται...

τητα ἀπ' αὐτό, ἡ «ἀποστασία» τοῦ '65, ξανάρχε στήν ἐπικαιρότητα: τὰ «Νέα» ἀρχισαν ἤδη μιᾶ ἔρευνα γιά τήν περίοδο ἐκείνη στά πλαίσια τῆς ἀναζήτησης τῶν αἰτίων πού μᾶς ὀδήγησαν στήν δικτατορία καί τῆς προφύλαξης ἀπό νέες ἐκτροπές. Στά ἴδια πλαίσια, ὑπάρχει ἔτοιμη μεγάλη ἔρευνα καί τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» μέ συνεντεύξεις τῶν πρωταγωνιστῶν κλπ.).

«Η ΥΠΕΡ τῆς ἀποστασίας» καμπάνια, θ' ἀρχίσει ὅταν ὁ καιρός ὠριμάσει γιά τήν ἐκδήλωση τῆς νέας κίνησης. Πότε θά γίνει αὐτό; Σάν πιό κατάλληλη στιγμή, θεωρεῖται ἡ ἡμέρα πού ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀποφασίσει νά ἀλλάξει τήν πρωθυπουργία μέ τήν προεδρία (ἡ καί νά προσφύγει στήν λαϊκή ἐτυμηγορία). Τότε (καί κυρίως στήν πρώτη περίπτωση) ἡ διάσπαση τῆς Ν. Δ. σέ κομμάτια θεωρεῖται δεδομένη - κι ἕνα τέτοιο κομμάτι (35-40 βουλευτές) θ' ἀκολουθήσει τή νέα κίνηση, λένε οἱ ὑποστηρικτές τῆς «Μικρότερης σημασίας» εὐκαιρία, θά εἶναι μιᾶ κρίση στήν ΕΔΗΚ, ἀνάλογη μ' αὐτή πού ξέσπασε πρὶν λίγο καιρό, μέ ἀφορμή τό καταστατικό καί τήν ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος. (Ἄλλωστε, τότε πρωτακούστηκε ὅτι ἡ «λύση Μητσοτάκη» εἶναι «σχεδόν ἔτοιμη». Κι ἴσως δέν εἶναι τυχαῖο ποιός μετέφερε τίς διαλυτικές γιά τὰ κόμματα «πολιτικές ἀναλύσεις του» ἀπὸ ἑβδομαδιαῖο ἐντυπο σέ πρωϊνὴ κεντρώα ἐφημερίδα καί μέ πόσες λεπτομέρειες παρουσίασε τόν ἐσωκομματικό καυγά τῆς τότε ΕΚΝΔ - λεπτομέρειες πού καί οἱ πιό φανατικοί τῆς ἀντίπαλοι ἀπέφυγαν νά δημοσιεύσουν - ἂν καί γνώριζαν...)

ΑΝ τὰ πράγματα εἶναι ἔτοι ἡ κάπως ἔτσι, τότε... δέν «στήνεται» μόνο τό «κράτος τῆς Δεξιᾶς», ἀλλά καί (θεωρητικά τουλάχιστον) τό διάδοχο σχῆμα του - ἡ παράταξη τῆς Κεντροδεξιᾶς. Ἡ προσπάθεια πού ἔγινε μέ τίς νέες δυνάμεις (καί δέν ἐννοοῦμε μόνο τίς Νέες Δυνάμεις) καί μέ μερικούς πραγματικά δημοκρατικούς παράγοντες τῆς παλιᾶς Ε.Κ. οἱ ὁποῖοι ἔμειναν σὺν τὸν κ. Γ. Μαῦρο κόμμα, φαίνεται πῶς «τελεῖωσε ὀριστικά», ὅπως ἔλεγε χαρακτηριστικά στέλεχος τοῦ Κόμματος, ἀπὸ τὰ πιό προοδευτικά, στήν πρόσφατη κρίση. Κι οἱ «ἀποστάτες» ξαναγύρισαν - ἀρχικά μέσα ἀπὸ τὴ Ν.Δ., τώρα σάν ξεχωριστὴ δύναμη. Σημεῖα τῶν καιρῶν, πού γίνονται ἀκόμα πιό δυσάρεστα ὅταν βλέπει κανεὶς στήν «ἄλλη ὀχθη» τὸ κλίμα διαλύσεως καί κατακερματισμοῦ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Σέ μιᾶ καλὰ �ργανωμένη Δεξιᾶ, σέ μιᾶ ὑπὸ ἐκκόλαψη Κεντροδεξιᾶ, ἀντιπαράτιθενται, διάσπαρτες πάντα, οἱ δυνάμεις τῆς ἀνανέωσης. Κι ὁ χρόνος κυλά...

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Η ΟΜΠΡΕΛΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Προκλητικός και πάλι ο Γεν. Γραμματέας του ΝΑΤΟ (άλλη-θεια, πολιτικός ή στρατιωτικός;) Λούντς. Άλλα και θρασύτερος: τόσο Τουρκός όσο και Νατοϊκός. Εκείνο που δεν άποτόλμησε ο Κίσιινγκερ, τό άποτολμά αυτός — έχει κι άλλας τό... άλλοθι του «παρατηρητή». Καί, χωρίς ίχνος σεβασμού, είπε: «Θετικά ανταποκρίθηκε ή Τουρκία, στις προσπάθειές μου. Όμως με πνεύμα άδιαλλαξίας έδρασε ή Ελλάδα.»

Θετικοί λοιπόν εκείνοι που ήταμότατα καταπατούν κάθε απόφαση του ΟΗΕ και αδιάλλακτοι όσοι επιμένουν στην έφαρ-μογή των αποφάσεων του Διεθνούς Όργανισμού: Αυτή είναι ή λογική των Νατοϊκών. Άλλα πάει πολύ αυτό. Ό καθένας σκέφτεται πόσο δίκιο πρέπει να έχουν οι πολιτικοί άρχηγοί που πρόσφατα έπεςήμαναν τις τρομερές πιέσεις που ύφίσταται ή Έλληνική πλευρά και πού, πεισματικά, προσπάθησαν. να τις αποκρύψουν από τον Έλληνικό λαό, Καραμανλής και Μακά-ριος.

Μά πιο πολύ σκέφτεται και άνησυχεί κάθε Έλληνας: Ός πότε θα συνεχίσει ή Έλληνική Κυβέρνηση να δέχεται αυτά τα λυσοσάα ραπίσματα από εκείνους που μέσα στην άγκαλιά τους επιμένει να θερμαίνεται;

ΤΟ «ΝΕΡΟ»

Ή «ίστορία του νερού» έχει πολλές πλευρές. Μία από αυτές θίγεται σ' άλλες σελίδες: είναι ή πολιτική εκμετάλλευση του θέματος από μια ομάδα... περίεργων φιλοβασιλικών στοιχείων — την ομάδα που από καιρό τώρα «περιέφερε» τό «προϊόν της» δεξιά κι άριστερά (για την ακρίβεια: μόνο δεξιά...) ψάχνοντας για τρόπο προβολής του.

Τί υπάρχει πέρα από αυτό; Την «έπιστημονική» πλευρά, δέν τη συζητάμε, βέβαια: αγύρτες, κομπογιαννίτες, υπήρχαν άνε-καθεν και σ' αυτόν τον τόπο και σ' αυτό τό «χώρο» (της Ιατρικής) — ειδικότερα μάλιστα γύρω από τό θέμα της «θεραπείας του καρκίνου». Θυμίζουμε την πικραγγουριά (1953) και τό «κίτρινο ύγρo» (1955) — δυό από τά πιο έντυπωσιακά φαινόμενα του είδους. Υπάρχει, ή πλευρά του Τύπου, ή πλευρά του Κράτους, ή πλευρά της Κοινής Γνώμης. Ό Τύπος, έδωσε τις τρομακτικές διαστάσεις που έλοι είδαμε, «δημιουργώντας», ούσιαστικά, τό θέμα. Σκοπός, ή δεκαρολογία — έξω, φυσικά, από τά βασιλο-κουντικά έντυπα που ζέσανε τί ζητούσαν από την άρχή. Τό Κράτος, αδιαφόρησε. Ή αδράνεια του, δέν είναι μόνο έξοργιστι-κή. Εύκολα βλέπει κανείς, ότι ή τροπή της «ίστορίας του νερού» δέν αποπροσανατολίζει μόνο τον κόσμο από τά καυτά θέματα της εποχής. Ξεφτιλίζει θεσμούς, δημιουργεί άνυποληψία, άποχα-νώνει... Ήταν ό,τι έπρεπε για σήμερα... Κάτω από αυτές τις συνθήκες τό φαινόμενο της ύστερίας του κόσμου ήρθε... σχεδόν φυσιολογικά. Ένα φαινόμενο πρέπει, βέβαια, να μελετηθεί. Άλλά, πάντα, (και μόνο) σέ συνάρτηση με τά όσα προαναφέρθη-καν. Έτοι, μπορεί να φτάσει κανένας στο βάθος της «ίστορίας του νερού», που δέν ξέρουμε, άκόμα, πώς θα κλείσει, πότε και με τί άπώλειες — γενικότερα...

ΜΕ «ΕΘΝΙΚΟ» ΠΑΛΜΟ...

Ή Έθνική Γιορτή έξοργίζει, καθώς φαίνεται, ιδιαίτερα τους φασιότες. Σε κάθε επέτειό της κάνουν συστηματικά άθλιότητες, άοχημίες, προκλήσεις ή έπεισόδια. Πέρυσι, τό άσπεγα εκείνα παιδιά του κ. Σ. Γκίκα, που δέν διέθεταν γραφεία, σφραγίδες και τηλέφωνο, είχαν οργανώσει επίθεση στην όδό Πανεπιστημί-ου, την ώρα της παρέλασης. Φορούσαν περίπου ομοίομορφα ρούχα, είχαν όπλιστεί με κοντρά σιδερένια δακτυλίδια και όταν οι γύρω τους διαμαρτυρήθηκαν για τις ήλίθιες προκλήσεις τους, επιτέθηκαν και τους χτύπησαν. Κανένα, βέβαια, από τά μικρά αυτά παιδιά δέν τιμωρήθηκε. Ό έρεθισμός τους δέν ήταν τυχαίος. Άφού έκαναν και άλλες άθλιες και άξιόποινες πρά-ξεις, χωρίς κανείς στο μεταξύ να τους εμποδίσει, ή αντίπαθείά τους στην Έθνική Έπέτειο εκδηλώθηκε και φέτος. Έδειξαν πάλι την άποστροφή τους με ήλίθιες προκληρύξεις και άποδοκι-μασίες. Πέρα όμως από τις άοχημίες και τις βαναυσότητες εκείνες τις ήμέρες έσκασε και μια χειροβομβίδα σέ βιβλιοπω-λείο κεντρικού δρόμου. Και πάλι κανείς δέν ξέρει τίποτα ούτε για τά μικρά παιδιά ούτε για τη χειροβομβίδα;

ΣΤΙΣ 23 του Μάρτη, οι βουλευτές του ΚΚΕ (έσ.) Λεωνίδας Κύρκος και Μπάμπης Δρακόπουλος καταθέσανε στο προ-εδρείο της Βουλής έπερώτηση για τον ύπουργό Έθν. Άμύνης, σχετικά με τις άποκαλύψεις του «ΑΝΤΙ» (προηγούμενο τεύ-χος) για τό έγγραφο του 2ου Έπιτελικού Γραφείου που χαρα-κτηρίζει «άναρχικές εκδηλώσεις» τις εκδηλώσεις για τό Κυ-πριακό, τό έτος της γυναίκας κ.λ.π.

ΣΤΗΝ έπερώτηση, αναφέρεται ολόκληρο τό ύπ' αριθμ. 119/2/52139/7 — 8 — 75 έγγραφο και σημειώνονται τά εξής:

«Από τό παραπάνω έγγραφο προκύπτει ότι:

1) Οι στρατιωτικές υπηρεσίες συνεχίζουν να αναπτύσσουν δραστηριότητες που άποτελούν άπαράδεκτη επέμβαση στην πολιτική ζωή.

2) Θέματα ζωτικά για τη χώρα χαρακτηρίζονται «άναρχι-κές» εκδηλώσεις.

3) Ή διαβεβαίωση του κ. Ύπουργού Άμύνης σέ πρόσφατη απάντησή του (19 — 2 — 76) σέ παρόμοιο θέμα ότι «ούδεμία έπίσημος διαταγή είχαν έκδοθει διά την συγκέντρωση πλη-ροφοριών, δέν ανταποκρίνεται στην υπάρχουσα πραγματικό-τητα».

Έπιρωτάται, κατόπιν των άνωτίρω, ό κ. Ύπουργός διατί οι στρατιωτικές υπηρεσίες αναπτύσσουν δραστηριότητες οι οποίες συνιστούν άπαράδεκτη επέμβαση στην πολιτική ζωή».

Ό κ. Άβέρωφ δέν απάντησε, βέβαια, στο «ΑΝΤΙ», ούτε στα σχετικά δημοσιεύματα του άθηναϊκού τύπου. Για να δούμε τί θ' απαντήσει στους δύο βουλευτές — άν και ξέρουμε, πιά, «πώς» απαντά ό κ. ύπουργός σ' άνάλογες περιπτώσεις.

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ και οί 'Αστυνομικές 'Αρχές, είναι Κρατικές 'Υπηρεσίες. 'Όσοι υπηρετούν σ' αυτές — τὰ δργανά τους — έχουν ευθύνη απέναντι σὲ κάποιους κώδικες και νόμους πού — κάπως — έχουν ὀριστεῖ. 'Όταν, γιὰ κάποιους — ὑπηρεσιακοὺς — λόγους οἱ 'Αρχές χρειαστεῖ νὰ ἐπικοινωνήσουν, τότε χρησιμοποιοῦν τὰ ἔγγραφα, τὰ σήματα κλπ. πού έχουν ἕναν ἀριθμὸ πρωτοκόλλου, ἢ ἕναν κωδικὸ ἀριθμὸ. Κάποιος τὰ συντάσσει και κάποιος τὰ παραλαβαίνει. 'Ετσι, ὑπάρχει καταχωρημένο ὅ,τι ἡ ΜΝΗΜΗ δὲν συγκρατεῖ και, σύγχρονα, κατακυρώνονται οἱ ΕΥΘΥΝΕΣ τῶν φορέων.

ΑΛΛΟ, τώρα, θέμα εἶναι τὸ περιεχόμενο τῶν ἀνταλλασσόμενων ἐγγράφων, σημάτων κλπ.

Μὲ τὸ νέο ΑΠΙΘΑΝΟ ἔγγραφο πού σήμερα φέρνουμε στὴ δημοσιότητα — και πού ἔχει, ὡς ἀρχικὴ ἐντολή, ἐκπορευθεῖ ἀπὸ τὸ 'Αρχηγεῖο Στρατοῦ — καθιερώνεται τὸ ἀκόλουθο πρωτοφάνες καθεστώς:

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ και τῆς 'Αστυνομίας μεταβάλλονται σὲ ψιθυριστὲς πληροφοριῶν, «εἰδικώτερον δὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν κομμουνιστικὴν δραστηριότητα». Αὐτὸ εἶτανε τὸ ψητό!

ΕΤΣΙ λοιπὸν «τὰ σταγονίδια» — ἢ μήπως ἐξαερώθηκαν; — στὴν περίπτωσιν πού θὰ ἤθελαν ἢ θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητά τους, θὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα μετάδοσης και τοῦ πιδ ἀπίθανου ἐπισοήματος σὰν σοβαρῆς πληροφορίας. Δὲν θὰ ξέρουμε βέβαια τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ προφορικοῦ πάρε-δῶσε. 'Όμως, ὅταν συντάσσονται ἔγγραφα ὅπως τὸ περιώνυμο περὶ πλαστικῶν κιβωτίων πού περιέχουν ὅπλα, μπορούμε νὰ φανταστοῦμε μέχρι πού θὰ μπορεῖ νὰ φτάσει ὁποιος θὰ σκανδαλιζόταν νὰ καταχραστεῖ τὶς δυνατότητες πού τοῦ παρέχει ἡ δημοσιεύμενη διαταγή.

ΚΑΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ἀντιλαμβάνεται μέχρι πού μπορεῖ νὰ φτάσει αὐτὴ ἡ ἱστορία...

Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς «ἀμοιβαίας» ἐνημέρωσης Στρατοῦ και 'Αστυνομίας εἶναι παράνομο ἀπὸ κάθε ἀποψη. Θεσμοποιεῖται ἢ ψιθυριστικὴ μέθοδος μ' ὅλες τὶς συνέπειές της...

'Ο κ. Εὐάγγελος 'Αβέρωφ-Τοσίτσας θὰ διατυπώσει και πάλι κάποια «ἀπάντησιν». 'Αλλά, νομίζουμε, ἡ ευθύνη δὲν εἶναι πιὰ δική του:

Εἶναι ευθύνη τοῦ Τύπου και ευθύνη τῆς 'Αντιπολίτευσης νὰ ἀπαιτήσουν ἕνα φρενάρισμα στὴ μεθόδευση ἀστυνόμευσης τοῦ Στρατοῦ και τῆς διὰ τοῦ Στρατοῦ ἀστυνόμευσης. 'Ο 'Ελληνικὸς Στρατὸς πρέπει νὰ εἶναι ΕΘΝΙΚΟΣ! Καὶ δὲν ἔχει μόνος ὁ κ. 'Αβέρωφ τὴν ευθύνη γι' αὐτό.

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΕΠΕΙΓΟΝ

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΠΡΟΣ: Πίναξ ἀποδεκτῶν «Ο»
ΚΟΙΝ.:

87 ΣΔΙ

2ον ΕΠΙΤ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Τηλ. 830876

Φ. 110/1/1062

Σ. 21

Θεσ/νίκη 25 'Ιαν. 75

ΘΕΜΑ: Πολιτικὴ 'Ασφάλεια (Συνεργασία Στρατιωτικῶν 'Αρχῶν).

ΣΧΕΤ.: Φ. 110/3/122061/ Σ. 29/16/1/75/2ον ΕΓ/Ιδ.

1. Εἰς ἐκτέλεσιν ὑπερθεν σχετικοῦ γνωρίζεται ὅτι, μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ἰσχύος τοῦ Νόμου «περὶ καταστάσεως Πολιτορκίας» ἢ συνεργασίας τῶν Στρατιωτικῶν 'Αρχῶν μετὰ τῶν οἰκείων 'Αστυνομικῶν 'Αρχῶν ἐπὶ θεμάτων 'Εθνικῆς — 'Εσωτερικῆς 'Ασφαλείας καθορίζεται ὡς ἀκολούθως:

α. 'Η ἐνημέρωσις τῶν Διοικητῶν τῶν Μονάδων ἐπὶ θεμάτων 'Εθνικῆς-'Εσωτερικῆς 'Ασφαλείας, εἰδικώτερον δὲ εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν Κομμουνιστικὴν δραστηριότητα κλπ., θὰ ἐνεργῇται προφορικῶς ὑπὸ τῶν οἰκείων 'Αστυνομικῶν 'Αρχῶν και θὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα.

‘‘Η ἐνημέρωση θὰ ἐνεργῇται προφορικῶς...,,

6. 'Εξαιρετικῶς, ἐπὶ πάσης δραστηριότητος δυναμένης νὰ ἔχη ἐπίπτωσιν εἰς δάρος τοῦ Στρατεύματος, θὰ γίνεται ἐγκαίρως ἔγγραφος ἐνημέρωσις ὑπὸ τῶν 'Αστυνομικῶν 'Αρχῶν, ἐπίσης δὲ και προφορικὴ τοιαύτη διὰ προσωπικῆς ἐπαφῆς τῶν Διοικητῶν.

γ. Τὰς αὐτάς ὡς ἄνω ὑποχρεώσεις ἔχουν και αἱ Στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦς 'Αστυνομικὰς τοιαύτας.

2. 'Η ὑλοποίησις τῆς ὡς ἄνω συνεργασίας θὰ λάβῃ χώρα ὑπὸ Μονίμων 'Αξιωματικῶν — ἀντιστοιχῶν δὲ 'Αστυνομικῶν 'Αρχῶν διοικουμένων παρὰ 'Αξιωματικῶν.

3. Εἰδικῶς διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν Στρατιωτικῶν ἐν ἐνεργείᾳ, ἐν ἐφεδρείᾳ ἢ ἀποστρατεία και τῶν πολιτῶν τῶν ὑπηρετούντων ἢ ὅπωςδήποτε ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐνόπλους Δυνάμεις, ἰσχύει ἡ συνήθως ἐφαρμοζομένη μέχρι σήμερον διαδικασία, ἥτοι τῆς ἐγγράφου αἰτήσεως και παροχῆς τῶν αἰτουμένων πληροφοριῶν ἀπ' εὐθείας ἢ (μέσω ΥΠΕΑ). Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι αἱ 'Αστυνομικαὶ 'Αρχαὶ ὀφείλουν αὐτεπαγγέλτως νὰ ἐνημερώνουν ἐγγράφως τὰς Στρατιωτικὰς 'Αρχὰς περὶ πάσης ἐκνόμου δραστηριότητος ἢ περὶ διαδρώσεως παντός ἀτόμου ὑπηρετούντος αὐταῖς.

4. Τέλος τονίζεται ὅτι τὴν κυρίαν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν θεμάτων 'Εθνικῆς Πολιτικῆς 'Ασφαλείας ἔχουν αἱ 'Αστυνομικαὶ και ἄλλαι 'Αρχαί, οὐχὶ δὲ αἱ Στρατιωτικαὶ τοιαῦται.

'Ερευναι και ἐνεργεῖαι συνεχῶς τῶν Στρατιωτικῶν 'Αρχῶν, δι' ἐγγράφων ἢ ἄλλων ἀμέσων τρόπων πρὸς συγκέντρωσιν σχετικῶν πληροφοριῶν και στοιχείων χρησίμων εἰς ταύτας, εἶναι δυνατόν νὰ παρεξηγηθοῦν και νὰ δημιουργήσουν ἐσφαλμένας ἢ δυσαρέστους ἐντυπώσεις, ὡς και ἀφορμὰς διὰ θορύβους, εἰς δάρος τοῦ Στρατεύματος, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῶν λίαν ἀπαραιτήτων πληροφοριῶν και στοιχείων διὰ τὴν σύνταξιν και μόνον τῶν Σχεδίων 'Εσωτερικῆς 'Ασφαλείας, ὅτινα θὰ αἰτῶνται παρὰ τῶν Διοικήσεων Χωρ/κῆς ἐγγράφως.

5. Παρακαλοῦμεν διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης, πᾶσα δὲ προγενεστέρα Διαταγὴ καταργεῖται.-

'Ακριβὲς ἀντίγραφον
Κων/νος Παπανικόπουλος
'Αν/κῆς (ΠΖ) Διευ/ντῆς 2ου ΕΓ

Ταξίαρχος Παντ. Κοφινᾶς
Διοικητῆς»

Στό κέντρο των μεγάλων άνησυχιών του πολιτικού κόσμου και του συνόλου του έλληνισμού βρίσκεται και πάλι το Κυπριακό. Και τούτο, όχι τόσο από τη σύλληψη και την έπικείμενη δίκη του Νικολάου Σαμπών, πού άπ' αυτή, φυσικά, πολλά σχετικά μέ τις ξενοκίνητες, πραξικοπηματικές και μεταπραξικοπηματικές μηχανορραφίες άναμένονται ν' άκουστούν. Άλλά άπ' αυτό πού τόσο συχνά, τόν τελευταίο καιρό, άκούμε: Πιέσεις επί του Μακαρίου.

Στίς 19 του Μάρτη ο κ. Κανελλόπουλος διακόπτοντας ύστερα από 22 μήνες τη σιωπή του δήλωνε:

« Έχω τό συναίσθημα ότι τό Κυπριακό πρόβλημα εισέρχεται σέ μιά φάση πού μπορεί νά γίνει μοιραίο γιά τό μέλλον της νήσου και, συνεπώς, γιά την τύχη του έλληνισμού ως συνόλου». Και συνέχιζε: «άλλά, ή Λευκωσία πιέζεται από περιστάσεις και εύθύνες δραματικού και ιστορικού θάρους».

Σχεδόν ταυτόχρονα άκούστηκαν και οι δηλώσεις του κ. Μαύρου πού συνθηματολογούσε:

«Πρέπει ό έλληνικός λαός και ή Κυβέρνησή του νά παρασταθούν στόν μαχόμενο άπεγνωσμένο πρόεδρο της Κύπρου Άρχιεπίσκοπο Μακάριο γιά ν' άντιμετωπίσει τις τεράστιες εύθύνες πού άσκούνται πάνω του αυτή τη στιγμή».

Γιά πιέσεις μίλησαν και οι άρχηγοί όλων των άντιπολιτευόμενων κομμάτων. Όμως δέν είχαν περάσει παρά είκοσιτέσσερις ώρες και ό πρόεδρος Μακάριος έμφανίστηκε δηλώνοντας έντελώς τ' αντίθετα, σέ μιά συνέντευξη του πρόσ τόν άπεσταλμένο της «Καθημερινής».

Και την ίδια μέρα έπακολούθησε ή δήλωση της έλληνικής κυβέρνησης:

«Καμιά πίεση δέν έξασκεΐται στην Κυπριακή Κυβέρνηση. Άλλωστε ό Μακάριος δέν είναι ένδοτικός πιέσεων».

Είναι φανερό ότι αυτό τούτο τό στοιχείο των αντίθετων δηλώσεων, έπιτείνει άκόμη περισσότερο τις άνησυχίες.

Άναμφισβήτητα πιέσεις έξασκούνται τόσο πάνω στην Κυπριακή όσο και στην Έλληνική Κυβέρνηση. Και είναι τόσο φωναχτές αυτές οι πιέσεις, μέ τις τόσο συχνές διαβουλεύσεις στούς κύκλους του ΝΑΤΟ και του Λευκού Οίκου και μέ τις άλλεπάλληλες διπλωματικές άποστολές στη Λευκωσία και στην Άθήνα. Και οι κ. κ. Κανελλόπουλος και Μαύρος, πού κάτι περισσότερο πρέπει νά γνωρίζουν από τό παρασκήνια, τούς φόβους από τό χαρακτήρα αυτών των πιέσεων άναγκάστηκαν νά έξωτερικεύσουν, καλώντας τό σύνολο του έλληνισμού σέ έπαγρύπνηση. Άλλά γιατί οι έπίσημοι της Λευκωσίας και της Άθήνας έπιμένουν στό ν' άποκρύβουν τό χαρακτήρα αυτών των πιέσεων και προχωρούν,

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Πανελλαδική έκστρατεία ένάντια στό σύστημα των πιέσεων

Του Γ. Νησιώτη

προσπαθώντας νά καθησυχάσουν τό λαό, μέ δηλώσεις ότι καμιά πίεση δέν έξασκεΐται; Τί κρύβεται πίσω άπ' αυτή την προσπάθεια; Ένδεικτικό γιά τις προσπάθειες πού καταβάλλονται νά μείνουν άγνωστες στό λαό οι πιέσεις πού άσκούνται είναι ή έπιμονή της έλληνικής κυβέρνησης, νά μή συζητηθεί τό ζήτημα στη Βουλή, παρά την άπαίτηση όλων των κομμάτων της άντιπολίτευσης. Έπαναλαμβάνει, ή έλληνική κυβέρνηση, τά περσινά έπιχειρήματα, όταν τά άντιπολιτευόμενα κόμματα ζητούσαν νά συζητηθούν στη Βουλή οι αίτίες πού 'χαν προκαλέσει τό πραξικόπημα. Τότε είχε προβληθεί ή θέση ότι ύψιστα έθνικά συμφέροντα επέβαλλαν την άναβολή της συζήτησης· όλόκληρος χρόνος πέρασε και ό ίδιος ισχυρισμός ξαναπροβάλλει.

Σκοτάδι στά παρασκήνια. Μιά όληθρια ταχτική, πού, άλλοιμονο, ως τά σήμερα συνεχίζεται. Ό λαός νά μήν πληροφορείται γιά τά φλέγοντα θέματα. Νά άπομονώνεται. Και νά έφησυχάζει.

Σήμερα όλόκληρος ό έλληνισμός, έξοπλισμένος από τις πεντακάθαρες άποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ έπρεπε νά θρискόταν σύσσωμος στό πόδι και νά μάχεται ένάντια στη διζωνική. Γιά τη διζωνική μόνο ή άπομονωμένη Άγκυρα μπορούσε νά φληναφεί. Κι έμεις νά την καταγγέλλουμε μπροστά σ' όλους πού έντονα την είχαν καταδικάσει στόν ΟΗΕ. Όμως, ή διζωνική διολίσθησε στά στεγανά διαμερίσματα του ΝΑΤΟ και της ΕΟΚ. Έκεί, μ' ένα μαρκαδόρο, πού «εύθυγραμμίζει τούς θύλακες», συζητείται, προβάλλει, πότε στά μυστικά και πότε στά φανερά, και πιέζει, πιέζει άσύστολα και θρασύτατα. Και διοχετεύεται στούς έπίσημους κύκλους της Άθήνας και της Λευκωσίας, σάν ή «μόνη λύση» πού διασφαλίζει τά συμφέροντα των πολυεθνικών εταιριών.

Τά πράγματα δείχνουν πώς οι πιέσεις άρχισαν νά καρποφορούν. Άπόδειξη; Οι δηλώσεις του Σταυρόπουλου, πού δέ διαψεύστηκαν. Και ή «έκστρατεία ψιθύρων» στίς εύρωπαϊκές πρωτεύου-

σες πού, όπως καταγγέλλθηκε, σ' αυτή συμμετέχουν ύψηλά πρόσωπα της έλληνικής και κυπριακής πολιτικής.

Η διζωνική έχει ήδη διχάσει τούς Έλληνες και τούς Κύπριους πολιτικούς. Άλλιώς δέν μπορούν νά έρμηνευτούν οι δηλώσεις των Κανελλόπουλου, Μαύρου, Παπανδρέου, Ήλιου. Γι' αυτό και ή άνησυχία της έλληνικής κυβέρνησης, μήπως τό θέμα συζητηθεί στη Βουλή.

Στην Κύπρο, ό Μακάριος είναι παραδεχτό ότι προβάλλει αντίσταση ένάντια στη διζωνική. Άλλά είναι άπαραδέχτο γιάτ' έπιμένει νά μή θγούν στό φώς οι έντονες πιέσεις πού δέχεται, και άπ' αυτούς άκόμη τούς Έλληνες έπίσημους, γιά νά ύποχωρήσει στη διζωνική. Και είναι άκόμη πιο άπαραδέχτο γιάτ' τά κυπριακά πολιτικά κόμματα (μέ εξαίρεση την ΕΔΕΚ) δέν πρόβαλαν μέ ύποστήριξη των θέσεων της έλληνικής άντιπολίτευσης. Η «Χαραυγή», έπίσημο όργανο της άριστερας, προχώρησε ως τό σημείο νά δημοσιεύσει τό πλήρες κείμενο των δηλώσεων του Κανελλόπουλου. Όμως, σέ έντονη έπίδοκιμασία δέν προχώρησε.

Ός τη στιγμή πού γράφονται αυτές οι γραμμές, ή κοινή συνεδρίαση του έθνικού και ύπουργικού συμβουλίου δέν έχει άκόμη καταλήξει στό πλήρες κείμενο των προτάσεων της έλληνοκυπριακής πλευράς, παρ' όλο πού είχε λεχτεί πώς στη συνεδρίαση της 23ης του Μάρτη τό κείμενο θά 'ταν όλοκληρωμένο. Φαίνεται πώς εξακολουθούν νά ύπάρχουν άκόμη, εκεί αντίθετες γνώμες, άποτέλεσμα των πιέσεων.

Τό έρχόμενο Σάββατο, 3 τ' Άπρίλη, μέρα πού θά κυκλοφορεί αυτό τό τεύχος, τό πλήρες κείμενο των έλληνοκυπριακών άπόψεων πρέπει νά κατατεθεί στόν εκπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα στην Κύπρο, κ. Γουελάρ. Ό καθέννας θέλει νά πιστεύει ότι τό κείμενο θά δείξει, ότι ή Λευκωσία δέν θά έχει ένδώσει στίς στεγανές πιέσεις. Όμως, οι πιέσεις όπωσδήποτε θά συνεχίζονται — τέτοιος ό ύπερατλαντικός ρόλος του ΝΑΤΟ — και ή αντίσταση στίς πιέσεις θά κληθεί νά δώσει σκληρότερες έξετάσεις. Καθηκον όλων ν' άντισταθούν, μέ ύπόθαλα στό σύνολο του έλληνισμού, ένάντια σ' αυτές τις πιέσεις. Οι ύγιείς πολιτικές δυνάμεις, της Έλλάδας και της Κύπρου, άς σφυρηλατήσουν ένα άτσάλινο ένιαίο μέτωπο γιά τη σωτηρία του έλληνισμού, μέ προσανατολισμό: καμιά ύποχώρηση στη διζωνική. Ν' άποκαλυφθούν σ' όλο τό «μεγαλείο τους» όλες οι στεγανές πιέσεις πού άντιστρατεύονται τά δίκαια του κυπριακού λαού και την ύπόσταση του ένιαίου και άκέραιου κυπριακού κράτους. Και, κατ' έπέκταση, τό μέλλον του έλληνισμού.

ΧΑΡΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ

‘Η Ε.Α.Δ.Ε.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΕΒΕΡΤ

από τήν ἄλλη πλευρά τῆς ὀχθῆς

Η ΕΝΟΤΗΤΑ τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων εἶναι ἀπὸ τὰ πολυσυζητημένα θέματα στοῦ χώρου τῆς Ἀριστερᾶς. Ἐκτιμήσεις γίνονται ἀπὸ διάφορες ὀπτικές καὶ δίνουν ποικίλο, κάθε φορά, περιεχόμενο. Τὸ πολιτικὸ φάσμα τῶν — πιθανῶν — σύμμαχων δυνάμεων, ὀριοθετεῖται ἀνάλογα μὲ τοὺς στόχους κάθε πολιτικοῦ σχήματος. Συχνά, οἱ ἐκτιμήσεις φτάνουν μέχρι τὴν πλήρη ἀμφισβήτηση τῆς σκοπιμότητος ἢ τῆς δυνατότητας γιὰ τὴν κατάκτηση αὐτῆς τῆς ἐνότητος. Αὐτά, ἀποτελοῦν, σὲ γενικότητες, τὸν προβληματισμὸ τοῦ χώρου τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς.

ΤΟ «ΑΝΤΙ» θέλησε νὰ παρουσιάσει μιὰν ἄλλη διάσταση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος: Ποιὰ εἶναι ἡ ἀποψη τῆς Δεξιᾶς γιὰ τὴν ἀντιδικτατορικὴ ἐνότητα; Εἶναι ἐπιθυμητή; Εἶναι δυνατή; Ποιὲς οἱ ὀριοθετήσεις γι’ αὐτὴν τὴν ἐνότητα; Οἱ ἀπαντήσεις σ’ αὐτά — καὶ ἄλλα — ἐρωτήματα, διευκρινίζουν πολλὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτικοῦ μας κλίματος.

Η «ΠΡΟΚΛΗΣΗ» κι ὁ διάλογος ἔχει ἀπευθυνθεῖ πρὸς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Δεξιᾶς πού, μετὰ τὴ μεταπολίτευση, καθιερώθηκε νὰ ἀποκαλεῖται φωτισμένη, ἀντιδικτατορικὴ Δεξιά. Πρὸς αὐτὴν, ἀπευθύνεται ἡ Ἀριστερά — ἢ σωστότερα ἕνα τμήμα τῆς Ἀριστερᾶς — γιὰ τὴν οἰκοδόμησι μιᾶς ἀντιδικτατορικῆς ἐνότητος.

ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΑΜΕ στὸν κ. Μιλτιάδη Ἐβερετ καὶ στὸν κ. Χάρη Καρατζά, νέους κοινοβουλευτικούς ἐκπροσώπους τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καὶ δραστήρια στελέχη τοῦ κομματικοῦ της μηχανισμοῦ, γιατί τοὺς θεωρήσαμε ἀπὸ τοὺς ἀρμοδιότερους νὰ διατυπώσουν ἀπόψεις καὶ θέσεις — ἀπὸ τὴ σκοπιά τῆς Δεξιᾶς — γιὰ τὴν ἀντιδικτατορικὴ ἐνότητα. Κι οἱ δυὸ στράφηκαν, μὲ συγκεκριμένες ἐνέργειες, κατὰ τῆς δικτατορίας.

ΣΤΗΝ πορεία, ἐξ ἄλλου, τῆς συζήτησης ἀποκαλύφθηκε ἕνα νέο ἐνδιαφέρον στοιχεῖο:

● Ἡ ἀντιδικτατορικὴ ἐνότητα, πῆγε κάποια στιγμή νὰ πάρει «σάρκα καὶ ὀστά», — στὴ μορφή, τουλάχιστο, πού τὸ ΚΚΕ (εσ) ἔχει συλλάβει: πρὶν ἕνα χρόνον ἀκριβῶς, ἔγιναν μιὰ σειρά ἀπὸ συναντήσεις κοινοβουλευτικῶν ἐκπροσώπων, γιὰ τὴ λήψη συγκεκριμένων μέτρων καὶ ἀποφάσεων. Μεταξὺ ἐκείνων πού ἔλαβαν μέρος ἦταν καὶ οἱ κ.κ. Μ. Ἐβερετ καὶ Χ. Καρατζάς.

ΣΤΗ συνέντευξη πού ἀκολουθεῖ, ὅσο κι ἂν οἱ συζητητὲς ἐκφράζουν τὶς ἀτομικὲς ἀπόψεις καὶ κρίσεις τους, πιστεύουμε ὅτι τελικὰ μεταφέρουν σὲ ἀρκετὸ μέτρο καὶ μὲ σαφήνεια τὸν προβληματισμὸ ἐνὸς πολιτικοῦ χώρου γιὰ ἕνα θέμα πού στὴν Ἀριστερά ἀποτελεῖ σημεῖο ἐντονῶν συζητήσεων.

ΑΝΤΙ: Τὸ ΚΚΕ (ἐσωτ.) ἀπὸ καιρὸ ἔχει διατυπώσει τὸ σχῆμα μιᾶς συνεργασίας, τῆς ΕΑΔΕ (Ἑθνικὴ Ἀντιδικτατορικὴ Δημοκρατικὴ Ἐνότητα), στοῦ ὁποῖο προτείνει ἐνότητα σ’ ὅλες τὶς ἀντιδικτατορικὲς δυνάμεις συμπεριλαμβανομένου καὶ ἐκείνου τοῦ τμήματος τῆς ΝΔ πού ἔχει μιὰ δημοκρατικὴ καὶ σαφῶς ἀντιδικτατορικὴ ἔνταξη.

Χωρὶς νὰ ἀναφέρονται σὲ συγκεκριμένο σχῆμα, καὶ ἄλλα τμήματα τῆς Ἀριστερᾶς, ἢ ΕΔΑ π.χ., φαίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἔχουν μιὰ λίγο — πολὺ παράλληλη ἀποψη.

Ἐσεῖς, πού γενικά θεωρεῖται ὅτι ἀνήκετε σ’ αὐτὴ τὴ λεγόμενη φωτισμένη, ἀντιδικτατορικὴ Δεξιά, πῶς βλέπετε αὐτὸ τὸ σχῆμα; Εἶναι κατ’ ἀρχὴν ἐπιθυμητό, εἶναι πραγματοποιήσιμο, καὶ κυρίως: πῶς αὐτά ὅλα μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν;

ΕΒΕΡΤ: Κατ’ ἀρχάς εἶναι ἐπιθυμητό. Πιστεύω ὅτι τὰ κοινοβουλευτικὰ κόμματα τῆς σημερινῆς Βουλῆς, ὀφείλουν γιὰ λόγους προλήψεως νὰ προχωρήσουν σὲ ἐνέργειες οἱ ὁποῖες θὰ κατοχυρώσουν, θὰ προστατεύσουν τὴν πολυκομματικὴν κοινοβουλευ-

τικὴ δημοκρατία. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κοινοβούλιο, σὲ μιὰ τέτοια διαδικασία, θὰ πρέπει νὰ συμμετέχει ὅλη ἡ «Νέα Δημοκρατία», διότι τμήματα καὶ τάσεις μέσα στοῦ χώρου τῆς Ν.Δ. δὲν ὑπάρχουν.

Ἀπαντώντας στοῦ σημεῖο τῆς τοποθετήσεώς μας στὴν φωτισμένη ἀντιδικτατορικὴ δεξιά, θέλω νὰ τονίσω ὅτι ἐμεῖς δὲν προσδιορίζομαστε ἀπὸ τὰ μέχρι χθὲς σχήματα «Δεξιά», «Κέντρο», κλπ. Ἐμεῖς ἀπλῶς εἴμεθα προοδευτικοί, δημοκρατικοί. Εἴμεθα μὲ τὸ μέρος τῆς δημιουργίας, ἢ ὁποία εἶναι ἀπὸ μόνῃ τῆς πρόοδος, εἴμεθα ὑπὲρ τῆς ἐμπειδώσεως τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δημοκρατίας στὴν χώρα, τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ ὁποιοσδήποτε ἐπιρροὴς καὶ παρεμβάσεις πού στρέφονται κατὰ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ.

Κάθε ἕνας πού θέλει νὰ συμμετάσχει σ’ αὐτὴ τὴν ἀντιδικτατορικὴ ἐνότητα καὶ δηλώσει ὅτι ἀντιτίθεται σ’ ὅποιαδήποτε μορφή δικτατορίας καὶ θ’ ἀγωνιστεῖ μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις, διὰ τὴν ἐμπέδωση, διὰ τὴν σταθεροποίησι τῆς πολυκομματικῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας, εἶναι ἐπιθυμητός. Ἐκτός ἐὰν δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ κάνει μιὰ τέτοια δήλωση. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς τρόπους τῆς συνεργασίας, εἶναι δύο: ὁ πρῶτος εἶναι, ἐὰν θέλετε,

ο προπαρασκευαστικός, διά να μήν αποτολημθῇ ἡ δικτατορία, καὶ ὁ δεύτερος εἶναι ἡ μορφή καὶ οἱ τρόποι δράσεως ἐάν, ὃ μὴ γένοιτο, ἔλθῃ ἡ ὅποια δικτατορία στὸν τόπο μας. Καὶ ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ βῆρος πρέπει νὰ δοθῇ στὸ τί θὰ κάνουν οἱ δυνάμεις αὐτές ἐάν ἔλθῃ κάποια δικτατορία, εἴτε τοῦ ἐνός εἴτε τοῦ ἄλλου ἄκρου.

KAPATZAS: Αὐτὴ ἡ πρόταση πού προήλθε ἀπὸ τὸ ΚΚΕ (ἐσωτ.), κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἔχει ἀποσαφηνιστεῖ πλήρως, πάνω σὲ ποιὲς ἀρχές, γενικὲς ἀρχές, βάσεις καὶ μεθοδεύσεις μπορεῖ νὰ στηριχτεῖ ὥστε νὰ ἐπιτύχει αὐτὸν τὸν βασικὸ στόχο. Καὶ δὲν μπορεῖ ὁ στόχος αὐτός νὰ εἶναι μονόπλευρος.

ΕΒΕΡΤ: Πάντως σάν γενικὴ ἰδέα εἶναι ἀποδεκτὴ.

KAPATZAS: Αὐτός ὁ γενικὸς στόχος εἶναι γιὰ μᾶς μία κοινὴ ἄμυνα, ἐναντὶ ὁποιασδήποτε ἀπειλῆς καὶ ὁποιοῦδήποτε κινδύνου δικτατορίας. Εἶναι φυσικὸ, τὸ ΚΚΕ (ἐσωτ.), ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του, νὰ βλέπει τὸν κίνδυνο προερχόμενο μόνο ἀπὸ φασιστικὲς τάσεις καὶ ριζες στὴν Ἑλλάδα. Ἀπευθυνόμενο δὲ πρὸς τὴν Ν.Δ. ἐννοεῖ ὅτι ἀπευθύνεται βασικά στὸ τμήμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἔχει τὶς συγκεκριμένες σαφεῖς δημοκρατικὲς θέσεις. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ὁλος ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ., ὁ κοινοβουλευτικὸς, ἀκολουθεῖ σαφῶς τὴν ἀντιδικτατορικὴ πολιτικὴ πού χαράζει ὁ Κ. Καραμανλῆς. Καὶ ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶναι συγκεκριμένη. Εἶναι μία πολιτικὴ δημοκρατικὴ, μὲ πάρα πολλὰ προεκτάσεις σὲ σύγχρονες προοδευτικὲς θέσεις ἀπὸ πλευρᾶς διαρθρώσεως τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ μέτρων προοδευτικῶν ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν τάξεων, πράγμα πού ἀποδεχόμεθα ὅλοι στὴν Ν.Δ. Σ' αὕτη λοιπὸν τὴ μεγάλῃ καὶ κοινῇ ὑπόθεση ἀμύνης πρὸς κάθε μορφή δικτατορίας, ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ. δὲν θὰ ἔχει καμιά ἀντίρρηση. Ἀπὸ πλευρᾶς κινδύνων φασιστικῆς προελεύσεως ἢ τοποθέτησής μας εἶναι τόσο σαφὴς καὶ ξεκαθαρισμένη, ὥστε δὲν ὑπάρχουν προβλήματα. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἄκρας Ἀριστερᾶς τὰ πράγματα ἐπίσης εἶναι ξεκαθαρισμένα. Γιατὶ δεχόμεστε ὅτι ἐκεῖνα τὰ κόμματα ἀπ' τὴν Ἀριστερὰ πού ἀποδέχονται τὶς κοινοβουλευτικὲς διαδικασίες μιᾶς σύγχρονης, εὐρωπαϊκῆς δημοκρατίας, αὐτὰ τὰ κόμματα μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν συμπαράστατή σὲ μία ἄμυνα κατὰ οἰασδήποτε μορφῆς φασισμού. Ὅποιο κόμμα, ὅμως, τῆς Ἀριστερᾶς δὲν ἀποδέχεται τὶς διαδικασίες αὐτές, δὲν μπορεῖ καὶ νὰ συμμετάσχει σὲ μὴ κοινὴ ἄμυνα κατὰ τῶν κινδύνων ὁποιασδήποτε μορφῆς φασισμού. Δὲν μπορεῖ, γιατί δὲν ἀποδέχεται τὶς διαδικασίες τῆς δημοκρατίας.

Ἡ βελτίωση καὶ ἡ σωστὴ τοποθέτηση τῶν κοινοβουλευτικῶν κομμάτων, ἄσχετα ἂν εἶναι ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ, θὰ ἀποτελέσει σάν πρώτη φάση τὴν καλύτερᾶ ἄμυνα κατὰ φασιστικῶν κινδύνων. Καὶ ἀκριβῶς αὕτῃ τῇ μεθόδευσις κάνουμε ἐμεῖς μέσα στὸ χώρο μας: νὰ στερεώσουμε ὁρισμένες βασικὲς ἀρχές σεβασμοῦ τῆς δημοκρατίας, ὁρισμένες βασικὲς ἰδεολογικὲς ἀρχές. Ὁργανώνουμε κόμματα ἀρχῶν, μὲ δημοκρατικὴ διαδικασία καὶ διάρθρωση πού θὰ ξεκινάει ἀλλὰ καὶ θὰ ἀγκαλιάζεται ἀπὸ τὴ βάση γιὰ νὰ μπορεῖ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ γίνῃ ἕνα μεγάλο θερμοκήπιο δυνάμεων πού θὰ ἀμύνονται συστηματικὰ, μεθοδευμένα καὶ μὲ βαθιὰ ἰδεολογικὴ συνείδηση κατὰ οἰασδήποτε ἐκτροπῆς. Αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη μας συμβολὴ εἰς τὴν κοινὴ ἄμυνα.

ΑΝΤΙ: *Νὰ διευκρινήσουμε τὸ ἐξῆς: εἶπατε ὅτι ὁλος ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ. βασικά δέχεται τὴν ΕΑΔΕ. Ἔτσι;*

KAPATZAS: Δὲν λέω ὅτι ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ. δέχεται τὴν συγκεκριμένη ΕΑΔΕ. Δὲν εἶμαι ἁρμόδιος γι' αὐτό. Ἄλλωστε, εἶπα καὶ προηγουμένως ὅτι οὔτε οἱ διαδικασίες οὔτε οἱ θέσεις τῆς ΕΑΔΕ ἔχουν ξεκαθαριστεῖ. Ἐκεῖνο πού ξέρουμε εἶναι ὅτι ὁλος ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ., καὶ εἶναι φυσικὸ αὐτό, δέχεται αὐτὴν τὴν τεράστια ὑπόθεση τῆς προπαρασκευῆς γιὰ μὴ κοινὴ ἄμυνα πρὸς ὁποιαδήποτε μορφή φασισμού. Ἐάν αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ μόνον τὴν «Νέα Δημοκρατία», ἢ ὁποία στὸ πόσοτο τῆς θὰ κάνει ἐκεῖνο πού πρέπει ἢ καὶ μὲ τὰ ἄλλα δημοκρατικὰ κόμματα μαζί, εἶναι θέμα πολιτικῆς τακτικῆς. Ἐάν θὰ γίνῃται μεμονωμένα ἢ ἐάν θὰ γίνῃται, δάσει ὁρισμένων περιπτώσεων ἢ ἀναγκῶν, μὲ μὴ κοινὴ προσπάθεια, αὐτὸ εἶναι κάτι πού δὲν ἔχει ξεκαθαριστεῖ διότι δὲν ἔχουν γίνῃ οὔτε ἐπίσημες προτάσεις καὶ οὔτε νομίζω ὅτι ἡ πρόταση πού ἔγινε

ἀπὸ πλευρᾶς ΚΚΕ (ἐσ.) ἔχει πάρει τὴ μορφή μιᾶς ἐπισημοῦ πολιτικῆς διαδικασίας.

ΑΝΤΙ: *Πιστεύετε ὅτι τὸ σύνολο τῆς Ν.Δ. θὰ δεχόταν μὴ συνεργασία μὲ τὴν Ἀριστερὰ, ἔστω καὶ σὲ περιορισμένα θέματα; Στὴν περίπτωση μιᾶς νέας ὑποτροπῆς, ἢ συνεργασία μὲ τὶς δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς γιὰ τὴν ἀποτροπὴ νέας δικτατορίας, εἶναι π.χ. πιθανή;*

KAPATZAS: Ἐκεῖνο πού προκύπτει ἀπὸ αὐτὰ πού ἀνέπτυξα προηγουμένως εἶναι ὅτι ὁ κόσμος, ὁλος ὁ κόσμος τῆς Ν.Δ., ἔχει σαφεῖς δημοκρατικὲς θέσεις. Εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀγωνιστεῖ ἐναντὶ ὁποιοῦδήποτε κινδύνου δικτατορίας. Τὸ ἐάν θὰ ὑπάρξῃ σὲ μὴ ἐποχὴ συνεργασίας ἐκ λόγων ἀνάγκης καὶ κοινῆς ἀμύνης πρὸς τὴ δικτατορία μὲ τὴν Α' ὁμάδα ἢ τὸ Α' κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς, μὲ ποιούς καὶ πῶς, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν μπορεῖ καὶ νὰ τὸ ξέρει κανεὶς τὴ στιγμὴ αὕτη.

ΕΒΕΡΤ: Τὸ δεδομένο εἶναι ἕνα, ὅτι ὅλα τὰ κοινοβουλευτικὰ στελέχη τῆς Ν.Δ. εἶναι ἐναντίον τῆς δικτατορίας καὶ θὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις ἐναντίον της. Τώρα, ἐάν δεχθοῦν νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὴν Ἀριστερὰ, εἶναι διάφορο θέμα. Εἶναι τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ καθένας τὴν ὀρθὴ τακτικὴ τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ ἀγώνα. Καὶ γιὰ νὰ ἀντιστρέψω τὴν ἐρώτηση: θὰ ἐδέχοντο ὅλα τὰ στελέχη τῆς Ἀριστερᾶς νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὴν Ν.Δ., γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τυχόν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἢ νὰ ταχθοῦν ἐναντίον μιᾶς παρεμβάσεως τύπου Τσεχολοβακίας; Ὅταν οἱ ὁπαδοὶ τῆς Ν.Δ. ἀκούνε καὶ διαβάζουν τὶς δηλώσεις τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.) ὅτι στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀναγκαῖα ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδέχονται μὴ κοινὴ συνεργασία γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς μιᾶς δικτατορίας ὥστε νὰ ἔλθῃ μία ἄλλης μορφῆς; Ἐπιλογὴ δικτατόρων καὶ δικτατοριῶν δὲν ἀποδεχόμεθα στὸν χώρο μας.

ΑΝΤΙ: *Μιλήσατε προηγουμένως γιὰ τὰ κόμματα τὰ ὁποῖα «δὲν ἀποδέχονται τὸν ἀγῶνα ἐναντίον κάθε μορφῆς δικτατορίας». Τί ἀκριβῶς ἐννοεῖτε;*

KAPATZAS: Ἡ Ἄκρα Ἀριστερὰ, ἀγωνίζεται ἐναντίον μόνον κατὰ πάσης φασιστικῆς δικτατορίας. Διότι πιστεύει εἰς τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, πιστεύει ὅτι ἡ ἐπιβολὴ ἐνός καθεστῶτος ἀμειγῶς κομμουνιστικοῦ, δὲν ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν γνώμη της, δικτατορία, ἀλλὰ μὴ δικαίωση τῶν προοπτικῶν γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀλλαγὴ μέσα στὰ πλαίσια ἰσότητος καὶ ἐξελίξεως σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν πιστεύει εἰς τὶς κοινοβουλευτικὲς διαδικασίες καὶ βάζει μόνον ἐναντίον τοῦ φασισμού, ὁ ἀγῶνας της εἶναι μονόπλευρος. Ἐνῶ ὁ ἀγῶνας γιὰ μᾶς εἶναι διμέτωπος. Ἐννοῶ διμέτωπος, ἀγῶνας κατὰ κάθε μορφῆς δικτατορίας. Ἐκεῖνοι λοιπὸν πού δὲν δέχονται τὶς βασικὲς ἀρχές τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δικαιωμάτων δὲν μποροῦνε νὰ ζητοῦνε μὴ συμμαχία πού θὰ εἶναι μονόπλευρη ἢ θὰ ἔχει ἕνα μεμονωμένο στόχο. Ὁ στόχος πρέπει νὰ εἶναι πολύπλευρος καὶ νὰ ἀφορᾷ ὁποιαδήποτε ἐκτροπὴ ἢ ἀπειλὴ κινδύνου τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Αὐτοὶ πού δὲν πιστεύουν σὲ μὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ δημοκρατία εἴτε μὲ τὸ πρόγραμμα τους, εἴτε μὲ τὴν τακτικὴ τους εἴτε μὲ τὴν πολιτικὴ τους εἴτε μὲ τὶς ὁμάδες κρούσεως, δὲν μποροῦν ὁποιοδήποτε νὰ παίξουν ρόλο σὲ μὴ προσπάθεια κοινὴ.

ΑΝΤΙ: *Υπάρχουν, ὅμως, περιπτώσεις ὅπου ἔχουμε δεῖ ὅτι ἡ ΟΝΝΕΔ χωρὶς καμμιὰ διάκριση πρὸς τὰ ἀριστερὰ νὰ ἔχει κατέβῃ μαζί μὲ τὶς ὑπόλοιπες νεολαϊστικὲς ὁργανώσεις σὲ κοινὲς ἐκδηλώσεις ἐναντίον τῆς δικτατορίας ἢ γιὰ νὰ τιμῇ τὸ Πολυτεχνεῖο κλπ.*

ΕΒΕΡΤ: Ὅποιοδήποτε αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνο στὴ νεολαία, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸ κόμμα. Κι' ἐμεῖς ἔχουμε ὑπογράψει ἀνακοινώσεις (καὶ ὁ κ. Καρατζᾶς κι' ἐγώ) ἐναντίον τῆς δικτατορίας στὴν Πορτογαλία, στὴν Ἰσπανία πρὸ ἡμερῶν γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, κλπ.. Βάλαμε τὴν ὑπογραφή μας, δίπλα, κάτω ἢ πάνω ἀπὸ ἄλλους συναδέλφους οἱ ὁποῖοι, ἐνδεχομένως, βλέπουν κατὰ διάφορο τρόπο ἀπὸ ἐμᾶς τὴν ἐννοια τῆς δημοκρατίας. Μία ἀνακοίνωση ἔχει ἕνα συγκεκριμένο ἀντικείμενο ἢ στόχο σαφῶς ἐντοπιζόμενο. Ἀδιαφορῶ ἐάν σὲ ἕνα κείμενο τὸ ὁποῖο ὁμιλεῖ γιὰ τὴν δικαίωση τοῦ Χριστιανισμοῦ συνυπογράψῃ ἕνας ἄθεος ἢ ἕνας

Βουδδιστής. Στην περίπτωση των ανακοινώσεων που έχει υπογράψει η ΟΝΝΕΔ, είχε τεθεί σάν αντικειμενικός στόχος ή δικαιώση της Δημοκρατίας. Είχε τοποθετηθεί ο συγκεκριμένος αντικειμενικός στόχος: η προστασία της Δημοκρατίας. Ένώ στην προκειμένη περίπτωση της αντιδικτατορικής συνεργασίας το πράγμα είναι ευρύτερο, δεν έχουν τεθεί τά πλαίσια του αντικειμενικού στόχου. Δηλ. θά έρθω σήμερα να αγωνιστώ για να ρίξω τόν έσωτερικό κατακτητή και για να έρθει κάποιος άλλος μέ ένα διαφορετικό χρώμα αύριο και να μου ξαναγίνει κατακτητής;

Όρθως ή νεολαία μέχρι σήμερα έχει υπογράψει τέτοιες ανακοινώσεις. Στίς ανακοινώσεις υπογράφεις ένα συγκεκριμένο και δεδομένο κείμενο, για τό όποιο ιδεολογικά και πολιτικά συμφωνείς. Έάν δηλαδή μέ αυτό τό συγκεκριμένο κείμενο συμφωνούν ένδεχομένως προς στιγμήν και άλλα άτομα, ιδεολογικώς και πολιτικώς αντίθετα, π.χ. τό ΚΚΕ(έξ.), αυτό δεν έχει καμιά σημασία.

KAPATZAS: Σ' αυτό ήθελα να συμπληρώσω τό έξής: ότι ή νεολαία ή δική μας πολύ σωστά έχει συμβάλει σέ κάθε προσπάθεια ή όποία γίνεται έναντίον του ολοκληρωτισμού, έναντίον του έξτρεμισμού και κάθε μορφής φασισμού. Τό πρόβλημα που πολλές φορές έχει απασχολήσει τούς νέους της παρατάξεώς μας είναι τό έξής: "Αν πρόκειται να προοδύν εις μίαν κοινή δήλωση έναντίον φασιστικών καθεστώτων, τότε και οι άριστερές ομάδες των νέων ζητούν από τή δική μας νεολαία να συνυπογράψει. Έάν, τώρα, πρόκειται να ζητήσουν από μιά ομάδα άριστερών οργανώσεων οι δικοί μας νέοι, να υπογράψουν ένα κοινό μανιφέστο ή μιά κοινή ανακοίνωση έναντίον μιάς - κατά τή γνώμη της νεολαίας μας - αντιδημοκρατικής καταστάσεως εις τόν άνατολικόν κόσμο, μιάς έκδηλώσεως στην Πολωνία ή στη Μόσχα για τόν Ζαχάρωφ π.χ., τότε φοβούμαστε όρισμένες οργανώσεις, και κυρίως της άκρας άριστεράς, δεν θά υπογράψουν τό κοινό μανιφέστο. Και έρωτάται: Είναι αυτό κάτι που βοηθάει μιά βαθιά δημοκρατική συνεργασία; Νομίζω όχι. Διότι όρισμένες ομάδες της Άριστεράς θέλουν τήν δημοκρατική συνεργασία να στρέφεται μόνον έναντίον της Ισπανίας, της Ούρουγουάης, έναντίον της Χιλής. Άλλά, εάν συμβεί να θυλάσουμε μιά ανακοίνωση για τόν Ζαχάρωφ, τότε αυτοί δεν θά υπογράψουν μαζί μας. Αυτή είναι ή έννοια της Δημοκρατίας που άνέφερα προηγουμένως. Και εκεί ή νεολαία μας προβληματίζεται. γιατί ακριβώς αυτό είναι της Δημοκρατίας. Καταλαβαίνουμε ότι είναι φυσικό οι άριστεροί να μην θέλουν να θίξουν συγγενείς τους θέσεις. Άλλά δεν μπορεί να ζητούν μιά μονόπλευρη τοποθέτηση.

ANTI: Αυτά όλα που είπαμε, είναι υποθέσεις, και λίγο πολύ προτάσεις και γενικές θεωρητικές τοποθετήσεις. Ό κ. Έβερετ έκαμε μερικές νύξεις και είπε ότι τελικά έχει σημασία να αναζητήσουμε και πρακτικά μεθόδους που μπορεί να μάς δώσουν στην περίπτωση νέας δικτατορίας. Πέρα, λοιπόν, απ' όλη αυτή τή γενική συζήτηση, υπάρχει καμιά συγκεκριμένη πολιτική πράξη που έχει γίνει μέχρι στιγμής για τήν πραγμάτωση της αντιδικτατορικής ένότητας;

ΕΒΕΡΤ: Τόν Φεβρουάριο πέρσι, όταν έξεδηλώθη εκ μέρους άφρόνων πράξικοπηματιών άπόπειρα για τήν άνατροπή της δημοκρατίας, είχαμε τήν εύκαιρίαν να συναντηθούμε όρισμένοι συνάδελφοι απ' όλα τά κόμματα: ήτανε ο Λ. Κύρκος(ΚΚΕ ές), ο Α. Κακλαμάνης και ή Σύλβα Άκριτά, (ΠΑΣΟΚ), ο Καρατζάς και έγω, μου φαίνεται ότι ήταν και ο Άγγελος Πνευματικός, (Ν. Δ.), ο Κ. Άλαδάνος και ο Ντεντιδάκης (ΕΚΝΔ - τότε): Καθίσαμε και κάναμε όρισμένες πρώτες συσκέψεις. είχε αρχίσει κατά κάποιον τρόπο να ύλοποιείται μιά διαδικασία, αλλά, αν θυμάμαι κυλά, εκ μέρους των εκπροσώπων του ΠΑΣΟΚ, εκ μέρους του κ. Κακλαμάνη, έξεφράσθησαν όρισμένες άμφιβολίες, κατά πόσον είναι δυνατόν να λειτουργήσει μιά τέτοια διαδικασία, και έμεινε έτσι τό πράγμα στίς πρώτες συζητήσεις των τριών - τεσσάρων συσκέψεων.

KAPATZAS: Η προσπάθεια αυτή που έγινε τότε, είχε ξεκινήσει πράγματι από τό κλίμα και από τήν έμπόσφαιρα που είχαμε δημιουργήσει. όπως άνέφερε ο κ. Έβερετ, οι έκδηλώσεις

Οι σιαμαίες άδελφές
(Του Fotis Γεωργουλάκη)

Σκίτσο από τό περιοδικό «ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

του Φεβρουαρίου. Και σάν σκοπό είχε αυτή ή προσπάθεια, να υπάρχει μεταξύ, ει δυνατόν όλων, των συναδέλφων των κομμάτων τά όποια πιστεύουν εις τόν κοινοβουλευτισμόν μιά έπαφή και μιά ένημέρωση, ώστε να μπορούν να έπισημαίνονται όρισμένες καταστάσεις και κίνδυνοι που στρέφονται κατ' ευθείαν κατά της δημοκρατίας και του κοινοβουλευτισμού. Ήταν μιά ώραία, αντικειμενική και σωστή προσπάθεια, ή όποία δεν προχώρησε και ή όποία συναρμολογείται και συμφωνεί μ' εκείνα τά όποια άνεφέρθησαν προηγουμένως, της δυνατότητας δηλαδή μιάς κοινής προσπάθειας και άμύνης για τά ένδεχόμενα αυτά. Βέβαια, δεν είχαμε τότε ακόμη προλάβει να ξεκαθαρίσουμε ποιές ήταν οι γενικές άρχές της προσπάθειας και αν μπορούσε - όπως έμεις πιστεύουμε - να είναι ή προσπάθεια αυτή πολύπλευρη και πολυμέτωπη και όχι μονόπλευρη.

ANTI: Αυτή ή προσπάθεια γιατί άτόνισε;

ΕΒΕΡΤ: Όπως σας είπα στην άρχή, ξεκίνησε μετά τά γεγονότα του Φεβρουαρίου που είχαν γίνει από όρισμένες άφρονες πρώην άξιωματικούς. Μετά από ένα μήνα, όταν καθισχύασαν τά πράγματα, έπεσε και ή πρώτη άνησυχία και, όπως σας είπα πριν, υπήρξε και κάποια αντίδραση-άν θυμάμαι καλά, από τό ΠΑΣΟΚ-δι δεν είναι δυνατόν να προχωρήσουμε σ' αυτή τήν φάση, και ότι πρέπει να τό σκεφτούμε ώριμότερα και να τ' αφήσουμε άργότερα. Πάνω σ' αυτό τό σημείο θέλω να τονίσω, ότι αυτή ή προσπάθεια σωθενώσεως έναντίον κάθε μορφής αντιδικτατορικού άγώνα, δεν σημαίνει ότι γίνεται διότι υπάρχει στην Α ή Β στιγμή ένας όποιοσδήποτε κίνδυνος. Έμεις αυτή τή στιγμή πιστεύουμε ότι άμεσός-κίνδυνος δεν υπάρχει. Άλλά γίνεται μιά προεργασία ψυχολογική, που θά επιτρέψει, αν σέ μιά δεδομένη στιγμή, μετά από τρία-τέσσερα-πέντε χρόνια, από όποιαδήποτε πλευρά έκδηλωθεί μιά τέτοια προσπάθεια, να είναι εύκολότερη ή άντιμετώπισή της.

ANTI: Από τή στιγμή που δεν υπάρχει άμεσος κίνδυνος, κατά τήν εκτίμησή σας, έχει νόημα να προπαγανδίζεται και να προωθείται ή ιδέα της αντιδικτατορικής ένότητας;

ΕΒΕΡΤ: Οι δημοκρατίες κινδυνεύουν. Έάν κοιτάξουμε τόν παγκόσμιο χάρτη, θά δούμε σέ πόσο λίγες χώρες λειτουργεί ή πραγματική δημοκρατία. Κάθε μέρα ανοίγεται τις έφημερίδες και κάθε μέρα άκούτε ότι έγινε κάποιο πραξικόπημα. Άσχετα αν πέτυχε ή δεν πέτυχε. Τό πρώτο θέμα είναι να φτιάξεις τέτοιες ασφαλιστικές δικλείδες, ώστε να μην σκέπτεται κανένας να άποτολμήσει κάποιο πραξικόπημα. Και αυτή είναι μιά πρώτη προσπάθεια αυτού του αντιδικτατορικού άγώνα. Όπως έξοπλίζεται

μία χώρα, όχι διότι είναι βεβαία ότι θα έχει κάποιον πόλεμο, εδώ εξοπλίζονται χώρες οι οποίες δεν έχουν κανένα εχθρό. Έτσι και αυτός θα είναι ένας ιδεολογικός και πολιτικός εξοπλισμός έναντι όποιουδήποτε σκεφτεί την κατάργηση της δημοκρατίας. Και γι' αυτό το λόγο δεν πρέπει να γίνεται καμία απολύτως πολιτική εκμετάλλευση αυτής της μορφής του αγώνα έναντι των της οποίας δικτατορίας. Δηλ. δεν είναι δικαίωμα κανενός να παίρνει τον αντιδικτατορικό αγώνα, ή αν θέλετε και τον αντικομμουνιστικό αγώνα και τον αντιδικτατορικό αγώνα, ή αν θέλετε και τον αντικομμουνιστικό αγώνα και τον αντιφασιστικό αγώνα, και να τον χρησιμοποιήσει επ' ωφέλεια του.

ΑΝΤΙ: Νομίζω ότι ως τώρα μιλήσαμε για το αν η αντιδικτατορική ένότητα είναι επιθυμητή, δυνατή και για όρισμένες πρακτικές διαδικασίες. Άσχετα μ' αυτά, η αντιδικτατορική ένότητα πρέπει να 'χει κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο. Χωρίς αυτό να έχει απόλυτα ξεκαθαριστεί, μπορούμε, πράγματι, ίσως, να πούμε ότι ένας από τους στόχους είναι π.χ. η αποχουντοποίηση. Σ' αυτόν τον τομέα πιστεύετε ότι έχει γίνει σωστή και αρκετή δουλειά. Ρωτάμε, έσας, εάν εκπροσώπους του κόμματος που κυβερνά.

ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Πιστεύω ότι στον τομέα αποχουντοποίησης έχει γίνει σ' ένα μεγάλο βαθμό ικανοποιητική δουλειά. Βέβαια υπάρχουν όρισμένα υπολείμματα μεμονωμένα σε όρισμένους τομείς της ελληνικής ζωής. Δεν πιστεύω όμως ότι μπορούν να επηρεάσουν, σύμφωνα με το σημερινό δέσμιό της δημοκρατίας και την κοινή προσπάθεια που γίνεται από όλους. Τήν βασική ευθύνη επαγρυπνήσεως έχει η Κυβέρνηση. Και νομίζω ότι δεν υπάρχουν δυνάμεις τέτοιες οι οποίες να μπορούν μέσα στον κρατικό μηχανισμό ή σ' όλες τις δομές της ελληνικής ζωής να παίξουν ένα ρόλο επικίνδυνο. Το θέμα της αποχουντοποίησης είναι κυρίως θέμα νοοτροπίας. Πιστεύω ότι συνειδητά τον Παπαδόπουλο τον ακολουθήσαν πάρα πολύ λίγοι, ελάχιστοι, Έλληνες και οι περισσότεροι απ' αυτούς ήταν άνθρωποι οι οποίοι κοίταξαν το πράγμα μ' ένα πάρα πολύ επίκαιρο και προσωπικό χαρακτήρα. Νομίζω, λοιπόν, ότι, εφ' όσον προχωρήσουν ακόμα περισσότερο οι διαδικασίες που έχουν θεμελιωθεί τώρα κι ενάμιση χρόνο και υπάρχει από μέρους όλων των κομμάτων μία σωστή αντιμετώπιση στο θέμα της αποχουντοποίησης, ώστε να μην αποτελέσει αντικείμενο συγκεκριμένης πολιτικής ή κομματικής εκμετάλλευσης, νομίζω ότι μετά από λίγο καιρό δεν θα έχουμε καθόλου προβλήματα από τέτοιες δυνάμεις. Το πρόβλημα είναι αν θα υπάρξει ή σωστή μεθόδευση για την εδραίωση της δημοκρατίας, ή ανάπτυξη του πνεύματος της δημοκρατίας και της αλληλίας εις τα κόμματα, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, οι βάσεις και η θωράκιση που θα εμποδίσει την ανάπτυξη πάλι στο τόπο μας δυνάμεων έκτροπής οποιασδήποτε μορφής και οι οποίες εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες μας-τις αδυναμίες της δημοκρατίας, τα λάθη, τις παραλείψεις ή το επίπεδο της κοινοβουλευτικής διαδικασίας και την κακή συνεργασία των κομμάτων. Έπομένως, την αποχουντοποίηση γενικότερα πρέπει να τη βλέπουμε όχι μόνο για όσους συνεργάστηκαν με την έκτροπή, αλλά και σάν μία γενικότερη προσπάθεια: να μην υπάρξουν ποτέ προϋποθέσεις δημιουργίας χουντικών και εξάλλων νοοτροπιών έστω και σε ελάχιστα τμήματα του ελληνικού λαού.

ΕΒΕΡΤ: Φοβούμαι ότι η εκτεταμένη και η συνεχής αποχουντοποίηση, δημιουργεί τη Λερναία Ύδρα της χουντοποίησης. Διότι όταν συλλήβδην κατηγορούμε λέγοντας περί «χουντικών τάσεων» μέσα στο στρατεύμα και ότι υπάρχουν 250-300-500 αξιωματικοί οι οποίοι πρέπει να εκκαθαριστούν, τότε τους κολλάμε στον τοίχο και μ' αυτό τον τρόπο τους υποχρεώνουμε ν' άμυνθούν, να στραφούν και να γίνουν όργανα του Παπαδόπουλου. Διότι δεν ξέρουν ποιός θα είναι ο επόμενος στόχος.

Η πολιτική σκοπιμότης δεν πρέπει να χρησιμοποιεί σάν όργανο εκμεταλλεύσεως το λεπτό αυτό θέμα, σέ μία μάλιστα κρίση, για την χώρα, περίοδο.

ΑΝΤΙ: Τό ΚΚΕ (έστω.) που έκαμε την πρόταση για την ΕΑΔΕ της δίνει ως ένα βαθμό και ένα συγκεκριμένο κοινωνικό περιεχόμενο απέναντι π.χ. στα πιο επιθετικά μονοπώλια και ζητά

την παραχώρηση δικαιωμάτων στους εργαζόμενους. Έσείς θεωρείτε ότι αυτά τα στοιχεία του κοινωνικού προγράμματος της ΕΑΔΕ καλύπτονται από το πρόγραμμα της ΝΔ; Π.χ. θεωρείτε ότι είναι αναγκαία αυτή η «προέκταση» ή πιστεύετε ότι πρέπει να περιοριστεί μόνο στο πολιτικό επίπεδο;

ΕΒΕΡΤ: Πιστεύω ότι πρέπει να περιοριστεί στο συγκεκριμένο περιεχόμενο το οποίο έχει ο τίτλος, το όνομα της προσπάθειας αυτής. Η προσπάθεια αυτή είναι μία και μόνο: αντιδικτατορικός αγώνας απέναντι σε κάθε μορφή δικτατορίας. Συνεπώς δεν έχει καμία σχέση με το περιεχόμενο και την μορφή του κοινωνικού συστήματος. Σας είπαμε προηγουμένως ότι είμαστε έναντι όλων κάθε μορφής δικτατορίας. Ακόμα και της δικτατορίας του προλεταριάτου.

Οι θέσεις της ΝΔ στον κοινωνικό τομέα είναι διανοηστάτες, και πέραν από τις ιδεολογικές της διακηρύξεις έχει εμπράκτως αποδείξει ότι αγωνίζεται για την εμπέδωση της κοινωνικής δημοκρατίας, για μία δίκαιη κατανομή του εθνικού εισοδήματος σε μία κοινωνία όπου όλοι οι Έλληνες θα έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις. Σ' αυτό θα πρέπει να συμφωνούν όλα τα κόμματα. Διαφορά υπάρχει με όρισμένα κόμματα της αντιπολίτευσως ως προς τον τρόπο και την διαδικασία που θα οδηγηθούμε προς μία τέτοια μορφή κοινωνική δημοκρατία. Έμεις πιστεύουμε ότι πρέπει να οδηγηθούμε σε μία δίκαιη διανομή του εθνικού εισοδήματος αναγνωρίζοντας συγχρόνως την ιδιωτική πρωτοβουλία σάν ένα μέσο εκφράσεως των ατομικών ελευθεριών και μέχρι του σημείου που αυτή δεν θίγει αλλά ωφελεί το κοινωνικό σύνολο. Με βάση αυτή την τοποθέτηση δεν μπορώ να αντιληφθώ πώς θα συμφωνήσω με κάποιον άλλο ο οποίος πιστεύει - καλώς ή κακώς - ότι σε όρισμένες μορφές των ατομικών ελευθεριών πρέπει να υπάρχει απόλυτος περιορισμός δράσεως. Άλλωστε η επέκταση της αντιδικτατορικής ένότητας σε περιοχές που καλύπτονται από τα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων και την πολιτική σκοπιμότητα, ξεστράτίζει από το πραγματικό περιεχόμενό της, την προάσπιση δηλαδή της δημοκρατίας από την οποία δικτατορία, νοθεύει το νύημά της και στο τέλος την αποδυναμώνει.

ΑΝΤΙ: Τι πιστεύετε ότι έχει πραγματοποιηθεί στο χώρο της Ν.Δ. για να διασφαλιστούν οι στόχοι της ιδραίωσης και της εμπέδωσης και διύρυνσης της δημοκρατίας στην Ελλάδα;

ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Εκτός από τα πρώτα μέτρα του Καραμανλή τα οποία αναφέρονται στη θεσμοθέτηση της δημοκρατίας με τον καταστατικό χάρτη, με τα βασικά νομοθετικά μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί, ακολουθήσαν μέτρα κοινωνικής πολιτικής τα οποία είναι συνάρτηση ενός βασικού προγράμματος της Ν.Δ. Στόν πολιτικό τομέα η Ν.Δ. συνέβαλε στην εξασφάλιση των βασικών εκείνων διαδικασιών που επέτρεψαν την ανάπτυξη ενός

Σκίτσο από το περιοδικό «ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ» που εκδίδουν οι κ.κ. Έβερετ, Καρατζάς, Βουδούρης.

συγχρόνου κοινοβουλευτισμού (μέ τα όρισμένα του μειονεκτήματα βέβαια ακόμα, και τα όποια μπορούν να βελτιωθούν), στην ανάπτυξη κομμάτων, ελευθέρων εκλογών, ελευθέρων δημοτικών εκλογών και επίσης ενός ελευθέρου συνδικαλισμού. Έλευθέρων εκλογών μέσα στα συνδικάτα και στα πανεπιστήμια, σε όλο το χώρο που αναπτύσσεται ή κοινωνική και ή πολιτική ζωή της χώρας. Μετά προχώρησε στην δημιουργία των προϋποθέσεων για μία κομματική όργανωση σωστή και σύγχρονη, με ευρωπαϊκά δεδομένα. Είναι στο ξεκίνημά της τώρα, με τις βασικές αρχές των προγραμματικών δηλώσεων του προέδρου, και εν συνεχεία με τις όμιλλες που έκανε με την ευκαιρία της πρώτης έπετελου από τη νίκη της Ν.Δ. Έθεσε έτσι τις βάσεις μιας ιδεολογίας ή όποια, περίπου, μπορεί να χαρακτηριστεί σαν σύγχρονη, δημοκρατική, ευρωπαϊκή και κοινωνικά προοδευτική δημοκρατία. Έθεσε την προοπτική ενός συγχρόνου ευρωπαϊκού κράτους με προχωρημένες θέσεις στα κοινωνικά ζητήματα με την μείωση των άδικιών, την μείωση των μονοπωλιακών εκμεταλλεύσεων στη χώρα, την απάμβλυνση των διαφορών μεταξύ των εισοδηματικών τάξεων, και βασικά στην αντιμετώπιση όρισμένων συγκροτημάτων που θέλουν την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας να είναι σύμφωνη μόνο με το συμφέρον τους. Οι κρατικοποιήσεις που έγιναν και τα μέτρα που πάρθηκαν και που παίρνονται εκεί ακριβώς θα όδηγήσουν: σε μία βελτιωμένη κατάσταση της τύχης των εργαζομένων. Βασικές λοιπόν θέσεις της Ν.Δ. είναι στον κοινωνικό τομέα, ή δημιουργία μιας συγχρόνου κοινωνίας στην όποια θα είναι μικρότερες οι αντιθέσεις και οι διαφορές του εισοδήματος, όπου ο τελευταίος εργαζόμενος θα έχει άνεδοι σ' ένα πολύ καλύτερο επίπεδο, και όπου αρκετά μέτρα προοδευτικά και σοσιαλιστικά μάλιστα θα παίρνονται χάριν των εργαζομένων.

Τό κόμμα συγχρόνως όργανούται. Έκδηλώσεις διαφωτιστικής μορφής, με σεμινάρια, με άρθρα, με κείμενα, με συνεντεύξεις, με όμιλλες και διαλέξεις που γίνονται από πολιτικούς, κοινοβουλευτικούς και επιστημονικούς παράγοντες, με την προσπάθεια να δημιουργηθεί στη βάση μία βαθιά ιδεολογική και κομματική συνείδηση ή όποια θα αποτελέσει την πρώτη προϋπόθεση της δημιουργίας κόμματος αρχών.

ΑΝΤΙ: Στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών αυτών είναι προφανώς και τό σεμινάριο που έγινε πρόσφατα, των στελεχών της Ν.Δ. Όλη αυτή ή ιδεολογική ζύμωση που αναφέρατε προηγουμένως ήτανε τό κύριο μέρος αυτού του σεμιναρίου; Τί όλο έπαιξε επίσης σ' αυτή την ιδεολογική ζύμωση που έγινε μία, ής την πούμε, αντικομμουνιστική προπαγάνδα;

ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Στο σεμινάριο αυτό έγινε μία ικανοποιητική ανάπτυξη των ιδεολογικών θέσεων της Ν.Δ. Υπογραμμίστηκαν τά γνωρίσματα της δημοκρατίας, ποιές είναι οι αρχές και οι βάσεις της και τί διαφέρει από άλλες μορφές πολιτεύματος, με συμπέρασμα ποιά είναι ή πραγματική μορφή της δημοκρατίας. Με την ανάπτυξη αυτή, αναφέρθηκαν και οι μορφές και τά χαρακτηριστικά των κομμουνιστικών συστημάτων. Αναφέρθηκαν και από πλευράς ξεκινήματος της κομμουνιστικής ιδεολογίας, από πλευράς εξέλιξης του κομμουνισμού στον παγκόσμιο χώρο, από πλευράς έφηρμοσμένου κομμουνισμού, από πλευράς έσωτερικών του εξελίξεων, έσωτερικών θέσεων και μιας γενικής επισκοπήσεως σ' ένα σύντομο χρονικό διάστημα της πορείας του κομμουνισμού στην Ελλάδα. Δέν αποτελούσε νομίζω αυτό μία προσπάθεια στέρρας και άρνητικής επαναλήψεως ενός αντικομμουνιστικού μοτίβου, αλλά αποτελούσε μία σωστή και πάρα πολύ σύγχρονη άκτινοσκόπηση των δεδομένων του συστήματος αυτού από πλευράς και ιδεολογικής και πολιτικής αλλά και κοινωνικής μορφής.

ΕΒΕΡΤ: Και όσος χρόνος δαπανήθηκε για να συζητηθούν τά πολυκομματικά συστήματα, περίπου άλλος τόσος χρόνος δαπανήθηκε για να συζητηθούν και τά ολοκληρωτικά συστήματα.

ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Μία προσθήκη στο σημείο αυτό. Στην ανάπτυξη των θέσεων της δημοκρατίας, των χαρακτηριστικών της, των

προσόντων της και των έγγυθσεών της έγιναν και δύο διαλέξεις: Ποιά είναι ή πορεία (γιατί ή έρώτησή σας ήτανε αν έγινε αντικομμουνιστική προπαγάνδα) του φασισμού, πώς ξεκίνησε, πώς ανεπτύχθη σε όρισμένες χώρες, τί εκμεταλλεύεται και τί προσπάθειες κάνει ο φασισμός για να μπορέσει να διεισδύσει. Ποιά πρέπει να είναι ή έτοιμότητα έναντι του φασισμού και πώς μπορεί να μεθοδεύεται μία σωστή δημοκρατική θέση που να παρεμποδίζει αυτά τά ενδεχόμενα. Μάλιστα σε ένα από τά σημεία αυτά, επειδή είχα αναπτύξει τό θέμα «Δημοκρατική τακτική και σύγχρονα δημοκρατικά συστήματα», είχα την ευκαιρία ν' αναπτύξω πώς ή δημοκρατία μπορεί να περάσει μέσα απ' αυτές τις συμπληγάδες πέτρες. Και πώς θα μπορέσει έξωτερικά να ανανεώνεται, να βελτιώνεται και να άμύνεται.

ΕΒΕΡΤ: Έ ανάπτυξεις δέν ήτανε ΑΝΤΙ, ήτανε θέσεις. Και άπορώ γιατί τό περιοδικό τό δικό σας τό όποιο παίρνει τόσες φορές θέσεις, όνομάζεται... ΑΝΤΙ!

ΑΝΤΙ: Πιστεύετε ότι ή ανάπτυξη των ιδεολογικών αρχών της Ν.Δ. και ή πολιτική του Καραμανλή, όπως εκφράζεται με φράσεις όπως π.χ. ή οικονομική μας πολιτική είναι προοδευτικότερη άκόμη και από την οικονομική πολιτική διαφόρων σοσιαλιστικών κομμάτων στη Δ. Ευρώπη, γίνονται δικτίς και τίς άσπάζετε τό σύνολο των βουλευτών της Ν.Δ.;

ΕΒΕΡΤ: Σε μία μεγάλη παράταξη της όποιας ή εκλογική βάση άνέρχεται σε 54% και σε μία παράταξη όπου ή ιδεολογία της είναι βέβαια συγκεκριμενοποιημένη και δέν έχει όόγματα αλλά είναι μία ιδεολογία σαφής και έξελισσόμενη, όπωςόποτε θα ύπάρχουνε διαφοροποιήσεις όχι ως προς τόν τελικό αντικειμενικό σκοπό, αλλά ως προς την διαδικασία που θα όδηγηθούμε προς τά εκεί. Έν πάση περιπτώσει, όποιαόποτε και αν είναι ή άποψη του Α ή του Β κοινοβουλευτικού στελέχους, τελικώς τοποθετείται στην γραμμή την όποια χαράσσει ο ίδιος ο άρχηγός του κόμματος.

ΑΝΤΙ: Αυτός, όμως, ο άρχηγός του κόμματος πώς ταιριάζει με τό κόμμα αρχών;

ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Συμπληρώνοντας αυτό που είπε ο κ. Έβερετ για τό θέμα της άποδοχής από τό σύνολο των συναδέλφων της πολιτικής την όποια χαράσσει σήμερα ή κυβέρνηση, προσθέτω ότι αυτό είναι πραγματικότητα, με τη διαφορά ότι καθένας ίσως αντιλαμβάνεται τη μεθόδευση και την διαδικασία διαφορετικά, σύμφωνα με τόν δικό του τρόπο σκέψεως. Όσον άφορά τό έρώτημα που θέσατε αν συνδυάζετε ή ύπαρξη ενός άρχηγού με ένα κόμμα αρχών, είναι γεγονός τό εξής: Έπειδή στην Ελλάδα τά κόμματα αρχών βρίσκονται τώρα στην έξέλιξη της δημιουργίας τους, είναι φυσικό να έννοούμε διαφορετικά στην Ελλάδα τό θέμα αυτό και να μήν άγνοούμε ότι τό κόμμα αρχών δέν έχει κανένα πρόβλημα από την ύπαρξη του άρχηγού και μάλιστα με μεγάλη και ένισχυμένη προσωπικότητα. Αυτό δέν σημαίνει ότι δέν μπορεί να ύπάρχει κόμμα αρχών. Έ παρουσία του Ντέ Γκώλ στη Γαλλία δέν παρεμπόδιζε την ανάπτυξη μιας σωστής διαδικασίας μέσα στα γαλλικά κόμματα. Στην Άγγλία τό ίδιο επί Ουίνστον Τσώρτσιλ. Άλλά όταν έχει την δυνατότητα να διαθέτει ή χώρα σήμερα ένα κεφάλαιο, που νομίζω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό-πράγμα που και οι αντίπαλοι παραδέχονται-αυτό δέν έμποδίζει αλλά απλούστατα διευκολύνει την ανάπτυξη αρχών. Ένας μεγάλος ήγέτης, μπορεί να δημιουργήσει τό κλίμα και τις προϋποθέσεις, τό θερμοκήπιο ανάπτυξεως κόμματος αρχών κάτω από τη δική του έμπνευση και τη δική του καθοδήγηση, όταν βεβαίως έχει αυτή την διάθεση. Ο Καραμανλής νομίζω ότι είναι βαθιά ευρωπαίος (τό έχει δείξει με συγκεκριμένες αποφάσεις) και θέλει να δημιουργηθεί κόμμα αρχών. Είναι ευκαιρία κάτω από την δική του προσπάθεια και την έμπνευση να γίνει αυτό, άφου οι ιδεολογικές του προθέσεις και οι προεκτάσεις είναι πάρα πολύ σωστές, προχωρημένες και διευκολύνουν στον τομέα αυτό. Δέν αντίθεται λοιπόν ή ύπαρξη ενός μεγάλου ήγέτου σε ένα κόμμα αρχών. Έξαργτάται από τά ύπόλοιπα στελέχη κάτω, από μας τούς άλλους, να μεθοδεύσουμε σωστά τη δοιλιγία αυτή. ■

Η μορφή και το περιεχόμενο της μεταπολίτευσης έβαλαν έντονα τη σφραγίδα τους στις πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν και υπερακαθρίζουν ακόμα την πολιτική ζωή της χώρας.

Η μεταπολίτευση είχε ένα διπλό περιεχόμενο που θα πρέπει να το δούμε περισσότερο σαν μία διαλεκτική ένότητα, παρά σαν συμβιβασμό. Από τη μία εξασφάλισε το όμαλο πέρασμα από μία μορφή διακυβέρνησης της άστικής τάξης σε μία άλλη μορφή διακυβέρνησης, πού, στις συγκεκριμένες συνθήκες, διασφαλίζει καλύτερα την ένότητα και την κυριαρχία της άστικής τάξης, και από την άλλη ήταν η όξυμένη εκδήλωση μιας σειράς ένδοαστικών αντιθέσεων που σηματοδοτούν έντονα τη σημερινή πολιτική ζωή. Η αντίθεση αυτή (ένότητα - διαμάχη) αποτέλεσε δομικό στοιχείο της πολιτικής έκφρασης της άστικής τάξης και ιδιαίτερα του κόμματος εκείνου που αποτελεί την κύρια πολιτική της δύναμη, επιβάλλοντας σαν απαραίτητη μία ανανέωση μέσα στα πλαίσια της συνέχειας, δεδομένου ότι η συνέχεια δεν μπορούσε να εξασφαλιστεί χωρίς ανανέωση. Η μεγάλη επιτυχία της Νέας Δημοκρατίας είναι ότι καθόρθωσε, χάρις και στις αντικειμενικές συνθήκες, να επιβάλει σε μεγάλο τμήμα του λαού την ιδεολογία μέσα από την οποία εκφράζεται αυτή η βασική αντίθεση: ότι δηλ. ο Καραμανλής είναι ο μόνος που μπορεί να ελέγξει το στρατό και επομένως να διατηρήσει τη δημοκρατία εξασφαλίζοντας έτσι την εθνική ένότητα (πράγμα που σημαίνει πρώτον ένότητα της άστικής τάξης και δεύτερον ένότητα του λαού κάτω από την ηγεσία της άστικής τάξης) και παράλληλα ότι ο Καραμανλής είναι «προοδευτικός» και εκπροσωπεί την πιο «μοντέρνα, ανερχόμενη και εθνική» μερίδα της άστικής τάξης. Το αποτέλεσμα ήταν η σαρωτική εκλογική νίκη της Ν.Δ. στις βουλευτικές εκλογές. Για να εκτιμήσουμε το μέγεθος αυτής της νίκης δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το 54% αποτελεί το ψηλότερο ποσοστό που έχει πάρει η Δεξιά στην Ελλάδα, τουλάχιστον από το 1909 και μετά.

Μία λεπτομερέστερη ανάλυση αυτής της αντίθεσης και των επιπτώσεων που έχει

Ν.ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ:

Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Του 'Ηλία Καρά

«Η δικτατορία έχει εισόδον αλλά δεν έχει εξόδον» επαναλάμβανε φιλάρεσκα πριν από τις 21 'Απριλίου ο Γ. Παπανδρέου, και φυσικά όταν μιλάγε για εξόδο έννοοιζε διέξοδο για την άστική τάξη. Το λογοπαίγνιο δεν κατόρθωσε βέβαια να ξεορκίσει τα τάνκς, έγινε όμως έμμονη ιδέα των δικτατόρων και συνεχής απασχόληση των «γεφυροποιών». Η μεταπολίτευση του 1974 απόδειξε ότι το πρόβλημα, παρ' όλες τις δυσκολίες που παρουσίαζε, δεν ήταν άλυτο. Το πέρασμα από την άστική δικτατορία στην άστική δημοκρατία έγινε με τρόπο ειρηνικό, σχεδόν ανώδυνο, θα τολμούσαμε να πούμε υποδειγματικό. Μέσα σε μία νύχτα, για την κυριολεξία μέσα σ' ένα απόγευμα, βασικά στηρίγματα της δικτατορίας, μπροστά στην αδυναμία τους να υπηρετήσουν αποτελεσματικά την τάξη που είχαν ταχθεί να υπηρετούν και να λύσουν τις ένδοαστικές αντιθέσεις που είχαν φτάσει σε μεγάλη οξύτητα, μετατράπηκαν από στρατοκράτες σε ακραιφνείς δημοκράτες.

Στο άρθρο αυτό, ο συνεργάτης μας κ. 'Ηλίας Καρράς, επιχειρεί τη σκιαγράφηση της κοινοβουλευτικής ομάδας της Νέας Δημοκρατίας. Η ανάλυσή του αναφέρεται, σε πληροφορίες που κατά καιρούς έχουν εμφανιστεί στον τύπο, σε πολιτικές του εκτιμήσεις και σε αντικειμενικά δεδομένα που παρουσιάζει σαν σύνολο ο συγκεκριμένος πολιτικός χώρος.

στην πολιτική μας ζωή ξεπερνάει, φυσικά, τα όρια αυτού του άρθρου. Σκοπός μας είναι μόνο να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιήθηκε αυτή η «ανανέωση μέσα στα πλαίσια της συνέχειας» και ποιές αντίρροπες και αντίπαλες δυνάμεις συμπάρχουν αλλά και επιδιώκουν την «ένότητα της Ν.Δ.»

Η μεγάλη νίκη της Δεξιάς στις βουλευτικές εκλογές, με τη βοήθεια και του εκλογικού νόμου, είχε σαν αποτέλεσμα μίαν «άνεμπιστη Βουλή» που κυριαρχείται από τους 216 βουλευτές της Ν.Δ. Το πρώτο πράγμα που κάνει εντύπωση σ' όποιον προσπαθήσει να αναλύσει τη σύνθεση της κοινοβουλευτικής ομάδας της Ν.Δ. είναι ο μεγάλος αριθμός των βουλευτών που πολιτεύονται για πρώτη φορά, που όπως φαίνεται από τον πίνακα 1 είναι περισσότεροι από τους μισούς. 'Ακόμα κι αν αφαιρέσουμε αυτούς που διαδέχονται τους συγγενείς τους, περισσότεροι από έκατο είναι αυτοί που για πρώτη φορά παίρνουν μέρος στην κοινοβουλευτική ζωή (μερικοί από αυτούς προέρχονται από πολιτικές οικογένειες, οι οποίες όμως δεν έπαιζαν ενεργό ρόλο στην πολιτική ζωή πριν από τη δικτατορία).

	Σύνολο βουλευτών	Σύνολο βουλευτών της Ν.Δ.	Είχαν πολιτευτεί στο παρελθόν						πολιτεύονται για πρώτη φορά					
			τ. βουλευτές		είχαν πολιτευτεί χωρίς να εκλεγούν		Σύνολο		διαδέχονται συγγενείς τους ¹		καινούργιοι στην κοινοβουλευτική ζωή		Σύνολο	
‘Αθήνα - Πειραιάς και βουλευτές ‘Επικρατείας	78	2 47 60%	3 13 28%	3 2	3 4%	3 15 32%	3 2 4%	3 30 64%	3 32 68%					
Πελοπόννησος	38	29 76%	15 52%	—	—	15 52%	6 11%	8 27%	14 48%					
Στερεά	35	28 80%	9 32%	3	11%	12 43%	2 7%	14 50%	16 57%					
‘Ηπειρος	12	10 83%	5 50%	—	—	5 50%	2 20%	3 30%	5 50%					
‘Ιόνια	7	6 86%	—	—	2 33%	2 33%	1 17%	3 50%	4 67%					
Θεσσαλία	25	17 68%	4 24%	1	6%	5 30%	2 11%	10 59%	12 70%					
Μακεδονία	61	52 85%	22 42%	3	6%	25 48%	4 8%	23 44%	27 52%					
Θράκη	12	8 67%	3 37,5%	—	—	3 37,5%	—	—	5 62,5%					
Νησιά Αιγαίου	16	13 81%	4 31%	3	23%	7 54%	2 16%	4 30%	6 46%					
Κρήτη	16	6 37,5%	3 50%	—	—	3 50%	2 33%	1 17%	3 50%					
Σύνολο ‘Ελλάδας	300	216 72%	78 36%	14 6,5%	92 42,5%	23 11%	101 46,5%	124 57,5%						

1. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνουμε τους συγγενείς τ. βουλευτών ή πολιτευτών της τελευταίας πριν τη δικτατορία περιόδου, που πολιτεύονταν στην ίδια περιφέρεια.

2. 'Επί του συνόλου των βουλευτών

3. 'Επί του συνόλου των βουλευτών της Ν.Δ.

Βέβαια η γεωγραφική κατανομή αυτής της «άνανέωσης» δεν είναι ομοιόμορφη. Στην Πελοπόννησο, την Ήπειρο, τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη οι βουλευτές που πολιτεύονται για πρώτη φορά δεν ξεπερνάνε το 50% των βουλευτών της Ν.Δ., ενώ οι καινούριοι στην κοινοβουλευτική ζωή δεν ξεπερνάνε το 30%. Είναι οι περιοχές όπου η κοινοβουλευτική παράδοση είναι ισχυρότερη από όπουδήποτε άλλοι και όπου οι ίδιες οικογένειες ελέγχουν πάντα την πολιτική ζωή. Αντίθετα, σε άλλες περιοχές, με κυριότερο παράδειγμα την περιοχή Αθηνών - Πειραιώς, η αναλογία των καινούριων βουλευτών είναι σημαντικότερη. Θα πρέπει όμως κι εδώ να σημειώσουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους που προέρχονται από οικογένειες που αποτέλεσαν βασικά στηρίγματα του κράτους της Δεξιάς σε διάφορους τομείς (π.χ. Έβερτ, Βρεττάκος, Παπαδόγκωνας κτλ.) ή σε άλλες περιπτώσεις με παλιά στελέχη του κομματικού μηχανισμού της ΕΡΕ ή της νεολαίας της (π.χ. Καρατζάς).

Η «άνανέωση» αυτή είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της θέλησης της ηγεσίας της Ν.Δ. Στους συνδυασμούς της Ν.Δ. συμπεριλήφθηκαν τελικά μόνο 110 υποψήφιοι που είχαν ξανά πολιτευτεί στο παρελθόν, ενώ συμπεριλήφθηκαν 186 καινούριοι. Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι από τους 100 περιπτώσεις βουλευτές της ΕΡΕ (και του κόμματος των προοδευτικών) του 1964 που ζούσαν το 1974 μόνο 56 χρησίμευσαν υποψήφιοι.

Όμως εκτός από την εκ των άνω ανανέωση του πολιτικού προσωπικού της Δεξιάς, θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε ιδιαίτερα τις ανακατατάξεις που είχαν σαν αποτέλεσμα οι εκλογές με τη ραγδαία και έντυπωσιακή άνοδο των «καινούριων», που πολύ συχνά είναι και νέοι. Έτσι από τους 56 βουλευτές της ΕΡΕ (και του κόμματος των προοδευτικών) του 1964 που παρουσιάστηκαν με τη Ν.Δ. στις εκλογές του 1974, οι 6 (δηλαδή το 10%) δεν κατόρθωσαν να εκλεγούν, παρά το σαρωτικό ρεύμα υπέρ του Καραμανλή και παρά το γεγονός ότι μερικοί απ' αυτούς έβγαιναν τακτικά βουλευτές στην περιοχή τους, ακόμα και κάτω από τις πιο δυσμενείς για τη Δεξιά συνθήκες. Το πιο έντυπωσιακό παράδειγμα είναι η αποτυχία του τ. υπουργού και ηγετικού στελέχους της Ν.Δ. κ. Καλλία στην Εύβοια, όπου ήρθε τελευταίος, ενώ τον υπερκέρσαν οι υποψήφιοι που ήταν τελείως άγνωστοι.

Όμως εκείνο που έχει σημασία είναι ότι η αποτυχία των 6 τ. βουλευτών της ΕΡΕ δεν είναι ένα περιθωριακό φαινόμενο. Πολλοί άλλοι «παλιοί» βουλευτές, και μερικές φορές μάλιστα βουλευτές που δεν κλέγονταν σχεδόν άνελα από το 1952, δεν χρωστάνε την εκλογή τους παρά μονάχα στον εξαιρετικά εύνοϊκό για τη Ν.Δ. εκλογικό νόμο και στις εύτυχες γι' αυτούς συμπτώσεις της Β' και Γ' κατανομής.

Αντίθετα, τα αποτελέσματα που πέτυχαν υποψήφιοι που παρουσιάζονταν για πρώτη φορά και συχνά νέοι στην ηλικία, ήταν ιδιαίτερα έντυπωσιακά. Μερικά παραδείγματα είναι αρκετά για να δείξουν το μέγεθος των ανακατατάξεων στο έσωτερικό του εκλογικού σώματος της Δεξιάς (κατά κανόνα οι ανακατατάξεις αυτές προέρχονται, και μερικές φορές όμως προκαλούν, από αντίστοιχες μεταστροφές σε επίπεδο κοινοβουλευτικού). Στη Θεσσαλονίκη ο Γ. Μούτσιος, ένας δικηγόρος από το χωριό του Καραμανλή, εκλέγεται πρώτος βουλευτής με 41 χιλ. σταυρούς (πρωτοφάνες για τη Θεσ/νίκη), ενώ οι παλιοί βουλευτές της ΕΡΕ και ο Θεσσαλονικάρχης Μπακατσέλος δεν ξεπερνούν τις 20 χιλ. και μερικοί μάλιστα εκλέγονται από Β' και Γ' κατανομή. Το ίδιο

συμβαίνει και στη Β' περιφέρεια Θεσσαλονίκης με τον Τζιτζικώστα που ξεπερνάει τις 20 χιλ. σταυρούς, διπλασιάζοντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ.

Το φαινόμενο είναι γενικό στη Βόρεια Ελλάδα, όπου υποψήφιοι που παρουσιάζονται για πρώτη φορά, και χωρίς να είναι γιοί τ. βουλευτών, εκλέγονται πρώτοι και πετυχαίνουν σαρωτικές νίκες σε βάρος βουλευτών με μακρόχρονη κοινοβουλευτική παράδοση (π.χ. Πιέρρα, Πέλλα, Χαλκιδική, Δράμα, Έβρος, Ροδόπη, κλπ.).

Συνολικά απ' τις 17 εκλογικές περιφέρειες της Μακεδονίας και της Θράκης στις 12 εκλέγονται πρώτοι βουλευτές υποψήφιοι που πολιτεύονται για πρώτη φορά. Από αυτούς μόνο 2 διαδέχονται τους συγγενείς τους, ενώ από τους υπόλοιπους είναι σπάνιες οι περιπτώσεις αυτών (π.χ. Τζιτζικώστας) που διέθεταν οικογενειακή κοινοβουλευτική παράδοση.

Το ίδιο φαινόμενο παρουσιάζεται επίσης και στην υπόλοιπη Ελλάδα, αν και σε μικρότερο βαθμό, δεδομένου ότι η κοινοβουλευτική παράδοση είναι σ' αυτές τις περιοχές εξαιρετικά ισχυρή. Όμως τα παραδείγματα δεν λείπουν: ο Σόδης στη Χίο, ο Πνευματικός στην Εύβοια, ο Χλωρός στη Φωκίδα κτλ. εκλέγονται πρώτοι βουλευτές ξεπερνώντας αισθητά σε ψήφους στελέχη της Δεξιάς με μακρόχρονη παράδοση και ισχυρότατα κομματικά φέουδα. (Αντίστοιχα φαινόμενα έχουμε και σε άλλες περιφέρειες, όπου βέβαια οι «καινούριοι» δεν είναι και τόσο νέοι στην ηλικία (Στράτος, Μηνάιος, Πανουργιάς, Κονοφάγιος, Νιάνιας κ.τ.λ.) αλλά πάντως είναι η πρώτη φορά που πολιτεύονται. Συνολικά από τις 39 εκλογικές περιφέρειες της υπόλοιπης Ελλάδας (εκτός από Μακεδονία και Θράκη) στις 18 εκλέγονται πρώτοι βουλευτές υποψήφιοι που πολιτεύονται για πρώτη φορά. Όμως εδώ πρέπει να σημειώσουμε ένα περίεργο φαινόμενο συνδυασμού «συνέχειας» και «άνανέωσης». Σε 7 (από τις 18) περιπτώσεις πρόκειται για συγγενείς τ. βουλευτών και πολιτευμάτων της τελευταίας πριν από τη δικτατορία περιόδου, που όμως διαδεχόμενοι τους συγγενείς τους πραγματοποιούν κατά κανόνα πολύ καλύτερα αποτελέσματα απ' αυτούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Ζατζίγκης στα Τρίκαλα, που ενώ ο θείος του μετά βίας είχε κατορθώσει να διασωθεί το 1964, ο ίδιος τριπλασιάζει τους ψήφους του σπάζοντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ στην περιφέρειά του.

ΟΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι η μεγάλη τιλειοψηφία των βουλευτών της Ν.Δ. ξέρουν πολύ καλά πως έχουν εκλεγεί «έλεω Καραμανλή» και ότι αρκεί να τους αποκλείσει από τους συνδυασμούς για να βρεθούν στις επόμενες εκλογές εκτός νυμφώνος. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πολλοί βουλευτές δεν κάνουν τίποτα άλλο

από το να διεκπεραιώνουν τα ρουσφέτια των ψηφοφόρων τους, κάνει πολλούς παρατηρητές να θεωρούν την κοινοβουλευτική ομάδα της Ν.Δ. σαν «λόχο» αντίστοιχο μ' αυτόν της προδικτατορικής ΕΡΕ, έντοπιζοντας τις διαμάχες σε επίπεδο 3-4 ήγετικών στελεχών, που παλεύουν για τη διαδοχή του Καραμανλή. Μια τέτοια άποψη παραγνωρίζει το γεγονός ότι η Ν.Δ. περιέχει σαν συστατικό της στοιχείο τη διαμάχη ανάμεσα στις διάφορες μερίδες της άστικής τάξης και ανάμεσα στις διάφορες στρατηγικές για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της.

Η άποψή μας είναι ότι η Ν.Δ. εκφράζει σήμερα την ενότητα, προσωποποιημένη από τον Καραμανλή, όλων σχεδόν των τάσεων πολιτικής έκφρασης της άστικής τάξης, από τη φιλοχουντική δεξιά, που ταυτίζεται ουσιαστικά με τον «Ελεύθερο Κόσμο», ως την ανανεωμένη δεξιά, που δεν διαφέρει βασικά από την ΕΔΗΚ. Για το λόγο αυτό μια προσπάθεια καθορισμού των κυριότερων τάσεων που έχουν εμφανιστεί στο έσωτερικό της Ν.Δ. έχει μια σημασία που ξεπερνάει το απλό ανεκδοτολογικό κουτσομπολιό. Μια τέτοια προσπάθεια έχει να αντιμετωπίσει αρκετές δυσκολίες και χαρακτηρίζεται, όπως είναι φυσικό, από μια σχετική αβεβαιότητα που προέρχεται από το γεγονός ότι πολλοί βουλευτές είναι δύσκολο να καταταγούν και ότι ο συσχετισμός δυνάμεων ανάμεσα στις διάφορες τάσεις είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους: α) ο συσχετισμός των δυνάμεων καθορίζεται βασικά από εξωκοινοβουλευτικούς παράγοντες (συσχετισμός των δυνάμεων στο έσωτερικό της άστικής τάξης) και γι' αυτό το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά ρευστός· β) δεδομένου ότι οι διάφορες μερίδες της άστικής τάξης χαρακτηρίζονται κι αυτές από μια σχετική ρευστότητα, οι πολιτικές τάσεις δεν είναι καθορισμένες με άρκετη σαφήνεια ούτε καν σε επίπεδο ηγετικών παραγόντων· σ' αυτό το γεγονός αναφέρονται ουσιαστικά όσοι διαπιστώνουν ότι λείπουν από την Ελλάδα τα «κόμματα άρχων»· γ) η προσωπικότητα και το κύρος του Καραμανλή, εμποδίζει μέχρι ένα βαθμό σήμερα την εμφάνιση και έκφραση των διάφορων τάσεων που συνυπάρχουν στο έσωτερικό της Ν.Δ.

Θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια, παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες που εκθέσαμε, να εντοπίσουμε τις βασικές τάσεις που έχουν ήδη εμφανιστεί μέσα στη Ν.Δ. Φυσικά ο αναγνώστης θα πρέπει να έχει συνεχώς υπόψη του τις παρατηρήσεις που κάναμε πιο πάνω.

Μια πρώτη τάση αποτελούν οι *άκροδεξι-οί έως φιλοχουντικοί* βουλευτές, που διακρίνονται για την αντικομμουνιστική ύστερία τους, την έμμεση υπεράσπιση των βασιανιστών κλπ. και που ουσιαστικά ταυτίζονται με τις θέσεις του «Ελεύθερου Κόσμου». Η ομάδα αυτή έχει ενεργοποιηθεί ιδιαίτερα από τον Όκτώβριο του 1975 και μετά, με

Για να εκτιμήσει κανείς τη σημασία του μεγάλου ποσοστού καινούριων υποψηφίων που συμπεριλήφθηκαν στους συνδυασμούς της Ν.Δ. αρκεί να το συγκρίνει με αντίστοιχα ποσοστά σε προηγούμενες εκλογές, όπως φαίνεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2

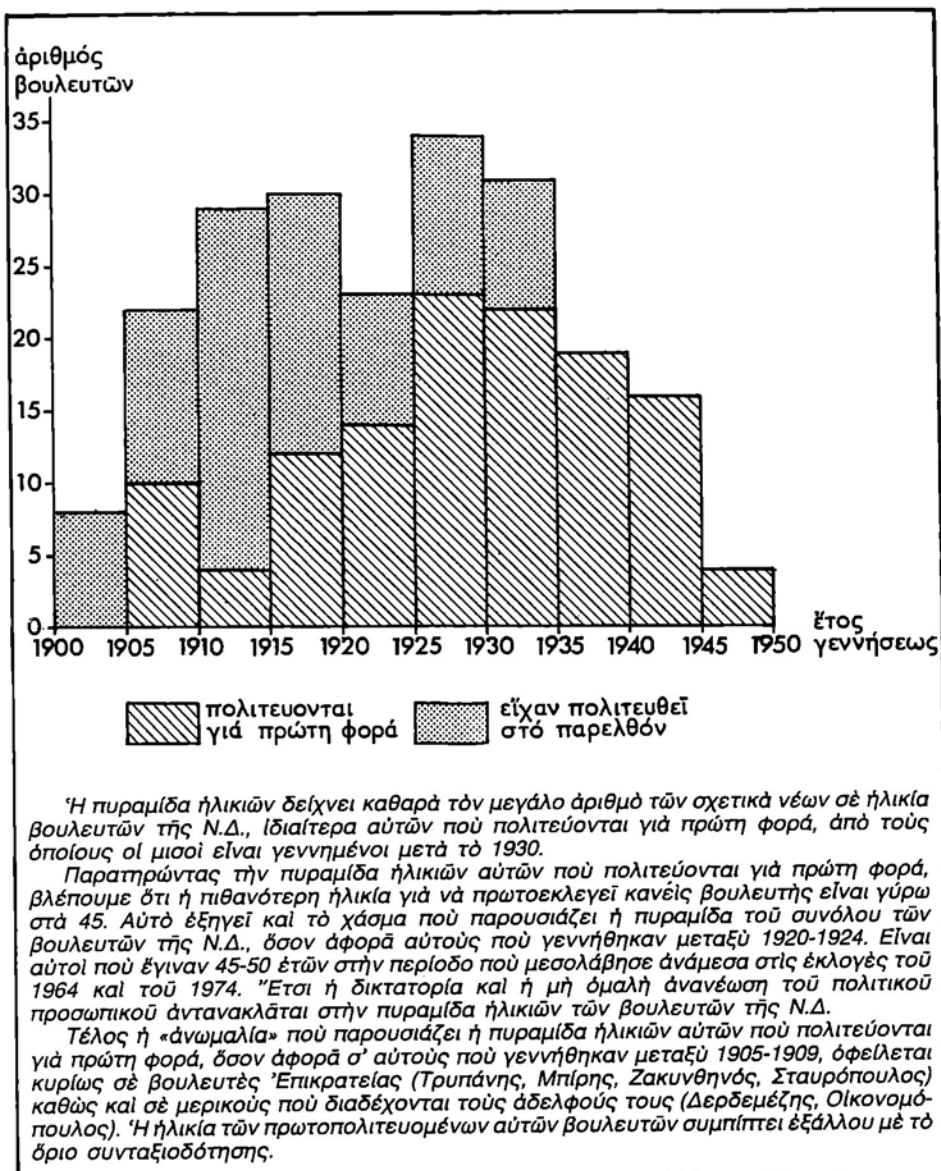
	Ηνωμ. Παρ. Έθν. 1946	Συναγ. 1951	ΕΡΕ 1956	ΕΡΕ 1961	Ν.Δ. 1974	ΕΠΕΚ 1950	Ε.Κ 1963
Ποσοστό υποψηφίων που πολιτεύονται για πρώτη φορά	40,4%	26,4%	19,4%	16,3%	62,8%	62,2%	22,7%

(βλ. Κ. Legg: *Politics in Modern Greece*, σελ. 148)

διάφορες έρωτήσεις και έπερωτήσεις που προβάλλονται σε περίοπτη θέση από τον «Ελεύθερο Κόσμο». Οι πιο δραστηριοί βουλευτές αυτής της τάσης είναι μερικοί τ. βουλευτές της ΕΡΕ όπως ο Στ. Παπαδάκης (Β' Αθηνών), που διακρίθηκε ιδιαίτερα με την Ιστορία του Σταυρού της Καισαριανής, ο Κ. Παπαρηγόπουλος (Β' Αθηνών) και ο 'Απ. 'Αηδονάς (Β' Θεσσαλονίκης) καθώς και αρκετοί καινούριοι όπως ο Δ. Βρεττάκος (Β' Αθηνών), ο 'Αθ. Κρίκος (Β' Αθηνών), ο 'Ηλ. Βουγιουκλάκης (Β' Πειραιώς), ο Δ. Καλούδης (Κέρκυρα), ο Δ. Καλογήρου (Λέσβος) και ο Ε. Σουσουρογιάννης (Πιερία). Για να εκτιμήσει κανείς τη φιλοφασιστική ιδεολογία αυτών των νεοδημοκρατών, αρκούν μερικά παραδείγματα: Οι Καλούδης, Παπαδάκης και Καλογήρου με έρώτησή τους μετά την απόφαση της Χαλκίδας ζητούσαν από την κυβέρνηση να πάρει μέτρα «γιά την υπεράσπιση της τιμής των ανδρών των σωμάτων ασφαλείας που κατηγορούνται γιά βασανιστήρια». Οι Παπαρηγόπουλος, Παπακωνσταντίνου, Κρίκος και 'Αηδονάς πήραν μέρος στη συγκέντρωση των γυναικών των αστυνομικών (4-11-75) που όργανωσε ο χουντικός υποψήφιος δήμαρχος Παναγούπουλος με άνοιχτά αντικυβερνητικό περιεχόμενο. Οι Βρεττάκος και Παπαδάκης ήταν οι μόνοι βουλευτές που παρίσταντο στην αποδοκιμασία του Σεραφείμ ως φιλοφασιστικού (!) στη Μητρόπολη στις 15-12-75 και ή παρουσία τους αυτή προβλήθηκε με ιδιαίτερη ικανοποίηση από τον «Ελεύθερο Κόσμο». 'Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι ο Λάκης 'Ιωαννίδης γράφει στο βιβλίο του (σ. 153) ότι «ή νεολαία μας έδωσε το 1964 μεγάλη μάχη στο πλευρό του υποψηφίου βουλευτού κ. 'Απ. 'Αηδονά» και γιά τον Κρίκο σημειώνει (σ. 445) ότι «υπήρξε εκ των πλέον δραστηρίων στελεχών των εθνικοφρόνων οργανώσεων» (1). Στην ίδια τάση των άκροδεξιών - φιλοχουντικών ανήκουν επίσης, αν και λιγότερο δραστήριοι, οι τ. βουλευτές της ΕΡΕ Ι. Κοντούλης (Α' Θεσ/νίκης), Γ. Παπαγεωργίου (Β' Θεσ/νίκης), από τους βασικούς οργανωτές της βίας και νοθείας του 1961 στη Β. Ελλάδα (2), Σ. Περτινιδής (Κιλίκης), 'Εμ. Σκορδής (Α' Πειραιώς), 'Αθανασίου (Θεσπρωτία), Ε. 'Αθανασάκος (Θεσπρωτία) και Ε. 'Ανερούσης (Κυκλάδες) καθώς επίσης και διάφοροι καινούριοι βουλευτές που έχουν διακριθεί γιά τόν αντικομμουνισμό τους, όπως ο Ζαχ. Κρατσάς (Σάμος), Θ. Ζαφειρόπουλος (Δράμα), Ν. Κτιστάκης (Βοιωτία), Γ. Γκαράκης, Β. Κατσιβαρδάκος (Α' Πειραιώς), Κ. Σαψάλης (Ευρυτανία) κ.τ.λ.

Αυτό που αξίζει πάντως να σημειωθεί ιδιαίτερα είναι ότι ή τάση αυτή δεν είναι καθόλου απομονωμένη μέσα στη Ν.Δ., όπως θα ήθελε να ελπίζουν μερικοί. 'Ετσι π.χ. μιιά έρώτησή τους στη Βουλή έναντιόν της κομμουνιστικής διείσδυσης στα σχολεία (1), που προβλήθηκε ιδιαίτερα από τον «Ελεύθερο Κόσμο», την υπογράφουν επίσης και οι Μ. Χατζηγεωργίου (Β' Θεσ/νίκης), Γ. Χαλκίδης (Κέρκυρα), Δ. Βλαχόπουλος (Ήμαθία), Δ. Στάμος (Χαλκιδική), Ε. 'Ελευθερίου (Πιερία), Κ. Καλογιάννης (Καρδίτσα), Ν. Βιγέλης (Λέσβος), Χ. Παπαδόπουλος (Κιλίκης). 'Ο τελευταίος, γιάς του άρχηγού των ταγμάτων ασφαλείας στο Κιλίκι και τ. βουλευτού της ΕΡΕ Κ. Παπαδόπουλου, υπήρξε και από τα ιδρυτικά στελέχη της ΕΚΟΦ Θεσ/νίκης (3). Μιά άλλη έρώτηση γιά τόν διωγμό της χριστιανικής θρησκείας (1) υπογράφεται από τους Β. Μπεκίρη (Αχαΐα) και Ν. 'Αναστασόπουλο (Μεσσηνία), που προέρχονται από την ΕΡΕΝ και διατηρούν σχέσεις με την ομάδα που διαμορφώνεται γύρω από τόν περιοδικό «Νέα Πολιτική».

'Ο εύνοϊκός αντίκτυπος που βρίσκουν μερικές ενέργειες της άκροδεξιάς ομάδας

Η πυραμίδα ηλικιών δείχνει καθαρά τόν μεγάλο αριθμό των σχετικά νέων σε ηλικία βουλευτών της Ν.Δ., ιδιαίτερα αυτών που πολιτεύονται γιά πρώτη φορά, από τούς οποίους οι μισοί είναι γεννημένοι μετά τόν 1930.

Παρατηρώντας την πυραμίδα ηλικιών αυτών που πολιτεύονται γιά πρώτη φορά, βλέπουμε ότι ή πιθανότερη ηλικία γιά να πρωτοεκλεγεί κανείς βουλευτής είναι γύρω στα 45. Αυτό έξηγεί και τόν χάσμα που παρουσιάζει ή πυραμίδα τού συνόλου των βουλευτών της Ν.Δ., όσον άφορά αυτούς που γεννήθηκαν μεταξύ 1920-1924. Είναι αυτοί που έγιναν 45-50 έτών στην περίοδο που μεσολάβησε ανάμεσα στις εκλογές τού 1964 και τού 1974. 'Ετσι ή δικτατορία και ή μη όμαλή ανανέωση τού πολιτικού προσωπικού άντανακλάται στην πυραμίδα ηλικιών των βουλευτών της Ν.Δ.

Τέλος ή «άνωμαλία» που παρουσιάζει ή πυραμίδα ηλικιών αυτών που πολιτεύονται γιά πρώτη φορά, όσον άφορά σ' αυτούς που γεννήθηκαν μεταξύ 1905-1909, όφείλεται κυρίως σε βουλευτές (Τρυπάνης, Μπίρης, Ζακυνθινός, Σταυρόπουλος) καθώς και σε μερικούς που διαδέχονται τούς άδελφούς τους (Δερδεμέζης, Οικονομόπουλος). Η ηλικία των πρωτοπολιτευομένων αυτών βουλευτών συμπίπτει έξάλλου με τόν όριο συνταξιοδότησης.

της Ν.Δ. όφείλεται στην άντιδραστική ιδεολογική και πολιτική τοποθέτηση ενός μεγάλου αριθμού βουλευτών της Ν.Δ. Στην κατηγορία αυτή θά πρέπει να εντάξουμε και τόν κύριο όγκο των φιλοβασιλικών, εκτός από μερικούς που ανήκουν άντικειμενικά, άν όχι και πραγματικά, στην άκροδεξιά ομάδα, όπως ο Σερεπίσιος (Λευκάδα) και ο Π. Καλογιάννης (Β' Πειραιώς).

Οι φιλοβασιλικοί δεν άποτελούν συγκροτημένη ομάδα ούτε έχουν ενιαία έμφανιση μέσα στη Ν.Δ. Οι περισσότεροι είναι βασιλικοί αλλά ταυτόχρονα και Καραμανλικοί, είτε γιά τόν τόν πιστεύουν είτε από ανάγκη. Ξέρουν, και μερικοί άπ' αυτούς τόν παραδέχονται σε ιδιαίτερες συννομιλίες, ότι άν φύγουν αυτή ή στιγμή από τή Ν.Δ. υπογράφουν τόν πολιτικό τους θάνατο. Τους άρκει να ξέρουν οι φιλομοναρχικοί ψηφοφόροι της Ν.Δ. τά φιλοβασιλικά τους αίσθήματα. 'Ετσι και ή συνεδίση τους έχουν ήσυχη και ελπίζουν να διατηρήσουν την έκλογική τους πελατεία. Καί άργότερα βλέπουμε... Σ' αυτούς και στην πελατεία που έκπροσωπούν άπευθύνεται ο «Ελεύθερος Κόσμος» ύποστηρίζοντας τόν Γλύμπεουργκ και προσπαθώντας να βάλει τίς βάσεις γιά τή δημιουργία τού βασιλοχουντικού μπλόκ. Στους ίδιους άπευθυνόταν επίσης ο Ράλλης, αλλά γιά να ένισχύσει τόν Καραμανλισμό τους, όταν έκανε στο Βόλο

τίς περίφημες δηλώσεις του γιά τή πιθανή έπανάφορά της μοναρχίας σε περίπτωση έθνικής καταστροφής.

Φιλοβασιλικοί θεωρούνται ότι είναι αυτοί που προέρχονται από τόν κίνημα τού Ναυτικού ή τούς 'Ελεύθερους 'Ελληνες: Στράτος (Αιτωλοακαρνανία), Παπαδόγκωνας (Α' Αθηνών), Πανουργιάς (Φθιώτιδα), Μηνάιος (Αργολίδα) και Σταθόπουλος (Λακωνία). Επίσης μερικοί που προέρχονται από γνωστές φιλοβασιλικές οικογένειες πολιτικών όπως ο 'Αθ. Τσαλδάρης (Β' Αθηνών), ο Ι. Δαβάκης (Β' Αθηνών), ο Δ. Χλωρός (Φωκίδα), ο Γ. Τζιτζικώστας (Β' Θεσσαλονίκης), ο 'Αγγ. Πνευματικός (Εύβοια) καθώς και πολλοί άλλοι. Θά πρέπει όμως να σημειώσουμε και πάλι ότι ή ομάδα των φιλοβασιλικών δεν είναι συμπαγής και ότι τά όρια της είναι άρκετά άσπλη. 'Ετσι π.χ. ο Πνευματικός θεωρείται ταυτόχρονα και «προοδευτικός», ενώ άντίθετα υπάρχουν «προοδευτικοί» βουλευτές της Ν.Δ. που όταν βρίσκονται στην Αθήνα είναι άντιβασιλικοί ενώ όταν βρίσκονται στην έκλογική τους περιφέρεια γίνονται φιλοβασιλικοί (π.χ. ο Σ. Στεφανόπουλος της Ήλειας).

Στή γενικότερη κατηγορία των άντιδραστικών πρέπει να κατατάξουμε επίσης διάφορους παλιούς βουλευτές ή πολιτευτές της ΕΡΕ όπως ο Κοντίσας (Βοιωτία), ο Ζαρτινιδής (Θεσ/νίκη), που ήταν και συνομιλητής τού Παπαδόπουλου, ο Γαλλής (Φθιώτι-

δα), ο Τούμπας (Α' Αθηνών), καθώς επίσης και μερικούς μεταμφιεσμένους χουντικούς (π.χ. Κακαράς, βλ. «ΑΝΤΙ» τ. 40) ή φίλους του Λάκη Ίωαννίδη όπως ο Τσιουπλάκης (Χαλκιδική) (4). Ο κατάλογος αυτός φυσικά πολύ απέχει από το να είναι πλήρης.

Οι διάφορες αυτές τάσεις δεν αποτελούν ακόμα ενιαίο σύνολο. Η μόνη τους μέχρι στιγμής σχετικά ενιαία εμφάνιση ήταν τη νύχτα της 4ης Ιουνίου 1975, όταν κατόρθωσαν να περάσουν τροπολογία στο Σύνταγμα που επιτρέπει στον Γλύξμπουργκ να γυρίσει στην Ελλάδα. Στη συγκεκριμένη μάλιστα περίπτωση μπορούμε να μιλήσουμε και για «συνωμοσία». Οι φιλοβασιλικοί ύπουργοι Γ. Βογιατζής, Στράτος, Παπαδόγκωνας ήταν παρόντες και δραστήριοι, οι έπαφωτεροί, όπως ο πρόεδρος της Βουλής Παπακωνσταντίνου, έφυγαν «τυχαία» λίγα λεπτά πριν αρχίσει η συζήτηση, ενώ ο Αβέρωφ, που θεωρείται ως ο φυσιολογικός ηγέτης όλων αυτών των τάσεων, βρισκόταν στο διάδρομο της Βουλής και ένιςχε τη φιλομοναρχική συνωμοσία χωρίς όμως να θέλει να έκτεθεί και επίσημα.

Ένα μεγάλο τμήμα των βουλευτών της Ν.Δ. αποτελεί τη «σιωπηλή πλειοψηφία» της πλειοψηφίας, όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Κ. Γερωνικολός (5). Δείχνουν να υπακούουν τυφλά στον Καραμανλή και στο στενό κομματικό του περιβάλλον (Ράλλης, Αχ. Καραμανλής, Κ. Παπακωνσταντίνου, Π. Λαμπρίας). Σ' αυτή την κατηγορία θα πρέπει να κατατάξουμε πολλούς από τους τ. βουλευτές της ΕΡΕ που άρκουνται στον παλιό γνωστό ρόλο του υπάκουου στρατιώτη του «λόχου». Από το στενό κομματικό περιβάλλον του Καραμανλή, ο Αχ. Καραμανλής θεωρείται ιδιαίτερα αντιμοναρχικός και μαζί με τους ύπουργους Ιορδάνογλου και Στεφανόπουλ είχαν προσπαθήσει να αποτρέψουν τη φιλομοναρχική συνωμοσία στις 4-6-75. Γενικά, σε επίπεδο ηγεσίας, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι έχει διαμορφωθεί μια σχετικά ομοιογενής ομάδα από τους Αχ. Καραμανλή, Γ. Ράλλη, Π. Παπαληγούρα και Π. Λαμπρία που δίνει τον τόνο και χαράζει την ιδεολογική κατεύθυνση του κόμματος (6).

Στον ίδιο ιδεολογικό χώρο, αλλά πιο δραστήριοι, πιο «μοντέρνοι» και πιο «άναντι», πρέπει να κατατάξουμε τους βουλευτές που συσπειρώνονται γύρω από το μηνιαίο περιοδικό «Νέα Πολιτική» που εκδίδουν οι Μ. Έβερτ (Α' Αθηνών), Χ. Καρατζάς (Β' Αθηνών) και Δ. Βουδούρης (Α' Θεσ/νίκης).

Πρόκειται για παλιά στελέχη της νεολαίας της ΕΡΕ, που οι μεγαλύτεροι σε ηλικία υπήρξαν και στελέχη της ΕΚΟΦ (π.χ. Χαρ. Καρατζάς) (7). Γύρω στα 1963 ήρθαν σε ρήξη με την ΕΚΟΦ, τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσ/νίκη, και στη διάρκεια της δικτατορίας άρνήθηκαν κάθε συμβιβασμό με τη χούντα. Έπιδίωξή τους είναι να συσπειρώσουν γύρω τους τα παλιά στελέχη της ΕΡΕΝ και να παίξουν ρόλο διαμορφωτή ιδεολογίας μέσα στο κόμμα. Για το λόγο αυτό έρχονται συχνά σε ρήξη με τα παλιότερα στελέχη της Ν.Δ. αλλά ελπίζουν στην ανοχή, αν όχι στην υποστήριξη, τόσο της ηγετικής ομάδας όσο και των «προοδευτικότερων» βουλευτών της Ν.Δ. Σκοπός τους είναι να μετατρέψουν τη Ν.Δ. σ' ένα μοντέρνο αστικό κόμμα ευρωπαϊκού τύπου. Αυτό τον στόχο υπηρετεί το περιοδικό «Νέα Πολιτική» και για το λόγο αυτό θα άξιζε να μελετηθεί ιδιαίτερα η ιδεολογία την οποία προβάλλει. Για τις δυσκολίες πάντως που συναντάει η προσπάθεια εκμοντερνισμού της Δεξιάς, άξιζει να σημειώσουμε το εξής περιστατικό: από τις 400 μεγαλύτερες επιχειρήσεις στις οποίες στάλθηκε το περιοδικό «Νέα Πολιτική», οι 200 το επέστρεψαν με

τον χαρακτηρισμό «απαράδεκτο» (!). Προς το παρόν πάντως, η ομάδα που διαμορφώνεται γύρω από τη «Νέα Πολιτική» θεωρείται ότι ελέγχει την ΟΝΝΕΔ, εξισορροπώντας, τότε με το καλό και τότε με το άγριο, τις δεξιότερες και τις προοδευτικότερες τάσεις.

Οι τρεις βουλευτές που αποτελούν τη συντακτική επιτροπή της «Νέας Πολιτικής» διαθέτουν το βασικό άτομο ότι προέρχονται από τον κομματικό μηχανισμό (το γεγονός ότι η προέλευσή τους αυτή μπορεί να θεωρηθεί σαν άτομο, αποτελεί νεωτερισμό για την ελληνική πολιτική ζωή). Έξάλλου, οι ίδιοι παίρνουν θέσεις αρκετά προοδευτικές ενώ συνυπογράφουν συχνά με βουλευτές που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν συντηρητικούς, αν όχι μερικές φορές και σαν αντιδραστικούς, όπως ο Καλτεζιώτης (Άρκαδια), ο Αναστασόπουλος (Μεσσηνία), ο Τσιουπλάκης (Χαλκιδική) και ο Μπεκίρης (Αχαΐα).

Υπάρχει τέλος μια αρκετά σημαντική μερίδα βουλευτών της Ν.Δ. τους οποίους θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν «προοδευτικούς», με την έννοια ότι ιδεολογικά ελάχιστα διαφέρουν από την ΕΔΗΚ. Έχει μάλιστα συμβεί σε ψηφοφορία για το Σύνταγμα, τρεις βουλευτές της Ν.Δ. να ψηφίσουν μαζί με το ΠΑΣΟΚ και την Αριστερά ενώ η ΕΔΗΚ στο σύνολό της είχε συνταχθεί με την υπόλοιπη Ν.Δ. Κατά μια περίπτωση σύμπτωση, που θα άξιζε να διερευνηθεί ιδιαίτερα, στους «προοδευτικούς» της Ν.Δ. συγκαταλέγονται πολλοί από τους γιούς και ανιψιούς των τ. βουλευτών της ΕΡΕ ή των άποστατων όπως οι Α. Ανδριανόπουλος (Α' Πειραιώς), Β. Κοντογιαννόπουλος (Ήλεια), Μ. Γαλενιανός (Ηράκλειο), Σ. Χατζηγιάκης (Τρίκαλα), Δ. Φράγκος (Αττική), Μ. Πρωτοπαπαδάκης (Κυκλάδες), Θ. Βύζας (Κοζάνη), Σ. Στεφανόπουλος (Ήλεια), Ι. Δημόπουλος (Πιερία) κ.τ.λ. Στην ίδια κατηγορία κατατάσσονται επίσης διάφοροι βουλευτές που πολιτεύον-

ται για πρώτη φορά και που δεν προέρχονται από τον κομματικό μηχανισμό της ΕΡΕ, όπως οι Γ. Αστεριάδης (Καβάλα), Γ. Διακόπουλος (Μαγνησία), Δ. Εύρυγνης (Επικρατείας), Ιακωβίδης (Ήμαθια), Αθ. Κονταξής (Άρτα), Σ. Μπλέτσας (Ροδόπη), Σ. Παπαντωνίου (Ξέρρες), Γ. Σουφλιάς (Λάρισα), Ι. Σόδης (Χίος), Α. Συνοδινού (Α' Αθηνών), Σ. Ταταρίδης (Έβρου) και άλλοι.

Η «προοδευτική» μερίδα της Ν.Δ. έρχεται συχνά σε ρήξη με τα παλαιοκομματικά στελέχη και εκφράζεται περισσότερο από τους τεχνοκράτες ύπουργους, όπως ο Δεβλετογλου και ο Κονοφάγος, ή από αυτούς που προσπαθούν να προσαρμοστούν σ' ένα μοντέρνο πνεύμα, όπως ο Κ. Λδοκαρης, ο Κ. Στεφανόπουλος ή ο Ι. Μπούτος. Όμως, παρά το γεγονός ότι είναι σχετικά πολυάριθμη, παραμένει ουσιαστικά περιθωριακή, δεδομένου ότι και ανοργάνωτη είναι και δεν προέρχεται βασικά από τον κομματικό μηχανισμό.

Κλείνοντας αυτό το άρθρο πρέπει να ξαναγυρίσουμε στο σημείο από το οποίο ξεκινήσαμε. Μέσα στη Ν.Δ. συνυπάρχουν, σε διαλεκτική αντίθεση, η έννοια και οι διαμάχες της αστικής τάξης στην Ελλάδα σήμερα. Η Ν.Δ. είναι η έκφραση αυτής της διαλεκτικής αντίθεσης στο πολιτικό επίπεδο. Οι διάφορες στρατηγικές για μια Έθνική Αντιδικτατορική Ένότητα υποτιμώντας την έννοια της Ν.Δ. και της αστικής τάξης υπερτιμούν απλώς τις διαφορές.

Αλλά το σημαντικό δεν είναι αυτό. Όπως σημειώσαμε και στην αρχή, η έννοια της αστικής τάξης σημαίνει κατ' επέκταση ότι η μόνη παράδεκτη για τη Ν.Δ. έννοια ή — και — αντιδικτατορική έννοια είναι αυτή που πραγματοποιείται κάτω από την ιδεολογική και πολιτική ηγεμονία της αστικής τάξης. Οι συνέπειες μιας τέτοιας στρατηγικής δεν μπορεί επομένως παρά να είναι η ύποταξη του λαϊκού και εργατικού κινήματος στις απαιτήσεις αυτής της έννοιας, δηλαδή, σε τελευταία ανάλυση, η διαμόρφωση του λαϊκού κινήματος θα υπερακαθολίζεται από τις ανάγκες και τις επιταγές της αστικής τάξης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Ας σημειωθεί ότι το βιβλίο του Α. Ίωαννίδη κυκλοφόρησε μετά τη διάσπαση ΕΚΟΦ και ΕΡΕΝ και ότι αναφέρεται μόνο σε δσους τουλάχιστον επρόκειντο φιλικά προς τη χουντική μερίδα (βλ. Α. Λεντάκη: Παρακρατικές οργανώσεις και 21η Απριλίου, έκδ. Καστανιώτης).
2. Βλ. Α. Λεντάκη, ένθ. δ. σελ. 81, όπου αναφέρεται επίσης και στη συνεργασία του με τον Έμμανουηλίδη.
3. Βλ. Α. Λεντάκη, ένθ. δ. σελ. 159.
4. Η φωτογραφία του Τσιουπλάκη υπάρχει σε μερικά αντίτυπα του βιβλίου του Α. Λεντάκη, σαν παλιού ΕΚΟΦίτη, ενώ από τα περισσότερα έχει εξαφανιστεί με ένα «ανορθόδοξο» τρόπο — όπως τουλάχιστο μέχρι στιγμής έχει κυκλοφορεί. Γιατί άραγε;
5. Βλ. Το Βήμα, 8-2-76. Το άρθρο του Κ. Γερωνικολού είναι αρκετά κατατοπιστικό για τις διεργασίες στο χώρο της Ν.Δ., και μάς στάθηκε ιδιαίτερα χρήσιμο. Όμως χρειάστηκε να διασταυρώσουμε σχεδόν όλες τις πληροφορίες που έδινε, γιατί, π.χ., ο ίδιος βουλευτής είχε καταταχθεί και στους «ακροδεξιούς» και στους «προοδευτικούς».
6. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν αντιθέσεις ανάμεσα στα ηγετικά στελέχη της Ν.Δ. Για παράδειγμα αναφέραμε ότι ο Κ. Παπακωνσταντίνου, που ανήκει κι αυτός στο στενό περιβάλλον του Καραμανλή, αντιδρά έντονα σε μια πιθανή πρωθυπουργοποίηση του Παπαληγούρα, που θα επικύρωνε κατά κάποιο τρόπο την ηγεμονία της λεγόμενης «προοδευτικής» μερίδας της Ν.Δ.
7. Α. Λεντάκη, ένθ. δ. σ. 159.

Το βιβλίο του
ΠΑΝΝΗ ΒΟΥΛΤΕΨΗ:

- για τη Δικτατορία
- για την Αντίσταση

ΟΙ ΔΙΝΕΣ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ

η καταγωγή και ο θάνατος της συνωμοσίας

ΠΑΝΝΗ ΒΟΥΛΤΕΨΗ

Εκδόσεις ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙΡΟΙ - Ο.Ε.

Πόσο σκοτεινό είναι τό «ήλιον»;

Του Ρ. Κωστή

Τά απομεινάρια των ύποστηριχτών της μοναρχίας, βλέποντας καθημερινά την απομόνωσή τους, σέ πανελλήνια κλίμακα, συσπειρώθηκαν σέ... επιστημονική διάση. Βρήκαν τά χρήματα (εφοπλιστής Γράτσος καί άλλοι άφανείς), βρήκαν τήν ξετσιπωσιά καί τήν επιστημονικοφάνεια (Καματερός καί ΣΙΑ), βρήκαν καί τό πιό ευαίσθητο σημείο των ανθρώπων (ζωή - θάνατος). Τό σκηνικό στήθηκε. Άπόμενε τό πλασάρισμα του προϊόντος καί των ευεργετών.

Παρακολούθησα από κοντά - καί από τήν πρώτη μέρα έως σήμερα - τήν πορεία αυτών των ανθρώπων πού μαζεύτηκαν γύρω από τήν πηγή... Ένας κι ένας: Βασιλόφρονες, θρησκοδληπτοι, σκοταδιστές, φασίστες.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ: Ό Καματερός στήν πρώτη δημόσια εμφάνισή του όνομάζει τή Φρειδερίκη «Άγιο Άνθρωπο». Οί τραμπούκοι του άρπάζονται μέ γιατρούς καί δημοσιογράφους, πού τολμούν νά έχουν άπορίες. «Νερό» δίνεται μόνο από τό γνωστό σπίτι στό Κολωνάκι.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: Παρουσιάζονται όμαδικά περιστατικά άσθενών πού «ιάθηκαν πλήρως» (!) ενώ ό Καματερός πέταει τήν πρώτη του κορώνα περί Κωνσταντινουπόλεως. Ό ίδιος καί οί συνεργάτες του εμφανίζονται γιά πρώτη φορά μέ φιλοβασιλικά σήματα στά πέτα. Τό νερό μοιράζεται στίς γειτονιές.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ: Ρεζίλεμα της Κυβέρνησης. Λέει ό Καματερός (δπου Καματερός, σημειώστε βασιλικοί): «Θά ανατρέψω τήν Κυβέρνηση. Θ' άνοιξω τή χούφτα μου καί θά κάψω μέ ΗΛΙΟΝ τή Βουλή...» Γριούλες, γέροι, συγγενείς άσθενών από χωριά τόν άκούνε μ' άνοιχτό τό στόμα.

Τώρα τό «νερό» μοιράζεται από βασιλικές όργανώσεις. Έπισκέφθηκα, δήθεν ενδιαφερόμενος, μία από αυτές, στήν όδό Σολωμού. Ό άρχηγός, ό ύπαρχηγός, οί φωτογραφίες των Γλύξμπουργκ καί ό διάλογος:

- Εϊδατε τί μās στέλνει ό βασιλιάς μας... τό καμάρι μας...

- Ναι... ναι, παιδάκι μου (μιά γριά).

- Όποιος δέν πιστεύει στόν Κωνσταντίνο νά μήν πάρει...

- Πιστεύω... πιστεύω, παιδάκι μου... θά γίνω καλά;

Φεύγοντας, κρατās στά χέρια σου σφραγισμένα χαρτάκια, πού λένε ότι πέρασες από κεί κι ένα μάτσο φυλλάδια μέ προπαγανδιστικό ύλικό γιά τή μοναρχία. Σέ καλούν νά ξαναπεράσεις.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ: Δεξίωση σέ κοσμικό κέντρο. Πόδες του Κουρούκλη καί φιλιά μέ τόν Καματερό. «Τό λέω ξεκάθαρα σέ όλους. Τό «νερό» μās τό στέλνει ό Κώστας μας, ό βασιλιάς μας...» Τραμπούκοι στίς γωνιές, πού άκολουθούν τόν Καματερό σέ κάθε βήμα. Τό νερό φεύγει μέ ειδικές άποστολές στήν επαρχία. Άρχίζει

ή διομηχανοποίηση της «ραδιενεργού σκόνης», σέ φακελάκια, σάν της ζάχαρης. Σ' ένα προάστιο των Άθηνών στήνεται μυστική διοτεχνία. Η «όμάδα των 12» θγάζει προκηρύξεις, επιστολόχαρτα μέ τό σήμα του ΗΛΙΟΝ, μεταλλικά σήματα μέ τρεις σταυρούς, αυτοκόλλητα. Διαθέτει τηλεβόες, πολυτελή αυτοκίνητα καί γραφεία. Πλήρης προεκλογική εκστρατεία!

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ: Καματερός: «Μπορώ νά μαζέψω ένα εκατομμύριο κόσμο σέ όποιο σημείο θέλω. Θά πώ. Έκεί θά μοιράσω νερό καί θά έλθουν...» Καλεί τόν κόσμο στό Δημοτικό γήπεδο Νέων Λιουσίων 15.000 Άνθρωποι. Άπελπισμένοι, άρρωστοι. Περίπου 500 από τούς τραμπούκους πού διαθέτει ή όμάδα σκορπίζονται άνάμεσα στόν κόσμο. (Μιά μικρή πρόβα έν δψει συγκεντρώσεων άλλων...) Όποιος τολμήσει νά άμφισβητήσει τήν άξία του Καματερού καί του νερού απομονώνεται καί χτυπιέται. Έδώ ό τσαρλατάνος τά παίζει όλα γιά όλα. Θέλει νά δει μέχρι πού μπορεί νά τεντώσει τό σκοινί. Βρίζει τούς πάντες:

ΤΗ Βουλή: «Τό κτηνοτροφικό 'Ηλιον (!) θά τό δώσω στή Βουλή...» Η «Θέλω νά στηρίξω τούς τριακόσιους δουλευτές καί αυτούς πού είναι στόν Κορυνδαλλό... Αυτό θέλω μόνο). Άφήνει, φυσικά, άπ' έξω τά ξερόκλαδα του δέντρου Γλύξμπουργκ.

Τήν Κυβέρνηση: (Μουτζώνει προς τό... μέρος του Ράλλη πού κατάργησε τήν... καθαρεύουσα).

Τόν τύπο: («Θά πηγαίνω έξω από τά γραφεία της ΑΥΓΗΣ καί του ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ καί θά σās λέω κάποτε τες, άλλιώς δέν έχει νερό...).

Τήν Έπιστήμη: (Μόνιμο τροπάρι τά περί άγυρτείας των γιατρών!).

ΑΦΗΣΑΜΕ άπ' έξω τό «ιατρικό» μέρος της μεσαιωνικής αυτής ιστορίας. Εί-ναι θέμα των επιστημόνων. Άν δόθηκαν -συνοπτικά- αυτές οι σκηνές, είναι γιά νά όδηγηθούμε σ' ένα ξεκάθαρο συμπέρασμα. Οί μοναρχοφασίστες βρήκαν νέο δρόμο γιά νά 'ρθουν στό προσκήνιο. Καί ή -περίεργη- άδράνεια της πολιτείας τούς άφησε σίγουρα ένα μικρό ή μεγάλο -είναι νωρίς νά είπωθεϊ- κέρδος. Ό δικηγόρος «θαυματοποιός» καί ή μαύρη συντηροφία του τράβηξαν τό σκοινί έως εκεί πού ήθε-λαν.

Πρόβλεψη μέ μεγάλες πιθανότητες επαλήθευσης: Άν σήμερα δέν απομωνωθούν τά απομεινάρια του μοναρχοφασισμού καί της μαγανείας, τό σκοινί κάπου θά σπάσει. Αυτό δηλαδή πού θέλουν κι αυτοί. Έτσι από περιέργεια: Πηγαίνετε νά δείτε σκηνές από διανομή «νερού» ή προσπαθείστε νά πλησιάσετε τούς «άρχηγούς». Θά καταλάβετε περισσότερα άπ' όσα διαβάσατε σ' αυτές τίς γραμμές. ■

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΗΠΕΙΡΟ

Ή «Λευκή» πολιτική του Κίσσιγκερ και η «μαύρη» της CIA

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ από γεγονότα αρκετά πρόσφατα, ως υπενθυμίσουμε πρώτα ένα χαρακτηριστικό δημοσίευμα αμερικανικού περιοδικού, υπό τον τίτλο: «Γιατί βρισκόμαστε στο Γιοχάνεσμπουργκ» (ποιός θ' άρνηθεί την ιδεολογική συγγένεια αυτού του τίτλου με κείνον τον άλλο, τον πασίγνωστο, κάτω από τον οποίο ο Άμερικανός συγγραφέας Νόρμαν Μάιλερ μās είχε εξηγήσει πριν λίγα χρόνια «γιατί βρισκόμαστε στο Βιετνάμ»);).

ΑΝΑΜΕΣΑ σ' άλλα, το δημοσίευμα αυτό αποκαλύπτει την ύπαρξη υπερεμπιστευτικών πολιτικοστρατηγικών σχεδίων με σκοπό τη σταδιακή εγκατάσταση αμερικανικών στρατιωτικών «κέντρων» και βάσεων στην Άφρική γενικά, και με κύρια προοπτική την «έξισορρόπηση των σοβιετικών, κινεζικών και γενικά κομμουνιστικών επιδράσεων σ' αυτή την ήπειρο, ειδικά ύστερα από το τελευταίο σκληρό μάθημα του Βιετνάμ».

ΑΝ ΠΙΣΤΕΨΕΙ κανείς τις αποκαλύψεις του αμερικανικού περιοδικού (που πάντως δεν διαψεύστηκαν από καμιάν αρμόδια αρχή), ένα μέρος των σχεδίων αυτών καταστρώθηκε από το ΝΑΤΟ, που έτσι στις ατλαντικές του δραστηριότητες πρόσθεσε και μερικές αφρικανικές, αλλά το μεγαλύτερο ξεπλήρωσε από τους έγκεινους μιάς «ειδικής ομάδας εργασίας» του Λευκού Οίκου και υπό την άμεση εποπτεία του «μαϊντανού της διεθνούς διπλωματοπειρατίας, Χένρυ Κίσσιγκερ, την εποχή που ήταν ειδικός σύμβουλος του Νίξον για τα θέματα εθνικής ασφάλειας. Θά πρέπει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με πληροφορίες αφρικανικών διπλωματικών πηγών:

Το ΝΑΤΟ είχε αναλάβει να συντονίσει τις ενέργειές του με το αμερικανικό Πεντάγωνο και τη CIA στον τομέα της υποστήριξης των φιλοαμερικανικών ή φιλοδυτικών κυβερνήσεων ή κινημάτων στην Άφρική στον καθαρά στρατιωτικό τομέα (κατά τη διάρκεια της έπταετίας είχε γίνει συχνά λόγος για στρατιωτικά «υπόλοιπα» της Άτλαντικής συμμαχίας που πλάσα-

Ή στενή εξάρτηση των αφρικανικών χωρών από τη Δύση δεν αποτελεί, φυσικά, καμιά χρονολογικά καινούργια κατάσταση. Όμως, το στοιχείο που παίρνει σήμερα νέες διαστάσεις — και που διαφεύγει από πολλούς ασχολούμενους με τα αφρικανικά προβλήματα, εξαιτίας μιάς «κομματιαστής» εξέτασης των εξελίξεων σε κάθε χώρα της Μαύρης Ήπείρου — είναι η ανάπτυξη κι εφαρμογή μιάς νέας, και συγκροτημένης, αμερικανικής πολιτικής που αποτελεί μιά σύγχρονη και καλά μελετημένη σύνθεση των μέχρι σήμερα περιστασιακών δυτικών επεμβάσεων. Οι δηλώσεις του Κίσσιγκερ σχετικά με την Άγκόλα, όσο κι αν απευθύνονταν προς τη Μόσχα, επιβεβαιώνουν τη «σκάντζα βάρδια» που εφαρμόζουν κατά στάδια οι ΕΠΑ τα 2 ή 3 τελευταία χρόνια στην Άφρική. Ο ιδιαίτερα βίαιος τόνος που χαρακτηρίζει τις δηλώσεις αυτές, υποδηλώνει ότι οι ΕΠΑ, αυτή τη φορά, δεν ενδιαφέρονται μόνο για την υποστήριξη των οικονομικών τους συμφερόντων, όπως συχνά λέγεται. Αυτό αποδειχνεται κι από την εξαιρετικά ενεργητική αμερικανική συμμετοχή στις εξελίξεις της Άγκόλα, από τις οποίες, όπως φαίνεται, εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος η γενική επιτυχία της νέας Γουασινγκτωνικής στρατηγικής που «στήνεται» από τον Ίνδικό Ωκεανό μέχρι τον Νότιο Άτλαντικό.

Του Άρη Φακίνου

ρονταν στην Αιθιοπία μέσω Πορτογαλίας, Ισπανίας και Ελλάδας — το εμπόριο όπλων στο οποίο επιδόθηκαν άποτελεσματικά μερικοί παράγοντες της δικτατορίας, αποτελεί δραστηριότητα που δεν έχει ακόμα ερευνηθεί, μιά και είναι τρομερά δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα στοιχεία). Η «ειδική ομάδα εργασίας» του Λευκού Οίκου είχε σαν στόχο τον συντονισμό των διπλωματικών ενεργειών για την υποστήριξη των ίδιων παραγόντων.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ επιβεβαιώνονται και από όσα έγραψε το γνωστό αμερικανικό περιοδικό «Έσκουάιρ» σε άρθρο αφιερωμένο στο αφρικανικό πρόβλημα, τον Οκτώβριο του 1974. «Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν αυτή τη στιγμή οι ΕΠΑ — έγραφε το Έσκουάιρ — είναι η εκτίμηση της αναγκαιότητας στρατιωτικών επεμβάσεων στην Άφρική, και ειδικά στη νότια, ειδικά μετά την εμπειρία

του Βιετνάμ». Συνεχίζοντας, το ίδιο άρθρο μιλούσε, όπως και κείνο του άλλου περιοδικού, για μιά ειδική μελέτη που είχε καταστρώσει το ΝΑΤΟ σε συνεργασία με το Άνώτατο Συμμαχικό Στρατηγείο Άτλαντικού (SACLANT) για την ενδεχόμενη εφαρμογή σχεδίων αντιμετώπισης «έπειγουσών καταστάσεων και σε χώρες που δεν καλύπτονται από τις νόμιμες δραστηριότητες του ΝΑΤΟ».

ΟΛΑ αυτά ήταν φυσικό να καταλήξουν σε προσπάθεια προσδιορισμού σειράς πολιτικών στόχων, ώστε οι ΕΠΑ να μην ξαναπέσουν στην παγίδα της πολιτικής του «βλέποντας και κάνοντας», που κατέληξε στο βιετναμικό φιάσκο και στην κάθετη πτώση της αμερικανικής επιδράσης στη ΝΑ Άσία. Οι πολιτικοί αυτοί στόχοι, που καθορίστηκαν τελικά με το ύψ' άριθμ. 39 μνημόνιο του εθνικού αμερικανικού Συμβουλίου Ασφαλείας (NIS-COM, όσο κι αν έμπεριέχουν αρκετά στοιχεία αντιφατικότητας, δείχνουν ότι η σημερινή αμερικανική πολιτική στη Μαύρη ήπειρο στηρίζεται σε συγκεκριμένες εκτιμήσεις καταστάσεων και ότι είναι αρκετά ελαστική και ευέλικτη για ν' αντιμετωπίζει απρόοπτες εξελίξεις τύπου Άγκόλας.

«Λευκή» και «Μαύρη» πολιτική

ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ του εθνικού συμβουλίου υπογράμμιζε ότι ένας από τους κύριους αντικειμενικούς σκοπούς της «νέας» αμερικανικής πολιτικής στην Άφρική, πρέπει να είναι η με όλα τα δυνατά μέσα «παρεμπόδιση» της Σ. Ένωσης και της Κίνας να εκμεταλλευθούν τις τοπικές συγκρούσεις και τις μεταποικιακές ανακατατάξεις για να αυξήσουν την επιρροή που ασκούν πάνω στα απελευθερωτικά αφρικανικά κινήματα. Τα πολιτικοστρατιωτικά μέσα που θα χρησιμοποιούνταν για την επιτυχία της στρατηγικής αυτής, καθορίστηκαν κι εντάχθηκαν σ' ένα κείμενο που φέρει τη χαρακτηριστική ονομασία «Το μωρό της πίσσας» (οι ρατσιστικές αντιλήψεις ακό-

μα και για τους κωδικούς χαρακτηρισμούς, όπως βλέπουμε). Στο κείμενο αυτό δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην με κάθε μέσο σύσφιγξη των σχέσεων ΕΠΑ και των λευκών μειονοτήτων, όπου, αυτές οι τελευταίες, ελέγχουν τις πολιτικές εξελίξεις ή έχουν τη στρατιωτική υπεροπλία.

ΒΕΒΑΙΑ, ή 25η 'Απριλίου στην Πορτογαλία έλλαξε απρόοπτα την κατάσταση (ή ταχύτητα της αποαποικιοποίησης) ήταν ένας νέος παράγοντας που έπρεπε να πάρει την πρότερη θέση στους λογαριασμούς και υποχρέωσε το Στάιτ Ντη-πάρτεμεντ — όπως τουλάχιστον διαπιστώνεται σήμερα στην 'Αγκόλα — να υιοθετήσει μια πιο επιθετική στάση, υποστηρίζοντας άμεσα όλους τους δυνατούς αντιπάλους των κομμουνιστικών ή φιλοκομμουνιστικών άπελευθερωτικών κινημάτων, χωρίς μάλιστα να αποκλείει και την άμεση επέμβαση σε περίπτωση που θα απειλούνταν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. 'Η υποστήριξη όμως των λευκών μειονοτήτων, ή λεγόμενη «λευκή πολιτική», εξακολουθεί να αποτελεί βασικό κισσινγκερικό στόχο, όπως αποδείχεται και από την ακόλουθη δήλωση του «μάγου» της διεθνούς διπλωματίας:

«... Οί λευκοί είναι πια εγκαταστημένοι στην 'Αφρική και θα εξακολουθήσουν να είναι. Μόνο με τους λευκούς θα μπορέσουν να γίνουν έποικοδομητικές αλλαγές (!) Οί μαύροι δεν έχουν καμιά έλπίδα να κατακτήσουν με τη βία τα πολιτικά δικαιώματα που επιθυμούν. 'Η βία δεν μπορεί παρά να φέρει το χάος και να αυξήσει τις δυνατότητες επέμβασης των κομμουνιστών».

Η ΔΕΥΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ του Χένρυ Κίσσινγκερ είναι ακριβώς, ένας από τους βασικούς λόγους που, τα τελευταία δύο χρόνια, οί ΕΠΑ έβαλαν κατά μέρος τις αντιρατσιστικές τους διακηρύξεις και ανέστειλαν, έστω και «στα μουντά», τους περιορισμούς που είχαν επιβληθεί στη Νότια 'Αφρική και σε άλλες ρατσιστικές χώρες.

Το μαύρο ταιριάζει στη CIA

ΚΑΤΑ τη διάρκεια της περιοδείας του στην 'Αφρική, το 1967 ο Ρίτσαρντ Νίξον, τότε αντιπρόεδρος, δήλωνε:

«Τα μελλοντικά συμφέροντα της 'Αμερικής στην 'Αφρική είναι τέτοια που δεν πρέπει να διστάσουμε να συμβάλουμε στην αποχώρηση των αποικιακών δυνάμεων. 'Αν, παράλληλα, καταφέρουμε να πάρουμε με το μέρος μας τους ίθαγενείς, το μέλλον των

ΕΠΑ στην 'Αφρική θα είναι εξασφαλισμένο».

ΔΕΝ πρέπει να φαντασθούμε ότι ή CIA και οί πράκτορές της περίμεναν τη νιζονική προτροπή για ν' αναπτύξουν τις «φιλολαϊκές» τους δραστηριότητες στη Μαύρη ήπειρο. Με οργανισμούς, όπως το 'Αφροαμερικανικό 'Ινστιτούτο, το 'Αφροαμερικανικό Κέντρο συνδικαλιστικών μελετών (διευθυντής του είναι κάποιος 'Ιρβινγκ Μπράουν που στη δεκαετία 50 - 60 είχε στην Εύρώπη το γενικό πρόσταγμα για την ύπνόνευση των συνδικαλιστικών αγώνων και για λογαριασμό των άμερικανικών μυστικών υπηρεσιών) και την 'Εταιρία 'Αφρικανικών μελετών, ή CIA έχει από καιρό δημιουργήσει στην 'Αφρική ένα όλόκληρο «υπόγειο» δίκτυο πολιτικής και μορφωτικής διείσδυσης ή ύπνόνευσης και με αντικειμενικό σκοπό τη βαθμιαία δημιουργία ήγεισών που, σε κρίσιμες ώρες, θ' αναλάβουν την καθοδήγηση των μαζών σε έμμεση ή άμεση αποτελεσματική συνεργασία με τους στρατιωτικούς μηχανισμούς και τους φύλαρχους - σωτήρες.

ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ αυτές της CIA δεν έχουν πάντα σημειώσει έπιτυχία. Σε μερικές περιπτώσεις — όπως σε κείνη του Ζαΐρ — χρειάστηκαν πιο δραστηρικά φάρμακα. Σε άρθρο του για τις δραστηριότητες της CIA στην 'Αφρική, ένας πρώην πράκτορας σημειώνει (περιοδικό «Κάουντερσπαϊ», 'Ιούλης 1975):

«Τα μέσα που χρησιμοποιεί ή CIA ξεκινούν από την άπλη προπαγάνδα ή την οικονομική βοήθεια που παρέχεται σε διάφορες ανταρτικές ομάδες, και φτάνουν μέχρι την εξόντωση ήγετικών στελεχών με τη χρήση παραστρατιωτικών διακριτικών μέσων, όπως έγινε στο Ζαΐρ. 'Η CIA συμμετέχει επίσης ενεργά στα πραξικοπήματα και τις πολιτικές δολοφονίες, καταστρώνοντας παράλληλα και περίπλοκα αλλά πλήρη προγράμματα διάβρωσης της άφρικανικής κοινωνίας και των δομών της».

ΟΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ δραστηριότητες του Πενταγώνου παίρνουν, συνήθως, τη μορφή προγραμμάτων «ειδικής στρατιωτικής εκπαίδευσης» αξιωματικών και στελεχών των Σωμάτων 'Ασφαλείας, καθώς και «τεχνικής βοήθειας». Για την περίπτωση του Ζαΐρ είναι σήμερα γνωστό ότι τουλάχιστον 300 αξιωματικοί του πέρασαν από «υπερειδική» εκπαίδευση στις ΕΠΑ, ενώ άλλοι τόσοι περίπου εκπαιδεύθηκαν σε άλλες χώρες, αλλά πάντα με έξοδα του Πενταγώνου. Μια από τις «άλλες» αυτές χώρες είναι και το 'Ισραήλ,

όπου εκπαιδεύθηκε — και παρασημοφορήθηκε μάλιστα — ο περίφημος Μομπούτου.

Μέσα στη δεκαετία 1960 - 70, τουλάχιστον τριάντα εκατομμύρια δολάρια ξοδεύθηκαν από την Ούάσιγκτον για την εκπαίδευση (στη Διεθνή 'Αστυνομική 'Ακαδημία (!) της άμερικανικής πρωτεύουσας, που έκλεισε τελικά το 1972) τεχνικών «ειδικευμένων στις σύγχρονες ανακριτικές μεθόδους», δηλαδή στους βασανισμούς... Κάμποσα από τα δικά μας «σαΐνια» θα πρέπει να πέρασαν από τη «σχολή» αυτή — και θ' αποφοίτησαν μάλιστα και με άριστα...

ΕΠΙΣΗΜΕΣ άμερικανικές στατιστικές αναφέρουν ότι από το 1950 μέχρι το 1974 δεκατρείς άφρικανικές χώρες αγόρασαν άμερικανικό πολεμικό ύλικό συνολικής αξίας 125 εκατομμυρίων δολλαρίων. Το ποσό αυτό μπορεί να μην είναι μεγάλο σε σχέση με τις «πολεμικές» ανάγκες που αντιμετώπισαν μέσα στην τελευταία δεκαετία όρισμένες άφρικανικές χώρες. Πρέπει όμως να προσθέσουμε ότι αυτά τα 125 εκατομμύρια δεν αντιπροσωπεύουν παρά τις επίσημες πωλήσεις. Μετά τον έλεγχο που άρχισε να επιβάλλει το Κογκρέσσο μέσα στη δεκαετία του '60, το Πεντάγωνο άρχισε να εφαρμόζει τη μέθοδο των «δωρεών». Πρόκειται για ένα σύστημα μεταβίβασης στις άφρικανικές χώρες (και όχι μόνο σ' αυτές) πολεμικού ύλικού χρησιμοποιημένου στο Βιετνάμ και που κρίνεται σήμερα ακατάλληλο για τις άμερικανικές ένοπλες δυνάμεις. Είναι πασίγνωστο ότι στη δικτατορική Πορτογαλία λειτουργούσαν τουλάχιστον τρείς άμερικανοεπιδοτούμενες πολεμικές βιομηχανίες που κατασκεύαζαν ανταλλακτικά για το ύλικό αυτό. Γιατί στην Πορτογαλία; Γιατί, άπλούστατα, ή λειτουργία παρόμοιων βιομηχανιών στις ΕΠΑ είχε κριθεί οικονομικά άσυμφορη.

‘Ας προσθέσουμε τέλος και κάτι ακόμα: το άμερικανικό Πεντάγωνο εξακολουθεί να συντηρεί ειδικές δυνάμεις άμεσης επέμβασης στην άφρικανική ήπειρο. Έκτος από την 181η άερομεταφερόμενη μεραρχία, έλαβαν μέρος, σε πρόσφατα γυμνάσια, κάμποσοι «μαρίνς» του 6ου άμερικανικού στόλου. 'Η μορφή των γυμνασίων αυτών έδωσε στους ειδικούς παρατηρητές την εύκαιρία να διαπιστώσουν ότι ο «φανταστικός» αντικειμενικός σκοπός των γυμνασίων αυτών ήταν ή Λιβύη και, ειδικότερα, οί πετρελαιοπηγές της...

στις επάλξεις της Δημοκρατίας
ή ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ή απογευματινή σου εφημερίδα

Η ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ για την καθιέρωση της δημοτικής — βήμα πραγματικά ιστορικό, μὰ στην ουσία αναπότρεπτο — έκάλυψε τις κυβερνητικές ανακοινώσεις στο τέλος Φλεβάρη για την επικείμενη σχολική μεταρρύθμιση γενικότερα. Στόν τύπο γράφτηκαν πολλά σχόλια σχετικά με τις ανακοινώσεις αυτές, καί συγκεκριμένα σχετικά με την ανεπάρκεια τών μέτρων, όπως προβλέπονται στις ανακοινώσεις αυτές. 'Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ήταν εξάλλου αναγκαία ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60, σάν επακόλουθο τών αλλαγών που γίνονταν, αλλά και σάν προϋπόθεση της πάρα πέρα οικονομικής ανάπτυξης. 'Από την άποψη αυτή ή επικείμενη μεταρρύθμιση δέν είναι κάτι επαναστατικό που έρχεται σέ αιθρία και ταραίζει τά νερά. Χωρίς τή μεταρρύθμιση αυτή τò σύστημα δέν μπορεί νά δουλέψει, δέν μπορεί νά σταθεί, κι ούτε μπορούν νά γίνουν οί διαδικασίες που είναι αναγκαίες για τήν πάρα πέρα σώρευση του κεφαλαίου.

Του Μ. Νικολινάκου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ ΟΜΩΣ;

ΙΔΩΜΕΝΟ Έτσι από τήν πλευρά της Πολιτικής Οικονομίας, τò θέμα μπαίνει πάνω στη βάση της κεφαλαιακής σχέσης, με άλλα λόγια της βασικής σχέσης που χαρακτηρίζει τόν καπιταλισμό, της σχέσης κεφαλαίου και εργασίας. 'Η Παιδεία γενικότερα, έτσι όπως αναπτύχθηκε μέσα στόν καπιταλισμό, σάν Παιδεία που παρέχει τò κράτος και με τήν οποία δημιουργείται «ισότητα» τών πολιτών, είναι από τò ένα μέρος προϊόν της ταξικής πάλης και κατάκτηση τών λαϊκών τάξεων, σύγχρονα όμως είναι και προϋπόθεση της σώρευσης κεφαλαίου, και τούτο από δυο άποψεις: μιὰ που αφορά τήν αξιοποίηση του ίδιου του κεφαλαίου, τή δυνατότητα δηλαδή επένδυσής του για τήν παραγωγή υπεραξίας, και μιὰ που αφορά τò υπερ-οικοδόμημα, τούς μηχανισμούς έλέγχου και επίλογής με τò σκοπό εμπέδωσης της κυριαρχίας της άστικής τάξης. 'Αντιφατικό τò φαινόμενο στην πρώτη ματιά, στην ουσία όμως διαλεκτικό, και γι' αυτό ή Παιδεία είναι σύγχρονα κατάκτηση τών λαϊκών τάξεων και μέσο καταπίεσης στά χέρια τών άρχουσών τάξεων.

ΟΣΟΝ αφορά τήν πρώτη άποψη, ή ανάπτυξη της τεχνολογίας, ή συνεχής συγκέντρωση κεφαλαίου και οί συνέπειες που συνδέονται μ' αυτή όσον αφορά τήν παραγωγή, αλλά και τήν κυκλοφορία τών αγαθών, με άλλα λόγια όσον αφορά τήν παραγωγή και αξιοποίηση της υπεραξίας, οδηγούν στη ζήτηση ειδικευμένης εργασίας, και μάλιστα ειδικευμένης εργασίας σέ διάφορα επίπεδα. Τò κάθε εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να παράγει τις ειδικότητες, τόν τύπο της εργατικής δύναμης που είναι απαραίτητος για τήν καπιταλιστική ανάπτυξη. Κι ό τύπος αυτός ανταποκρίνεται στό κάθε φορά επίπεδο τών παραγωγικών δυνάμεων. Τούτο δέν γίνεται αυτόματα. 'Η προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στό επίπεδο ανάπτυξης τών παραγωγικών δυνάμεων περνάει μέσα από τήν ταξική πάλη. Κι όσο ή προσαρμογή αυτή δέν γίνεται, υπάρχει μιὰ βαθιά αντίφαση στό σύστημα. Τò εκπαιδευτικό σύστημα γίνεται τροχοπέδη της σώρευσης κεφαλαίου, με άλλα λόγια της καπιταλιστικής ανάπτυξης.

ΑΥΤΟΣ ό διαλεκτικός χαρακτήρας της προσαρμογής σχετίζεται με τò ρόλο που παίζει ή Παιδεία κάτω από καπιταλιστικές συνθήκες. Συνταγματικά έχει με τήν πάροδο του χρόνου καθιερωθεί ένα δικαίωμα ισότητας ως προς τήν παιδεία, στην πράξη όμως τὰ εκπαιδευτικά συστήματα είναι σέ όλες τις χώρες ταξικά. 'Από τήν κατώτερη βαθμίδα προς τήν ανώτερη λειτουργεί ένας μηχανισμός επίλογής και έλέγχου σέ κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, έτσι ώστε ένα μικρό ποσοστό παιδιών εργατών νά φτάνει στό Πανεπιστήμιο. Στη Γερμανία έχει διαπιστωθεί ένα ποσοστό 7-8%, σέ άλλες χώρες ίσως λίγο περισσότερο, ποτέ όμως πέρα από τò 20%, κι αυτό σέ εξαιρετικές περιπτώσεις. 'Έτσι τò εκπαιδευτικό σύστημα αναπαράγει τις τάξεις δημιουργώντας τις προϋποθέσεις κοινωνικού και πολιτικού έλέγχου.

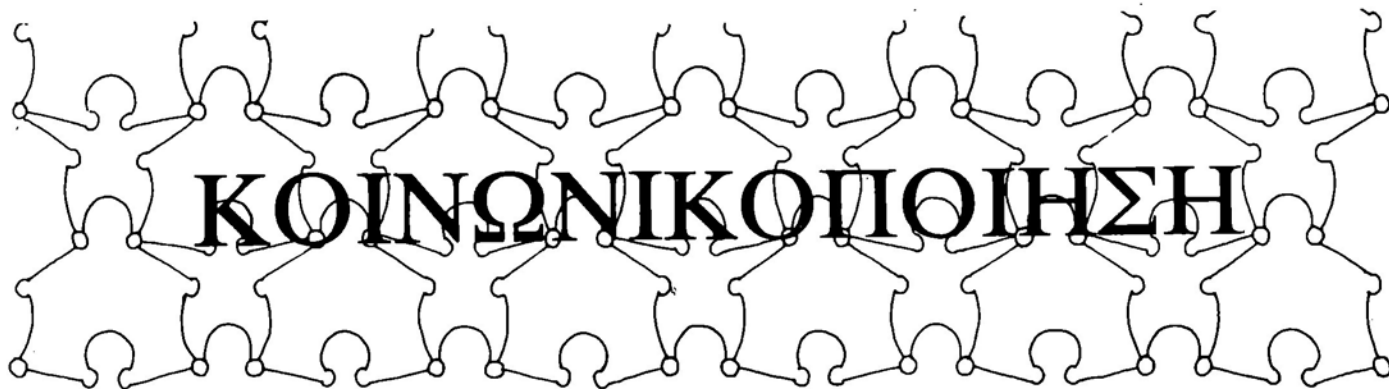
ΣΙΓΟΥΡΑ δέν μπορεί κανείς στά στενά περιθώρια ενός σημειώματος νά κάνει μιὰ εξαντλητική ανάλυση της επικείμενης μεταρρύθμισης, πολύ περισσότερο, όταν μόνον οί προθέσεις, και μάλιστα στις γενικές γραμμές, έχουν γίνει γνωστές, ενώ ή λεπτομερειακή έπεξεργασία της μεταρρύθμισης βρίσκεται στά πρώτα στάδια. Θά διαπιστώσω έδω δυο υποθέσεις έντούτοις, για νά προσπαθήσω νά δώ προς ποιά κατεύθυνση πηγαίνουν οί μεταρρυθμίσεις που εξαγγέλλθηκαν. 'Η πρώτη υπόθεση είναι πώς τò μέχρι τώρα εκπαιδευτικό μας σύστημα ήταν άπαραχαιώμενο και βρισκόταν έτσι σέ πλήρη αντίθεση με τὰ οικονομικά δεδομένα, όπως διαμορφώθηκαν μετά τò 1960. 'Η δεύτερη υπόθεση, είναι πώς τò εκπαιδευτικό μας σύστημα ήταν μέχρι τώρα χωρίς άμφιβολία ταξικό. Τὰ λαϊκά στρώματα έπαιρναν μιὰ χαμηλού επιπέδου μόρφωση, παρελθοντολογική, έτσι ώστε νά συνηθίζουν στην ύποταξη και νά έμποτιζονται με τήν Ιδεολογία της άστικής τάξης, Ιδεολογία άρχαιοτραφής.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τήν πρώτη υπόθεση, ή εκβιομηχάνιση που έχει γίνει μέχρι τώρα και οί προοπτικές ένταξης στην Κοινή 'Αγορά, προϋποθέτουν τεχνική εκπαίδευση για τήν παραγωγή τών ειδικευμένων εργατών σέ όλα τὰ επίπεδα, αφού μάλιστα και ή

είσοδη ξένου κεφαλαίου σημαίνει και είσοδη σύγχρονες τεχνολογίας. Για τήν εκπλήρωση του στόχου αυτού δημιουργούνται σχολές τεχνικής κατεύθυνσης (τά τεχνικά - επαγγελματικά λύκεια) με επέκταση προς τις 'Ανώτερες Τεχνικές Σχολές και αναμορφώνεται τò πρόγραμμα τών μαθημάτων με ύποχρεωτικά και κατ' έπιλογήν μαθήματα. Καταργείται ή προγονολατρεία — κι έδω βλέπει κανείς καθαρά πώς ή άστική τάξη πετὰ τò έρμα όταν τήν έμποδίζει νά προχωρήσει — με τήν κατάργηση της διδασκαλίας τών άρχαίων και τών λατινικών στό πρωτότυπο. Μέσα στό πλαίσιο αυτό ή καθιέρωση της Δημοτικής δέν αποτελεί τίποτα άλλο παρά μιὰ διευκόλυνση τών διαδικασιών αυτών.

ΩΣ προς τή δεύτερη υπόθεση, ό ταξικός χαρακτήρας διατηρείται. Λύκεια γενικής κατεύθυνσης «κατόπιν έξετάσεων» για τήν «έξευρεση τών άποφοίτων του τριταξίου Γυμνασίου που θά είναι καταλληλότεροι για θεωρητικές σπουδές», από τò άλλο μέρος τεχνικά λύκεια χωρίς εισαγωγικές έξετάσεις. Διατήρηση της Ιδιωτικής Παιδείας, αυτού του μόνιμου θεσμού διατήρησης και συντήρησης της άστικής τάξης, διατήρηση τών εισαγωγικών έξετάσεων μέχρι τò 1980 για τò Πανεπιστήμιο και τις 'Ανώτατες Σχολές, με άνάθεση μετά του μηχανισμού επίλογής στό Λύκειο.

ΤΟ γενικό συμπέρασμα που βγαίνει είναι πώς ή μεταρρύθμιση που επιδιώκεται άποβλέπει στό νά προσαρμόσει τò εκπαιδευτικό σύστημα στις νέες συνθήκες καπιταλιστικής σώρευσης και νά εκπληρώσει τò ρόλο άναπαραγωγής τών ταξικών σχέσεων και έλέγχου τών λοιπών τάξεων από μέρους της άστικής τάξης στό σύνολο της σέ νέο επίπεδο. Οί δυο αυτοί στόχοι είναι διαφανείς κάτω από τò πέπλο του έκσυγχρονισμού και του έκμοντερνισμού. Θά πρέπει τέλος να γίνει και μιὰ τελική παρατήρηση: ή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση γίνεται μέσα σέ στεγανά. Ξεχωριστά δηλαδή για τήν κατώτερη και μέση Παιδεία, ξεχωριστά για τήν πανεπιστημιακή Παιδεία: Τò πρόβλημα της Παιδείας είναι όμως έναιο. 'Ο διαχωρισμός άποβλέπει άκριβώς στό νά εξυπηρετήσει τούς στενούς στόχους του κατεστημένου.

Η ανάλυση των επιδράσεων που ασκούν πάνω στο βρέφος-παιδί ή μορφή και ή λειτουργία των οικογενειακών σχέσεων κατάδειξε τη βαθύτατη εξάρτηση του αποτελέσματος της κοινωνικοποιητικής λειτουργίας της οικογένειας από πολιτισμικά στοιχεία όπως: ρόλος της μητέρας στην οικογένεια, διάρκεια και μορφές εξέλιξης των ψυχικών και σωματικών σχέσεων στην πρωταρχική δυάδα Μητέρα-Παιδί, τρόποι ικανοποίησης των αναγκών του βρέφους και μέθοδοι «τιμωρίας» ή απομάκρυνσής του· ρόλος του πατέρα, σχέση των συζύγων μεταξύ τους και συμπεριφορά τους απέναντι στο παιδί, π.χ. τρόποι κατάρτισης των «σφαλμάτων» του και μορφές επαίνων ή τιμωριών κ.λπ.

Αποδείχτηκε, ότι η οικογένεια μεταδίδει στο παιδί μεταξύ των άλλων και τά πιο κάτω καθοριστικά για τη διαμόρφωση του κοινωνικού του χαρακτήρα πολιτισμικά στοιχεία:

- βασικές έννοιες της κοινωνικής ιεραρχίας και εξάρτησης (μικρός-μεγάλος, κατώτερος-άνωτερος, αδύνατος-δυνατός),
- στοιχεία σχέσεων και κοινωνικής ιεράρχησης των ρόλων των δύο φύλων (πατέρα-μητέρα, άντρας-γυναίκα, αγόρι-κορίτσι),
- τη βασική σύνταξη του λόγου (ομιλίας-νόησης) και τά μέσω της γλώσσας καθοριζόμενα βασικά συστήματα αναφοράς και σημασίας.

- μεθόδους ανάπτυξης και αξιολόγησης έπαφών και σχέσεων προς ύποκειμενα (πρόσωπα) και αντικείμενα (πράγματα).

Παράλληλα μελετήθηκαν, συγκριτικά προς τις αρχές, τις αξίες και κανόνες, αλλά και τις μορφές και σχέσεις κοινωνικοποίησης στην οικογένεια, τά κοινωνικά-πολιτισμικά στοιχεία, που μεταδίδονται (διαφοροποιούνται ή σταθεροποιούνται) στο παιδί μέσω της παιδικής ομάδας (αυθόρμητα σχηματιζόμενης ή οργανωμένης).

Η κοινωνικοποίηση στο σχολείο έρευνήθηκε σε διάφορα επίπεδα. Τό καθοριστικό κριτήριο και τη λογική άφραγία για τις έρευνες αυτές αποτέλεσε τό γεγονός ότι τό σχολείο είναι τό κεντρικό, κρατικά οργανωμένο και κατευθυνόμενο ίδρυμα μετάδοσης γνώσεων, αλλά και κοινωνικής επιλογής.

Οί αρχές, κανόνες και αξίες που διέπουν τό ίδρυμα αυτό μελετήθηκαν τόσο

ή κριτική μελέτη του φαινομένου

Της Έλένης Ίωαννίδου

Οί πιο προοδευτικές θεωρητικές διατυπώσεις σχετικά μέ τό φαινόμενο της κοινωνικοποίησης του ανθρώπου αποτελούν μία μοντέρνα σύνθεση ανάμεσα στην ψυχολογία, την κοινωνιολογία και τη γλωσσολογία.

Μέ βάση την ψυχανάλυση, την κριτική μελέτη του κοινωνικού έποικοδομήματος και την αποφασιστική στροφή προς την έρευνα της ομιλούμενης γλώσσας και της σημασίας της για την ψυχοπνευματική και κοινωνική διαμόρφωση του παιδιού, έγινε δυνατή ή σύλληψη του φαινομένου στην καθολικότητά του.

στις επιπτώσεις τους πάνω στην οργάνωση και λειτουργία του (ιεραρχία, δομές αποφάσεων κ.λπ.), όσο και, λεπτομερέστερα, στις συνέπειές τους πάνω στις διαδικασίες έμπειριών και μάθησης των παιδιών σε σύγκριση προς τό σύστημα αρχών, αξιών και κανόνων κοινωνικοποίησής τους στην οικογένεια, τό άμεσο περιβάλλον, την παιδική ομάδα κ.λπ.

Καταδείχτηκε πώς ή οργάνωση της σχολικής τάξης, ό ρόλος του δασκάλου σ' αυτήν, ή σχέση του προς τά παιδιά, αλλά και εκείνη των τελευταίων μεταξύ τους, αποτελούν στοιχεία εξ ίσου σημαντικά για μίαν άρμονική ή άντιφατική ψυχοπνευματική εξέλιξη του παιδιού στο σχολείο, όπως και ή γλώσσα, ή μέθοδος και τό περιεχόμενο διδασκαλίας.

Μέ τις έρευνες και συγκριτικές αυτές μελέτες άμφισβητήθηκαν, μ' επιτυχία, τά συστήματα κοινωνικής επιλογής που εφαρμόζει τό σχολείο στην ταξική καπιταλιστική κοινωνία. Ίδιαίτερα άποκαλύφθηκε ό άντιεπιστημονικός χαρακτήρας παραδοσιακών άντιλήψεων περί «έμφύτων ικανοτήτων», «φυσικών χαρισμάτων» κ.λπ., που δικαιολογούν την «έπαγγελματική κατεύθυνση» (έπιλογή) των παιδιών και νέων σάν άποτέλεσμα επιδράσεων κάποιων «φυσικών και άναλλοίωτων νόμων», απέναντι στους όποιους «όλοι οί άνθρωποι είναι ίσοι» και οί δάσκαλοι... άνίκανοι ν' άντιδράσουν! Όσον άφορά στην έπιστημονική — ιδιαίτερα την κοινωνιολογική και γλωσσολογική — κατατόπιση των τελευταίων, άποδείχτηκε ότι αυτή είναι συχνά τόσο άνεπαρκής, ώστε οί «λειτουργοί» του κράτους νά... λειτουργούν άνασταλτικά και προς αυτές τις κρατικές προσπάθειες διεύρυνσης του σχολικού συστήματος επιλογής. Παράλληλα διαπιστώθηκε ότι οί παιδαγωγοί είναι συχνά τόσο προκατελημμένοι, ώστε νά αξιολογούν τη σχολική άπόδοση των παιδιών μέ κριτήρια άπολύτως ιδεολογικά.

Προβλήματα λειτουργίας του σχολείου

Η άρμονική ή άντιφατική σχέση ανάμεσα στην κοινωνικοποιητική λειτουργία της οικογένειας και του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος και σ' εκείνη του σχολείου σάν ίδρύματος κοινωνικής επιλογής και έπαγγελματικής κατεύθυν-

σης είχε διαπιστωθεί επανειλημμένα από έρευνες πάνω στην επαγγελματική διάρθρωση και την επαγγελματική κινητικότητα του πληθυσμού τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις ευρωπαϊκές καπιταλιστικές μητροπόλεις. Ιδιαίτερα η αναζήτηση των αιτίων επιδράδυνσης ή και αναστολής της λεγόμενης «κάθης επαγγελματικής κινητικότητας», δηλαδή της επαγγελματικής «άνοδου» των παιδιών σε σχέση με την επαγγελματική θέση του πατέρα, είχε φέρει σε φώς μία σειρά από παράγοντες, που δρούσαν ανασταλικά απέναντι στα κρατικά μέτρα, για την κάλυψη νέων επαγγελματικών θέσεων, τη διεύρυνση ή διαφοροποίηση ορισμένων επαγγελματικών κλάδων και γενικά την αναδιάρθρωση της επαγγελματικής ιεραρχίας στα μεταπολεμικά χρόνια (1). Οί έλλειψεις των κοινωνιολογικών αυτών έρευνών — κυρίως πρόβλημα μεθόδου και κατηγοριών κοινωνικής ανάλυσης — δεν είναι δυνατόν να μάς αποσχήσουν εδώ. Η σημασία τους βρίσκεται προ πάντων στο γεγονός ότι, ξεκινώντας συνήθως από την ιδεολογική αντίληψη πώς η «κοινωνική στρωμάτωση» είναι θέμα μόνησης κι εξειδίκευσης και πώς στις μοντέρνες καπιταλιστικές κοινωνίες προσφέρεται στον καθένα η δυνατότητα οικονομικής και κοινωνικής «άνοδου» μέσω της παιδείας, έβαλαν ουσιαστικά — κι ανεξάρτητα από τους σκοπούς τους — την ιδεολογία αυτή σ' έρώτημα.

Αναζητώντας τους λόγους για τους οποίους τό εκπαιδευτικό σύστημα αποτύγχανε στη λειτουργία του σάν ίδρυμα «κοινωνικής τοποθέτησης» (allokation), διαπίστωναν συνεχώς πώς η επίσκεψη ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εξακολουθούσε να αποτελεί θέμα κοινωνικής προέλευσης και πολιτισμικής προδιάθεσης των νέων, παρ' όλο που στις κοινωνίες της «άφθονιας» και των «οικονομικών θαυμάτων» οί αποδοχές των «κατώτερων επαγγελματικά όμάδων» δεν ήταν και τόσο χαμηλές, ώστε ν' αποκλείουν πρακτικά τη δυνατότητα χρηματοδότησης ανώτερων σπουδών, που σε μερικές μάλιστα χώρες, όπως π.χ. στη Δυτ. Γερμανία, καλύπτονταν στο μεγαλύτερο τους μέρος από τά φοιτητικά έπιδόματα και άλλες ένισχύσεις.

Η «κοινωνιολογία του σχολείου και της εκπαίδευσης», που προσπάθησε ν' απαντήσει τά προβλήματα σχολικής εκπαίδευσης και έπιλογής για επαγγελμα-

τική και έπιστημονική εξειδίκευση, «αποκάλυψε» πώς τό σχολείο στη μοντέρνα καπιταλιστική κοινωνία είναι «ίδρυμα των μεσαίων στρωμάτων» (2).

Μέ τον χαρακτηρισμό αυτό επιχειρήθηκε η περιγραφή της διεύρυνσης της κοινωνικής βάσης του εκπαιδευτικού συστήματος στην έποχή μας, σε σύγκριση προς παλαιότερες ιστορικές περιόδους, αλλά και η απόδοση της διαπίστωσης ότι — παρ' όλη τη διεύρυνση και διαφοροποίηση του — τό σχολείο εξακολουθεί νά καθορίζεται κοινωνικά και πολιτισμικά από αξίες, αρχές και κανόνες συγκεκριμένων, οικονομικο-κοινωνικά σημαντικών στρωμάτων. Μέ τη διαπίστωση αυτή όχι μόνο άμφισβητήθηκε ή αντίληψη περί «άπεριορίτων δυνατοτήτων κοινωνικής άνόδου» του καθενός, αλλά και διευρύνθηκαν ουσιαστικά τά πλαίσια αναζήτησης των αιτίων «άποτυχίας» του σχολείου στην έπιλεκτική του λειτουργία.

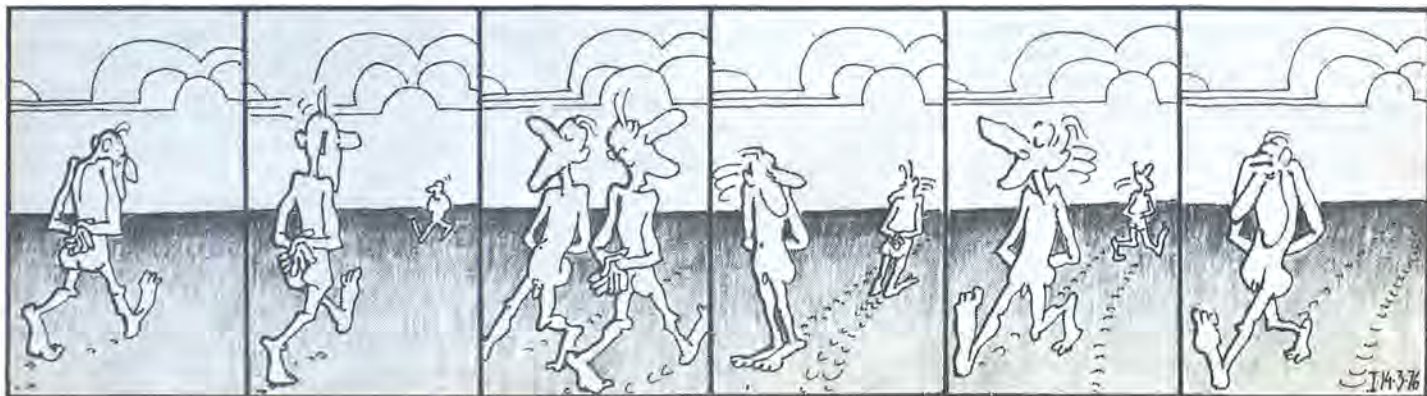
Σημαντική ύπηρεξε ή διεύρυνση των πλαισίων αυτών προς την κατεύθυνση των νοητικο-ψυχολογικών διαδικασιών του παιδιού στο σχολείο. Οί αναζητήσεις και έρευνες στράφηκαν εδώ γύρω από τό πρόβλημα κατά πόσον ή σχολική «πρόοδος» είναι άποτέλεσμα άτομικής «εϋφυΐας» και συγκεκριμενοποιήθηκαν στο έρώτημα : μέ ποιά έπιστημονικά, γνωσιολογικά και ψυχολογικά κριτήρια καθορίζεται και μετρίεται ή «εϋφυΐα» του παιδιού. Γιατί, άν ή «εϋφυΐα» ήταν — όπως παραδοσιακά ύποστηριζόταν — ζήτημα βιολογικών καταβολών και κληρονομικότητας, τότε θά έπρεπε νά ύποθέσει κανείς ότι ορισμένα στρώματα του πληθυσμού χαρακτηρίζονταν από κάποια... βιολογική-γενετική καθυστέρηση (!), πράγμα που θά δικαιολογούσε και την αντίληψη ορισμένων «παιδαγωγών» ότι τά παιδιά από τά «κατώτερα» κοινωνικά στρώματα ήταν «εκφύσεως» καθυστερημένα και γι' αυτό κατάλληλα μόνο για «κατώτερα» επαγγέλματα. Μιά τέτοια ύπόθεση θά έπρεπε έντούτοις νά δικαιολογήσει και μία έντελώς παράδοση κατάσταση : τό γεγονός δηλαδή ότι οί «φυσικές» και «κληρονομικές» αυτές ιδιότητες των «κατώτερων» στρωμάτων μειώνονταν ή εξαφανίζονταν τελείως κάτω από την επίδραση... οικονομικο-κοινωνικών παραγόντων και μάλιστα από τη μία γενιά στην άλλη, όταν δηλαδή ό γίός του «φυσικά» καθυστερημένου έργάτη κατόρθωνε νά «άνέλθει» στα μεσαία στρώματα...

Τέλος ή έρευνα των συνθηκών λειτουργίας και παιδαγωγικής εργασίας του σχολείου επέτρεψε μεταξύ των άλλων και τόν προβληματισμό του ρόλου των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα των δημοδιδασκάλων. Η συζήτηση στο σημείο αυτό δεν περιοριζόταν στα προβλήματα: έπιστημονική κατάρτιση, κοινωνική αξιολόγηση της «θέσης», οικονομική άμοιβή κ.λπ. των παιδαγωγών, αλλά έθεσε και τό έρώτημα της κοινωνικής ή των προέλευσης.

Τό πρόβλημα αυτό εξετάστηκε τόσο σάν σχέση ανάμεσα στην οικογενειακή-στρωματική προέλευση και στην κοινωνική-επαγγελματική «θέση» του δασκάλου («άνοδος», «πτώση» κ.λπ. στην επαγγελματική ιεραρχία) όσο και σάν σποχείο κοινωνικής συνείδησης και συμπεριφοράς του τελευταίου απέναντι στη στρωματική προέλευση των διδασκομένων.

Κάτω από την πίεση της ανάγκης για διεύρυνση και όρθολογιστικότερη όργάνωση του επαγγελματικού κλάδου των εκπαιδευτικών έγκαταλείφθηκε και ή ιδεολογία του «εκπαιδευτικού λειτουργήματος». Η ιδεολογία αυτή «άποκαλύφθηκε» και σάν αναχρονιστική, γιατί, καλύπτοντας την άρνητική κοινωνική τοποθέτηση και τίς προκαταλήψεις πολλών παιδαγωγών απέναντι στα παιδιά και τους νέους από τά έργατικά στρώματα, έβαζε άντικειμενικά φραγμούς στην επιδιωκόμενη μεταρρύθμιση του σχολικού συστήματος έπιλογής.

Άποτέλεσμα των έρευνών και προβληματισμών αυτών σχετικά μέ τη λειτουργία του σχολείου και της όρθολογιστικής αναθεώρησης του ρόλου των δασκάλων και παιδαγωγών γενικά, ύπηρεξε και ή στροφή του ενδιαφέροντος προς την «παιδαγωγική λειτουργία» της οίκογενείας. Στα πλαίσια της άστικής κοινωνιολογικής έρευνας, στην όποια αναφερόμασταν εδώ, ή οίκογένεια σάν θεσμός (δικαιώματα των γονέων, σχέση τους προς τους δασκάλους, απαιτήσεις απέναντι στη δημόσια εκπαίδευση και επαγγελματική εξειδίκευση κ.λπ.) και ή «παιδαγωγική της λειτουργία» (προδιάθεση των παιδιών, όμοιότητες ή διαφορές στον τρόπο διαπαιδαγώγησης μεταξύ γονέων και δασκάλων κ.λπ.) άντιμετωπίστηκαν — από τη σκοπιά των κρατικών μεταρρυθμιστικών προσπάθειών — σάν παράγοντες «θετικοί» ή «άρνητικοί», για μία εύρυθμη και

ἀποτελεσματική λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος (3).

Κοινωνικός χαρακτήρας καί κοινωνικοποίηση

Δέν είναι βέβαια τυχαίο τό γεγονός ὅτι πολλές κριτικές ἐπιστημονικές μελέτες, πού — π.χ. στή Δυτ. Γερμανία, στήν ὁποία καί ἀναφέρομαι στό σημείο αὐτό — ἐπιχείρησαν νά συνδέσουν τά πορίσματα τῆς προοδευτικῆς ἀριστερῆς καί ματεριαλιστικῆς ἐρευνας τῶν φαινομένων κοινωνικοποίησης τοῦ παιδιοῦ μέ μιά π ρ α κ τ ι κ ῆ διέξοδο ἀπό τήν ἐκπαιδευτική μίζερια, εἶχαν μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα. Βασίζόμενες κυρίως στήν ἀντίληψη πώς ἡ «ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας» προϋποθέτει ἀφ' ἑνός καί ἀπαιτεῖ συνεχῶς ἀφ' ἑτέρου τήν ὑπαρξη ὑψηλά ἐξειδικευμένου «ἀνθρώπινου δυναμικοῦ», οἱ ἐρευνες αὐτές βοήθησαν σημαντικά στήν κατανόηση προβλημάτων τῆς κοινωνικοποίησης στίς βιομηχανικές καπιταλιστικές κοινωνίες, παρ' ὅλο πού ἡ ἀντίληψη ἀπό τήν ὁποία ξεκινούσαν εἶναι, κατά τή γνώμη μου, μεθοδικά ἐσφαλμένη.

Ἡ σημασία τῶν μεταρρυθμιστικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν συγκεντρώνεται κυρίως στό γεγονός ὅτι ἔδωσαν ἰδιαίτερη βαρύτητα στίς διαδικασίες κοινωνικοποίησης τοῦ ἀνθρώπου μέσα στό οἰκονομικο-κοινωνικό, ἰδιαίτερα πολιτισμικό περιβάλλον του, οἱ ὁποῖες διέπονται ἀπό ὁρισμένες ἱστορικο-κοινωνικές νομοτέλειες πού ὁρροῦν ἀνεξάρτητα καί συχνά ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπό τίς ἐκάστοτε ἀνάγκες τοῦ συστήματος. Ἀντίθετα, τό μειονέκτημά τους βρίσκεται στήν ὑπόθεση ὅτι τό κ ρ ἄ τ ο ς — φορέας καί ρυθμιστής τῶν ἀναγκῶν καί ἐπιδιώξεων τοῦ «κοινωνικοῦ συνόλου» — εἶναι δυνατό νά ἄρει μακροπρόθεσμα — μεταρρυθμιζόμενο τό ἴδιο καί κατευθυνόμενο διαρκῶς — τίς ἀντιθέσεις καί νά πραγματοποιήσῃ ἀποτελεσματικά τήν «κοινωνική δικαιοσύνη».

Ἐνα ἐνδιαφέρον χαρακτηριστικό τῶν μελετῶν αὐτῶν εἶναι καί ἡ χρησιμοποίηση συνθέτων, καθολικῶν κατηγοριῶν, γιά τήν ἀπόδοση κοινωνικῶν φαινομένων ὅπως αὐτό τοῦ ἀποτελέσματος τῶν διαδικασιῶν κοινωνικοποίησης. Στή μελέτη του «Κοινωνικοποίηση καί ἐπιλογή μέσω τοῦ σχολείου» (4) ὁ H. G. Rolff π.χ. χρησιμοποιοῦν τόν ὄρο κοινωνικός χαρακτήρας, τόν ὁποῖο δανεῖζεται ἐν μέρει ἀπό τόν Riesman :

«Κοινωνικός χαρακτήρας εἶναι τό μέρος ἐκεῖνο τοῦ (ἀνθρώπινου) χαρακτήρα, τό ὁποῖο εἶναι κοινό (στά μέλη) ὁμάδων κοινωνικά σημαντικῶν καί τό ὁποῖο, σύμφωνα μέ τή γνώμη τῶν περισσότερων κοινωνικῶν ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς μας, ἀποτελεῖ προϊόν τῶν ἐμπειριῶν τῶν ὁμάδων αὐτῶν...» (5).

καί παρατηρεῖ :

«Κάτω ἀπό τόν ὄρο κοινωνικός χαρακτήρας κατανοεῖται λοιπόν μιά κατηγορία, ἡ ὁποία συνοψίζει καί γενικεύει ἐμπειρικά ἀποδειγμένους, κανονικά ἐπαναλαμβανόμενους τρόπους συμπεριφορᾶς καί ἀντιλήψεις ὁρισμένων (κοινωνικῶν) ὁμάδων».

Μέ τόν ὄρο αὐτό ὁ Rolff χαρακτηρίζει τό προϊόν τῶν διαδικασιῶν κοινωνικοποίησης τοῦ ἀνθρώπου στό οἰκονομικό, κοινωνικό καί πολιτισμικό του περιβάλλον, πού, ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῶν συνθηκῶν δημιουργίας του, ἀποτελεῖ σημαντική κοινότητα τῶν μελῶν τάξεων καί στρωμάτων οἰκονομικά, κοινωνικά καί πολιτισμικά καθορισμένων. Μέ τήν ἔννοια αὐτή, ὁ κοινωνικός χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου δέν συμπίπτει μέ τήν «προσωπικότητά» του γενικά, δέν ἀπορρέει ἀπό τίς ἰδιομορφίες τῶν κληρονομικῶν χαρακτηριστικῶν του, ἀλλά ἀποτελεῖ τήν «κοινωνικά καί ἱστορικά διαμορφωμένη ὁργάνωση τῶν ἀναγκῶν καί ἱκανοποιήσεών του», τό «σύνταγμα» ἀρχῶν καί κανόνων μέ τό ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει τόν κόσμο καί τοὺς συνανθρώπους του. (Δέν πρέπει νά διαφύγει ἐδῶ τῆς προσοχῆς, ὅτι ἡ ἔννοια κοινωνικός χαρακτήρας σέ καμιά περίπτωση δέν ἐπιτρέπεται νά ταυτισθεῖ μέ τή μαρξική ἔννοια τῆς συνείδησης, τῆς

ὁποίας θά ἦταν δυνατόν νά χαρακτηριστεῖ σάν μέρος, ἐφ' ὅσον ὁ χώρος θά ἐπέτρεπε μιά συστηματική ἀντιπαράθεση τῶν δύο ἐννοιῶν).

Ποιές οἱ διαδικασίες διαμόρφωσης τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀτόμων, κατά τήν ἀποψη αὐτή;

Ἡ κοινωνικοποίηση μέσω τοῦ ἐπαγγέλματος — γράφει στήν ἴδια ἐργασία ὁ H. G. Rolff — διαμορφώνει στόν κοινωνικό χαρακτήρα τῶν μελῶν τῆς κατώτερης κοινωνικῆς τάξης χαρακτηριστικά γνωρίσματα, κατά κανόνα, διάφορα ἐκείνων πού διαμορφώνονται μέσω τοῦ ἐπαγγέλματος στόν χαρακτήρα τῶν μελῶν τῆς μεσαίας καί τῆς ἀνώτερης κοινωνικῆς τάξης.

Κατά τή διάρκεια τῆς κοινωνικοποίησης τῶν στήν οἰκογένεια μεταδίδονται στά παιδιά τά ἐκάστοτε ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρα τῶν γονιῶν. Ἡ κοινωνικοποίηση στά πλαίσια τῶν φιλικῶν παιδι-

κῶν καί νεανικῶν ὁμάδων δέν κατορθώνει νά ἄρει τίς στρωματικά ἰδιάζουσες αὐτές διαφορές. Ἐπειδή ἡ κοινωνικοποίηση μέσω τοῦ σχολείου κατευθύνεται μᾶλλον πρὸς τή διαμόρφωση τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρα τῆς μεσαίας καί ἀνώτερης, παρά ἐκείνου τῆς κατώτερης κοινωνικῆς τάξης, τά παιδιά ἀπό τήν τελευταία αὐτή τάξη ἀντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στήν προσαρμογή τους νά ἐπιτύχουν στό σχολεῖο. Συνήθως δέν κατορθώνουν περισσότερα ἀπό μιά ἐξειδίκευση σ' ἐπαγγέλματα παρόμοια μ' ἐκεῖνα τῶν γονιῶν τους. Τό κύκλωμα κλείνει μέ τήν εἰσαγωγή τους στήν ἀσκήση τοῦ ἐπαγγέλματος».

Ἡ ρεαλιστικά παραστατική αὐτή περιγραφή τῆς κοινωνικοποίησης σάν κυκλοφορικῆς διαδικασίας κοινωνικῆς στρωματικῆς ἀναπαραγωγῆς, πού ὅπως-δήποτε δέν πρέπει νά ἐκληφθεῖ στατικά, δέν θά μάς ἀπασχολήσει ἐδῶ παρά σάν βάση γιά τή συγκεκριμενοποίηση τῶν ἐπιπτώσεων τῆς ἐκφρασης τῶν στρωματικῶν αὐτῶν κοινωνικοποιητικῶν διαφορῶν, μέσω τῆς κοινωνικοποιητικῆς λειτουργίας τῆς οἰκογένειας πάνω στό παιδί :

● Οἱ οἰκονομικά καί κοινωνικά, διαχρονικά, ἰσχύουσες ταξικές-στρωματικές διαφορές ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία διαφορετικῶν συστημάτων «ὁργάνωσης ἀναγκῶν καί ἱκανοποιήσεων», διαφορετικῶν «συνταγμάτων» ἀρχῶν, ἀξιών καί κανόνων, διαφορετικῶν «ἀντιλήψεων» καί «τρόπων συμπεριφορᾶς» στά μέλη τῶν ἀνάλογων τάξεων καί στρωμάτων.

● Ταξικά-στρωματικά διαφορές κοινωνικοποιητικές δομές, π.χ. ἡ οἰκογένεια στήν ἐργατική καί στή μεσαία τάξη, ἀντιμετωπίζουν, διαπαιδαγγοῦν καί προδιαθέτουν πολιτισμικά διάφορα τό παιδί.

Ἄν θυμηθοῦμε τώρα ποιές βασικές ἔννοιες καί ποιά καθοριστικά γιά τόν κοινωνικό χαρακτήρα του στοιχεῖα μεταδίδονται μέσω τῆς οἰκογένειας στό παιδί, μπορούμε καί νά διαπιστώσουμε πώς παιδιά πού κοινωνικοποιῶνται σέ διάφορα κοινωνικά στρώματα διαθέτουν :

● διαφορές ἔννοιες περί κοινωνικῆς ἱεραρχίας καί ἐξάρτησης,

● διαφορές ἀντιλήψεις περί σχέσεων καί κοινωνικῆς ἱεράρχησης τῶν δύο φύλων,

● διαφορετικά συστήματα λόγου (ὁμιλίας-νόησης), ἀναφορᾶς καί σημασίας,

● διαφορετικές μεθόδους ἀνάπτυξης καί ἀξιολόγησης ἐπαφῶν καί σχέσεων μέ πρόσωπα καί πράγματα.

Μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι οἱ κοινωνικά καθοριζόμενες αὐτές διαφορές θά ὑφίστανται καί θά ἀναπαράγονται ὅσο καί τά οἰκονομικά, κοινωνικά καί πολιτισμικά αἷτια τῶν ὁποίων εἶναι ἀποτέλεσμα.

(1) D. Glass/R. König : Soziale Schichtung und soz. Mobilität, Köln 1965

(2) S. Lütken in : P. Heintz : Soziologie der Schule, Köln, 1966, σελ. 22κ.π.

(3) J. Kobb in : Soziologie der Schule... σ. 91 κ.π.

(4) καί (5) H.G. Rolff : Sozialisation und Auslese durch die Schule, Heidelberg, 1972

Ἡ μοναδική φωτογραφία τῶν Καπεταναίων τοῦ ΕΛΑΣ πού πήρανε μέρος στὴ Συνέλευση τῆς Λαμίας. Ἀπὸ τὰ ἀριστερά: 1. Ἀκρίτας 2. Ἀμάρμπεης 3. Κικίτσας 4. Καρατζᾶς 5. Ὁρέστης 6. Μάρκος 7. Ἄρης 8. Μπουκουβάλας 9. Λευτεριάς 10. Κίσσαβος 11. Ἡρακλῆς 12. Λασσάνης

(ΛΑΜΙΑ - ΝΟΕΜΒΡΗΣ 1944)

ΜΕ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τὸ «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα ἓνα ντοκουμέντο βασικῆς σημασίας γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἀντίστασης: ἓνα κείμενο τοῦ Μάρκου Βαφειάδη γιὰ τὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων τῶν μεγάλων μονάδων τοῦ ΕΛΑΣ, πού πραγματοποιήθηκε στὴ Λαμία στίς 18 καὶ 19 τοῦ Νοέμβρη 1944 καὶ ἀποτελεῖ βαρυσήμαντο γεγονός γιὰ τὴν περίοδο πού μεσολάβησε ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση μέχρι τὸν Δεκέμβρη.

ΤΙ ἀκριβῶς συζητήθηκε στὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων εἶναι σχεδὸν ἄγνωστο καὶ τὰ λίγα πού ξέρουμε προέρχονται ἀπὸ δεύτερο χέρι, ἀφοῦ κανένας ἀπ' τοὺς Καπεταναίους πού πήρανε μέρος σ' αὐτὴ δὲν ἔχει μιλήσει μέχρι σήμερα ἐπὶ ὄνομα. Ἀλλὰ καὶ τὰ λίγα σχετικά πού ἔχουνε γραφεῖ δὲν φαίνεται νὰ ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα καί, τὸ σπουδαιότερο, δὲν μεταφέρουνε σωστὰ τὰ ὅσα τότε συζητήθηκαν. Κι ἀκόμα: σταθῆκανε ἀφορμὴ νὰ διατυπωθοῦνε — καὶ πρόσφατα μάλιστα — ἀπόψεις ἀμφισβητήσιμες καὶ βαρὶὰ συκοφαντικὲς γιὰ μερικὸν Καπεταναίους πού πήρανε μέρος στὴ Συνέλευση.

ΚΑΙ γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ μαρτυρία τοῦ Μάρκου Βαφειάδη — πού μαζί μὲ τὸν Ἄρη, ἔπαιξε πρῶτο ρόλο στὴ Συνέλευση — ἔχει ξεχωριστὴ σημασία: φωτίζει τὴν ἱστορικὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων καὶ τὴν βάζει «στὶς πραγματικὲς τῆς διαστάσεις», μὲ τὴ βεβαιότητα — ὅπως γράφει — ὅτι «δὲν θὰ κάνει κακὸ οὐ κανέναν».

ὁμόφωνα
οἱ καπεταναῖοι
συμφώνησαν:

«ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
ΤΩΝ ΚΑΠΕΤΑΝΑΙΩΝ
ΤΟΥ ΕΛΑΣ
ΣΤΗ ΛΑΜΙΑ
ΣΤΙΣ 17 – 18 ΤΟΥ
ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ 1944»

«ΔΥΣΤΥΧΩΣ, ἐλάχιστη εἶναι ἡ δική μου ἢ γνωριμία μέ. τά γραφτά γύρω ἀπό τήν ἱστορία τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγώνα 1941-1945 καί, ἴσως, ἀκόμη λιγότερη μέ τή φιλολογία πού ἔχει ἀναπτυχθεῖ γύρω ἀπ' τή σύσκεψη τῶν καπεταναίων στή Λαμία. Ὅμως, ἀπ' ὅσα διάβασα γι' αὐτήν -μακριά ἀπό προθέσεις νά ἀμφισβητήσω εἴτε νά μειώσω τή συμβολή καί ὅποιες ἀπόψεις τῶν ἀγωνιστῶν μας τήν περίοδο τοῦ ἀγώνα- μπορῶ νά πῶ, σχεδόν ὅλα, ἀνήκουν στήν περιοχή τῆς ἀνεύθυνης διάδοσης ἢ τῶν ὑποθέσεων πού δέν ἀρگوῦν, καμιά φορᾶ, νά γίνουν θρύλος.

ΤΩΡΑ ὅμως ἔχουμε κάτι τό ἐντελῶς καινούργιο. Ἐχουμε ἐπεύθυνη θεο(η)οποίησή τους ἀπό τίς στήλες τῆς «ΑΥΓΗΣ» (Κυριακή 7 τοῦ Δεκεμβρίου 1975) καί εἶναι φανερό πῶς πρόκειται γιά ἐπεύθυνη θέση τῆς πολιτικῆς κατεύθυνσης πού ἐκπροσωπεῖ ἡ «ΑΥΓΗ», μιά πού τό γραφτό εἶναι ἀπρόσωπο. Ἀλλά μιά θέση τέτοιου χαρακτήρα, γιά νά προβληθεῖ, θά πρέπει νά ἔχει σάν ἀντίκρουμά της

«Ὁ ΕΛΑΣ εἶναι σέ θέση
νά προλάβει μιά ἐνδεχόμενη
συνωμοσία τῶν Ἑλλήνων
καί τῆς ἀντίδρασης καί
νά δημιουργήσει
τετελεσμένα γεγονότα
στήν Ἀθήνα...»

ντοκουμένα, εἴτε, τό λιγότερο, αὐτόπτη μαρτυρία, καί μάλιστα ἀπαλλαγμένη ἀπό συναισθηματισμούς ἢ προκαταλήψεις, νά εἶναι φυσικά καί χωρίς αἰχμές ἢ ὑπονοούμενα!

ΣΤΑ πλαίσια μιᾶς ὁλοκληρωμένης (καί ἀντικειμενικῆς) συγγραφῆς τῆς ἱστορίας τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης 1941-45 χωρίς ἄλλο θά πρέπει νά γίνῃ ἡ τοποθέτησις καί αὐτοῦ τοῦ γεγονότος -πού παρασιωπήθηκε μέχρι σήμερα ἀπό τήν «ἐπίσημη» ἱστοριογραφία- μέ τίς πραγματικές του διαστάσεις καί μέ τήν κάθε, μή περίσ-

σια, λεπτομέρεια. Γι' αὐτό, ἀπ' ἀφορμή τῆς θέσης τῆς «Αὐγῆς», περιορίζομαι σιά παρακάτω καί, εἶμαι βέβαιος, δέν θά κά- νει κακό σέ κανέναν. Ἔτσι:

1) Ἡ σύσκεψη τῶν καπεταναίων τοῦ ΕΛΑΣ στή Λαμία (ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τοῦ ΕΛΑΣ) στίς 17-18 τοῦ Νοέμβριου 1944 ἔγινε ὄχι παράνομα ἀλλά ὕστερα ἀπό προηγουμένη συνεννόηση ἀνάμεσα στούς Ἀρη-Βαφειάδη-Σιάντο (ΠΓ-ΓΣ-ΜΓ), μέ θέμα πού εἶχε σχέση μέ τήν πιθανολογούμενη διάλυση τῶν ἑνωμένων ἀντιστασιακῶν δυνάμεων -καί τοῦ ΕΛΑΣ φυσικά- ἄν κατέληγαν σέ συμφωνία μέσα στήν Κυβέρνηση τῆς λεγόμενης Ἐθνικῆς Ἐνότητος γιά τή δημιουργία Ἐθνικοῦ στρατοῦ.

2) Τό θέμα πού, ὅπως τό 'πα κιόλας, μᾶς ἦταν γνωστό, καί ὅπως ἐπιβάλλονταν ἱεραρχικά, τό ἀνακοίνωσε ὁ Ἀρης μέ μιά σειρά πλευρῆς του καί τεχνικῆς «λεπτομέρειες» χωρίς νά προσθέσῃ καμιά του «διαφωνία μέ τίς ἀποφάσεις τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ Ἑαμικοῦ Κινήματος» οὔτε ζήτησε ἀπό τοὺς καπεταναίους «νά προετοιμάσουν τίς μονάδες τους γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐπιθετικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν». Συνεπῶς, δέν ὑπῆρξαν οὔτε ἐκτεθή- καν ἀπό τόν Ἀρη ἀπόψεις τέτοιες πού νά προκαλέσουν «... ἀντιδράσεις καπεταναίων» κτρ, κτρ. Μέ τήν εὐκαιρία: ἐπειδή ὁ στρατηγός Στέφανος Σαράφης, στό δι- βλίο του ὁ «ΕΛΑΣ», κάτι λέγει γύρω καί ἀπ' αὐτή τή σύσκεψη, διευκρινίζω, πῶς ὁ στρατιωτικός ἀρχηγός τοῦ ΕΛΑΣ δέν

Σέ γενικές γραμμές ἡ ἀπό- φραση τοῦ ΠΓ ἦταν: «Ναί μέν ἔχει ὑπόψη του καί τό ΠΓ μερικῆς ἀντιστασιακῆς ἐκδηλώ- σεις ἀντίδρασης καί Ἀγ- γλων, ἀλλά οὔτε ἡ ἀντίδραση οὔτε οἱ Ἀγγλοι θά τολμή- σουν νά παραδιάσουν τίς συμφωνίες καί ἄν ἀποπειρα- θοῦν θά τίς ἐπιβάλουμε, ἐφαρμόζοντας ὅμως κι ἐμεῖς τίς συμφωνίες πού ὑπογρά- ψαμε, ὅτι ἡ Κυβέρνηση οὐσι- αστικά βρίσκεται στά χέρια μας» κλπ.

πῆρε μέρος στὴ σύσκεψη καὶ γιὰ τίς προθέσεις τῶν Ἀγγλων πού ἔχει διαπιστώσει στὴν Ἀθήνα – καὶ τίς ἀνέφερε στὴν ἡγεσία τοῦ Ἑαμικοῦ Κινήματος, ὅπως γράφει – οὔτε ὁ Ἄρης ἔκανε κουδέντα στὴ σύσκεψη.

Ὅμως, μιά πού τὸ θέμα εἶχε σχέση μέ τὰ προβλήματα πού (ἀντιμετώπισε καί) ἀντιμετώπιζε τὸ κίνημα, παναπεῖ καί ἡ ἡγεσία του, προκλήθηκε συζήτηση, καί ἀπ' τὰ συγκεκριμένα στοιχεία πού φέρονταν πολλοὶ καπεταναῖοι γιὰ τὴν «παλιά», ἡ νέα στάση τῶν Ἀγγλων καὶ τῆς ἀντίδρασης ὄλων τῶν χρωμάτων, πού τοὺς εἶχαν πάρει, ἀνοιχτά πιά, ὑπὸ τὴν προστασία τους, ἔβγαινε τὸ συμπέρασμα πὼς κάτι μαγειρεύεται κατὰ τῶν καταχτήσεων τοῦ λαοῦ καί πὼς ὁ ἀφοπλισμὸς πού φημολογιοῦταν δέν ἀποκλείεται νὰ ἀποδλέπει σέ παγίδα ἐνάντια στοῦ ΕΑΜ – ΕΛΑΣ γιὰ τὴν ἐπιβολή τῆς ἀντίδρασης κλπ. Κι αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα οὔτε ἦτανε κατὰ τὸ ἄσχετο ἀπ' ἐκεῖνο πού ζούσαμε ὅλοι μας προτοῦ ἀκόμα ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἀπελευθέρωση τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Γερμανοφασίστες καταχρητές καὶ τὴν περίοδο πρὸ τῆς σύσκεψης.

Ἔτσι, προστέθηκε ἀκόμα κατὰ (τὸ «ἄσχετο») στὸ θέμα τῆς σύσκεψης. Χωρὶς ἐξαίρεση, ὅλοι ὅσοι πῆραν τὸ λόγο στὴ σύσκεψη καί παρὰ τὸ γεγονὸς πού ἡ κατάσταση ἦτανε ὑπολογίσιμα διαφορετικὴ ἀπ' ὅτι στίς 12 – 14 τοῦ Ὀκτώβρη, ὑποστήριξαν τὴν ἀποψη πὼς ὁ ΕΛΑΣ εἶναι σέ θέση νὰ προλάβει μιά ἐνδεχόμενη συνωμοσία τῶν Ἀγγλων καὶ τῆς ἀντίδρασης καί μέ ἀποφασιστικὴ (καὶ αἰφνιδιαστικὴ) ἐνέργεια στὴν Ἀθήνα νὰ δημιουργήσει τετελεσμένα γεγονότα.

3) Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὴν πρότασή του, αὐτὴ ἡ τροπὴ πού πῆρε ἡ σύσκεψη αἰφνι-

Ὁ Μάρκος Βαφειάδης (δεξιὰ) στὸ Ἐπιτελεῖο του, στὴ Μακεδονία, τὸ 1944.

Φωτογραφία Σπύρου Μελετζή

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

● Ὁ Μάρκος Βαφειάδης γεννήθηκε τὸ 1906 στὴ Θεοδόσια τῆς Μικρασίας, ἀπ' ὅπου, μετὰ τὴν Καταστροφὴ, ἔρχεται πρόσφυγας στὴν Ἑλλάδα κι ἐγκαθίσταται στὴ Μακεδονία. Τὸ 1924 ὁργανώνεται στὴν Κομμουνιστικὴ Νεολαία (ΟΚΝΕ) καί τὸ 1936 συλλαμβάνεται καί φυλακίζεται (Αἴγινα, Ἀκροναυπλία κλπ.). Ἡ γερμανικὴ κατοχὴ τὸν βρῖσκει ἐξόριστο στὴ Γαῦδο, ἀπ' ὅπου δραπετεύει τὸ Μάη τοῦ 1941 καί ξαναγυρίζει στὴ Μακεδονία. Ἐδῶ δουλεύει στὴν παρανομία (ἀπὸ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1942 εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Ἀνταρτῶν Μακεδονίας) μέχρι τὰ μέσα τοῦ 1943, ὁπότε, μέ ἐντολὴ τοῦ Κόμματος, δγαίνει στοῦ βουνό, γιὰ νὰ γίνῃ ἀρχικὰ πολιτικός τῆς Χ Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ καί τὸν Ἰούλιο τοῦ 1944 καπετάνιος τῆς Ὁμάδας Μεραρχιῶν Μακεδονίας (ΟΜΜ). Μὲ τὴν ιδιότητα αὐτὴ παίρνει

μέρος στὴ σύσκεψη τῶν καπεταναίων τῆς Λαμίας.

● Μετὰ τὴ Βάρκιζα, τὸ κράτος τῆς δεξιᾶς κι οἱ παρακρατικὲς τρομοκρατικὲς ὁμάδες, ἀρχίζουνε ἕναν ἐξοντωτικὸ διωγμὸ ἐναντίον τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἀντίστασης, πράγμα πού ἀναγκάζει πολλοὺς ἀπ' τοὺς παλιούς ἀντάρτες τοῦ ΕΛΑΣ ν' ἀναζητήσουνε καταφύγιο στοῦ βουνό. Δημιουργοῦνται ἔτσι οἱ πρῶτες ἐνοπλές ὁμάδες, πού ὅλο καί μεγαλώνουνε, καί πού θ' ἀποτελέσουνε τοὺς πυρῆνες τοῦ μελλοντικοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

● Ὁ Μάρκος παραμένει γιὰ λίγο στὴ Θεσσαλονίκη, ὅταν ὅμως, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946, ἐκδίδεται ἐνταλμα γιὰ τὴ σύλληψή του, ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ κι αὐτὸς γιὰ τὸ βουνό.

● Τὸ πρόβλημα ὅμως πού ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπ' τὴν ὅλο καί μεγαλύτερη ἐξοδὸ διωκομένων ἀγωνιστῶν, πρέπει

ν' ἀντιμετωπιστεῖ ὑπεύθυνα. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ συναντιοῦνται, στίς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1946, στὴν Τσοῦκα Ἀντιχασίων, οἱ καπεταναῖοι Μάρκος, Κίτσαδος καί Λασσάνης (λίγο ἀργότερα θὰ προστεθεῖ καί ὁ Κικίτσας) καί, μετὰ ἀπὸ ἀνάλυση καί μελέτῃ τῆς κατάστασης πού ἔχει διαμορφωθεῖ, διαπιστώνουνε πὼς μόνο μέ ἐνοπλὴ δυναμικὴ ἄμυνα μπορεῖ ν' ἀντιμετωπιστεῖ. Γιὰ τὸν συντονισμό τῶν ἐνεργειῶν, ἀποφασίζεται στίς 28 Ὀκτωβρίου ἡ ἴδρυση τοῦ «Γενικοῦ Ἀρχηγείου» τῶν Ὁμάδων Δημοκρατικῶν Ἐνόπλων Καταδιωκομένων (ΟΔΕΚ), στοῦ ὁποῖο ὑπάγονται τὰ τοπικὰ ἀρχηγεῖα Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἠπείρου καί Ρούμελης. Μετὰ ἀπὸ λίγο οἱ ἀντάρτικες ὁμάδες θὰ μετονομαστοῦνε σέ «Δημοκρατικὸ Στρατὸ Ἑλλάδας» (ΔΣΕ). Ἔτσι ἀρχίζει τὸ δεύτερο ἀντάρτικο, ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος, πού θὰ

δίασε (και) τόν Άρη και πάνω στην άψιθυμία του έκανε πρόταση: «νά δράσουμε άμέσως και χωρίς νά δάλουμε τό όλο πρόβλημα στό ΠΓ τής ΚΕ τοῦ ΚΚΕ γιατί δέν έχουμε καιρό». Νομίζω πώς δέν χρειάζεται ούτε μία λέξη σάν εξήγηση γιά νά καταλάβει ό καθένας από μās τί θά μπορούσε νά σημάνει ή παραδοχή μās τέτοιας πρότασης. Καί άκριδώς σ' αυτή τήν (άποψη) πρόταση τοῦ Άρη «σημειώθηκαν αντιδράσεις καπεταναίων», πρώτα απ' τόν Μάρκο Βαφειάδη και στή συνέχεια σχεδόν όλοι οί άλλοι καπεταναίοι δέν συμφώνησαν μέ τήν πρόταση τοῦ Άρη και άκριδώς μ' εκείνο τό σημείο πού έλεγε «χωρίς νά δάλουμε... στό ΠΓ» κλπ. Ο Άρης (στό μεταξύ έγινε διακοπή) παραδέχτηκε τίς συνέπειες πού θά είχε μία τέτοια μέν ένεργεια και πάροηκε απόφαση νά πάγει ό ύποφαινόμενος στην Άθήνα γιά νά μεταφέρει τήν άποψη τής σύσκεψης τών καπεταναίων στό ΠΓ. Πράγματι, έγώ έφτασα στην Άθήνα τήν Κυριακή τό πρωί (κατά τίς 7 ή ώρα) πού θά γιορταζόταν ή 26η επέτειος τής ίδρυσης τοῦ ΚΚΕ, και κατά τίς 8 ή ώρα τό πρωί τής ίδιας μέρας, στά γραφεία τοῦ Κόμματος, συνήρθε τό ΠΓ σέ έκτακτη συνεδρίαση γιά νά μέ άκούσει (έλειπε μόνο ό Ίωαννίδης σέ νοσοκομείο γιά έγχείρηση, όπως μου είπαν).

ΜΙΛΗΣΑ (χωρίς νά αναφερθώ στά παρεξηγήσιμα σημεία τής πρότασης τοῦ Άρη) όσο πιο πειστικά μπορούσα, προσπάθησα νά τούς πείσω πώς δέν υπήρχε λόγος τό Κόμμα νά πάρει δημόσια θέση, άρκεί νά μήν αντιδράσει γιά όσο διάστημα μπορεί -δέν θά ναι μεγάλο τό διάστημα- γιά νά μπορούσαμε νά κινήσουμε τίς αναγκαίες δυνάμεις γιά τήν πλήρη επιτυχία τής ένεργειας, πού τή θεωρούμε εξ-

ΠΟΙΟΙ ΠΗΡΑΝ ΜΕΡΟΣ ΣΤΗ ΣΥΣΚΕΨΗ

Στή σύσκεψη τής Λαμίας πήρανε μέρος οί παρακάτω καπεταναίοι τών μεγάλων στρατιωτικών μονάδων τοῦ ΕΛΑΣ:

Μάρκος (Μάρκος Βαφειάδης) καπετάνιος τής 'Ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας (Ο.Μ.Μ.)

Τάσος Λευτεριάς (Εύαγ. Παπαδάκης) καπετάνιος τής 'Ομάδας Μεραρχιών Στερεάς (Ο.Μ.Σ.)

Κίσασος (Γ. Μπλάνας) καπετάνιος τής I Μεραρχίας (Θεσσαλίας)

Όρέστης (Α. Μούντριχας) καπετάνιος τής II Μεραρχίας (Αττικοβοιωτίας)

Ακρίτας (Φράγκος) καπετάνιος τής III Μεραρχίας (Πελοποννήσου)

Ήρακλής (Ηλ. Καράς) καπετάνιος τής VIII Μεραρχίας (Ηλείου)

Καρατζάς (Ιερώνυμος Τραϊάνος) καπετάνιος τής IX Μεραρχίας (Δ. Μακεδονίας)

Κικίτσας (Σαράντης Πρωτοπαπάς) καπετάνιος τής X Μεραρχίας (Κ. Μακεδονίας)

Λασσάνης (Α. Γκένιος) καπετάνιος τής XI Μεραρχίας (Αν. Μακεδονίας)

Αμάριμπος (Θ. Καλίνος) καπετάνιος τής XIII Μεραρχίας (Στερεάς)

Μπουκουβάλας (Δ. Τάσος) καπετάνιος τής Ταξιαρχίας 'Ιππικού

Στή δεύτερη φάση τής σύσκεψης, μετά τή διακοπή, παραδρέθηκε κι ό κοιματικός υπεύθυνος τής περιοχής Άρίστος Βασιλειάδης.

ασφαλισμένη. Τό ΠΓ δέν συμφώνησε μέ τίς διαπιστώσεις τής σύσκεψης τών καπεταναίων και, παρά τή δική μου επιμονή γιά μία διαφορετική κατάληξη τής απόφασης τοῦ ΠΓ, ή συνεδρίαση τέλειωσε.

ΣΕ γενικές γραμμές ή απόφαση τοῦ ΠΓ ήτανε: «ναί μέν έχει ύπόψη του και τό ΠΓ μερικές αντιεαμικές εκδηλώσεις αντίδρασης τών Άγγλων, αλλά ούτε ή αντίδραση ούτε οί Άγγλοι θά τολμήσουν νά παραβιάσουν τίς συμφωνίες, και άν απόπειρα-θούν, θά τίς επιδάλουμε, εφαρμόζοντας όμως, κι έμεις τίς συμφωνίες πού ύπογράψαμε, ότι ή Κυβέρνηση ούσιαστικά βρίσκεται στά χέρια μας» κλπ.

ΚΑΤΑ τίς 10 ή ώρα έγινε «διακοπή» τής συνεδρίασης αλλά ούσιαστικά είχε τελειώσει, ή συζήτηση γιατί είχαμε ειπωθεί

«δλα», κάθε έλλίδα γιά μία διαφορετική έκδοση δέν υπήρχε. Μοῦ έγινε πρόταση νά μείνω στην Άθήνα γιά τό γιορτασμό, σάν τέτοια μέρα πού ήτανε, αλλά κατά τίς 11 ή ώρα έγώ έφυγα. Χαρακτηριστικό γιά τήν ατμόσφαιρα πού επικρατούσε εκεί στην Πρωτεύουσα και τίς αυταπάτες πού υπήρχαν στό ΠΓ είναι και τό έξης γεγονός: μόλις έγινε ή «διακοπή» τής συνεδρίασης, ό Β. Μπαρτζιώτας μέ κάλεσε στό μπαλκόνι, απ' όπου οί επίσημοι (έγνω τό ΠΓ) θά παρακολουθοῦσαν τή διαδήλωση, θά μίλαγαν, κλπ. και ανάμεσα σ' άλλα μου λέγει: «βλέπεις σ. Μάρκο, τί γίνεται; σέ λίγο σ' αυτή τήν πλατεία θά είναι 600.000 λαός. Αν οί Έγγλέζοι και ή αντίδραση θά θένε νά τά δάλουν μαζί του, θά πάρουν τήν άπάντηση πού πρέπει. Μείνε καπετά-

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

κρατήσει τρία δλόκληρα χρόνια.

● Τό 1947 είναι γιά τόν τόπο σημαδιακή χρονιά. Τό Κομμουνιστικό Κόμμα τίθεται εκτός νόμου, και άρχίζει άπροσχημάτιστος πλέον διωγμός τών άπαδών του, αλλά και κάθε αγωνιστή τής Άντίστασης. Τούς τελευταίους μήνες, τοῦ χρόνου, πολλά ήγετικά στελέχη τοῦ ΚΚΕ, μαζί και ό Γενικός Γραμματέας του Νίκος Ζαχαριάδης, φτάνουν στό «Γενικό Άρχηγείο» τοῦ ΔΣ. Στίς 23/12/47 σχηματίζεται ή «Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση» (ΠΔΚ) τής Έλευθερης Ελλάδας, μέ πρόεδρο, ύπουργό στρατιωτικών και άρχιστράτηγο τόν Μάρκο.

● Σέ λίγο όμως άρχίζουν νά διαφαίνονται οί πρώτες αντιθέσεις ανάμεσα στην πολιτική και τή στρατιωτική ήγεσία τοῦ ΔΣΕ, πού άφορούν βασικά τόν τρόπο διεξαγωγής τοῦ άγώνα, αντιθέσεις πού κορυφώνονται στό τέ-

λος τοῦ 1948.

● Στή συνεδρίαση τοῦ ΠΓ τής ΚΕ τοῦ ΚΚΕ πού συνέχεται στίς 15 Νοεμβρίου τοῦ ίδιου χρόνου, ό Μάρκος υποβάλλει μία εκθεση-άνάλυση πάνω στην τρέχουσα κατάσταση, πού εκτοτε είναι γνωστή σάν «πλατφόρμα Μάρκου» και πού είναι ριζικά αντίθετη μέ τίς θέσεις πού υποστηρίζει ό Ζαχαριάδης. Τό ΠΓ υίοθετεί τή γραμμή Ζαχαριάδη κι ό Μάρκος απομακρύνεται απ' τήν άρχηγία τής ΠΔΚ και τοῦ ΔΣΕ γιά λόγους «ύγείας», και μετά από λίγο στέλνεται στό έξωτερικό γιά «θεραπεία».

● Όπως ήτανε φυσικό, ή ήττα τοῦ ΔΣΕ, αλλά και ή πορεία τοῦ άγώνα, από τή Βάρκιζα κυρίως και μέχρι τό 1949, δημοσίευσε γιά τήν ήγεία τοῦ ΚΚΕ μία σειρά προβλήματα κι έθεσε έρωτήματα πού έπρεπε ν' άπαντηθούνε. Άναζητηθήκανε τότε εϋθύνες πού

επιρριφθήκανε σέ πολλούς άγωνιστές, ανάμεσα στους οποίους και τόν Μάρκο, πού περνάει έτσι μία σειρά δοκιμασίες και ταλαιπωρίες, όπως έξ άλλου και άρκετά άλλα απ' τά ήγετικά στελέχη τοῦ Κόμματος. Πρέπει δέ νά σημειωθεί ότι ή ισχυρή προσωπικότητα τοῦ Μάρκου, και τά ύψηλά υπεύθυνα πόστα πού κατά καιρούς ανέλαβε, τοῦ δημιουργήσανε, μέσα κι έξω απ' τό Κόμμα, πολλές ζηλοφθονίες και αντιπάθειες, πού φτάσανε συχνά στά όρια τοῦ μίσους.

● Σήμερα ό Μάρκος, συνταξιούχος πιά, ζει μέ τίς αναμνήσεις του, αλλά και μέ ήσυχη τή συνείδηση τοῦ τίμου άγωνιστή, στή μικρή πόλη Πένζα τής Σοβιετικής Ένωσης, περιμένοντας μέ λαχτάρα νά ρυθμιστεί τό πρόβλημα τών πολιτικών προσφύγων, γιά νά γυρίσει στην πατρίδα.

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

νιε σήμερα μαζί μας» κτρ. Τό θέαμα πραγματι ήτανε κάτι τό μεγαλειώδικο καί συγκινητικό καί εξακολουθοῦσαν νά φτάνουν νέες φάλαγγες μέ χιλιάδες λαοῦ, γιά νά προστεθοῦν στήν ἀνθρωποθάλασσα πού βρισκόταν στήν πλατεία. Ἐγώ ὅμως δέν μποροῦσα καί δέν ξμεινα κι ἔφυγα τήν ἴδια ὥρα ἀπ' τήν Ἀθήνα ἀφοῦ πρῶτα ἔθεσα στό Σιάντο ὅτι πιθανόν νά ἀναγκαστοῦμε νά διαλύσουμε τά τμήματα τοῦ Μιχάλ-Ἀγά στό Βαθύλακκο τῆς Κοζάνης, μέ θετική ἀπάντηση ἀπό μέρους τοῦ Σιάντου.

ΤΕΛΟΣ, ἔστω καί σέ μιά τόσο σύντομη περιγραφή αὐτοῦ τοῦ γεγονότος (σύσκεψη καπεταναίων), ἐπιβάλλεται νά το-νισθοῦν καί τά παρακάτω: θά 'ταν ἔξω ἀπό τήν τοτινή πραγματικότητα ὁ ἰσχυρισμός πώς ἡ ἀποψη πού διαμορφώθηκε στή συζήτηση τῶν καπεταναίων ἦταν ἀποτε-λεσμα ἐκφρασμένων διαφωνιῶν καί μιᾶς βαθιά ριζωμένης πεποίθησης πώς ὁδηγι-όμαστε ἀναπόφευκτα στήν τραγωδία πού ζήσαμε ὕστερα ἀπό λίγο, μέ τά γνωστά της ἀποτελέσματα, εἴτε ἦτανε σκέψεις τόσο κατηγορηματικές ὥστε νά ἔχουν διαμορ-φωθεῖ ἐκείνη τή στιγμή καί νά 'χουν δια-τυπωθεῖ σάν μιά διαφορετική θέση-γραμμή ἀπό ἐκείνη πού ἀκολουθοῦσε ἡ ἡγεσία. Ὅμως χωρίς ἀμφιβολία, ἦτανε σκέψεις πιότερο ρεαλιστικές καί μέ λιγό-

Ὁ Μάρκος Βαφειάδης στήν Κόκκινη Πλατεία
Ἀπό το βιβλίο τοῦ Δημήτρη Γουσιῶδη
«ὁπου ζεῖς, δέν πατριζεις...» Ἐξάντας 1975

τερες αὐταπάτες πού, ὅπως ἀποδείχτηκε, εἶχε ἡ ἡγεσία, καί, ἀνεξάρτητα ἀν θά πρ-αγματοποιούνταν ἡ ὄχι ἡ ἐνέργεια πρὸς Ἀθήνα, μποροῦσαν νά χρησιμεύουν σάν βάση γιά διαμόρφωση μιᾶς διαφορετικῆς

ΤΟ Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ ΚΚΕ, πού εἶχε ἐκλεγεί ἀπό τή 10η Ὀλομέλεια (Γενάρης 1944) ἀποτελοῦσαν οἱ:

Γιώργης Σιάντος, Γιάννης Ἰωαννίδης, Γιάννης Ζεῦγος, Στέργιος Ἀναστασι-άδης, Νίκος Πλουμπίδης, Χρύσα Χα-τζηβασιλείου, Βασίλης Μπαρτζιώτας (Φάνης), Λεωνίδας Στρίγκος, Πέτρος Ροῦσος. Τό καλοκαίρι τοῦ '44 μπήκε στό Π.Γ. καί ὁ Μῆτσος Παρτσαλίδης, ἀμέσως μετὰ τή δραπέτευσή του ἀπό τὸ στρατόπεδο Χαΐδαριού.

Ἡ 11η Ὀλομέλεια, πού συνήλθε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1945, δέν ἔκανε κα-μιά ἀλλαγὴ στήν Κ.Ε. καί ἐξέλεξε τὸ ἴδιο Π.Γ.

πορείας ἀν τύχαιαν τήν ὑποδοχή πού ἔπρεπε. Γιατί ἔγινε τό ἀντίθετο, εἶναι ἄλλο θέμα.

15 Γενάρη 1976

Μάρκος Βαφειάδης»

γιά σοβαρές ἐπενδύσεις

ΓΡΑΜΜΑΤΟΔΑΠΗ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ
Σοφοκλέους 7-8 ☎ 32.10577

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΚΤΟΣ»

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΚΤΟΣ»
ΘΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΟΥΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ
ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΚΡΟΥ

α) ΤΟΥΜΠΕΚΙ

β) ΧΑΜΕΝΑ ΚΟΡΜΙΑ

γ) ΣΑ ΘΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΚΤΟΣ» ΚΥΨΕΛΗΣ 76
ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 8833233 – 8823468

Οι Γερμανοί ἀποκαλύπτουν

ΗΠΕΙΡΟΣ '44: ΜΙΑ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΗ

Η ΕΚΘΕΣΗ που ἀποκαλύπτει σήμερα τό «ΑΝΤΙ», προέρχεται ἀπό τό Ἐπιτελικό Γραφεῖο Ι.Σ. (Κατασκοπεῖα-Ἀντικατασκοπεῖα-Πληροφορίες) τοῦ ΧΧΙΙ (Ὁρεινοῦ) Σώματος Στρατοῦ πού, μέ ἔδρα τὰ Γιάννενα, κάλυπτε στρατιωτικά τῆ Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καί τῆ Νότια Ἀλβανία, περιλαμβανομένων Ἡπείρου καί Ἰονίων Νήσων (πλὴν Ζακύνθου).

Η ΑΝΑΛΗΨΗ τῆς ἀμυντικῆς εὐθύνης τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀπὸ τὸ ΧΧΙΙ (ὁρ.) ΣΣ, εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν ἀναδιάρθρωση τῶν Γερμανικῶν Στρατιωτικῶν Δυνάμεων τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, πού ἐγίνε στα μέσα Αὐγούστου τοῦ 1943. Μέχρι τότε, καί μέ τό δεδομένο τῆς οὐσιαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ κατοχῆς στήν Ἑλλάδα, ἡ ἀμυντική διάρθρωση τῆς Ν.Α. Εὐρώπης (Γιουγκοσλαβία - Βουλγαρία - Ἑλλάδα), διεπτόταν ἀπ' τῆς «Γενικῆς Ὁδηγίης τοῦ Φύρερ ὑπ' ἀριθμ. 48» τῆς 26 Ἰουλίου 1943.

ΣΤΙΣ ἐκτιμήσεις τοῦ γερμανικοῦ Ἀνώτατου Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων (ΑΑΕΔ=Oberkommando der Wehrmacht καί μέ σύντμηση OKW), προστεθήκανε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δυό νέα σοβαρά στοιχεία, πού ἐπιβάλλανε τὴν ἀναθεώρηση τῆς μέχρι τότε κατάστασης. Αὐτὰ τὰ νέα στοιχεία εἶναι :

1. Ἀποδοτική ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων στὰ παράλια τῆς Δ. Ἑλλάδας (πού τὸ ΑΑΕΔ θεωροῦσε ἐπικείμενη).
2. Ἡ ἀναμενόμενη μέ βεβαιότητα ἐπίσης συνθηκολόγηση τῆς Ἰταλίας καί ἡ ἐξασθένηση ἔτσι τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀξονα στὰ Βαλκάνια.

ΜΕ ΒΑΣΗ τὰ δεδομένα αὐτά, τὸ ΑΑΕΔ ἐξέπληξε τὸ νέο σχέδιο γιὰ τὴν ἀναδιάρθρωση τῶν γερμανικῶν δυνάμεων στή Ν. Α. Εὐρώπη, πού συγκεκριμενοποιήθηκε μέ τὴν «Εἰδικὴ Διαταγὴ ὑπ' ἀριθμ. 3» τῆς 7 Αὐγούστου 1943. Σέ ἐκτέλεση τῆς διαταγῆς αὐτῆς, ἐγιναν ὁρισμένες μεταθέσεις μονάδων, ἐνισχύθηκε δέ ὁ στρατός στήν Ἑλλάδα μέ νέες ἀξιόμαχες δυνάμεις. Ἡ διάρθρωση τῶν γερμανικῶν δυνάμεων πῆρε τότε τὴν ὁριστικὴ μορφή της, πού διατηρήθηκε ἀναλλοίωτὴ μέχρι τὴν ἀποχώρηση τῶν Γερμανῶν, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1944 (βλ. σχετικὸ πῖνακα).

ΜΕ ΤΗ νέα ἀμυντικὴ διάρθρωση, ἡ στρατιωτικὴ καί ἀμυντικὴ εὐθύνη γιὰ τὴ Δ. Ἑλλάδα, ἀνατέθηκε, ὅπως εἴπαμε, στὸ ΧΧΙΙ (ὁρ.) ΣΣ, πού ἡ Διοίκηση καί τὸ Ἐπιτελεῖο του, ἐγκατασταθήκανε τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1943 στὴ νέα ἔδρα τους, τὰ Γιάννενα.

ΠΡΩΤΗ δουλειὰ τοῦ διοικητῆ στρατηγοῦ Hubert Lanz καί τοῦ ἐπιτελείου του, ἦταν νὰ μελετήσῃ τίς τοπικὲς συνθήκες καί νὰ ἐκπονήσῃ τὰ σχέδια ἀμυνας τῆς περιοχῆς.

ΤΟ ΧΧΙΙ (ὁρ.) ΣΣ ὑπαγότανε διοικητικὰ ἀπ' εὐθείας στήν Ὁμάδα Στρατιῶν Ε (ἔδρα Θεσσαλονίκη) πού κι αὐτὸ μέ τὴ σειρά του ὑπαγότανε, στρατιωτικά μὲν στήν Ὁμάδα Στρατιῶν F (ἔδρα Βελιγρά-

δι), πολιτικά δέ στὸν Εἰδικὸ Πληρεξούσιο τοῦ Ράιχ γιὰ τὴ Ν. Α. Εὐρώπη Neubacher. Ἐτσι, οἱ ἐπίσημες ἐκθέσεις γιὰ τὴν κατάσταση στήν περιοχή τοῦ ΧΧΙΙ (ὁρ.) ΣΣ ὑποβάλλονταν στὴν προϊστάμενη ΟΣ/Ε, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀποκλείει νὰ στέλνονται καί σέ ἄλλες στρατιωτικὲς Διοικήσεις, ἐκθέσεις ἢ πληροφορίες πού κρίνονταν χρήσιμες γι' αὐτές. Ἐνα τέτοιο πληροφοριακὸ σημεῖωμα τοῦ ΧΧΙΙ (ὁρ.) ΣΣ ἀπευθυνόμενο πρὸς γερμανικὴ στρατιωτικὴ μονάδα τῆς Ν. Ἑλλάδας, δημοσίευσε ὁ Π. Ἐνεπεκίδης («Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντίσταση, 1941-44, ὅπως ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὰ μυστικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βέρμαχτ εἰς τὴν Ἑλλάδα», Ἀθήνα, 1964).

ΟΠΩΣ εἴπαμε παραπάνω, ἡ διάρθρωση τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ στήν Ἑλλάδα πού ἐγίνε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1943, ἴσχυσε μέχρι καί τὴν ἀποχώρηση τῶν Γερμανῶν, σ' ὅλο δέ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα παραμείνανε ἐδῶ οἱ ἴδιες στρατιωτικὲς μονάδες καί μέ τίς ἴδιες μάλιστα διοικήσεις. Τό γεγονός αὐτό, στήν περίπτωσή πού μᾶς ἀπασχολεῖ, ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ἡ ἐκθεση πού δημοσιεύουμε, προέρχεται ἀπὸ ὑπηρεσίες καί ἄτομα πού ξεῖναν καλὰ τὴν κατάσταση καί πού συχνὰ εἶχανε διαδραματίσει προσωπικὰ ρόλο στὴ διαμόρφωσή της.

Η ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

ΠΡΙΝ προχωρήσουμε στήν ἐξέταση τῆς προέλευσής τῆς ἐκθέσεως καί τὴν ἀνάλυση τῶν περιεχομένων της, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε μερικὰ σύντομα λόγια γιὰ τὴ μέχρι σήμερα ἀξιοποίηση τῶν γερμανικῶν ἀρχείων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ ἐλληνικὴ σκοπιά.

Ο ΜΟΝΟΣ Ἕλληνας ἱστορικός πού μελέτησε λίγο τὰ γερμανικὰ ἀρχεῖα εἶναι ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης Πολυχρόνης Ἐνεπεκίδης, πού τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρευνᾶς του δημοσίεψε ἀρχικὰ στήν ἐφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» καί ὕστερα σὲ αὐτοτελὲς βιβλίο. Ὁ Ἐνεπεκίδης ὅμως ἐρεῖνυσε μόνον τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Koblenz (βλ. ἐδῶ τὸ σημεῖωμα γιὰ γερμανικὰ ἀρχεῖα) κι ἀγνοεῖ τὰ ἀντί-

ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ

ΕΝΑ μεγάλο τμήμα τῶν ἀρχείων, τόσο τῶν πολιτικῶν ὅσο καί τῶν στρατιωτικῶν γερμανικῶν ὑπηρεσιῶν στήν Ἑλλάδα, ἔχει περιωσθεῖ καί βρίσκεται κατατεθειμένο σήμερα σὲ δύο διαφορετικὲς μεριές :

1. Τὸ μεγαλύτερο τμήμα βρίσκεται στὸ «Ὁμοσπονδιακὸ Στρατιωτικὸ Ἀρχεῖο» (bundesarchiv-militärarchiv), στήν πόλη Freiburg.

2. Τὸ ὑπόλοιπο βρίσκεται στὸ «Ὁμοσπονδιακὸ Ἀρχεῖο» (bundesarchiv) στήν πόλη Koblenz.

● Ἐκτός ὅμως ἀπ' τὰ δύο αὐτὰ συγκεντρωμένα ἀρχεῖα, πολὺτιμα στοιχεία καί ντοκοιμέντα εἶχανε συγκεντρωθεῖ καί γιὰ τὴ «Δίκη τῶν στρατηγῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης» (südostgeneralsprozess), γνωστὴ σάν «Περίπτωση F», πού ἀπετέλεσε συνέχεια καί κατὰ κάποιον τρόπο ἐπέκταση τῆς Δίκης τῆς Νυρεμβέργης. Τὰ ἀρχεῖα ὧν αὐτῶν τῶν δικῶν εἶναι κατατεθειμένα στὸ «Ἰνστιτοῦτο Μάξ Πλάνκ γιὰ τὸ Δημόσιο Δίκαιο» (Max Planck Institut für Völkerrecht) στήν πόλη Heidelberg.

● Προέπει ἐξ ἄλλων νὰ σημειωθεῖ ὅτι πολλὰ στοιχεία καί ντοκοιμέντα (μαζί καί ἀξιόλογη βιβλιοθήκη) σχετικὰ μέ τὴ γερμανικὴ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδας, ὑπάρχουνε καί στὸ «Ἰνστιτοῦτο Σύγχρονης Ἱστορίας» (Institut für Zeitgeschichte) τοῦ Μονάχου.

στοιχα και πολύ πλουσιότερα αρχεία του Freiburg. Εκτός απ' αυτό όμως, ο Ένεπεκίδης διάλεξε για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνάς του, τον δημοσιογραφικό-έντυπωσιακό τρόπο της μορφής των κραυγαλέων «αποκαλύψεων», κι άγνόησε τελείως τη μεθοδολογία και τη δεοντολογία άκόμα της επιστημονικής ιστοριογραφίας, που επιβάλλει στον έρευνητή ν' αποφεύγει τις άτεκμηρίωτες και τολμηρές (και σχεδόν πάντα άνακριβείς) έρμηνείες και υποθέσεις. (Άξιολογώσατε π.χ. ή παρακάτω φράση της ιστορικού: «...Ότι και ο ΕΛΑΣ ήλθεν εις έπαφήν και ένδεχομένως εις συμφωνίαν περί μη επιθέσεως μέ τους ύποχωρούντας έξ Ελλάδος Γερμανούς, φαίνεται ότι μάλλον άνταποκρίνεται εις τά πράγματα, μολοντί τά εις χείρας μου έγγραφα δέν όμιλούν περί... Συμφωνίας-Γερμανών...»). Εκτός, όμως, από αυτά τά σοβαρά μειονεκτήματα του βιβλίου του Ένεπεκίδη, προστίθεται και μία τρίτη άδυναμία, που μάλιστα, στην περίπτωση που μάς άπασχολεί, έχει μεγάλη σημασία. Μη έχοντας ο Ένεπεκίδης έπαρκή γνώση των στρατιωτικών πραγμάτων της εποχής εκείνης, κάνει συχνά λάθη στην άπόδοση στα ελληνικά των τεχνικών όρων και κυρίως των όνομασιών των γερμανικών στρατιωτικών μονάδων. Έτσι π.χ. τό XXII (όρ.) ΣΣ τό άναφέρει, τότε σάν «XXII όρεινή διοίκηση πυροβολικού» (σελ. 29), τότε σάν «Γενική Διοίκηση 22. διοίκηση όρεινης πυροβολαρχίας» (σελ. 12). Έτσι όμως, και μέ την τελευταία αυτή όνομασία μάλιστα, ο άναγνώστης σχηματίζει την έντύπωση ότι πρόκειται για μία μικρή μονάδα, τό αντίστοιχο δηλαδή ενός λόχου πεζικού. Σ' αυτή την παρερμηνεία στηρίχτηκε π.χ. και ο σοβαρός έρευνητής της περιόδου εκείνης Κ. Πυρομάγλου, για νά διαψεύσει ότι ο Ζέρβας ήρθε ποτέ σέ διαπραγματεύσεις μέ τους Γερμανούς, χωρίς όμως νά άποκλείει ότι πιθανόν μερικά κατώτερα στελέχη του ΕΔΕΣ, όπως π.χ. ο ταγματάρχης Θ. Σαράντης, νά είχαν έπαφές, μέ κατώτερου όμως βαθμού Γερμανούς άξιωματικούς, «...ένός διοικητού γερμανικής πυροβολαρχίας...», όπως έγγραψε (βλ. έπιστολή του στό «ΒΗΜΑ» 29-6-73). Έτσι όμως, κι όσο ένδιαφέρον κι άν παρουσιάζει τό βιβλίο του Ένεπεκίδη, είναι σχεδόν άχρηστο για την επιστημονική έρευνα.

Τά έγγραφα του γερμανικού στρατού, τά σχετικά μέ την κατοχή στην Ελλάδα, χρησιμοποίησε κι ο Άντρέας Κέδρος, στό άξιόλογο βιβλίο του για την Άντίσταση (La Resistance Grecque 1940-1944) που βγήκε γαλλικά στό Παρίσι τό 1966, από μικροφίλμ όμως που του παραχωρήσανε τά Έθνικά Αρχεία των ΗΠΑ, όπου είχαν μεταφερθεί άμέσως μετά τον πόλεμο όλα τά γερμανικά αρχεία.

Ο ΜΟΝΟΣ που μελέτησε μέ προσοχή και άξιοποίησε τά γερμανικά αρχεία είναι ο Γερμανός Χ. Ρίχτερ στό σχετικό βιβλίο του. (Η. Richter «Griechenland Zwischen Revolution und Konteprevolution (1936-1946)», Frankfurt/M 1973) που έλπίζουμε ότι σύντομα θά κυκλοφορήσει και ελληνικά. Η μελέτη του Ρίχτερ είναι συνθετική (ίσως περισσότερο απ' ό,τι θά ήρεπε, κι έτσι μοιραία δέν δημοσιεύει αύτούσια έγγραφα ή ντοκουμέντα απ' τά γερμανικά αρχεία, στα όποια όμως παραπέμπει συνεχώς, τεκμηριώνοντας πάντα τά γραφόμενά του. Όμως ή παράθεση αύτούσιων των έγγραφων θά παρουσίαζε τεράστιο ένδιαφέρον για τους Έλληνες έρευνητές, που θά μπορούσαν ίσως νά άξιολογήσουνε σωστότερα από έναν ξένο — όσο καλόπιστος και καλοπροαίρετος κι άν είναι — γεγονότα που συνέβησαν στό δικό τους τόπο και συχνά μέ πρωταγωνιστές δικούς τους ανθρώπους, Έλληνες δηλαδή, που θά μπορούσαν νά τους καταλάβουνε άσφαλώς καλύτερα από έναν ξένο, νά τους ζυγίσουνε και νά τους άξιολογήσουνε. Άπ' τη σκοπία αυτή λοιπόν έχει άξία ή δημοσίευση της έκθεσης έτούτης.

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η ΕΚΘΕΣΗ έχει συνταχθεί από τό Έπιτελικό Γραφείο Ι.Κ. (Κατασκοπεία-Άντικατασκοπία - Πληροφορίες) του XXII (όρ.) ΣΣ, τό δέ περιεχόμενό της επικυρώνει, «διά τό γενικόν Στρατηγείον», ο έπιτελάρχης του ΣΣ. Πρόκειται δηλαδή για έπίσημο έγγραφο προεχόμενο από μία μεγάλη μονάδα του γερμανικού στρατού. Για τό λόγο αυτό ή έκθεση έχει αύξημένη, στρατιωτική αλλά και πολιτική σημασία και άξία. Κατά πάσα βεβαιότητα ή έκθεση άπειθύνεται στην

προϊσταμένη στρατιωτική άρχή, στη διοίκηση δηλαδή της ΟΣ/Ε, που επί τη βάσει τέτοιων έκθέσεων, που λάβαινε απ' όλες τις άνώτερες στρατιωτικές διοικήσεις σ' όλη την Ελλάδα, συνέτασσε τις δικές της γενικές έκθέσεις, που τις άπηύθυνε, ίεραρχικά πάλι, στό ΑΑΕΔ. Η σύνταξη της έγινε τις πρώτες μέρες του Αυγούστου 1944 (δακτυλογραφήθηκε στις 6 και ύπογράφηκε στις 7 Αυγούστου) και, όπως έξάγεται απ' τά περιεχόμενά της, καλύπτει τό δίμηνο Ιούνη-Ιούλη 1944. Έχει διασωθεί σέ αντίγραφο μόνο (λείπουνε τά μνημονεύμενα σ' αυτή συνημμένα) και περιήλθε κατά την ύποχώρηση των Γερμανών στα χέρια του ελληνικής καταγωγής άμερικανού άξιωματικού-συνδέσμου Κώστα Γ. Κουδρά (ψευδώνυμο «Όδυσσέας»), που βρισκότανε μέ τη Συμμαχική Άποστολή στό Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ, και μάς την παραχώρησε για δημοσίευση.

Η έκθεση έχει δύο σκέλη:

- Πληροφορίες για τις αντίπαλες δυνάμεις, τόσο τις γερμανικές, όσο και τις ελληνικές (ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-Συμ. Στρ. Άποστολή).

- Έκτιμήσεις για την κατάσταση όπως είχε διαμορφωθεί την εποχή εκείνη.

ΠΡΕΠΕΙ νά όμολογηθεί ότι και για τά δύο, οι συντάχτες της έκθεσης είχανε σωστή, σέ γενικές γραμμές, τοποθέτηση. Οι πληροφορίες πάντως για τις ελληνικές άνταρτικές δυνάμεις είναι άπόλυτα σωστές και άκριβείς.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ένδιαφέρον παρουσιάζει ή έκθεση για τη στάση των ομάδων του Ζέρβα έναντι των Γερμανών, που τη χαρακτηρίζει άπανειλημμένα «νομιμόφρονα». Τό γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τις ύπάρχουσες μαρτυρίες και πληροφορίες για τη συνεργασία του ΕΔΕΣ μέ τους Γερμανούς, που κάθε φορά τις διαψεύδουνε οι ένδιαφερόμενοι.

Η ΤΕΛΙΚΗ άξιολόγηση και άξιοποίηση της έκθεσης θά πρέπει νά γίνει μέ τη διασαύρωση των πληροφοριών που περιέχονται σ' αυτή, και σέ συνάρτηση μέ άλλα σχετικά ντοκουμέντα και στοιχεία που ύπάρχουνε. Μία μικρή συμβολή προς την κατεύθυνση αυτή, άποτελεί ο ύπομνηματισμός μερικών σημείων της έκθεσης, που γίνεται μέ μορφή παραπομπών.

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

«ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ XXII (Όρεινού) Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΝ Ι.Κ.

No 8813/44 ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ
Έδρα Γ.Α. 10-8-1944

Ι. ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ Κατά την 7-8-44

Ι) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ.

Παρά την συνεχιζόμενη οικονομική κρίσιν ή συμπεριφορά του εϊρηνικού πληθισμου προς τας δυνάμεις κατοχής κατά την έπό κρίσιν περίοδον έν συγκρίσει προς τον προηγούμενον μήνα όλίγον μετεβλήθη. Η διακοπή των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Γερμανικού Ράιχ, καθώς και αϊ υπό της έχθρικής προπαγάνδας διαδιδόμεναι πληροφορίες από τά ύπόλοιπα μέτωπα παρέχουν νέαν τροφήν εις την έλπίδα περί προσεχούς άποχωρήσεως των Γερμανικών στρατευμάτων. Παρά ταύτα τό άγαπών την τάξιν τμήμα του πληθισμου έξακολουθεί νά

συνεργάζεται ως και πρότερον μετά των Γερμανικών ύπηρεσιών.

Τό γεγονός ότι ο Ζέρβας μετά παροδικήν επανάληψιν των έπιχειρήσεων επανήλθεν εις την νομιμόφρονα έναντι των γερμανικών στρατευμάτων συμπεριφοράν τον, έγγενος δεκτόν μεθ' ίκανοποιήσεως από μερους των Έθνικών κύκλων (1).

Η θέσις των μουσουλμανικών αλβανικών πληθυσμών της Βορείου Ηπειρου κατέστη προβληματική μετά την φνγή των εκ της Τσαμουρτιάς λόγω εισβολής των δυνάμεων του Ζέρβα. Βοήθεια δύνανται νά παρασχεθί εις αυτούς (τους Άλβανούς) μόνον διά της ήδη υπό του Γεν. Στρατηγείου διαταχθείσης μετοικήσεως εις την Νότιον Άλβανίαν, δι' ανταλλαγής μετά των εις χώρον Κοριοπόλεως και παρά τό Άθηνόκαστρον κατοικούντων ορθοδόξων ελληνικών πληθυσμών.

Εις Νότιον Άλβανίαν ενισχύθη και πάλιν ή κομμουνιστική κίνησις λόγω της αναδιοργανώσεως των κομμουνιστικών συμμοριών και της αύξούσης επιδράσεως των έπισιτιστικών

δυσχερειών. Αί αλβανικάί ἀρχαί δέν εἶναι πλέον εἰς θέσιν νά ἐπιβληθῶσιν ἔστω καί στοιχειωδῶς εἰς τὰς ἐκτός τῶν ἐδρῶν τῶν καί σχεδόν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν σιμιμοριῶν κατεχομένης περιοχάς.

II ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΧΘΡΟΥ.

1) Ἡ ἐχθρική ἀεροπορική δραστηριότης ὑπελείφθη σημαντικῶς κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν χρονικὴν περιόδον τῆς τοῦ προηγουμένου μηνός. Μόνον κατὰ τὸ 1ον δεκαπενθήμερον ἔλαβον χώραν ἀπὸ ἀέρος καί θαλάσσης βομβαρδισμοί εἰς τὴν περιφέρειαν Πρεβέζης, Πολέρον (Λευκάδος) καί Μεσολογγίου. Κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου ἡ ἐχθρική ἀεροπορία διὰ πρώτην φοράν καί μόνον ἀπαξ ἐνήργησεν ἀεροπορικὴν ἐπιδρομὴν χαμηλῆς πτήσεως ἐναντίον κινουμένων μηχανοκινήτων μέσων εἰς τὴν ὁδὸν Μετσόβου. Κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισὺ τοῦ μηνός ἐνεργήθησαν ἀεροπορικαί ἐπιδρομαί ἐναντίον τῆς Κεφαλληνίας, καθ' ἣν στιγμὴν διεξήγετο ἐκεῖ ἐκκαθαριστικὴ ἐπιχείρησις. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου ἡ ἐχθρική ἀεροπορική δραστηριότης ἐπανελήφθη ζωηρότερα εἰς τὸν χώρον Β.Δ. Ἀγίων Σαράντα καί τὴν θαλασσίαν περιοχὴν Δ. καί Β.Δ. Κερκύρας ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τὰς εἰς τὰς περιοχάς ταύτας δρώσας ναυτικές πολεμικὰς δυνάμεις περικυβερτήσθαι ὅμως — ἐξαιρέσει ἐπανειλημμένων ἐπιδρομῶν ἐναντίον τοῦ Μπόρι — κυρίως εἰς ἀναγνωριστικὰς ἐνεργείας.

2) Κατάστασις τῶν σιμιμοριῶν. (Παράβαλε τὸν συνημμένον χάρτην τῆς θέσεως τοῦ ἐχθροῦ).

α) Ἐθνικαὶ σιμιμορίαί.

Κατὰ τὰς ἀρχάς Ἰουλίου (ὁ Ζέρβας) ἐγκατέλειπεν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Ἀγγλῶν, τὴν μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσαν νομιμόφρονα στάσιν τοῦ καί προσέβαλε διάφορα σημεῖα στηρίξεως, καταλισμούς καί φάλαγγας ὁχημάτων ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἰωαννίνων-Ἡγουμενίτης καί Ἀρτας, καθὼς καί ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλίπ-

πίαδος-Λοῦρου-Πρεβέζης (2). Μετ' ὀλίγας ὁμως ἡμέρας ἀνέσπειλε τὰς ἐχθροπραξίας καί τηρεῖ ἔκτοτε στάσιν οὐδέτεραν, μὴ ἐνδίδων πλέον εἰς αἵτησιν τῶν σιμιμάχων νά ἐπαναλάβῃ τὰς προσβολὰς ἐναντίον τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου ὁ Ζέρβας ἐπεξέτεινε τὴν περιοχὴν ἐπιρροῆς τοῦ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Τσαμουγιᾶς. Κατέχει οὕτως ὁλόκληρον τὸ παράκτιον τμήμα μεταξύ Πρεβέζης καί Ἡγουμενίτης. Οὕτως ἐξησφαλίσθη εἰς μέγιστον βαθμὸν ἡ παρὰ τὴν Ἀμδέζιαν ἐκφόρτωσις τῶν ὑπὸ τῶν σιμιμάχων παρεχομένων εἰς αὐτόν ἐφοδιασμῶν. Ἡ ἀνακεφαλαιώσις τῶν διὰ τοῦ συνημμένου πίνακος 2 ἀποδεδειγμένων εἰσαχθειῶν ποσοτήτων ἀνθρωπίνου καί πολεμικοῦ ὕλικου ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὅχι μόνον ὡς βάσεως ἐφοδιασμοῦ τοῦ Ζέρβα ἀλλὰ καί ὡς προγεφυρώματος ἀποβάσεως διὰ σιμιαχικὰς ἐπιχειρήσεις εὐρυτέρας κλίμακος.

Αἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμεναι εἰσαγωγαὶ εἰς ὅπλα καί ἐφοδιασμούς παρέσχον εἰς τὸν Ζέρβαν τὴν δυνατότητα νά συμπληρωθῇ εἰς μεγάλην ἔκτασιν τοῖς σχηματισμοῖς τοῦ δι' ἐπιστρατείας καί νά συγκροτήσῃ νέα συντάγματα. Διαθέτει τῶρα ἄνω τῶν τεσσάρων Μεραρχιῶν τῶν 2-3 συνταγμάτων ἐκάστην, 2 ἀνεξαρτήτους Ταξιαρχίας καί πλείστα ἀνεξάρτητα Συντάγματα καί Τάγματα, συνολικῆς δυνάμεως περίπου 20.000 ἀνδρῶν (3).

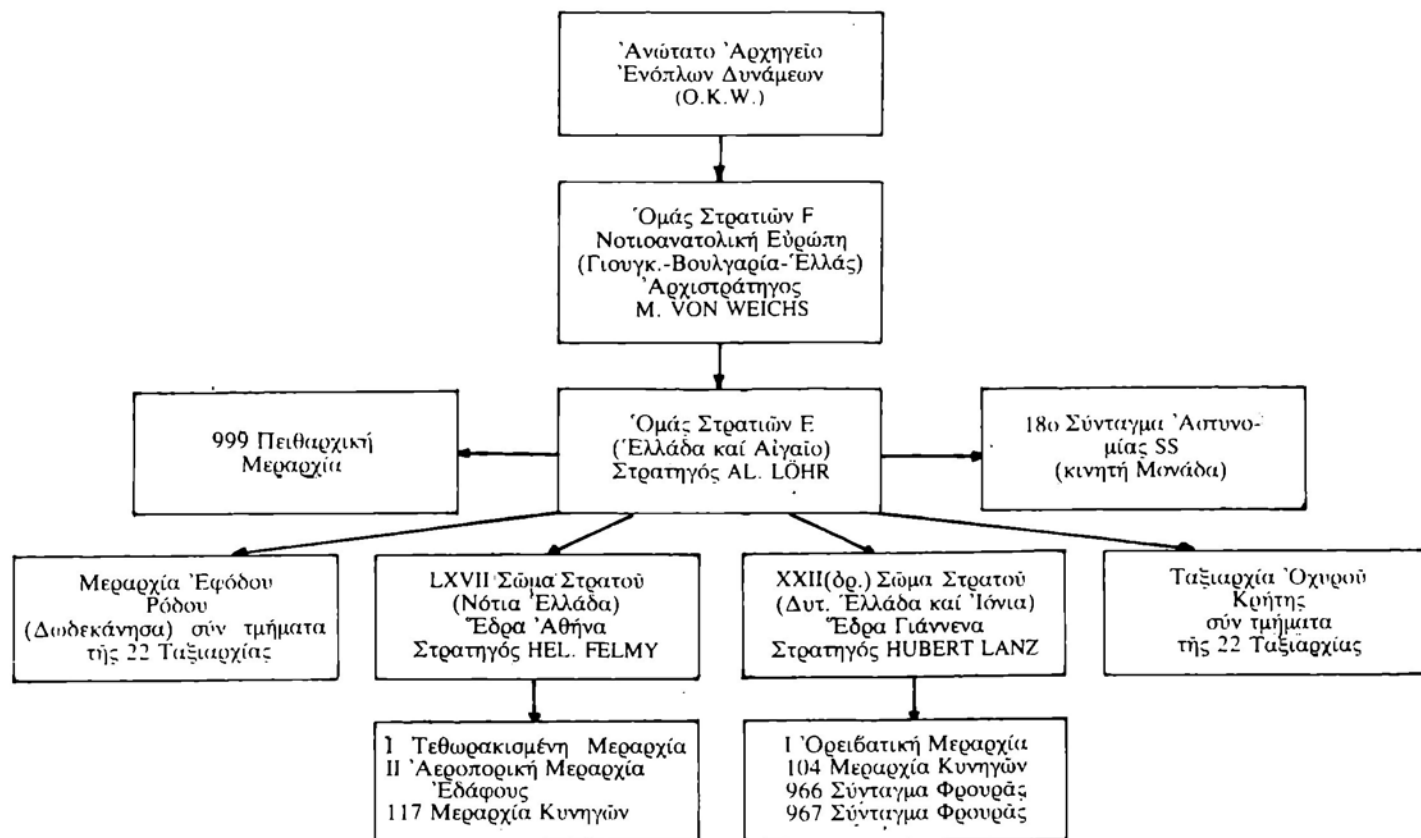
Οἱ σχηματισμοὶ εἶναι πλουσίως ἐφοδιασμένοι μέ πυροβολικόν, ὅλμων, ἐλαφρά καί βαρέα πολυβόλα. Λεπτομέρειαι περὶ τῆς συνθέσεως τῆς δυνάμεως, τοῦ ὅπλισμοῦ τῶν σχηματισμῶν φαίνονται ἐκ τῆς συνημμένης ἀνακεφαλαιώσεως (3 συνημμέν.).

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου ὁ Ζέρβας ἐπανελάβε τὰς ἐναντίον τῶν κομμουνιστικῶν σιμιμοριῶν ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν βόρειο πτέρυνγα τοῦ μετώπου Ἀράχθου καί ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἰωαννίνων-Ἡγουμενίτης (4).

β) Ἑλληνικαὶ Κομμουνιστικαὶ σιμιμορίαί.

Ἡ δραστηριότης τῶν σιμιμοριῶν τοῦ ΕΛΑΣ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ 1943

Καλαμπάκας-Ίωαννίνων ἦτο σχετικῶς μικρά. Οἱ εἰς χώρον βορειῶς τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπάρχοντες σχηματισμοὶ τοῦ ΕΛΑΣ διεσπάρθησαν διὰ τῆς ἐπιχειρήσεως Heinadier καὶ ὑπέστησαν σοβαράς ἀπωλείας εἰς ὅπλα καὶ ἐφοδισμοὺς. Τὰ κατά τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς Ν.Α. διακινῶντα τμήματα εἰσέδιδον καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐκκαθαρισθεῖσαν περιοχὴν, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν διὰ μικροτέρων χρονικῆν περιόδον νὰ ἀναλάβουν μεγαλυντέρας σημασίας ἐπιχειρήσεις.

Εἰς τὸν βόρειον τομέα τοῦ Σώματος ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριῶν ὑπῆρξεν σχετικῶς μικρά, μόνον δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου ἐσημειώθησαν μεγαλυντέρας ἐκτάσεως αἰφνιδισμοὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλπάκι-Κακαδιά. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω αἱ συμμορίαι τοῦ ΕΛΑΣ ἀνέπτυξαν διαρκῆ ζωηρὰν δραστηριότητα εἰς τὴν νοτιάν περιοχὴν τοῦ Σώματος. Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀρτας-Ἀργινίου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀργινίου-Μεσολογγίου ἔλαβον χώραν σοβαροὶ αἰφνιδισμοὶ καὶ ἐπανειλημμέναι προσβολαὶ διὰ ναρκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν μέρει εἶχον ὡς συνέπειαν αἰσθητὰς ἡμετέρας ἀπωλείας.

Ἡ σύνθεσις τῶν σχηματισμῶν τοῦ ΕΛΑΣ εἰς τὴν βορείαν περιοχὴν παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐνισχύθη δι' ἁλβανικῶν συμμοριῶν ἐλθουσῶν ἐκ Διναμῶν. Ἡ VI Ταξιαρχία (15 καὶ 85 Σύντάγματα) φαίνεται ὅτι ἐξακολοῦνθαι ὑπαγομένη εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν (Ἡπείρου) ὡς καὶ πρότερον. Οἱ εἰς τὸ μέτωπον Ἀράχθου εἰρυσκομένοι σχηματισμοὶ τοῦ ΕΛΑΣ ἀναδιεστάθησαν. Τὸ μέτωπον Ἀράχθου ὑπάγεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς VIII Μεραρχίας. Τὰ εἰς τὴ βορείαν πτέρυγα μαχόμενα τμήματα (5ον Σύνταγμα, 3)30 Σύν)μα Εὐζώνων καὶ τὰ ἀνεξάρτητα Τάγματα «Καραϊσκάκης» καὶ «Σκουφᾶς») ἀνήκουν εἰς τὸ μάχιμον συγκρότημα Τζουμέρκων. Ἡ νοτία πτέρυξ σῆκεται ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν VII Ταξιαρχίαν ὑπαγομένων 24ου καὶ 2)59 Συνταγμάτων. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάγονται εἰς τὴν VII Ταξιαρχίαν καὶ αἱ διτικῶς τῆς ὁδοῦ Ἀμφιλοχίας-Ἀργινίου καὶ τῶν ἐναντι τῆς ἀκτῆς ταύτης νήσων ὑπάρχονσαι συμμορίαι τοῦ ΕΛΑΣ, οὐχὶ ὅμως μεγάλης σημασίας, μετὰ τὴν κατανίκησιν των διὰ τῶν ἐπιτυχῶν ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων τὸσον ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Λευκάδος καὶ Κεφαλληνίας (5).

Σύνθεσις καὶ διάταξις τῆς εἰς χώρον Καρπενήσι-Ἀργινιον-Μεσολογγιον-Ναύπακτος δρώσης XIII Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ, μετὰ 36, 5)42 καθὼς καὶ 4 ἐγὶνδικῶν Ταγμάτων φαίνεται ἐπὶ τοῦ συνημιμένου χάρτου διατάξεως τῶν ἐχθρικών δυνάμεων. Ἀπομένει πρὸς ἐξακριβῶσιν ἡ σύνθεσις καὶ ὑπαγωγή τῆς εἰς χώρον Λιδωρικὶ ἐγκατεστημένης Vης Ταξιαρχίας.

Ἀπὸ 1 1)2 περίπου μὲν ὡς ὑφίσταται εἰς τὴν θαλασσίαν περιοχὴν μετὰ τῆς διτικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν νήσων Λευκάδος καὶ Κεφαλληνίας τὸ καλούμενον «Ἑλληνικὸν Λαϊκὸν Ἀπελευθερωτικὸν Ναυτικόν» (Ε.Λ.Α.Ν.) (6). Ὑπάγεται ὡσαύτως εἰς τὴν VII Ταξιαρχίαν καὶ περιλαμβάνει δύο πετρελαιοκίνητα ἱστιοφόρα καὶ βάρκες.

Τὸ ΕΛΑΝ ἔχει τὰς κάτωθι ἀποστολάς:

- 1) Τὴν ἀσφάλειαν συγκοινωνίας μετὰ τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων.
- 2) Τὴν παρενόχλησιν τῶν Γερμανικῶν συγκοινωνιῶν ἀνεφοδιασμοῦ.

Τὸ Ε.Λ.Α.Ν. κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα ὑπέστη λόγῳ ἡμετέρας ἐνεργείας βαρὺ πλῆγμα. Ἐκνερνέθησαν καὶ ἐξησφαλίσθησαν 4 πετρελαιοκίνητα ἱστιοφόρα καὶ πλεονα ἄλλα πλοία καὶ κατεστράφησαν τὰ ὀρητήριά των (7).

γ) Ἀλβανικαὶ κομμουνιστικαὶ συμμορίαι.

Αἱ κατανικηθεῖσαι διὰ τῆς ἐπιχειρήσεως Gamsbock κατὰ Ἰούνιον κομμουνιστικαὶ ἁλβανικαὶ συμμορίαι συνεκεντρώθησαν καὶ ἀναδιωργανώθησαν κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν χρονικὴν περίοδον. Κέντρα ἀνασχηματισμοῦ τῶν συμμοριῶν ὑπῆρξαν ὁ χώρος Κορυτσᾶς-Ἐρσέκα, ὁ χώρος περὶ τὸ Ἀργυροκάστρον καὶ τὸ τμήμα τῆς ἀκτῆς Β.Δ. τῶν Ἀγ. Σαράντα. Ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριῶν εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας ὑπῆρξεν ἀντιστοίχως ζωηρά. Ἰδιαιτέρως πολυάριθμοι ὑπῆρξαν οἱ αἰφνιδισμοὶ ἐπὶ τῶν ὁδῶν Κορυτσᾶ-Ἐρσέκα-Κακαδιά-Ἀργυροκάστρον, Κακαδιά-Δελβίνον καὶ παρὰ τὸ Μπόρσι. Λόγῳ τῶν δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων ἐπιθέσεων τῶν συμμοριῶν

ἐναντίον Ἀργυροκάστρου καὶ Δελβίνου ἀπεκλείσθησαν προσωρινῶς αἱ πόλεις αὗται.

Περὶ τῆς συνθέσεως τῶν συμμοριῶν καὶ τῆς διατάξεως των ἐγγνώσθησαν τὰ κάτωθι:

Αἱ ἄλλοτε εἰς χώρον Κορυτσᾶ καὶ ὁδῶν Κορυτσᾶ-Ἐρσέκα ὑπάρχονσαι I, IV, V Ταξιαρχίαι ἐφόσον δὲν κατεστράφησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιχειρήσεως Gamsbock ἀπεσφύθησαν πρὸς Β.Δ. Εἰς τὴν θέσιν των ἦλθον αἱ νεοσυνγκροτηθεῖσαι II καὶ XV Ταξιαρχίαι. Αἱ III, VI, VII, XII ταξιαρχίαι ἐνεφανίσθησαν ἐκ νέου κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς παλαιὰς περιοχὰς των. Μία νέα XVI Ταξιαρχία φαίνεται συγκροτούμενη εἰς τὸν χώρον Τσερεδόσε.

3) Συμμαχικὰ ἐπιτελεῖα συνδέσμων.

Τὰ συμμαχικὰ ἐπιτελεῖα συνδέσμων παίζον κίριον ρόλον πρὸς τὸ παρὸν μόνον παρὰ Ζέρβα καὶ ταῖς ἁλβανικαῖς συμμορίαις. Ἰδιαιτέρως εἰς τὴν περιοχὴν Ζέρβα ἡ αἰξίονσα ἐπιρροή τῆς Συμμαχικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ἂν καὶ εἶναι μόνον παροδικῶς, ὡδήγησεν εἰς προσωπικὸν ἀποκλεισμόν τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀρχῶν Ἰουλίου, τῶν σχηματισμῶν Ζέρβα ἐναντίον τῶν γερμανικῶν δυνάμεων. Ἡδὴ φαίνεται ὑφισταμένη ἔντασις σχέσεων μετὰ τὴν αὐτοῦ καὶ Συμμαχ. Στρατ. Ἀποστολῆς. Αἴτη δέον νὰ ἀποδοθῇ ἀφ' ἐνός εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ζέρβα εἰς τὴν ἐναντι τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων κατοχῆς παρατηρηθεῖσαν νομιμοφρονα στάσιν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν κομμουνιστικῶν συμμοριῶν. Περὶ τῶν λοιπῶν αἰτίων τῆς ἐντάσεως ταύτης καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐδόθησαν ἐξηγήσεις δι' ἐιδικῆς ἐκθέσεως.

Αἱ σχέσεις τῆς Συμμ. Στρατ. Ἀποστολῆς πρὸς τὰς ἐλληνικὰς κομμουνιστικὰς συμμορίας εἶναι ἀπὸ μακροῦ ἤδη τεταμέναι. Ἀπὸ καταθέσεις αἰχμυλῶτων καὶ ἄλλων ἀσφαλῶν πηγῶν ἐξάγεται ὅτι δὲν δύνανται νὰ γίνῃται λόγος πρὸς τὸ παρὸν περὶ γενικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς κυρίας διοικήσεως τῶν συμμοριῶν. Ἡ δράσις τῶν συμμάχων συνδέσμων ἀξιωματικῶν περιορίζεται καθαρῶς εἰς παρατηρήσιν καὶ καθήκοντα διεξαγωγῆς προπαγάνδας καθὼς καὶ δραστηριότητα κατασκοπείας καὶ σμυποτάξ ἐναντίον τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Αἱ σχέσεις αὗται δέον νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν ἀρνητικὴν στάσιν τῆς κομμουνιστικῆς διοικήσεως ἐναντι τῆς Κυβερνήσεως Παπανδρέου καὶ τῆς στενωτέρας ἐπαφῆς τῆς μετὰ τὸν Τίτο καὶ τῆς τελευταίως ἀφικθείσης παρὰ τὴν Γενικὴν Στρατηγίαν τοῦ ΕΛΑΣ σοβιετικῆς ἀποστολῆς (8). Δέον νὰ ὑπολογίζωμεν ὅμως ὅτι ἡ Συμμαχ. Στρατ. Ἀποστολή θὰ συνεχίσῃ τὰς προσπάθειάς της διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ἀντιθέσεων μετὰ τὸν Ζέρβα καὶ κομμουνιστῶν καὶ τὴν ἀπὸ μέρους τῶν τελευταίων ἀναγνώρισιν τῆς Κυβερνήσεως Παπανδρέου.

III ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΜΥΝΗΣ.

α) Ἐντὸς τοῦ στρατεύματος. Δὲν ἐσημειώθησαν σοβαρὰ κρούσματα οὔτε εἰς τὰ ἰδικὰ μας στρατεύματα οὔτε εἰς τὰς μονάδας ἐθελοντῶν (Ρώσων κλπ.). Μόνον μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐθελοντῶν ἐσημειώθη αἰξίονσα ἀπορροή καὶ τάσις αὐτομόλησεως εἰς τὰς συμμορίας κατὰ τοὺς αἰφνιδισμοὺς, ὀφειλομένη εἰς τὴν προέλασιν τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἐντεινομένην δραστηριότητα τῶν συμμοριῶν. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐξοιδετρούνται δι' ἐντατικώτερας προπαγάνδας καὶ καθοδηγήσεως καθὼς καὶ ἐπιτηρήσεως καὶ ἀπομακρύνσεως τῶν μὴ παρεχόντων ἐμπιστοσύνην στοιχείων.

β) Ἐχθρική δραστηριότης εἰς σμυποτάξ. Ἀνατινάξεις διὰ ναρκῶν, ἐκρήξεις καὶ σμυποτάξ ἐπὶ ταχυδρομικῶν δικτύων ἐξηκολούθησαν εἰς τὴν νοτιάν περιοχὴν μετὰ τὴν αὐτὴν συχνότητα καὶ νῆξήθησαν καὶ εἰς τὴν βορείαν περιοχὴν ὅπου κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἦσαν ἐξαιρετικῶς ἀραιά. Εἰς τὴν περιοχὴν Ζέρβα δὲν ἐσημειώθησαν κρούσματα σμυποτάξ (9).

γ) Τρομοκρατικά πράξεις. Εἰς τὴν νοτιάν περιοχὴν τοῦ Σώματος νῆξήθη ἡ τρομοκρατία τῶν κομμουνιστικῶν συμμοριῶν ἐναντίον τοῦ πληθυσμοῦ, κυρίως ἐναντίον Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς Γερμανοὺς καὶ εὐρίσκονται εἰς σχέσεις μετὰ τῶν εὐζώνων. Ἐξεδηλώθη δι' νῆξμένων ἐπιτάξεων τροφίμων καὶ σφαγίων, καθὼς καὶ δολοφονίας ἢ ἀπαγωγὰς κατοίκων. Ἰδιαιτέρως τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν αἰφνιδισμὸν κατὰ τῆς

Ἀμφιλοχίας τῆς 13-7-44, ὅπου ἐδολοφονήθησαν ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ΕΔΕΣ καὶ 3 συγγενεῖς τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα (10).

δ) Ἐχθρική προπαγάνδα. Ἡ συμμαχική δραστηριότης εἰς προπαγάνδαν διὰ ρίψεως προπαγανδιστικῶν ἐντύπων παρέμεινε σχετικῶς μικρά. Ἡ δραστηριότης τῆς κομμουν. προπαγάνδας ἐναντί τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, τῶν εὐζώνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς ἱπέρθεε ζωηρότερα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν προηγουμένον μῆνα. Ἡ κυκλοφορία ἐντύπων ἀπὸ τούς ΕΔΕΣ καὶ τὸ ΕΑΜ ἐναντίον ἀλλήλων ἐσημείωσε σημαντικὴν αὐξησιν.

IV ΕΧΘΡΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΚΑΙ ΛΑΦΥΡΑ ΜΗΝΟΣ ΙΟΥΛΙΟΥ 1944

1801 νεκροὶ σιμμοριῖται. 1918 αἰχμάλωτοι σιμμοριῖται καὶ ἵπποτοι σιμμοριῖται (μεταξὺ αὐτῶν 341 Ἴταλοι). Ἀγγλοι 2 νεκροί, 6 αἰχμάλωτοι (11).

Ἐκυριεύθησαν ἢ κατεστράφησαν 5 ὄλμοι, 9 ἀντιαρματικά τυφέκια, 98 πολυβόλα, 9 αὐτόματα πιστόλια, 819 ἀτομικά τυφέκια, 39 πιστόλια, 1.851.000 φινσίγια πεζικοῦ, 2.600 βλήματα πυροβολικοῦ, 2.000 βλήματα ἀντιαρματικοῦ τυφεκίου, 800 βλήματα ὄλμων, 400 χειροῦμβίδες, 110 νάρκαι, 10 τόννοι μὴ καταμετρηθέντων πυρομαχικῶν, 60 κιλά καὶ 41 ρόλοι δυνάμιτιδος, 33 ρόλοι πυραγωγῶν σχοινίων, 6 ἀσπίδες, 14 τηλεφωνικαὶ σκευαὶ καὶ ἄφθονον ἑλίκον διαιδιδάσεων, 4 μετρηταὶ Ε (ἡλεκτρομετρηταί), 29 ἀποθηκαὶ πυρομαχικῶν, ἱματισμοῦ καὶ ἐπιμελητείας, 2 ὁρεινὰ χειρονογεία μὲ ἄφθονον ἰγυειονομικόν ἑλίκον καὶ ἐργαλεῖα, 1 ὄπλονογείον, 4 προνοκοροδέλαι, 10.000 τεμάχια αἰγῶν καὶ προβάτων. 8 ἱστοφόρα τῶν σιμμοριῶν ἐκνικεῖνθησαν, 1 ἀεροπλάνο κατεργίφθη.

V ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Δὲν διαφαίνονται πρὸς τὸ παρὸν προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀποδαιτικὴν ἐνέργειαν. Ἐν τοῖτοις λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς στάσεως τῆς Τουρκίας καὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὸ Ἰταλικόν μετώπον δέον νὰ ὑπολογίσωμεν περιοσιότερον ἢ εἰς τὸ παρελθόν μὲ ἐχθρικὰς ἐπιχειρήσεις μεριμνέσας ἐκτάσεως. Ἰδιαίτερος προσοχὴ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἀνωτέρω δέον νὰ ἀποδοθῇ:

1) Εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν δυνατοτήτων ἀποδύσεως εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συμμαχῶν κατεχομένην λωρίδα τῆς ἀκτῆς μεταξὺ Πρεβέζης καὶ Ἡγουμενίτσας.

2) Εἰς τὴν ηὔξημένην δραστηριότητα τῶν ἐχθρικῶν ναντικῶν καὶ ἀεροπορικῶν δυνάμεων παρὰ τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Ἀλβανικὴν ἀκτὴν. Καί

3) Εἰς τὴν ἐκ νέου ἐνίσχυσιν τῶν κομμουνιστικῶν καὶ νοτιοαλβανικῶν σιμμοριῶν.

Πρωτεύοντα ρόλον εἰς ταῦτα θὰ παίξῃ τὸ ζήτημα εἰς θὰ κατορθώσιν οἱ σύμμαχοι νὰ ἐξανγκάσιν τὸν στρατηγὸν Ζέρβαν νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁριστικῶς τὴν μέχρι τοῦδε νομιμόφρονα στάσιν καὶ ἐκμεταλλεῖν τὰ τμήματα καὶ πάλιν δι' ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων. Δέον νὰ ὑπολογίσωμεν ὡσαύτως μὲ συνεχῆ δραστηριότητα τῶν ἐλληνικῶν κομμουνιστικῶν σιμμοριῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Σώματος εἰς δὲν συγκρατηθῶν αὐταὶ διὰ σιγῶν ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ ἀπασχοληθῶν δι' ἐπιθέσεων ἀπὸ μερῶν τῶν σχηματισμῶν Ζέρβα.

Ἡ ἀκριβοῦς

Ἰλαρχος

Διὰ τὸ Γενικόν Στρατηγεῖον

Ο Ἐπιτελάρχης

(ὑπεγράφη) τὸ σχέδιον ὑπὸ Rürker

6.8.1944

Ὁ στρατηγὸς Σαράφης εἶχε περιλάβει στὸ βιβλίον τοῦ «Ὁ ΕΛΑΣ» μερικά ἀποσπάσματα τῆς Ἐκθεσῆς. Ἐπειδὴ τὸ κείμενον τῆς παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον, τὴν δημοσιεύουμε ὁλόκληρη, πράγμα ποῦ ἐπιβεβαιώνει ἐξ ἄλλου, καὶ ἀπὸ ἄλλης πηγῆς, τὰ ἤδη δημοσιευμένα ἀποσπάσματα.

(1) «Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἑθνικῶν σιμμοριῶν δικτῆς Ἑλλάδος Ζέρβας, συμπεριφέρθη ἀπέναντι τῶν δυνάμεων κατοχῆς μέχρι τῶν μῆσων Αὐγούστου 1944 νομιμόφρονως». Βλ. Ἐντεκίδης ὅ.π. α. 93

(2) Βλ. Ἐντεκίδης ὅ.π. α. 13

(3) Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι φαινόμενον ὑπερβολικὸν γιὰτὶ οἱ δυνάμεις τοῦ Ζέρβα δὲν ξεπέρασαν ποτὶ κατὰ τὴν μαχητικὰ τοῦ Κ.Π.ρ. αἰχμάλωτους, τοὺς 7.000 ἀντρες. Βλ. Ἐπιστολὴ Πυρομαχικῶν μὲ ἡμερομηνία 29 Ἰουνίου 1943 ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ «ΒΗΜΑ».

(4) Γιὰ τίς ἐπιχειρήσεις αὐτῆς τοῦ Ζέρβα ἐναντίον τοῦ Ε.Λ.ΑΣ βλ. Στ. Σαράφης : «Ὁ Ε.Λ.ΑΣ», Ἀθήνα 1946, σ. 310-313

(5) Οἱ πληροφορίες τῆς Ἐκθεσῆς γιὰ τὴν σύνθεσιν τῶν δυνάμεων τοῦ Ε.Λ.ΑΣ στὴν Ἡπειρο εἶναι ἀπολύτως σωστὲς καὶ ἐπιβεβαιώνονται ἀπ' τὸν Σαράφη ὅ.π. α. 243 σὲ συνδυασμῷ μὲ α. 365. Τὸ μόνον λάθος (κατὰ πᾶσι πιθανοῖς ὑπολογισμοῖς) εἶναι ὅτι στὴν VII Ταξιαρχία ὑπαγότανε τὸ 240 καὶ τὸ 239 Συντάγματα (καὶ ὄχι 239 ποῦ γράφει ἡ Ἐκθεσις).

(6) Βλ. καὶ τὴν ἐκτενὴ ἔκθεσιν τῶν Γερμανῶν γιὰ τὸ Ε.Λ.ΑΝ ὑπὸ βιβλίον τοῦ Ἐντεκίδης ὅ.π. α. 208-211

(7) Γιὰ τίς ἐπιχειρήσεις τῶν Γερμανῶν στὴν Κεφάλαιον καὶ τίς ἀπολείψεις τοῦ Ε.Λ.ΑΝ βλ. Μ. Κούλα : «Μαχητικὸς Ε.Λ.ΑΝ...» Ἀθήνα 1975, σ. 41-2

(8) Ἡ σοβιετικὴ ἀποστολὴ, μὲ ἐπικεφαλὴ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Παύλου, ἔφτασεν στὸ πρῶτον ἀεροδρόμιον τῆς Νεράιδας τῶν Ἀρκαδίων, στίς 28 Ἰουλίου 1944. Βλ. Σαράφη ὅ.π. α. 322 κ.ε.

(9) «Ὁ Ε.Λ.ΕΣ ἀπορρίπτει ὡς καὶ τίς τὸ παρελθόν προάξεις δολοφονίας, βλέπων εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν τὸ πρῶτον τὸν καθήκον». Βλ. Ἐντεκίδης ὅ.π. α. 178

(10) Στὴ μάχη τῆς Ἀμφιλοχίας, ποῦ εἶναι ἀπ' τίς ἡρωικότερας τοῦ Ε.Λ.ΑΣ, ὅσοι ὁπλαῖοι τοῦ Ε.Λ.ΕΣ ἡ συνεστῆς τοῦ Ζέρβα σκοτώθηκαν, πολλαπλασιάζονται πλὴν τοῦ τῶν Γερμανῶν. Βλ. σχετικὰ Β. Σκιαδᾶ : «Ἡ μάχη τῆς Ἀμφιλοχίας» στὸ «Ἀρχεῖο Ἑθνικῆς Ἀντίστασης», τεύχος Α' (Ἀπρίλιος 1946) σ. 38-40 καὶ Γ. Χατζηπαναγιώτου (καπιτάν Θωμάς) : «Ἡ πολιτικὴ λαθροκίνη τοῦ Ἀρχ. Βελονιώτη», Ἀθήνα 1975, σ. 677-714

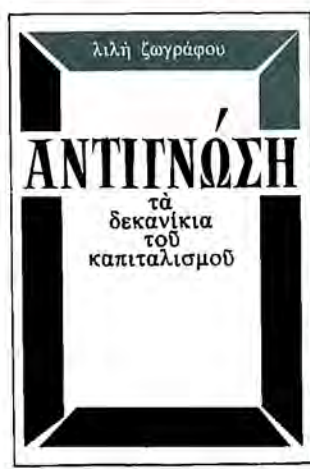
(11) Ἐνὰς ἀπ' τοὺς Ἀγγλοὺς αὐτοὺς αἰχμάλωτους ἦταν καὶ ὁ λοχαγὸς Jones, ποῦ στὴν κατάθεσιν τὸν στὴν ἀνάκρισιν ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς, στηριχθεὶς ὁ ἀντικατῆς τῆς σχετικῆς Ἐκθεσῆς ποῦ δημοσιεύει ὁ Ἐντεκίδης ὅ.π. α. 188-190

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΛΦΑ - ΩΜΕΓΑ.. ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΓΡΑΜΜΗ..

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 (ΣΤΟΑ ΟΠΕΡΑ) ΤΗΛ. 638.435 - ΑΘΗΝΑΙ

Δοχ. 120

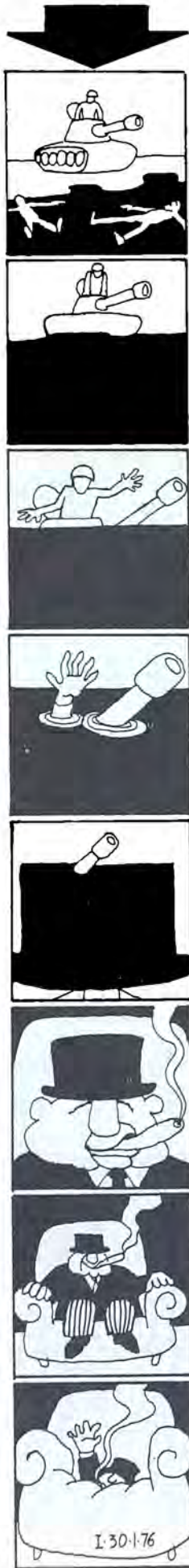
120

90

50

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ οικονομική επιδημία που μαστίζει τις σύγχρονες κεφαλαιοκρατικές χώρες λέγεται στασιμοληθωρισμός. Χαρακτηριστικές ένδείξεις του είναι ή ταυτόχρονη συνύπαρξη δύο αντιθέτων — κατά τά ὀρθόδοξα Κεϋνσιανά πρότυπα — φαινομένων : ὑψηλοί ρυθμοί ἀνόδου τῶν τιμῶν καί ἔξαρση ἀνεργίας. Οἱ ἐνδείξεις αὐτές συνοδεύονται κατὰ κανόνα ἀπό περιορισμό ἐπενδύσεων καί ἀνεπάρκεια καταναλωτικῆς ζήτησης.

Στὴν περίπτωση τῆς Ἑλλάδας — κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος — παρουσιάζουν μιά ἐπιπρόσθετη ἰδιομορφία, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ συμπίεση τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας καί τὴν παράλληλη διατήρηση ὑψηλοῦ ποσοστοῦ ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν.

Παρακάτω ἐπιχειρεῖται νά ἀξιολογηθοῦν οἱ σύγχρονες ἐξελίξεις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας πού ἀναφέρονται στίς διαπιστώσεις αὐτές.

τό φαινόμενο στὴν Ἑλλάδα

τοῦ Θόδωρου Κατσανέβα

1. ΑΝΟΔΟΣ ΤΙΜΩΝ

Εἶναι γεγονός πῶς μετὰ τὴ μεταπολίτευση περιορίστηκαν οἱ ἀλματώδεις αὐξήσεις τοῦ τιμάριθμου πού συνόδευαν τὸν ἐπιθανάτιο ρόγχο τῆς χούντας. Παρ' ὅλα αὐτά, καί σέ πείσμα τῆς κυβερνητικῆς ἀντιπληθωριστικῆς πολιτικῆς, συνεχίζονται οἱ ἐπίσημοι — τῶν στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν — καί κυρίως οἱ ἀνεπίσημοι — τῶν λαϊκῶν ἀγορῶν — ὑψηλοί ρυθμοί ἀνόδου τῶν τιμῶν.

Κατὰ τίς ἐκτιμήσεις μας αὐτὸ ὀφείλεται στοὺς παρακάτω λόγους :

α. Ἐπιχειρηματικά κέρδη

Ὑφίσταται ἔντονη ἐπιβάρυνση τοῦ τιμάριθμου ἀπὸ τὴ μεγάλη αὐξηση τῶν ποσοστῶν κέρδους κατὰ τὸ πρόσφατο παρελθόν. Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας σὸ σύνολο τῆς οἰκονομίας κατὰ τὰ τελευταία χρόνια, ἔχει ἀπορροφηθεῖ, σὸ σύνολό τῆς σχεδόν, ἀπὸ τὰ ἐπιχειρηματικά κέρδη. Σάν ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς κάμψης μετὰ τὸ 1972, ἀλλὰ καί τῆς μεταπολίτευσης τοῦ 1974, δέν σημειώθηκε νέα ἔντονη αὐξηση τῶν κερδῶν. Ὅμως θά μπορούσε νά λεχθεῖ ὅτι παραμένει ὡς — κατὰ κάποιον τρόπο — κεκτημένο δικαίωμα τοῦ κεφαλαίου, ἡ αὐτὴ μεγάλη ποσοστιαία συμμετοχὴ τῶν κερδῶν στὴν παραγωγικότητα τῆς οἰκονομίας, πού καθιερώθηκε — λόγω καί τῆς συνδικαλιστικῆς ἀπραξίας — κατὰ τὴν περίοδο τῆς δικτατορίας.

Σύμφωνα πρὸς τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα τοῦ ICAP HELLAS, πού βασιζόνται στοὺς ἰσολογισμοὺς τοῦ συνόλου τῶν ἐταιριῶν μορφῆς ΑΕ καί ΕΠΕ, ἡ ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου (σχέση καθαροῦ κέρδους πρὸς ἴδιο κεφάλαιο) τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, διατηρήθηκε σέ σχετικά ὑψηλά ἐπίπεδα καί κατὰ τὸ 1974 : 14,4 % ἐναντι :

- 18,8 % τὸ 1973
- 13,4 % τὸ 1972
- 12,6 % τὸ 1971
- 15,1 % τὸ 1970.

Σχετικά τονίζεται το γεγονός ότι οι τιμές και ο ρυθμός προσφοράς πολλών εισαγόμενων και εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων, ρυθμίζονται από δλιγοπωλιακά κέντρα με μοναδικό κριτήριο τη διατήρηση ή και έπαυξη του ποσοστού επιχειρηματικού κέρδους. 'Ανάλογες συνέπειες έχει η δλιγοπωλιακή-μονοπωλιακή διάρθρωση της αγοράς σε όρισμένα αγροτικά προϊόντα, όπως κρέας, τυρί, ο μεγάλος αριθμός μεσαζόντων, και γενικότερα η άνορθολογική οργάνωση της διάθεσής τους στην κατανάλωση.

β. Πιστωτική άνεση

Η ύφιστάμενη πιστωτική άνεση από μέρους τραπεζιτικών φορέων επιτρέπει στη βιομηχανία να αναπτύσσει βραχυπρόθεσμα την παραγωγή της, ανεξάρτητα από την εξέλιξη των τιμών. Σχετικά τονίζεται το γεγονός της διατήρησης υψηλών αποθεμάτων αγαθών. Αυτό έγινε αποδεκτό τόσο από τον πρόεδρο του ΣΕΒ κ. Μαρινόπουλο όσο και από το 'Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Έρευνών (IOBE) του ΣΕΒ (τρίμηνη έκθεση).

Οι πιστώσεις κατά το πρώτο 5άμηνο του προηγούμενου έτους έφτασαν τα 20,6 δισ. δρχ. σε σχέση με 9,3 δισ. κατά το αντίστοιχο διάστημα του 1974. 'Ιδιαίτερη αύξηση παρουσιάζουν οι εκτός ορίου χρηματοδοτήσεις εκ μέρους των εμπορικών τραπεζών, που δεν δικαιολογούνται ούτε από ανάλογες επενδύσεις, ούτε από αυξήσεις των εξαγωγών. 'Από τις ίδιες τράπεζες ακολουθείται σε ευρεία κλίμακα η τακτική της μετατροπής σε μεσοπρόθεσμα δάνεια βραχυπρόθεσμων οφειλών της βιομηχανίας, επιτρέποντας έτσι να κάθεται άνετα πάνω στα αποθέματά της και μάλιστα να αυξάνει τις τιμές.

Τέλος ως σημειωθεί ότι παρατηρούνται αυξητικές τάσεις στη νομισματική κυκλοφορία του χρήματος καθώς και στις άποταμειύσεις. Το τελευταίο άλλωστε αποτελεί σύγχρονο διεθνές οικονομικό φαινόμενο.

γ. Διεθνείς τιμαριθμικές εξελίξεις

Είναι γεγονός ότι η ελληνική κρίση συμπίπτει με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Παρ' όλα αυτά, οι ελληνικές τιμαριθμικές εξελίξεις παρουσιάζουν δυσανάλογα μεγαλύτερη αύξηση από τον μέσο όρο των αντίστοιχων εξελίξεων της διεθνούς οικονομίας. Αυτό προκύπτει από τις σχετικές αυξήσεις των τιμών στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ ('Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και 'Αναπτύξεως), που ήταν περί τα 10 %-12 % κατά μέσο όρο (ύστερα από την κρίση του 1972), σε αντίθεση με την 'Ελλάδα, που ξεπέρασαν το 30 %. 'Επί πλέον η κατά 30 % περίπου συμμετοχή του εξωτερικού εμπορίου (άθροισμα εισαγωγών και εξαγωγών) στο έθνικό εισόδημα είναι σχετικά χαμηλότερο από την αντίστοιχη περίπτωση άλλων (λ.χ. 'Ολλανδία, Μεγ. Βρετανία), οι οποίες υπέστησαν συγκριτικά πολύ μικρότερες αυξήσεις τιμών κατά την ίδια περίοδο.

Κατά συνέπεια, η κάμψη της ελληνικής οικονομίας οφείλεται κυρίως σε έγγενεις λόγους, που συνδέονται με το πλαίσιο της αναρχούμενης οικονομικής πολιτικής της δικτατορίας — πλαίσιο που εκμεταλλεύτηκαν οι ιδιωτικοί επιχειρηματικοί φορείς προς ίδιο όφελος.

'Επίσης, άμφισβητούμενη θεωρείται η ουσιαστική συμβολή πολλών ξένων επενδύσεων στην ορθολογική ανάπτυξη της χώρας. Κατά όρισμένες εκτιμήσεις («Βήμα» 24-9-75), η έκροση κεφαλαίων αντιπροσωπεύει ήδη το 37 % της εισροής.

Τέλος, σύμφωνα και με τον καθηγητή κ. Ζολώτα, μέρος της αύξησής των εισαγωγών οφείλεται στον αλόγιστο δανεισμό της χούντας στο εξωτερικό, που είχε σαν αποτέλεσμα τα κεφάλαια που μπήκαν στην 'Ελλάδα να μην επενδυθούν παραγωγικά, έτσι ώστε το τελικό τους αποτέλεσμα να είναι αυξητικό ως προς τις εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών.

2. ΕΞΑΡΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

'Υπάρχουν ένδειξεις — παρ' όλη την ουσιαστική έλλειψη στατιστικών δεικτών υποαπασχόλησης — ότι συνεχίζεται ή έξαρση της ανεργίας.

● Σύμφωνα με τον ΟΑΕΔ, οι έγγεγραμμένοι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 40 %-50 % από το 1974, ενώ κατά ανεπίσημες εκτιμήσεις το σύνολο των υποαπασχολούμενων ξεπερνά τα 170.000 άτομα.

Χαρακτηριστικό της κατάστασης που επικρατεί στην αγορά εργασίας είναι το πρόσφατο κύμα απολύσεων, που συνδέεται

με διώξεις συνδικαλιστών. Είναι φανερό ή προσπάθεια της εργοδοσίας να έλέγξει το συνδικαλιστικό κίνημα στην παρούσα άποφασιστική φάση ανάπτυξης του.

Ταυτόχρονα, η έξαρση της ανεργίας συνδέεται με τη σμίκρυνση των διαφορών μεταξύ κατώτατων και πραγματικών καταβαλλομένων ήμερομισθίων. 'Ακόμη, μείωση παρουσιάζει το απόλυτο ύψος αποδοχών των εργαζομένων, εξ αίτιας του περιορισμού των υπερωριακών αμοιβών και άλλων επιδομάτων, που αποτελούν σημαντικό εισοδηματικό βοήθημα των λαϊκών τάξεων σε περιόδους άνησης της οικονομίας.

Σχετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν πρόσφατες ένδειξεις για ανάκαμψη της διεθνούς οικονομίας, και ειδικότερα των ΗΠΑ και Γερμανίας. 'Ιδιαίτερα, η περίπτωση της τελευταίας, πιθανώς να έχει σαν αποτέλεσμα την αναστολή του προβλεπόμενου μαζικού επαναπατρισμού 'Ελλήνων μεταναστών — γεγονός που θα έληθεράσει θετικά την έγχωρια άπασχόληση.

3. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Παρ' όλη την έντυπωσιακή αύξηση των κερδών κατά το πρόσφατο παρελθόν και γενικότερα την ιδιαίτερα προνομιακή μεταχείριση των επενδύσεων (φορολογικές απαλλαγές, επιδοτήσεις, κίνητρα), δεν παρατηρείται ανάλογη αύξηση της επενδυτικής προσπάθειας εκ μέρους των ιδιωτικών φορέων.

Η ανεπάρκεια των ιδιωτικών επενδύσεων, θα πρέπει να συνδεθεί όχι τόσο με τη διεθνή ύφεση της οικονομίας, όσο με τις προβλέψεις των επιχειρηματιών για τη μη επίτευξη αναλόγου ποσοστού κέρδους, που έπετύχαναν υπό το καθεστώς της οικονομικής αυθαιρεσίας της δικτατορικής περιόδου. 'Ως αποτέλεσμα της γενικής αυτής διαπίστωσης, θεωρείται η «κατ' άρχήν» σωστή πρωτοβουλία της ίδρυσης κρατικού κονσόρτιουμ επενδύσεων.

Τελευταία, γίνονται διάφορες υποθέσεις για πιθανή συστηματοποίηση της λεγόμενης «άπεργίας επενδύσεων» των ιδιωτικών φορέων. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του ΣΕΒ (7-11-75) — η οποία μάλιστα έλαβε ευρεία δημοσιότητα — ότι : «Οι βιομήχανοι δεν έκαναν ως τώρα επενδύσεις διότι δεν ήσαν βέβαιοι διά τον βαθμόν προσηλώσεως της χώρας εις τους δημοκρατικούς θεσμούς της έλευθέρου οικονομίας».

'Επίσης υπάρχουν πληροφορίες για συγκροτημένες ενέργειες σκληρού πυρήνα βιομηχάνων που άποσκοπούν — όπως λέγεται — στον έλεγχο των οικονομικών και συνδικαλιστικών εξελίξεων.

4. ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

'Ο περιορισμός της κατανάλωσης συνδέεται με τη μείωση της άγοραστικής δυναμικότητας των ευρέων στρωμάτων του πληθυσμού, και πιο αναλυτικά με τα παρακάτω :

- α) περιορισμένες αυξήσεις αποδοχών
- β) ύψηλοι ρυθμοί άνόδου των τιμών
- γ) αύξηση έμμέσων φόρων
- δ) έξαρση άνεργίας

«Όπως είναι γνωστό, το εισόδημα των κατώτερων εισοδηματικών τάξεων στρέφεται στο σύνολο του σχεδόν προς τη ζήτηση έγχωρίως παραγόμενων υλικών αγαθών και υπηρεσιών, όπως των τροφίμων, των ειδών ρουχισμού, επίπλων κ.λπ. 'Αντίθετα, ένα σημαντικό μέρος των υψηλών εισοδημάτων στρέφεται προς εισαγόμενα αγαθά πολυτελείας, όπως τα διάφορα είδη ποτών, καλλυντικών, αυτοκινήτων, ακριβών ηλεκτρονικών συσκευών κ.ά. Κατά συνέπεια η διατήρηση και ένταση της ανισοκατανομής του εισοδήματος έπιτείνει την ύφεση στην έγχωρια παραγωγή και την αύξηση των εισαγωγών.

Γενικότερα, τόσο λόγοι οικονομικής δεοντολογίας όσο και δικαιότερης κατανομής του 'Εθνικού Εισοδήματος, δικαιολογούν μία σημαντική βελτίωση των αποδοχών των εργαζομένων. 'Ας σημειωθεί ότι το επίπεδο των αμοιβών εργασίας είναι το χαμηλότερο στην Ευρώπη, κατώτερο και άπ' αυτό της φασιστικής 'Ισπανίας.

Τέλος :

● Οί προοπτικές για άνοδο του 'Εθνικού Εισοδήματος κατά 4 % και του πληθωρισμού κατά 10 % μέσα στο 1976 (άνακοίνωση 'Υπ. Οικονομικών 21-1-76) συνηγορούν για την άμεση σημαντική ένίσχυση του εισοδήματος των λαϊκών τάξεων.

Χρησιμοποιείτε τὸν ὄρο «ὁ λαϊκὸς μας πολιτισμὸς»; Ἄν ὄχι γιατί; Ἄν ναι, ποιό εἶναι τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο πού τοῦ δίνετε;

Τό ΑΝΤΙ, μέτῳ ἐρώτημα αὐτό — πού ἔθεσε σέ μιά σειρά ἀπό ειδικούς — ἐλπίζει πώς θά προωθήσει τόν διάλογο γιά τόν καθορισμό ἑνός ὄρου πού χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ἀλλά καί μέ διαφορετικό περιεχόμενο.

Στά προηγούμενα τεύχη εἶχαμε δημοσιεύσει τίς ἀπαντήσεις τῶν Κ. Μοσκῶφ, Σπ. Ἀσδραχᾶ καί Ἀλκης Κυριακίδου-Νέστορος. Σήμερα ἀπαντοῦν οἱ Χρ. Γιανναρᾶς καί Γ. Ἰωάννου. Στὸ ἐπόμενο ἀπαντᾷ ὁ Ἀλέξης Πολίτης.

4. ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Χρησιμοποιῶ τὸν ὄρο «λαϊκὸς μας πολιτισμὸς» κυρίως μέ τή λαογραφική του ἔννοια. Καί ἔννοῶ ὅλες ἐκεῖνες τίς ἐκδηλώσεις καί δημιουργίες, πού φέρνουν τή σφραγίδα τοῦ αὐθόρμητου, τοῦ ὁμαδικοῦ καί τοῦ κατὰ παράδοση.

Δέν μπορῶ ὅμως νά δεχτῶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς αὐτός εἶναι στὸν ἴδιο βαθμὸ δημιουργημάτων ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, ὅπως φαίνεται νά δέχονται οἱ λαογράφοι. Σ' ἕνα πολιτισμὸ γιά τή δημιουργία τοῦ ὁποῦ ἡ μόρφωση — καί μόρφωση γιά τότε σημαίνει ἀρχοντιά — δέν παίζει κανένα ρόλο, παρὰ μόνο ἡ ζωὴ, ἡ φαντασία, καί ἡ δουλειά, εἶναι φυσικό, ὅσο ἀνεβαίνουμε πρὸς τὰ πάνω, πρὸς τίς ἐπιφανέστερες τάξεις, τόσο νά συναντοῦμαι λιγότεμα τῆς συμβολῆς καί πολιτιστικό παρασιτισμὸ. Ἐν τούτοις ὅμως στή δημιουργική ἐπιτάχυνση καί τή συντήρηση τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, οἱ ἀρχοντικότερες τάξεις ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο. Καί ἔννοῶ, κυρίως, τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τὴν ὁποία δέν μπορούσαν νά ἐκλέξουν τίποτε ἄλλο. Πάντως, αὐτοὶ εἶναι πού μέ τὰ λεφτά τους παράγγελλαν στοὺς τεχνίτες τὰ καλύτερα ἐπιπλά, βάζοντάς τους ἔτσι στὰ μεράκια, αὐτοὶ πού Εὐδευαν γιά τὰ πιά καλοκαμωμένα καί εὐρύχωρα σπίτια, αὐτοὶ καί οἱ γυναῖκες τους πού φορούσαν τὰ πιά βαρύτιμα φορέματα, πού τὰ ἐτοίμαζαν οἱ ἀνυφάντρες καί οἱ κεντήστρες ἐπὶ καιρὸ, βάζοντας ὅλη τὴν τέχνη τους καί τὸν καημὸ τους. Καί αὐτοὶ πάλι εἶναι πού ἔδιναν τίς μεγάλες ἀμοιβές γιά τὰ πιά συναρπαστικά παραμῦθια καί τὰ πιά πετυχημένα καί δοξαστικά τραγούδια. Καί χίλια δυὸ ἄλλα. Οἱ ἀρχόντισσες, πάντως, πρέπει νά συνέβαλαν σημαντικά στήν ὑφαντική καί τὸ κέντημα, ὅπως βγαίνει ἀπ' τὰ λεγόμενα τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν καί παραμυθιῶν, ἀλλά καί τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Λέγοντας τὰ παραπάνω ἔφερα στό νοῦ μου τὴν ἀτμόσφαιρα καί τίς ἀθελες πληροφορίες τῶν παραμυθιῶν, τῶν μύθων καί τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ἀπ' ὅπου προ-

κύπτει, θαρρῶ, μιά παρόμοια εἰκόνα, καί πού εἶναι ἀδύνατο νά εἶναι ψεύτικη, γιατί ἀλλιῶς θά εἶχε ἀποριφτεῖ ἀπ' τὸ λαό, δέν θά μᾶς εἶχε παραδοθεῖ.

5. ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ

Ἄν μέ τὴ λέξη «πολιτισμὸς» καταλαβαίνουμε ὅλοι ἐκεῖνη τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς, πού ἐκφράζεται μέ τέχνη καί ὁμορφιά καί ἱεραρχημένη τάξη, γιά νά φανερῶσι τὴ βαθύτερη ἀνάγκη καί ἀρετὴ ἑνός λαοῦ, τότε στὸν τόπο μας οὔτε ὑπῆρξε οὔτε θά ὑπάρξει ἄλλος πολιτισμὸς ἀπὸ τὸ λαϊκό. Ἐννοῶ ἕναν πολιτισμὸ μέ ἰθαγένεια καί ταυτότητα καί ὄχι τὸν «πολιτισμένο ἄνθρωπο» τοῦ ἀστικοῦ καί μεγαλοαστικοῦ διεθνισμοῦ, πού ἀλλοτριώνει τὴν ἀληθινὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου σέ «καθὼς πρέπει» παντομίμα ξενόφερτων συνηθειῶν, γιά νά ἐξυπηρετηθεῖ ὁ στόχος τῆς καταναλωτικῆς εὐζωίας.

Αὐτός, λοιπόν, ὁ λαϊκὸς, δηλαδή πραγματικὸς πολιτισμὸς, ὑπάρχει σήμερα πιά στήν Ἑλλάδα; Ἦ εἶναι μόνο μιά αἰσθητική καί ρομαντικὴ οὐτοπία; Τί ἔγινε σέ αὐτὸ τὸν τόπο καί, μέσα σέ δυὸ μόλις γενιές, ἡ πραγματικότητα τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, ὁ τρόπος πού ἔχτιζε τὰ σπίτια του κι ὁ τρόπος πού τὰ διακοσμοῦσε, τὰ ἦθη του καί οἱ γιορτές του, οἱ εἰκόνες καί τὰ τραγούδια του μεταβλήθηκαν σέ ἀντικείμενο τῆς «λαογραφίας» καί μουσειακὸ ὑλικό; Ποιὰ Κίρκη ἄγγιξε τὸν νεοέλληνα καί τὸν μεταμόρφωσε στὸν «αἰσθητικὰ πιά ἀπαίδευτο πολίτη τῆς Εὐρώπης» (Γ. Παμπούκης), μανιακὸ καταστροφέα τῆς ὁμορφιάς τοῦ τόπου του καί τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς του; Τί συνέβη καί τὸ λαϊκὸ αἰσθητήριο ταυτίσθηκε μέ τὸ νάῦλον τραπεζομάντηλο καί τὰ πλαστικά λουλούδια, τὰ ἐργολαβιστικὰ τσιμεντοκιβούρια μέ τίς for-forgé τζαμόθυρες — πῶς ἔγινε καί τὸ λαϊκὸ ἦθος ἐνσαρκώθηκε στὸν πνευματικὸ εὐνουχισμό τοῦ ποδοσφαιρόφιλου καί στήν ἀκατάσχετη ἐπιθεωρησιακὴ σαχλαμάρα;

Μά είναι τό πέρασμα στήν άστική κοινωνία, ή πρώτη φάση τής «άνάπτυξης», θά πούνε σίγουροι καί, όπως πάντα, θλιβερά άνυποψίαστοι οί «κοινωνιολόγοι». 'Αλλά τέτοια «άνάπτυξη» ούτε στόν έχθρό σου νά μήν τήν εύχηθής, κι άς μήν πολυλογούμε: ή άληθινή ποιότητα ζωής, πού είναι ο λαϊκός πολιτισμός, μόνο έμμεσα (καί άν) σχετίζεται μέ τήν οίκονομία καί τό «κατά κεφαλήν» εισόδημα. 'Απόδειξη άτράνταχτη ο έλληνισμός τής τουρκοκρατίας: μέσα στή φτώχεια καί στήν έξαθλίωση καί στο δίωγμό, τί πολιτισμό γέννησε αύτός ο λαός, τί τέχνη – ποίηση καί μουσική καί είκονογραφία καί αρχιτεκτονική καί διακοσμητική καί ύφαντική – καί τί πολιτικούς θεσμούς καί τί σοφή όργάνωση τής αγοράς καί τής οίκονομίας καί τί σχολές παιδείας του γένους, σκόρπιες στά κουτσοχώρια, καί τί γλώσσα ζωντανή κι εκδόσεις γιά τό φωτισμό του λαού, καί τί ήθος λαϊκό στίς κοινότητες καί στά πανηγύρια...

Αύτά όλα τά τίναξαν στόν άέρα οί Κοραήδες, διαφωτιστές καί βαυαροί, γιά νά κατασκευάσουν τό νόθο σχήμα ενός έλλαδικού κράτους «εφάμιλλου τών ευρωπαϊκών»,

μιās 'Ελλάδας πού άρνήθηκε τόν 'Ελληνισμό καί τήν πνευματική του παράδοση καί τήν πολιτιστική του ταυτότητα. Κι άκολούθησαν οί καπιταλιστικές επενδύσεις γιά τήν «άνάπτυξη», αλλά καί ή άνυποψίαστη άριστερά, άσχετη μέ τήν πνευματική ύποδομή του τόπου, διεθνιστική καί άποκομμένη από τό λαϊκό ήθος τής όρθόδοξης εύσέβειας καί άνθρωπιάς (μέ μιά άναλαμπή έξάιρεσης στά χρόνια τής αντίστασης, στά βουνά – μέ κατοχή καί πάλι).

Κοντολογίς: δέν γίνεται πολιτισμός χωρίς πνευματική ύποδομή καί δέν γίνεται έλληνικός λαϊκός πολιτισμός χωρίς τή λαϊκή βάση τής 'Ορθοδοξίας, χωρίς τό ήθος τής λατρείας της καί τής γιορτής της, χωρίς τή θεολογική της άλήθεια, ένσαρκη στο λαϊκό βίωμα. 'Αλλά καί μόνο γιά νά καταλάβουμε αύτή τήν άλήθεια, χρειάζεται ένα επίπεδο καλλιέργειας καί πολιτισμού, πού ίσως είναι πιά τελεσίδικα χαμένο.

Αύτά πιστεύω γιά τόν «λαϊκό μας πολιτισμό» κι αυτό τό συγκεκριμένο περιεχόμενο του δίνω. «Άλλοι άλλως όρίζουν». Κι αύτοί διαφεντεύουν τή ζωή μας ή διεκδικούν νά τήν διαφεντέψουν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615783

Νέες εκδόσεις

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΟΝΔΡΟΚΟΥΚΗ
Συνταγματάρχη έ.ά.

ΟΙ ΑΝΕΝΤΙΜΟΙ ΚΑΙ Ο «ΑΣΠΙΔΑ»

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το ήμερολόγιο τής φυλακής
του συνταγματάρχη Δ. Χονδροκούκη
— 458 μέρες φυλακή καί άπομόνωση —

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Τα αύθεντικά στοιχεία
τής δίκης του ΑΣΠΙΔΑ
— πού έγινε κεκλεισμένων τών θυρών —

Το βιβλίο

του συγγραφέα — συνταγματάρχη

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΟΝΔΡΟΚΟΥΚΗ

πού προφητικά κατήγγειλε

μέσα στή δίκη του, του ΑΣΠΙΔΑ, ότι

ΧΟΥΝΤΑ ΥΠΑΡΧΕΙ

ΣΥΝΩΜΟΤΕΙ

ΚΑΙ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΚΤΕΙ

“Ο ΜΟΛΙΕΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΡΟΖΑ”

ή τί μπορεί
νὰ κρύβει
μιὰ κριτική

τὸ τελευταῖο
κείμενο
τοῦ Ψυχάρη

Προλογικὸ σημείωμα τοῦ
Ο. Revault d' Allonnes,
ἐγγονοῦ τοῦ συγγραφέα

Δυὸ λόγια

Τὸ μικρὸ αὐτὸ κείμενο τοῦ Ψυχάρη δὲν ἔχει ποτέ, ὡς φαίνεται, ἐκδοθεῖ στὴν Ἑλλάδα* καὶ εἶμαι σχεδὸν σίγουρος ὅτι εἶναι τὸ τελευταῖο γραφτὸ του, ἀφοῦ ὁ Ψυχάρης πέθανε στίς 29 τοῦ Σεπτεμβρίου 1929. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση θὰ ἦταν πιὸ συγκινητικό. Τὸ χειρόγραφό του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑννέα σελίδες, ἑτοιμες γιὰ τὸ τυπογραφεῖο. Βρίσκεται σήμερα στὰ χέρια μου, γιατί ὅταν πέθανε ὁ Ψυχάρης, τὸ πήρε ἡ κόρη του Εὐφροσύνη (γνωστὴ στὰ γαλλικὰ γράμματα ὡς Henriette), ἡ μητέρα μου, ποὺ πέθανε, κι αὐτὴ, στὰ 1972. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα χαρτιά τοῦ Ψυχάρη, καθὼς καὶ τὰ βιβλία του, μεταφέρθηκαν μετὰ τὸ θάνατό του στὴν Ἀθήνα καὶ βρίσκονται τώρα στὴ Βιβλιοθήκη Μπενάκη, στὴν Παλιὰ Βουλή. Γιατί ἄραγε αὐτὸ τὸ ἄρθρο δὲν ἔφυγε μὲ τὰ ἄλλα; Δὲν ξέρω ἀκριβῶς, μὰ μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Ψυχάρη ἔκρινε πῶς ἦταν ἀσήμαντο ἢ προσωπικό. Παράδοξο πρᾶγμα, ἡ κόρη τοῦ Ψυχάρη δὲν ἔξερε καθόλου τὰ ἑλληνικά, ἐκτὸς μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τραγούδια ποὺ ὁ πατέρας της τῆς ψιθύριζε στὴ νηπιακὴ τῆς ἡλικία. Λοιπόν, δὲν κατάλαβε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τοῦ κειμένου.

Πάντως, γύρω στὰ 1962, ἡ μητέρα μου, μόλις εἶδε ὅτι ἐνδιαφερόμουναι γιὰ τὰ νεοελληνικά, γιὰ τὴ χώρα καὶ γιὰ τὴ γλῶσσα της, μοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ χειρόγραφο, καὶ μοῦ εἶπε: «Χρησιμοποίησέ το, ὅπως θέλεις». Τὸ διάβασα, κι ἅμα εἶδα ὅτι ἦταν σχετικὸ μὲ γλωσσικὰ προβλήματα, ζήτησα νὰ μάθω ἂν ἦταν ἀνέκδοτο ἢ ὄχι· κι αὐτό, βέβαια, δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ τὸ διαπιστώσω, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ Παρίσι. Ἔτσι ἦρθε τὸ 1967 μὲ τὰ τάνκς του, κι ἐγινε φανερό ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ στείλω αὐτὸ τὸ κείμενο σὲ μιὰ ἐπιθεώρηση μιᾶς χώρας ποὺ εἶχε χάσει τὴ λευτεριά της. Σήμερα τὸ μπορῶ καὶ τὸ κάνω. Φυσικά, ὅταν ὁ Ψυχάρης λέει ἐδῶ ὅτι «ἡ Ἀγγλία ἔχει τὸν Macaulay, τὸν Γκέτε ἢ Γερμανία, ἢ Φιρέντζα τὸν Μποκάτσιο», σκέφτεται καὶ ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει τὸ Μολιέρο, καὶ ἡ Ἑλλάδα τὸν Ψυχάρη... Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἦταν πολὺ περήφανος καὶ μάλιστα ἀγέρωχος, ἀλλὰ ποὺ ἦταν, ὅπως θυμοῦμαι, καὶ πολὺ γλυκὸς παππούς...

Οἱ φίλοι μας αὐτῆς τῆς ἐπιθεώρησης δημοσιεύουν φυσικά τὸ κείμενο τοῦ Ψυχάρη πιστά, ὅπως βρίσκεται, μὲ τὴν ὀρθογραφία του. Τὸ ἴδιο τὸ χειρόγραφο, τὶς ἑννέα σελίδες ἀπὸ γαλάζιο χαρτί, θὰ τὸ παραδώσω στὸ Διευθυντὴ τῆς Βιβλιοθήκης Μπενάκη στὴν πρώτη μου ἐπίσκεψη στὴν ἀπελευθερωμένη Ἑλλάδα: ἐλπίζω σὲ λίγο.

Παρίσι
Ο. Revault d' Allonnes

Σ.Σ. Τὸ κείμενο αὐτὸ ἔχει πρωτοδημοσιευτεῖ στὴν ἐφημερίδα τοῦ Παρισινοῦ «ΑΓΩΝ», Φύλλο 155, 21-7-1928. Ἀποτυπώματά του ἔχει δημοσιεύσει πρόσφατα καὶ ὁ Κ.Θ. Δημαράς στὴν Εἰσαγωγή του στὸ βιβλίο τοῦ Γιώργου Θεοτοκά: «Ἐλεύθερο Πνεῦμα», Ἀθήνα, Ἐκδόσεις 1973.

Φίλε Λουκά,

Ἔρχομαι νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μοῦ κάμῃς λίγη ρεχλάμα. Ἐνα σπουδαῖο περιοδικὸ τοῦ Παρισιοῦ, ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα μάλιστα, δημοσιεύει, ὅπου κι ἂν εἶναι, μιὰ μακρινὴ μου μελέτη: *Un pays qui ne veut pas de sa langue*.

Ποῖς λὲς νὰ εἶναι ὁ τόπος ἀφτός;

Μὴ μοῦ ἀποκριθῇς, γιατί τότες ἀμέσως προδόθηκες. Κατάλαβες πὺς πρόκειται γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας, ὅπου τὸ «ψωμί» τὸ κράτος θέλει νὰ λέγεται ἄρτος. Φαντάσου πὺς ἀκολουθήσανε κι ἄλλοι, ἄξαφνα στὴ Γαλλία, κάτι τέτοια πὺν τὰ διαβάσεις σήμερα κι ἀπορεῖς. Στὰ σχολειά, στὸ Πανεπιστήμιο, ἀπαγορευμένα μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ τὰ γαλλικά, ἐπιτρέπανε τὰ λατινικὰ μονάχα. Στὸ «*pays latin*», ὅπως τὸλεγε ὁ *Gui Patin* (*Lettre du 24 mai, 1650, t.II, p.15*), μαθητοῦδία καὶ δασκάλοι, ἀκόμα καὶ στὸ διάλυμα, ἀναγκασμένοι νὰ μιλοῦνε ἀναμεταξύ τους λατινικά. Μὰ τί λέω; Ἐνας περίφημος Σχολάρχης ἔγραφε ὁρθὰ κοφτὰ «*que s'exprimer en français soit regardé par tout écolier comme une action honteuse*» (*Nicolas Mercier De officiis scholasticorum libri III, t.I, p.32*).

Σημαίνει πὺς ἡ χυδαία, ἡ πρόστυχη γλώσσα, ἡ γλώσσα τῆς ντροπῆς εἴτανε τὰ γαλλικά, τὰ λατινικά ὅμως εἴτανε ἡ δόκιμη γλώσσα, ἡ γλώσσα «τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων» — κάτι λατινικά παράξενα καὶ κακορίζικα πὺν μοιάζανε μὲ τὴν ἀρχαία λατινικὴ ἀπαράλλαχτα ὅπως ἡ καθαρεύουσα μας μὲ τὴν ἑλληνικὴ τὴν ἀρχαία (κ. Α. Franklín, *La vie privée d'autrefois. Ecoles et Collèges*, Plon, 1892, p.226).

Τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι ὁ ἄριστος *Mercier*, ὅπως λέγεται ὁ ἴδιος ἀντὶς τὸ κοινὸ, τὸ τσαλαπατημένο τὸ *Mercier*, ὁ *Mercier* — μὲ τὸ συμπάθειο — τὰ λόγια του ἐκεῖνα τᾶγραφε στὰ 1664! Δάσκαλος, τί τὰ θέλεις; Μήτε τὸ ὑποψιάζτανε πὺς στὰ 1664 τὰ λατινικά εἶχανε πᾶει καλὰ τους, πὺς εἴτανε πιά τότες στὴν ἀκμὴ του ὁ αἰώνας τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Δέκατου τέταρτου, ὁ αἰώνας πὺν γιὰ τοὺς αἰῶνες θὰ μείνῃ τὸ στολίδι καὶ τὸ καμάρι, ὅχι τῆς λατινικῆς τῆς καθαρῆς, παρὰ τῆς Φιλολογίας τῆς Γαλλικῆς.

Τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου τὸ κατόρθωμα τὸ σημαντικὸ, τὸ σημαντικώτερο βέβαια, στάθηκε τὸ καλλιέργημα, μ' ἕνα λόγο, ὁ μόρφωση τῆς πρόζας. Τὴ χρωστοῦμε σὲ τέσσερα κύρια πρόσωπα, τὸν *Descartes*, τὸν *Μολιέρο*, τὸν *Bossuet* καὶ τὴν ἀθάνατη *Κοντέσσα Marie-Madeleine de La Fayette* (*Zande, La princesse de clèves*).

Τί θεῖο, τί ἅγιο προᾶμα, τί γεμάτο νόημα κι ἀποτελέσματα εἶναι ἡ πρόζα, μᾶς τὸ φανερῶνουνε κάμποσα περιστατικά. Ἐνα μᾶς ἀρκεῖ νὰ τονίσουμε. Δὲ μᾶς φαίνεται τίποτα νὰ ποῦμε ἄξαφνα τὴ φράση: «Μπῆκα στὴν κάμαρα, τὸν εἶδα καὶ κοιμόταν», ἢ τὴ φράση: «Ὅταν μπῆκα στὴν κάμαρα, τὸν εἶδα πὺν κοιμόταν».

Κόσμοι ἀλάκεροι ὥστόσο χωρίζουνε τὴ

μιὰ φράση ἀπὸ τὴν ἄλληνε, καὶ θὰ τὸ παρατήρησες, *Λουκά*, πὺν εἶσαι καὶ παρατηρητής. Ἡ πρώτη φρασούλα εἶναι ἄδετη, ἄς τὴν ποῦμε κ' ἔτσι. Κάθε πρόταση πᾶει τὸ δρόμο τῆς μοναχῆς τῆς. Ἡ δέφετερ φρασούλα δὲ μὲν ἡ, σφιχτοδεμένη κιόλας. Οἱ τρεῖς προτασοῦλες μας βασιτοῦνται ἀναμεταξύ τους ἀπὸ μιὰ φῖνα κι ἄσπαστη κλωστή. Τὸ πιστεύεις; Ὅπως τὸ ξήγησα καὶ ρωμαῖκα καὶ γαλλικά (*E. Renan, Jugements et souvenirs, 1925, p.355* κ. ἀκ.) τὴν ἄδετη (ἀσυνάρτητη) φράση τὴ συνθηθίζουνε ὀξω ἀπὸ τὴν Ἑβρώπη (Ἀφρικὴ, Ἀσία, Ὠκεανία), τὴ δὲ μὲν ἡ (συναρτημένη) στὴν Ἑβρώπη μονάχα!

Νάκουσης καὶ κάτι πιὸ ἀπροσδόκητο. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει δεμένο συνταχτικὸ, ὑπάρχει καὶ πολιτεία (δημαρχεῖο, σχολεῖο καὶ ναὸς), καθὼς στὴν Ἑβρώπη. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἄδετο συνταχτικὸ, δὲν ὑπάρχει πολιτεία, ὑπάρχουνε τέντες καὶ νομάδες, ὑπάρχει ἄδετη, ἀσυνάρτητη κυβέρνηση· δηλαδή: ἕνα τὰ ἔργα τῆς διανοίας καὶ τὰ ἔργα τῆς πολιτείας.

Δὲ θέλω νὰ δεικνῶ κανένα ἔθνος. Ἡ Ἀγγλία ἔχει τὸν *Macaulay*, τὸν *Γκέτε* ἡ Γερμανία, ἡ *Φιρέντζα* τὸν *Μποκάτσιο*. Πουθενὰ ὅμως δὲν καλλιεργήθηκε μὲ συνέπεια κ' ἐντονὴ ὅσο στὴ Γαλλία ἡ πρόζα ἡ φιλολογικὴ. Ἐφτασε στὸ τέλειο τὸ σημεῖο τῆς μὲ τὸν αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου· γίγαντας ὁ *Ραμπλαις*, ἀσύγκριτος ὁ *Μονταίνιας*. Μὰ ἡ φράση τους εἶχε ἀκόμη κάμποσες ἀσυναρτησίες, εἶχε καὶ ἀγκάθια. Ἐνα καταλάβαινε ἀπὸ τότες, πὺς τὸ πρῶτο χρέος τῆς πρόζας ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι ἀπλή, νὰ εἶναι οἱ τύποι τῆς προσιτοῖ στὸν καθέναν.

Τὴ διδαχὴ τους καὶ τὴ δύναμιν τὴν ἀποτελεῖωσε, τὴν ἀποσφράγισε ὁ *Μολιέρος*. Εἶναι ἀπίστετο πὺς ἕνας ἄνθρωπος, πὺν ἔγραφε τόσο γλήγορα, μάλιστα ὅταν τὸ πρόσταξε ὁ Βασιλιάς, νᾶγραφε πάντα τόσο κανονικά. Τὸ βλέπεις ἀφτό, ἅμα παραβάλης τὴ λατινικὴ πρόζα τοῦ *Μερσιέρου* καὶ *Συντροφίας*, μὲ τὴν κλασσικὴ γαλλικὴ. Ἐδῶ δὲν ἔχει μήτε συμβιβασμούς, μήτε παραχώρηση, μήτε ὑποχώρηση. Μιχτὴ δὲν ξαίρανε ὅπως οἱ δικοὶ μας οἱ παλαιεμένοι. Ἐδῶ βασιλέβε καὶ δέσποζε ὁ ΚΑΝΟΝΑΣ.

Δέφετερο γινώρισμα τῆς πρόζας, ἡ ζωὴ.

Ἐννοοῦμε πὺς γιὰ νὰ εἶναι γλώσσα ἐθνικὴ, πρέπει νὰ εἶναι ζωντανὴ γλώσσα. Τὸ νὰ θέλῃ πάλε ἡ πρόζα ἡ ἀληθινὴ φράσεις δεμένες, δὲ σημαίνει πὺς σὰν εἶναι ἀνάγκη δὲ σηκώνει ἄδετες καὶ μικρές. Ὁ *Μολιέρος* μᾶς τὸ δίδαξε καὶ τοῦτο. Πολλοὶ καὶ πάμπολλοι θὰ ξυπαστοῦνε ἀντὺς ἀναφέρῃ τὸ γνωστὸ τοῦ *Μολιέρου*: «*NICOLE, apportez moi mes pantoufles*» καὶ τοὺς πῆς τὴν ἀπέραντη φιλοσοφικὴ τῆς φρασούλας σημασία. Οἱ ἐνήμεροι τὴν περνοῦνε γιὰ ὄρο βάσιμο κάθε γραφῆς καὶ συγγραφῆς.

Ρωμαῖκα θὰ τὸ γυρίσης: —«Μίλα τοῦ μπαμπᾶ σου τὴ γλώσσα», ἐπειδὴ ρωμαῖκα ἢ γαλλικά, δὲν τὰ χαρκατηριστικὰ τῆς πρόζας τῆς ἐθνικῆς, ὁ κανόνας καὶ τὸ φῶς.

Καὶ τώρα, φίλε *Λουκά*, τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπ' ὅσα ξεδιαλάσαμε;

Βγαίνουνε συμπεράσματα κάμποσα, πρῶτα καὶ πρῶτισα πὺς πρέπει κανεῖς νὰ ξαίρῃ γιὰ τί πράματα μιλά.

Ἐπειτα ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ λὲς παστρικά ἐκεῖνο πὺν θέλεις νὰ πῆς, χωρὶς δειλία καὶ μάλιστα μὲ τόλμη.

Δὲ βλέπω νᾶγινε οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τᾶλλο στὸ πεντάστηλο ἄρθρο τοῦ Γ. Θεοτοκά πὺν δημοσίεψε ὁ Ἀγώνας τοῦ Σαββάτου, ἑπτὰ τοῦ Γιοῦλη, 1928, σ. 6.

Ὡς τὸ σαββάτο, ἑπτὰ τοῦ Γιοῦλη, 1928, δὲ γινώριζα τὸ Γιώργο Θεοτοκά μήτε γιὰ πεζογράφο, μήτε γιὰ ποιητὴ, μήτε γιὰ τίποτα. Τὸν γινώριζα γιὰ φοιτητὴ θαρρῶ τῆς Νομικῆς, καὶ πιὸ πολὶ ἀπ' ὅλα γιὰ ἕνα φρόνιμο, νυσταζοῦμενο παιδί, ἀκόμη καὶ γιὰ φίλο πὺν στὰ 1925, ὅταν ἡ Ἀθήνα μοῦ ἔκαμε ὑπόδοχὴ ἀξέχαστη, φρόντισε νὰ γίνῃ πρὸς τιμὴ μου μιὰ διαλεχτὴ ἐσπερίδα τῆς Φοιτητικῆς Συντροφιάς, ὅπου ὁ ἴδιος μοῦ ξεστόμισε χίλια λόγια ζαχαρένια γιὰ τὰ βιβλία μου καὶ γιὰ τὸ πρόσωπό μου.

Σήμερις, ἔρχεται ὁ ἀγαθὸς μας ὁ Θεοτοκάς νὰ νομοθετήσῃ τὴν πρόζα. Καὶ ποῦ; Στὸ Παρίσι! Μήτε τὸ πῆρε ὁ νοῦς του πὺς πιὸ κατάλληλη ἀφορμὴ παρὰ στὴ Γαλλία δὲν τοῦ δινότανε νὰ κοιτάξῃ τί ἐστὶ πρόζα. Δὲ φτάνει νᾶγοράξῃ ρομάντζα καὶ νὰ τὰ χάφτης, ὅπως τὸ κατορθώνουνε μερικοί. Ἀπόλυτη ἀνάγκη νᾶχῃς μελετήσῃ γαλλικὴ φιλολογία, ἴσως καὶ νᾶχῃς γράψῃς δυὸ γαλλικά.

Νὰ μὲ συμπαθᾷ ὁ Θεοτοκάς πὺν κατὰ τὸν ἐλεεινὸν μου τὸν τρόπο, τοῦ τὰ λέω τόσο εἰλικρινά: τί νὰ κάμω πὺν δὲ φαίνεται νὰ σκοτώθηκε στὸ ζήτημα τῆς πρόζας. Μήτε μοιάζει νὰ τὸ μυρίστηκε, ὅπως κι ἀπὸ τὰ παραμικρὰ του τὸ βλέπεις ἀμέσως. Μᾶς λείει ἄξαφνα πὺς ὁ Ἰωνας Δραγούμης — «μονάχα» καὶ «σὲ πολλὶ σπάνιες σελίδες» — μπορεῖ νᾶξιωθῇ τὸν τίτλο *στὴν λίστα*.

Δὲν ξαίρω σὲ ποῖο εἶδος πρόζας ἀνήκουνε τέτοια σοφὰ λόγια. Εἶναι τὸ εἶδος ἐνὸς κριτῆ σοβαροῦ πὺν τὰ συλλογίστηκε, πὺν τᾶξιασε ὅλα καὶ πὺν σοῦ βγάξει μιὰν ἀπόφαση — κοῦφια. Ὁ Ἰωνας *στυλίστας*; Κάθε ἄλλο. Εἶχε φλόγα, εἶχε πατριωτισμὸ, εἶχε καρδιά γενναία ὁ Δραγούμης. Ἀφτὰ μπορεῖ νὰ τᾶχῃ κανεῖς δίχως νὰ βαστᾷ πέννα. Μάλιστα φτάνει κάποτες ἡ φωνή. Ὁ *στυλίστας* εἶναι ὁ μυστικός, ὁ ἀποτραβηγμένος, ὁ χρυσοχὸς πὺν ἔχει περὶ φαν, φανατικὴ προσηλωσὴ στὸν κανόνα τῆς γραμματικῆς καὶ συντροφικά μὲ τὸν κανόνα, ἕνα κάποιο δικό του ἀγλαῖσμα τοῦ λόγου.

Πολὶ πιὸ σωστὰ κρίνει ὁ Θεοτοκάς τὸ *Θράσο* — τὸν ἀδεργό σου, *Λουκά*. Ὁ *Θράσος** εἶναι μαθητὴς μου καὶ πολὶ τὸν ἀγαπᾷ, ἀκόμα κι ἂν εἶναι μιὰ σταλοῦλα μαθητῆς *in partibus infidelium*. Εἶναι προικισμένος ἀπὸ σπάνια χαρίσματα τῆς φύσης, προκομμένος, ἔξυπνος, φίνος, τετραπέρατος, ἐ! καὶ λιγάκι μαργιόλος. Διδάσκει λαμπρὰ τὰ παιδιὰ· ὅσο θέλεις μέγας καθηγνητὴς καὶ ρεπετιτόρος μου. Θέλεις ὅμως νὰ μὴν ἔχῃ καὶ τὰ ψεγάδια του. ἔχει! Τὴν πανελλήνια τὴν ἀριστεία

μας. Σάν καλὸς πατέρας, τοῦ τὸ εἶπα συν-
χνὰ καὶ δὴ ἔδειξε ὁ Θράσος μεγαλεῖο.
Τόντις φάνηκε πρωτότυπος, καθὼς τὸ θέ-
λει ὁ Θεοτοκάς. Δημοσίεψε τελεφταῖα
στὶς *Nouvelles littéraires* (Samedi.
7 Juillet, p. 5) ἕνα δῆγημα – *Le Cosaque*
– μεταφρασμένο ἀπὸ μιὰ μαθήτριά μου.
Ἀπίστευτο δῆγημα. Ἰὸ διάβασα δυὸ φο-
ρές, ἂν κι ἀπὸ τὴν πρώτη πρέπει νὰ μολο-
γήσω πὼς τὸ κεφάλι μου εἶχε σπάσει.
Πρῶμα πὺν δὲν εἶχε ἀρχή, πὺν δὲν εἶχε
μέση, πὺν δὲν εἶχε τέλος. Ὁ κουρασμένος
γαλλικὸς τύπος ἀρέσει κάτι τέτοιες που-
νεαυιές καὶ τίς βάζει, ἀπὸ κουράση
καὶ φιλοξένια. – «Nouveauté! Nouveauté!
φωνάζει ὁ Θράσος μας. «Σίγουρο πὼς τὰ
πρόσωπα στὸ δῆγημά μου πάνε κ' ἔρ-
χονται ὅπως λάχῃ, ὅπως μοῦ καπνίσῃ.
Γιατὶ τὸ δῆγημά μου εἶναι ἀσυνάρτητο
σάν τῇ ζωῇ!»

Ἀσυνάρτητο σάν τῇ ζωῇ – προτοῦ ὁ
πεζογράφος τὴ συναρτήσῃ. Ἔχει ὅμως
ἄδικο νὰ θαρρῇ ὁ Θράσος πὼς κανένας
ἄλλος πρὶν ἀπὸ τὸν ἴδιο δὲ στοχάστηκε τὸ
λαμπρό του τὸ σύστημα. Ἕνας Νικολαΐ-
δης ἀπὸ τὴ Σάμο, μὲ τὸ Στράβοξυλό
τον, φάνηκε ὅσο μπόρεσε ἀσυνάρτητος.
Τὸ προτέρημα, ἡ φινέτσα τοῦ Θράσου
στάθηκε πὺν τὴν ἀσυναρτησία τὴν προ-
κήρυξε εἶδος φιλολογικὸ καινούργιο.
Πατεντάρισε τὴν ἀορισία.

Ὁ Θεοτοκάς γιὰ τὸ Θράσο γράφει
ἐπαινοὺς πιδ τρανοὺς ἀπὸ τοὺς προηγού-
μενους δικούς μου, καὶ οἱ ἐπαινοὶ του
ὅλο συγκεντρώνονται στοὺς δυὸ περι-
φημοὺς στίχους τοῦ Boileau, πὺν τοὺς πα-
ραθέτω ἐγώ, ἐπειδὴ ὁ Γιώργος μας μῆτε
γιὰ τὸ Θράσο δὲν πῆγε νὰ ψάξῃ στὰ κεί-
μενα τὰ γαλλικά. /Villon sut le premier

*dans ces siècles grossiers/ De
brouiller l'art confus de nos vieux ro-
manciers.*

Καὶ τόντες λέει ὁ Θεοτοκάς πὼς μὲ τὸ
Θράσο εἶδε φῶς ἡ νεοελληνικὴ πρόζα,
ἐπειδὴς «Ὁ Καστανάκης ἀπαλλάσσεται
ἀπὸ ὅλα τὰ φορτία πὺν μάζεψαν στὴν
πρόζα μας οἱ παλιοὶ».

Γιὰ τοῦτο, ἡ ταπεινὴ μου γνώμη ποῖα
εἶναι; Εἶναι πὺν ὁ ἄριστος Γιώργος δὲν
ἔγραψε τὸ ἄρθρο του γιὰ νὰ δοξάσῃ τὸν
Ἰωνα καὶ τὸ Θράσο, παρὰ πολὺ περσό-
τερο γιὰ νὰ χτυπήσῃ τοὺς παλιούς.
Μέσα στοὺς παλιούς, δὲ γίνεται, θὰ εἶμαι
καὶ γώ. Μόλις, λέει, σαράντα χρό-
νια πὺν ἀρχίσανε νὰ δουλεύουνε συστη-
ματικὰ τὴν πρόζα μας οἱ λογοτέχνες. Καὶ
ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς οἰκουμενικῆς του φιλο-
σοφίας, διδάσκει ὁ Θεοτοκάς πὼς σὲ
τόσο λίγο διάστημα – διάστημα σα-
ράντα χρόνων – δὲν προφτάσανε
νὰ γίνουνε πολλὰ, ὅπως εἶ-
τανε «φυσικό».

Τί παράξενο! Σαράντα χρόνια σή-
μερα σωστὰ πὺν βγῆκε τὸ ταξίδι μου!
Σαράντα χρόνια πὺν ἔδειξε τὸ Ταξίδι
μου πὼς ἡ νεοελληνικὴ πρόζα φανερώ-
θηκε ἄξια, ὅπως κάθε ἄλλῃ πρόζα τοῦ
κόσμου, νὰ πῇ ὅτι ἔχει νὰ πῇ. Ἀφτὰ εἶναι
λόγια τοῦ Κρουμπάχερ ἀπὸ τὴν πρώτη
ἐκδόση τῆς Βυζαντινῆς του Φιλολογίας.
Ἀλήθεια πὺν ὁ Krumbacher δὲν εἶτανε
Ρωμιός, οὔτε Θεοτοκάς.

Ὁ Θεοτοκάς βρῖσκει πὼς ἀπὸ τὰ 1888
μεγάλῃ προκοπῇ δὲ χαρήκαμε. Ἡ φράση
μας εἶναι ἀκόμη βιαιά, χοντρο-
κομμένη, ἄξεστη. Ἰσαλαβου-
τὰ μέσα στὴ ζωὴ χωρὶς χάρη.
Ἀπλοϊκὴ χωριάτιστα χωρὶς
ἀναθοροφή. Χρειάζεται δου-

λειά, χρειάζονται ταλέντα,
γιὰ νὰ ποχτήσῃ πολιτισμὸ καὶ
ἡθῃ».

Σύμφωνος ὁλότελα μὲ τὸ Θεοτοκά ποῖν
πρέπει νὰρχίσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Εἶναι
τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι τῆς ἀνθρωπιᾶς, εἰ-
λικρινά, τίμια, κατάντικρι, νὰ κατηγορᾷς
ὅποιον θέλεις νὰ κατηγορήσῃς. Ἀφοῖν
ἔχεις παράπονα μὲ τὸν Ψυχάρη, πὼς πὼς
μὲ τὸν Ψυχάρη ἔχεις παράπονα. «Nicole,
apportez moi mes raprouffles». Παστρικά τὰ
πράματα. Εἶσαι σίγουρος μάλιστα πὼς δὲ
θάποκρηθῶ, ἅμα μιλῆσης φανερά. Μὰ
οὔτε σήμερα δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ δικαιο-
γήσω τὴν ὁράση μου καὶ τὴν πρόζα μου.
Τὸ μάμαρο δὲν ἔχει ἀνάγκη δικηγόρους.
Χρειάζεται καὶ κάμποση μόρφωση γιὰ νὰ
καταλάβῃ κανεὶς πὼς ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ
Ταξιδιοῦ (1888) ἴσια μὲ τὰ Δυὸ
Ἀδέρφια μου (1911) πρόκοψε ἡ
πρόζα ἡ νεοελληνικὴ ὅσο ἡ γαλλικὴ δὲν
πρόκοψε ἀπὸ τὰ 1560 ὡς τὰ 1660 καὶ
κάτω. Πὼς ἡ νεοελληνικὴ πρόζα δημι-
ουργήθηκε ἀπὸ μένα, θὰ τὸ καταλάβουνε
πάντα πιδ ἔφκολα στὴ Γαλλία παρὰ στὴν
Ἑλλάδα.

Ἕνα ἔχω ἀκόμη νὰ πῶ καὶ στὸ Θε-
οτοκά καὶ στὸ Θράσο, γιατί ἂν ὁ Θράσος,
ὅπως εἶναι τὸ πιθανώτερο, γνώριζε τοῦ
Θεοτοκά τὴ Βιβλιοκρισία, προτοῦ βγῇ
στὸ φῶς τοῦ τύπου, τότες καὶ τοῦ Θράσου
ἡ ἐφτύνη τρομερῇ, ἐπειδὴ σίγουρο πὼς τὸ
ἄρθρο δὲ βγῆκε γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἰδέας.
Λουκά μου, σὲ γλυκοχαιρετῶ.

Ψυχάρης

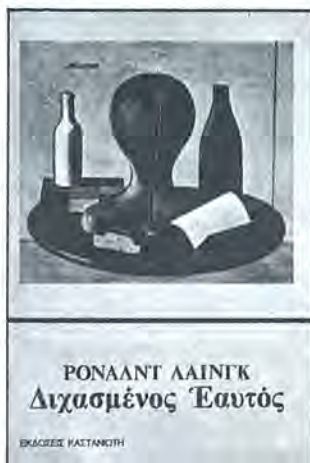
Σημ. σ.: Ὁ Θράσος τοῦ κειμένου εἶναι, προ-
φανῶς, ὁ λογοτέχνης Θράσος Καστανάκης,
πὺν ἔζησε χρόνια στὴ Γαλλία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 * ΤΗΛ. 324.6633

κυκλοφοροῦν

⊗ **νέα σειρά** * **ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ** * **νέα σειρά** ⊗

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

«...Με ιδιαίτερη θλίψη διαπιστώνουμε ότι πολλαπλασιάζονται τα απαράδεκτα φαινόμενα: κινδυνολογία, κιτρινολογία, πορνογραφία». Εύστοχα, αλλά άρκετά καθυστερημένα, η Ένωση Συντακτών Η.Ε.Α. έπεσήμανε σε πρόσφατη (28/3) ανακοίνωσή της τα «τέρατα και σημεία» που βλέπει κανένας πρόσφατα στον τύπο. Η συνταγή είναι γνωστή από παλιά: αίμα, στέμμα, σπέρμα!... Έπαναλαμβάνεται, σήμερα, σε μοντέρνα έκδοση — χωρίς να λείπει ούτε το (καταργημένο!) στέμμα! Ποιός φταίει, άραγε; Η ΕΣΗΕΑ έντοπίζει το θέμα σε «ορισμένους επιχειρηματίες» και σε «λίγους ελάχιστους δημοσιογράφους που κατέχουν ήγερτικές θέσεις σε έφημερίδες». Υπεραπλούστευση ενός πολύπλευρου φαινομένου και στρουθοκαμηλισμός σ' ό,τι άφορᾷ και τις ευθύνες του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ. Υπάρχει και κάτι ακόμα: η προτροπή προς τους δημοσιογράφους, «σύμφωνα με τους άγραφους ήθικους νόμους του επαγγέλματος, με ύψηλο αίσθημα ευθύνης και με τη συμπαράσταση της κοινής γνώμης να δώσουν τη μάχη για την έξυγανση στον τύπο», που — με τις σημερινές συνθήκες — δεν είναι τίποτ' άλλο από ένα ωραίο φραστικό παιχνίδι... Βέβαια, η ΕΣΗΕΑ υπόσχεται να λάβει «δραστικά μέτρα». Πώς όμως; Οι ρίζες του κακού είναι βαθιές κι η ευκαιρία που — όχι μόνο θεωρητικά — παρουσιάστηκε με την «αλλαγή του Ιουλίου» φαίνεται ότι χάθηκε, χάνεται, όπως άλλωστε γενικότερα έγινε. Σήμερα, τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα, ΕΓΙΝΑΝ δύσκολα δηλαδή... Θα μπορέσει η Ένωση Συντακτών να προλάβει το τραίνο την τελευταία στιγμή;

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

γέννηση του δημοτικιστικού κινήματος.

Οι εκδηλώσεις (που γίνονται Μαυρομυιάλη 1, θράδυ 8.30 πλὴν Κυριακής - πρωί στις 11) θα κλείσουν με συζήτηση στοργυλῆς τράπεζας. Θα πάρουν μέρος: Ε. Παπανούτσος, Γ. Σαββίδης, Μ. Πλωρίτης, Μ. Ανδρόνικος και (από τη μεριά της κίνησης) Α. Λεντάκης.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ «ΩΡΑ»

Οι «Συναντήσεις Νέων Δημοσυργῶν», θεσμός που από πέντε καθιέρωσε το καλλιτεχνικό πνευματικό κέντρο «ΩΡΑ», περνούν φέτος τὸν Μάη στο δεύτερο χρόνο τους. Σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ είναι να δώσει τη δυνατότητα σὲς ανερχόμενες δυνάμεις της πολιτιστικής μας ζωῆς να επικοινωνήσουν με τὸ ευρύτερο κοινὸ καὶ να ἔλθουν σε μιὰ διαλεκτικὴ ἐπαφὴ μεταξύ τους.

Καλούνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι δημιουργοὶ τῆς νεώτερης γενιάς (ποιητές, πεζογράφοι, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, κινηματογραφιστές, συνθέτες, κριτικοὶ, ἀρχιτέκτονες) να δηλώσουν συμμετοχὴ γιὰ τις ἀντίστοιχες ἐκδηλώσεις τῆς Β' συνάντησης, μέχρι τις 10 Ἀπριλίου.

Οἱ ὑποψήφιοι πρέπει να εἶναι μέχρι 35 ἐτῶν. Γιὰ περισσότερες πληροφορίες: «ΩΡΑ», Ξενοφῶντος 7, τηλ. 3230.698.

Με θέμα «Γλώσσα καὶ Πολιτισμός», ἀρχισε ἀπὸ τὴν προηγούμενη βδομάδα μιὰ σειρά ἐκδηλώσεων που ὁργανώνει τὸ «Κίνημα γιὰ τὸν Πολιτισμὸ καὶ τὴν Εἰρήνη». Βασικὸς στόχος: ἡ ἀνάγκη ν' ἀγκαλιάσει ἡ δημοτικὴ ὁλόκληρη τὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Μίλησαν ἤδη οἱ Ε. Παπανούτσος Ἀλ. Δημαράς, Φ. Ἀποστολόπουλος.

Θὰ μιλήσουν ἀκόμα:

Στις 5 τρ. ὁ Μ. Ἀνδρόνικος γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὴν Ἀνώτατη Παιδεία

Στις 7 τρ. ὁ Π. Ξένος γιὰ τὸν δημοτικισμό στὴν Αἴγυπτο.

Στις 11 τρ. ὁ Γ. Γάτος γιὰ τὸν Δημήτρη Γληνὸ.

Στις 12 τρ. ὁ Τ. Σινόπουλος γιὰ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴ γλῶσσα.

Στις 14 τρ. ὁ Γ. Γάτος γιὰ τὸν Δελμούζο.

Στις 16 τρ. ὁ Α. Ἀγγέλου γιὰ τὴ

Ὁ Μίκης Θεοδωράκης κι ὁ Πάνος Τσαβέλας τραγουδᾶνε μαζί, κάποιο τελευταῖο βράδυ, στὸ ἀντάρτικο λημέρι τοῦ Τσαβέλα, στὴ «Λήδρα». Τὸ καλοκαίρι, θὰ περιοδεύουν μαζί - κατὰ πάσα πιθανότητα - στὴν ἑπαρχία, «παντρεύοντας» τ' ἀντάρτικο μετ' τὸ σήχχρονο πολιτικὸ τραγούδι.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Με τὴν ευκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 125 χρόνων τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας τὸ 1966, συνεστήθη τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα με σκοπὸ τὴν ἐνίσχυση τῶν γραμμάτων, τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καθὼς καὶ τὴ γενικότερη ἀνύψωση τῆς πολιτιστικῆς στάθμης τῆς χώρας. Ἡ ἑπταετία ἀνάκοψε τὴν πορεία τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρυματος κι ἔτσι μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν στὴ χώρα μας, τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τοῦ ἰδρυματος ἀνάλαβε τὴν ἐργασία τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ ἰδρυματος στοὺς καταστατικούς σκοποὺς του. Τὸ 1975 μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ χρόνος ὑποδομῆς, ὅπου τέθηκαν οἱ βάσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη του καὶ προγραμματίστηκαν ἔργα σημαντικά, τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἐκδόσεις: Σειρά ἀπὸ ξένα συγγράμματα Γενικῆς Ἱστορίας, Ἱστορίας τῆς Τέχνης, Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας, Φιλολογίας, Λογογραφίας καὶ Γλωσσολογίας, καθὼς καὶ ἑλληνικὰ βιβλία με ἀνάλογο περιεχόμενο.

2. Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης: Τὸ 1975 ἐγκαινιάστηκε ἡ πινακοθήκη Θεσσαλονίκης, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ σὲ τρεῖς αἶθουσες τοῦ Μεγάρου τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἔτσι πραγματοποιήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη ἕνα μόνιμο ἐκθετήριο τῆς νεοελληνικῆς τέχνης τοῦ 20οῦ αἰῶνα με ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτικῆς.

3. Ἱστορικὸ καὶ Παλαιογραφικὸ Ἀρχεῖο: Πέρι πραγματοποιήθηκαν πέντε ἀποστολές με σκοπὸ τὴ μικροφωτογράφιση χει-

ρογράφων κωδίκων που βρέσκονται σὲ μακρινές μονές καὶ βιβλιοθήκες, γιὰ τὴ διάσωσή τους ἀπὸ πιθανὴ καταστροφή καὶ τὴ χρησιμοποίησή τους ἀπὸ ἐνδιαφερόμενους ἐρευνητές.

4. Ἐνίσχυση Βιβλιοθηκῶν: Τὸ Ἰδρυμα διέθεσε 3.000 περίπου τόμους διαφόρων βιβλίων σὲ δημόσιες, κοινοτικές καὶ σχολικὲς βιβλιοθήκες μέσα στὸ 1975.

5. Ἐνίσχυση τρίτων: Τὸ Ἰδρυμα βοήθησε τὸ 1975 ἑπτὰ σωματεῖα κυρίως τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ νὰ εκπληρώσουν τοὺς σκοποὺς τους.

ΣΧΟΛΙΟ

Τοῦ Ἀλέξη Κυριτσόπουλου

«Ο Έλληνοκινηματογράφος πάντα θρυσκότανε σέ κρίση. Γιά συγκεκριμένους λόγους πασίγνωστους πιά: εξαρτημένη οικονομία, υποανάπτυξη κ.λ.π.

Μέ τόν καιρό καί καθώς ή ιστορία ξετυλίγεται, νέες δύσκολες συνθήκες δέν επιτρέπουν τήν βελτίωσή του (έμφύλιος πόλεμος, αντικομμουνιστική ύστερία, ένταση τής οικονομικής εξάρτησης, εφτάχρονη δικτατορία).

Σήμερα πού οί οικονομικές καί πολιτικές προτάσεις αλλάζουν μορφή καί οί κλασικές ταχτικές δέν εξυπηρετούν κανένα, μέσα στό γενικό κλίμα τών ανακατατάξεων αναγκαστικά εντάσσεται καί ο κινηματογράφος καί ακριβώς πού σάν τέχνη είναι τρομερά ευαίσθητος, δονείται από τά συμβαίνοντα γύρω του.

Κιόλας μέ προσωπικές προσπάθειες τών σκηνοθετών στήν περιοχή τής παραγωγής έχουν πραγματοποιηθεί τά πρώτα δυναμικά δείγματα ενός σ' αλήθεια σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου. Σέ συνέχεια θά εξετάσουμε τίς άλλες δύο πλευρές του τριγώνου, πού είναι τό Κράτος καί οί Παραγωγοί.

Πρώτα λοιπόν:

Τό κράτος:

Μέχρι σήμερα τό ενδιαφέρον τών εκάστοτε κυβερνήσεων απέναντι στόν κινηματογράφο όρίζεται μέ δύο αξιές:

α) Τή λογοκρισία,

β) Τή φορολογία.

Αυτές οί δύο χτυπούσαν καί χτυπάνε χωρίς διάκριση τούς κινηματογραφιστές. Μέσα στόν όρο κινηματογραφιστής δάξουμε όλους πού μέ τόν ένα ή μέ τόν άλλο τρόπο ασχολούνται μέ τόν κινηματογράφο.

α) Η λογοκρισία:

Ας άρχίσουμε μέ μία αναφορά στό 15 καί 16 άρθρα του Συντάγματος. Στό άρθρο 15 καταγράφονται χωρίς διάκριση Τέχνες καί Μέσα όπως π.χ. Ραδιοφωνία, Τηλεόραση, Κινηματο-

γράφος. Σέ συνέχεια όρίζεται σαφώς ή άποστολή τής Ραδιοφωνίας καί Τηλεόρασης σάν μέσων μετάδοσης προϊόντων Λόγου καί Τέχνης καί μένει ξεκρέμαστο κυριολεκτικά τό πρόβλημα του Κινηματογράφου. Τι είναι τελικά καί γιατί δρέθηκε στό άρθρο αυτό; Είναι ο κινηματογράφος μέσο μετάδοσης προϊόντων άλλων τεχνών ή μία τέχνη ο ίδιος; Νομίζω ότι ή έκκρεμότητα είναι σκόπιμη, γιά νά μή συμπεριληφθεί ο κινηματογράφος στό προστατευτικό περίγραμμα του άρθρου 16,

πού σαφώς όρίζει ότι ή τέχνη είναι έλεύθερη.

Μπορεί κάποιος νά πει: Όταν ο ελληνικός κινηματογράφος γίνει τέχνη, τότε θά είναι έλεύθερος. Μά καί πώς θά γίνει τέχνη άφου, γιά νά γίνει, πρέπει πρώτα νά είναι έλεύθερος. Καί πώς πρώτα θά γίνει αυτό, άφου δύο επιτροπές λογοκρισίας τόν άλυσοδένουν; Μιά πάνω στό σενάριο καί μία πάνω στήν ταινία. Καθαρά πράματα. Ο κινηματογράφος δέν μπορεί έτσι νά προκόψει. Καμιά επιχείρηση όργα-

Γιά τήν κρίση του ελληνικού κινηματογράφου

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ Π. ΓΛΥΚΟΦΡΥΔΗ

Τό «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα μία συνέντευξη μέ τόν Πάνο Γλυκοφρύδη, πρόεδρο τής 'Εταιρίας Σκηνοθετών.

Η έκθεση τών απόψεων - καί τών προοπτικών πού διαγράφονται - από τόν Π. Γλυκοφρύδη, μπορεί νά συμβάλει σέ μία γενικότερη συζήτηση πάνω στό πρόβλημα του ελληνικού κινηματογράφου. Καί αυτό γιατί ή 'Εταιρία Σκηνοθετών βρίσκεται στήν αιχμή του άγώνα γιά επίλυση αυτών τών προβλημάτων καί έκφράζει τό γενικότερο αίσθημα τών μελών τής 'Εταιρίας.

Τό βασικό ερώτημα ήταν:

«Ο ελληνικός κινηματογράφος περνάει μία κρίση. Είναι μία διαπίστωση πανθομολογούμενη. Ποιά είναι κατά τή γνώμη σου τά αίτια αυτής τής κρίσης καί ποιές είναι οί προϋποθέσεις γιά τό ξεπέρασμά της;»

«Ο Πάνος Γλυκοφρύδης άπάντησε ως εξής:

Δημήτρης Σταύρακας

ΣΤΑ άλλα ερωτήματα ο Πάνος Γλυκοφρύδης άπάντησε ως εξής:

ΕΡ: Οί ύπουργικές αποφάσεις του περασμένου Νοεμβρίου πού άφορούν στήν περικοπή τών έπιδότησεων γιά τίς προστατευόμενες - ενισχυόμενες ταινίες, προκάλεσαν τήν λήψη μιās σειράς μέτρων εκ μέρους τής 'Εταιρίας Σκηνοθετών. Ακολούθησε μία συνάντηση εκπροσώπων τής 'Εταιρίας μέ άρμόδια πρόσωπα του ύπουργείου Βιομηχανίας. Πώς θά μπορούσες νά συνοψίσεις τ' άποτελέσματα αυτής τής συνάντησης;

ΑΠ: Γνωριστήκαμε, καί αυτό είναι πολύ σημαντικό.

ΕΡ: Πώς θά μπορούσαν νά αναλυθούν, κατά τή γνώμη σου, οί βαθέτεροι στόχοι στους όποιους σκοπεύει τό κράτος, τόσο μέ τίς πρόσφατες ύπουργικές αποφάσεις όσο καί μέ τά νέα νομοσχέδια γιά τόν Κινηματογράφο πού ετοιμάζεται νά καταθέσει στή Βουλή;

ΑΠ: Ο στόχος είναι ένας καί διάφανος. Ο έλεγχος. Ο κινηματογράφος είναι ένα ταμπούρι. Ποιός θά τό έλέγξει από δώ καί μπρός;

ΕΡ: Ποιές είναι οί μορφές του άγώνα πού προβλέπει ή 'Εταιρία Σκηνοθετών γιά τό άμεσα προσεχές μέλλον προκειμένου νά δικαιωθούν τά αίτήματα του κλάδου έναν, φυσικά, διαπιστωθεί

νωμένη δέν τόλμησε καί ούτε θά τόλμησει νά παίζει πάνω στήν πιθανότητα άπαγόρευσης τής ταινίας της όταν θά 'χει διαθέσει γιά τήν παραγωγή της ένα σημαντικό κεφάλαιο. Είναι μοιραίο. Θ' αὐτολογοκριθεί προσπαθώντας νά μήν ξεφύγει από τά άκαθόριστα όρια πού δάξει ο νόμος περί λογοκρισίας. Κι όσο πιό φλού είναι αυτά τά όρια, τόσο μεγαλώνει ο φόβος κι άλλο τόσο ή αὐτολογοκρισία πάνω στή μορφή καί στό περιεχόμενο τής ταινίας.

β) Η φορολογία:

Στό υπόμνημα πού υπέβαλε ή συντονιστική επιτροπή τών Σωματείων αϊθουσαρχών μέ ήμερομηνία 24 - 7 - 75 διαβάζουμε:

«Λόγω τής πανθομολογούμενης εκπολιτιστικής σημασίας του, φυσικόν θά ήτο ο κινηματογράφος νά περιεβάλλετο από τήν άπαιτούμενη διά τήν εκπλήρωσιν τής άποστολής του κρατική μέριμνα καί στοργή.

Δυστυχώς, κατ' αντίθεσι πρὸς τά κρατούντα εις τίς λοιπές χώρες τής Δυτικής Ευρώπης, εις τήν Ελλάδα ή τακτική του Κράτους έναντι του κινηματογράφου υπήρξε - καί εξακολουθεί νά είναι - τελείως διάφορη.

Ειδικότερα ο κινηματογράφος όχι μόνον δέν έτυχε ευμενούς φορολογικής μεταχειρίσεως, άλλ' αντίθετα υπεβλήθη σέ τόνον άδικαιολόγητα υπερβολικήν επιδάρουν, ώστε νά είναι προβληματική ή συνέχισις τής λειτουργίας τών κινηματογραφικών επιχειρήσεων εις τήν Ελλάδα.....»

Καί παρακάτω επισυνάπτουν οί αίθουσαρχες άνάλυση του είσιτηρίου τών κινηματογράφων α' προβολής 'Αθηνών:

ΕΤΟΣ 1974-1975

Είσιτ. Κιν/φων Α' προβολής 'Αθηνών.	
Τιμή είσιτ.	Δρχ. 40
Φ.Δ.Θ.	Δρχ. 12,42
Πρόνοια Β. Έπαρχιών	3,40
Αφορολόγητον υπέρ Φ.Κ.Ε.	0,50

Δρχ. 16,32

Ήτοι 40% επί του έσόδου τής αίθουσής, καθαρών δικαιώμα Δρχ. 23,68

ότι οί άρμόδιοι κρατικοί φορείς σκοπεύουν νά παραμείνουν άμετακίνητοι στίς δικές τους θέσεις.

ΑΠ: Η 'Εταιρία προσπαθεί νά μήν κάνει άγώνα «μπαλωμάτων». Τά κλαδικά αίτήματα τά αντιμετώπιζει μέσα από τό πρίσμα μιās γενικότερης ταχτικής πού άφορά σ' όλόκληρο τόν όγκο τών προβλημάτων πού συνιστούν τελικά τόν κινηματογραφικό χώρο. Πάντως μία πρώτη βασική καί άμεση δράση τής 'Εταιρίας είναι νά σταματήσει τόν μέ ύπουργικές αποφάσεις άποπροσανατολισμό του κινηματογραφικού χώρου. 'Επίσης σάν κύρια μορφή άγώνα, ή 'Εταιρία προτείνει τή μαζικοποίηση. Πρώτα, μέσα στους κόλπους της. Δεύτερο μέ τούς άλλους φορείς, παραγωγούς, τεχνικούς, αίθουσαρχες κ.λ.π., έτσι πού όλοι μαζί νά άγωνίζονται γιά τήν ίκανοποίηση τών αντίστοιχων αίτημάτων.

ΕΡ: Γιά νά διεξαχθεί ένας άγώνας, όπως αυτός τής 'Εταιρίας Σκηνοθετών, προϋποτίθεται ένας ύψηλός βαθμός κινητοποίησης καί μιιά πλήρης επίγνωση τών προβλημάτων του κλάδου εκ μέρους τών ενδιαφερομένων, δηλαδή τών μελών τής 'Εταιρίας. Ως ποιό σημείο, κατά τή γνώμη σου, εξασφαλίζονται τήν παρούσα στιγμή αυτοί οί όροι καί ποιές είναι οί προοπτικές πού διαγράφονται ως προς αυτό τό πρόβλημα;

ΑΠ: Η πρόταση τής 'Εταιρίας γιά μαζικοποίηση εξασφαλίζει ταχύς όρους καί τίς προοπτικές γιά τή διεξαγωγή του άγώνα.

‘Από την ανάλυση της τιμής του εισιτηρίου προκύπτουν μιά σειρά από βασικές διαπιστώσεις:

(1) Τό τεράστιο ποσοστό φορολογίας καθιστά τό Δημόσιο συνεταιίρο, κυριολεκτικά, στίς κινηματογραφικές επιχειρήσεις.

(2) Παραγωγός καί αίθουσάρχης γίνονται άντικείμενο στυγνής εκμετάλλευσης.

(3) Αύτοί, μέ τή σειρά τους, αϋξάνουν τήν ήδη ύπάρχουσα εκμετάλλευση στούς άνθρώπους πού δουλεύουν στήν παραγωγή καί διάθεση του προϊόντος.

(4) Τό αϋξημένο εισιτήριο εμποδίζει τήν είσοδο του μεγαλύτερου μέρους του κοινού στόν κινηματογράφο.

Τά παραπάνω,σέ συνάρτηση μέ τήν πλήρη έλλειψη μās έστω στοιχειώδους πιστοδοτικής πολιτικής, αφαιρούν κάθε δυνατότητα εξέλιξης του προϊόντος καί τείνουν στόν αποκλεισμό τής πρότασης μās γιά μιά πλατιά παραγωγή καλού κινηματογράφου.

Οί Παραγωγοί

‘Ο υπερεπαγγελματισμός, χαρακτηριστικό κάθε ύποανάπτυκτης καί άνοργάνωτης οικονομίας, παρουσιάζεται καί στόν κινηματογράφο, περισσότερο έντονα από κάθε άλλο κλάδο.

Οί διάφοροι μικροκεφαλαιούχοι, θεωρώντας επικερδή τήν τοποθέτηση του κεφαλαίου τους στήν επιχείρηση – κινηματογράφος επιδιώκουν μαζική παραγωγή προϊόντων «βιοτεχνικού» χαρακτήρα. Παράλληλα οί παλαιοί, οί επαγγελματίες, οί δημιουργοί του επαγγέλματος, άμύνονται. ‘Ο Φίνος άνεβάζει τά κοστολόγια των ταινιών του συγκεντρώνοντας δεντέτες, χρώματα καί ντεκόρ, άνεβάζοντας τό τεχνικό επίπεδο των ταινιών του. ‘Ετσι, ή βελτίωση τής ποιότητας από άποψη τεχνικής συναγωνίζεται τήν αύξηση τής ποσότητας. Καί στίς δύο περιπτώσεις, ό πολιτιστικός παράγοντας μπαίνει στό περιθώριο.

Αυτό τό χωρίς θεμέλια οικοδόμημα, μέ τά πρώτα σημάδια του πληθωρισμού καί τήν εμφάνιση τής τηλεόρασης κατέρρευσε. ‘Απομείνανε οί εγκαταστάσεις, τά μηχανήματα καί τό ανθρώπινο δυναμικό πού συνιστούν μιά μίνιμουμ δυνατότητα θεμελίωσης ενός σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου.

Νομίζω ότι στήν πιό πάνω ανάλυση διαγράφονται ως ένα βαθμό οί προϋποθέσεις γιά τό ξεπέραςμα όχι πιά τής κρίσης αλλά τής λύσης του προβλήματος ‘Ελληνικός Κινηματογράφος».

γίνεται πιό καλές τόσο από τεχνικό όσο καί από δημιουργικό περιεχόμενο. ‘Η προοπθεία αυτή σάν στόχο της έχει, είπε ό κ. Μανθούλης, νά χτίσει εκπομπές όχι γιά τήν εκλεκτική μειονότητα, αλλά γιά τήν πλειονότητα εκείνη πού χρειάζεται να τήν πάρεις άπ’ τό χέρι καί σταδικά να τήν άνεβάζεις. Μίλησε γιά τή διάθεσή του γά συμβάλει, όσο δέν πάει άλλο, προκειμένου νά ανοίξει τό φάσμα των συνεργατών τής ΕΡΤ μέ νέους συγγραφείς (ήδη ζητά άπαιχτα θεατρικά έργα) καί σκηνοθέτες. Σ’ αυτό, εξασφάλισε τή συνεργασία του Κάρουλου Κούν καί του Μίνου Βολανάκη, πού θά σκηνοθετήσουν παραγωγές τής ΕΡΤ. ‘Ακόμα ή κινηματογράφηση καί άρχειοθέτηση καλών θεατρικών παραστάσεων καί όποιων άλλων καλών εκδηλώσεων, είναι ένας από τούς στόχους του κ. Μανθούλη. ‘Ομως, τό σημαντικότερο όημα θά γίνει στό χώρο των λεγόμενων παιδικών προγραμμάτων.

Πιστεύει –καί έτσι είναι– ότι τό άνέδασμα του γούστου του τηλεθεατή έχει σάν άφετηρία του τήν προοπθεία γιά τή δημιουργία του άπαιχτικού τηλεθεατή. ‘Η μεγάλη λοιπόν μάχη θά δοθεί γιά τή δημιουργία του ΑΥΡΙΑΝΟΥ ΑΠΑΙΤΗΤΙΚΟΥ ΤΗΛΕΘΕΑΤΗ μέσω των καλών παιδικών προγραμμάτων. ‘Αξιολογεί καί κατατάσσει πρώτῃ τήν άνάγκη τής δημιουργίας όλων εκείνων των παιδικών εκπομπών πού θά παρέχουν τά έχέγγυα –γνώση, πείρα, αίσθηση– γιά τήν πραγματοποίηση του ύψηλου πράγματος στόχου του.

Κύριε Μανθούλη, χειροκροτώ σας.

Ού μήν αλλά, ό κ. Μανθούλης μās ένεχειρίσε τό νέο πρόγραμμα τής ΕΡΤ (πού είναι ίσως καί τό τελικό γιά ένα τουλάχιστο χρόνο) καί τότε άντιληφθήκαμε ότι ή συνομοταξία των... «ύψηλων» δέν χωρά στήν ΕΡΤ.

Βαριετέ, άπανωτά μουσικά προγράμματα, τηλεοπτικά παιχνίδια (τό δαμε τό πρώτο καί φρικιάσαμε) ελληνικά σήριαλ... πορτραίτα –άχ φίλτατε κ. Γερμανέ, ούτε άλάτι ούτε πιπέρι ούτε... Σεφέρη ούτε ‘Ιωάννα Τσάτσου. Μόνο... τσά-τσά (ντεμοντέ χορός πιά.). Θά τά πούμε άλλοτε. ‘Εξ άλλου, ό διάλογος είναι στοιχείο πού σās χαρακτηρίζει– καί ξανά βαριετέ. Δέν βαριέται!!

‘Ο κ. Μανθούλης μίλησε γιά ειδο λογικό περιεχόμενο στή νέα πολιτική τής ΕΡΤ. Αυτό τό ‘δαμε κι είπαμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σέ μιά πολιτική άλισβερισίου. Νά σέ δώκω τή Σαχάρα νά μέ δώκεις τό Σουέζ, πού λένε. Τό ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ περιεχόμενο, όμως, δέν μπορούσαμε νά διακρίνουμε. Φαίνεται ότι ό κ. Μανθούλης κάπου

σκαλώνει. Κάποιο κακολαδωμένο γρανάξι, ή μήπως σύναψη συμφωνίας μέ τό περιστρόφο στόν κρόταφο; Πού θά πεί. Μπορεί ό προοδευτικός καί έμπνευσμένος κ. Μανθούλης, μπορεί ό έπσης προοδευτικός κ. Μεσθενάιος καί όποιοι άλλος νά επιβάλουν τή γραμμή πού θέλουν ή ή πρόταξη καί τοποθέτησή τους συνάμα στίς καίριες αυτές θέσεις, είναι άπλως χυδώωμα του χαπιού στούς φωνασκώντας;

Τόν κ. Μανθούλη, γνωρίζουμε από τά χρόνια τής αυτοεξορίας στήν Εϋρώπη. Συζητήσεις πού ‘χαμε στό Παρίσι καί στή Γενεύη, δέν άφήνουν περιθώρια γιά άμφιβολίες σχετικά μέ τίς καλλιτεχνικές καί κοινωνικές θέσεις του. ‘Εγγυητής, τό ίδιο του τό έργο. ‘Ομως ή αντίφαση ύπάρχει. ‘Η κυρία Βλαχοπούλου (ήθοποιός μέ προσωπικότητα κατά τά άλλα) συνεχίζει νά μās εξοργίζει στά κείμενα του άειθαλούς κ. Σακελλάριου. Τό ίδιο καί...πάλι να γίνουμε κακοί. ‘Αναλυτικά θά άναφερθούμε σέ προσεχή τεύχη. ‘Ας τ’ άφήσουμε γιά σήμερα.

Κύριε Μανθούλη. ‘Η προβολή του άριστουργήματος του Καλατόζωφ «‘Οταν περνούν οί γερανοί» δέν φτάνει γιά νά σημάνει τήν άνάσταση στήν τηλεόραση. Τό ίδιο κι ένας κακοπαιγμένος Ουίλλιαμ ‘Ιγγκ. ‘Οσο γιά τήν πρεμιολή του έξοχου τσέχικου SHOW, άπλως μās έκανε ν’ άναλογισθούμε: «Καί μ’ ελληνικές παραγωγές τί γίνεται; Μήπως πρέπει νά μετατρέψουμε σέ... διαβαλκανική ή διευρωπαϊκή τήν τηλεόρασή μας;» ‘Η μεταφορά σά καθ’ ήμās τής εκπομπής πού κάνετε στή Γαλλία «παρασκήνιο» καί, κυρίως, ή άνάθεσή της στήν ομάδα τής CINETIC, πού δημιουργεί καί τό έξοχο ‘Ιστορικό ‘Αρχείο, είναι ίσως τό μόνο θετικό σημείο άπ’ όπου κανείς μπορεί ν’ άντλήσει έλπίδες γιά κάποιο άποτέλεσμα. Κι αυτό όμως ξεκίνησε μέ ένα σκάνδαλο, πρώτου μεγέθους, πού άποκαλύπτει ότι όλα όσα λέγονται γιά λογοκρισίες, (ήθοποιούς κ.τ.λ. είναι πέρα γιά πέρα αλήθεια. Οί ειδήσεις συνεχίζουν νά δίνουν τήν έντύπωση άνακοινώσεων του Γραφείου Τύπου τής ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ καί τά... ίδια Παντελάκη μου... Καί βέβαια... κουβέντα γιά πνευματικές εκπομπές. ‘Υπάρχουν ποιητές, συγγραφείς καί λογοτέχνες πού πρέπει νά περάσουν στή βάση. Πότε καί πώς;

Πιστεύουμε ότι οί σκέψεις μās είναι καί δικές σας. Θά ταν χαρά μās νά τό διαπιστώσουμε. ‘Αλλιώς θά σημαίνει ότι ΕΛΑΜΨΑτε διά τής σωπής σας.

Κύριε Μανθούλη, χαιρετώ σας.

• τηλεόραση •

Κύριε Μανθούλη χαιρετώ σας...

Του Γιάννη Κακουλίδη

«Πιό πέρα από τά στίγματα πού μās άφήρεσαν οί πίδακες, καρδοκούν οί σεμνότεροι τιτάνες τήν πιό θερμή σταγόνα».

‘Ανδρέας ‘Εμπειρικός

‘Η εικόνα δέν έφτανε τά ύψη ενός μεγαλοφυούς υπερεαλισμού. ‘Ηταν όμως μπουνιά στό στομάχι. ‘Ο κλητήρας έξω από τό δωμάτιο του κ. Μανθούλη, νέου διευθυντή τής ΕΡΤ, καθισμένος στό μεταλλικό φορμάκι τραπέζακι του, είχε όρθάνοιχτο τόν «ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ» καί μελετούσε. ‘Η Γραμματεΰς του κ. Μανθούλη μέ πολύ εύγένεια αλλά συνάμα άρκετά πικαρισμένη γιά τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε έδήλωσε ότι ό κ. Μανθούλης θά έρχότανε στίς 12 τό μεσημέρι, άν καί ή πρόσκληση γιά συνάντηση ήταν στίς 10 τό πρωί, καί μέ τρόπο μās όδήγησε σ’ ένα πλαστικό κάθισμα, στό διάδρομο πλάι στόν άναγνώσκοντα τό φύλλο του κ. Σάββα, νά περιμένουμε. Μέχρι έδώ τά πάντα έξελίχθηκαν σέ κλίμα βαρβαρότητας. ‘Ισως ή ύπερβολή νά χαρα-

κτηρίζει λίγο τίς διαπιστώσεις του γράφοντος, αλλά αυτό όφείλεται στό γεγονός ότι άλλιώς περίμενε τόν... άέρα νά πλανιέται στήν άπελεύθερο ΕΡΤ καί άλλιώς τόν βρήκε. Εϋτυχώς ό κ. Μανθούλης ήρθε στίς 11.15. Εϋγενής καί οίκοιός. Ζήτησε συγγνώμη γιά τήν καθυστέρηση –ύπηρεσιακό λάθος στό κλείσιμο του ραντεβού– καί τέθηκε στή διάθεσή μας.

‘Η άτμόσφαιρα άλλαξε. ‘Η κουβέντα πού άκολούθησε άποκάλυψε έναν προοδευτικό άνθρωπο στή θέση του διευθυντή τής ΕΡΤ, ένα δημιουργό καλλιτέχνη στό ρόλο του άναμορφωτή. Μās μίλησε –τό «ΑΝΤΙ» πρώτη φορά τιμήθηκε υπό τήν ΕΡΤ– γιά τή νέα πολιτική τής ΕΡΤ, πού συνίσταται κυρίως στήν προοπθεία ν’ άνέβει ή άκροαματικότητα του σταθμού. πού ‘χει κατέβει, μέ εκπομπές όσο

•βιβλίο•

Επιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης:

Άντεια Φραντζή

ΡΗΝΑ ΚΑΤΣΕΛΗ

Κερύνεια

Έκ στόματος γερόντων

Έκδόσεις: Χρυσοπολίτισσα, Λεμεσός 1975

Γραμμένο από μια Κερυνιώτισσα, πρόσφυγα τώρα, το βιβλίο προσπαθεί να ξαναζωντανέψει με την ανάπλαση διηγήσεων ηλικιωμένων Κερυνιωτών, τη ζωή και την κατάσταση γενικά που επικρατούσε στην Κερύνεια του περασμένου αιώνα. Σύμφωνα με όσα λέει η συγγραφέας, το βιβλίο αποτελεί το δεύτερο μέρος της Κερυνιώτικης τετραλογίας (Ένας τόπος κι ένας άνθρωπος).

Με άξονα τους τύπους της Κερυνιώτικης κοινωνίας του 1875, προύχοντες, κληρικούς, Τούρκους, ανθρώπους του λαού όπως τους θυμούνται οι γεροντότεροι, το βιβλίο αυτό δίνει πραγματικά μια γραφική εικόνα της ζωής της εποχής, σε μια μακρινή μα σημαντική γωνιά της τότε (;) Όθωμανικής Αυτοκρατορίας...

ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

Στέφανος ένιαυτο

Αθήνα 1975

«ΟΚΤΩΒΡΗΣ». Ήρθε από τα παλιά χρόνια εκείνη η μυρουδιά/ όταν έλεγε η μητέρα κάπου θα έχει βρέξει/ και δε λάθουε ποτέ/ εκείνη η μυρουδιά που μιλάει για τη διάρκεια και το ξαναγύρισμα /του μαρμαμένου φύλλου που θα γίνει λουλούδι την άλλη άνοιξη.//Είναι η μυρουδιά που μάς άφησαν εκείνοι που έφυγαν/ και μένουν για πάντα νέοι στα όνειρά μας/λέξεις κινήσεις άγγιγμα των χεριών/στίχοι που διαβάσαμε μαζί και θα τους ακούμε πάντα με τη φωνή τους.//Είναι η μυρουδιά από κάμαρες κλειστές/που υπάρχουν τώρα πιά μονάχα μέσα στο χρόνο./Ποτέ κανένας μας δε θα ξαναπατήσει το κατώφλι τους/όμως ακόμα ζει εκεί μέσα κάτι τι δικό μας/ξεθωριασμένο σαν ένα παλιό κέντημα που δε σου κάνει καρδιά να το πετάξεις.//Είναι η μυρουδιά από τους δρόμους που δε θα ξαναπεράσουμε ποτέ μαζί/από μια γλώσσα παλιά που έπαψε να μιλιέται/από μια πόλη που τ' όνομά της το ξεχάσαμε/και

θυμόμαστε μονάχα τὰ φωτισμένα της παράθυρα μέσ' από το άχνισμένο τζάμι του τράινου.//Σ' εκείνη την πόλη έχει απομείνει ή μητέρα που μάς μάθαινε πώς το χρυσό φύλλο θα γίνει λουλούδι την άνοιξη.//»

Μια μουσική φωνή, γεμάτη τρυφερότητα, τρυφερότητα γυναικάς - μάννας, αυτή είναι ή φωνή της Λίνας Κάσδαγλη. Μια «γραφή» άγνή, γεμάτη από την παράδοσή μας που σε πάει πίσω σε μια νοσταλγική μνήμη ζωής. Ένας συγκρατημένος άνθρωπος πόνος, που όμως έχει μιάν άσπείρευτη πηγή από όπου άντλει την έλπίδα, κι αυτή ή πηγή εδράζεται μέσα της. Ποίηση αίσθαντική γεμάτη από μυρουδιάς κι άγγιγματα, από εικόνες και μνήμες μιάς ζωής περασμένης που ζει παράλληλα με τον παρόντα χρόνο αλλά και τὰ μελωδούμενα όνειρα μιλά άμεσα άκόμα κι όταν οι λέξεις «διαλύονται και σβήνουν» κι όταν άκόμα «τὰ λόγια δε βρίσκουν τὰ λόγια» γιατί «ήταν ό λόγος ό άναστεναγμός το άλφα και το βήτα/το λάδι το κρασί και το ψωμί».

BLAISE CENDRARS

Παναμάς ή οι περιπέτειες των έπτά μου θείων

Έκδόσεις: Έρασμος, Αθήνα 1975

Μετ.: Ρένα Κοστέρη

Ο Γάλλος ποιητής Blaise Cendrars (1887 - 1961) έγραψε στα 1918 τον «Παναμά», που προαναγγέλλει όλη τη λογοτεχνία της «χαμένης γενιάς» και προδιαγράφει τὰ όρια μέσα στα όποια θα κινηθεί από δώ και στο εξής ή «φυγή» τὰ όρια πάνω στα όποια θα σπάει πάντα τὰ μούτρα του ό «τυχοδιώκτης» και ό «κοσμοπολίτης» της μεσοπολεμικής λογοτεχνίας. Γιατί κανένας δεν μπορεί να φύγει πιά κι αυτό το ξέρει ό «Μεσοπόλεμος» που χορεύει τσάρλεστον ή κατατάσσεται στις Διεθνείς Ταξιαρχίες. Η «χαμένη γενιά» είναι μιá γενιά «τυχοδιωκτών» σε μιá εποχή που ή «περιπέτεια» έχει τελειώσει και ή «φυγή» έχει άρχισει να μεταβάλλεται σ' ένα άνικρό επάγγελμα ή σε τουριστικό ταξίδι. Ο Cendrars καταγράφει με το πάθος προσηλωμένου επιγόνου την ήδη χαμένη «περιπέτεια», δίνοντας με τον «Παναμά» το τυπικό ποιητικό ντοκουμέντο της γενιάς του.

Διαβάζουμε: «Έχω ψωμί και τυρί/Ένα κολάρο καθάρο/Η ποίηση χρονολογείται από σήμερα/Με τον γαλαξία δεμένο γύρω στο λαιμό μου/Τα δυό ήμισφαίρια

μέσα στα μάτια/Όλοταχώς/Δέν υπάρχουν πιά βλάβες/Έν είχα καιρό να βάλω κάτι στην πάντα θα έπαιρνα μέρος στο έναέριο ράλλυ/Κράτηση θέση στο πρώτο τράινο που θα περάσει το τούνελ κάτω άπ' τη Μάγνη/Είμαι ό πρώτος αεροπόρος που διασχίζει τον Ατλαντικό με αερόπλοιο/900 εκατομμύρια/Γή Γή/Έδα-τα/Όκεανοί Ούρανοι/Έχω το μαράζι του τόπου/Είμαι όλα τὰ πρόσωπα και φοβάμαι τὰ γραμματοκιβώτια/Οι πόλεις κυρτές επιφάνειες/Δέν ακολουθώ πιά δρόμους/Γραμμές/Παλαμάρια/Κανάλια/Όύτε τις κρεμαστές γέφυρες!/Ηλιοι φεγγάρια άστέρια/Κόσμοι άποκαλυπτικοί/Όλοι έχετε άκόμη έναν όμορφο ρόλο να παίξετε/Ένα σιφώνι φαρνίζεται/Οι φιλολογικές κακογλωσσίες συνεχίζονται/Χαμηλόφωνα/Στη Ροτόντα/Όπως στον πάτο ενός ποτηριού/PERIMENΩ/Θάθελα νάμουν ό τελευταίος τροχός της άμάξης/Καταιγίδα/Μεσημέρι στις δύο/Τίποτε και παντού/ΠΑΡΙΣΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΟΥ/Saint - Cloud, Sevres, Montmorency.../.

ΤΖΟΥΛΙΕΤ ΜΙΤΣΕΛ

Η εποχή της γυναίκας

Το κίνημα: ιστορία και προσοπτικές

Έκδόσεις: Πύλη, Αθήνα 1975

Μετ.: Μίνα Αδαμάκη

Η Τζούλιετ Μίτσελ, συνεχότης του περιοδικού «Νέα Άριστέρα Έπιθεώρηση» και μέλος της «Women's Liberation Workshop» του Λονδίνου, παρουσιάζει με το βιβλίο της αυτό μιάν ανάλυση του γυναικείου άπελευθερωτικού κινήματος, κυρίως στις μορφές και στις όργανώσεις που διαμορφώθηκαν στη δεκαετία 1960-1970. Ξεκινά από τις πηγές του κινήματος, το τοποθετεί στις σημερινές διαστάσεις του και στις έξελικτικές προοπτικές του. Έξετάζει τη βασική θεωρητική διαμάχη μεταξύ μαρξιστών - σοσιαλιστών πάνω στη φύση και στα αίτια της καταπίεσης των γυναικών και πιστεύει πως όταν οι συγκρουόμενες απόψεις των δύο πλευρών συμφιλιωθούν άρμονικά, τότε θα μπορέσουν οι γυναίκες να προχωρήσουν σε μιá πετυχημένη επαναστατική στρατηγική.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

ΔΑΝΙΗΛΑΗΣ

Η Κύπρος και ή άγγλική μάσκα

Έκδόσεις: Τετράδια του Ρήγα, Λευκωσία 1975

ΛΑΕΚΟΣ ΚΑΤΡΗΣ

Ξένη ποίηση

Μεταφράσεις

Αθήνα 1975

ΘΑΛΕΙΑ ΚΑΛΛΙΓΙΑΝΝΗ

Απόψε θ' ακούσουμε τ' αηδονία

(Διηγήματα)

Αθήνα 1975

ΜΑΧΜΟΥΤ ΜΑΚΑΛ

Ένα χωριό της Ανατολίας

Αθήνα

Στις ρίζες των Ίδεων

και της δράσης για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας

ΤΖΩΡΤΖ ΛΙΧΤΧΑΪΜ

ΣΥΝΤΟΜΗ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Από την Γαλλική Έπανάσταση μέχρι σήμερα

Ένα συγγραμκό έπίτευγμα

Όλη ή κολοσσιαία κληρονομιά της σοσιαλιστικής παράδοσης σ' ένα μοναδικό θιβλίο

ΣΥΝΤΟΜΗ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Η πρώτη που κυκλοφορεί σ' όλο τον κόσμο

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία και τους πλάσιέ,

έκδόσεις «ΓΛΑΡΟΣ»

ΤΗΛ. 636574

Στις ρίζες των Ίδεων

ψάθινα είδη, ρούχα, κοσμήματα, ξύλινα παιχνίδια,

κινέζικα έπιπλα - Baboo - Σκουφά 26, - τηλ. 631.936.

Ο άναγνώστης μας κ. Μανώλης Σαρίδης, με σημείωμά του επιχειρεί, σε δξυ όπωσδήποτε τόνο, μερικές κριτικές παρατηρήσεις σε άρθρο του Μάριου Νικολινάκου. Τό δημοσιεύουμε μαζί με την παράλληλη απάντηση του συνεργάτη μας, στόν όποιο θέσαμε ύπ' όψη τό κείμενο του κ. Μ. Σαρίδη.

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΤΟΝ Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟ

Οί σκέψεις γύρω στίς επενδύσεις ξένου κεφαλαίου στήν Ελλάδα είναι τό θέμα πού άπασχολεί έδώ και άρκετό καιρό τούς κάθε λογής οικονομολόγους στήν Ελλάδα. Ο τρόπος πού γίνονται δείχνει όχι μόνο τό βαθμό ώριμότητας τού συγγραφέα, άλλα πολύ περισσότερο στήν ιδεολογική του τοποθέτηση, βασικό κλειδί της ποιότητας τούς στάθμης γιά τήν πολιτική τούς συνέπεια: πές μου πώς άσκεις τήν κριτική σου, νά σου πώ ποιός είσαι και τί ζητάς. Φυσικά στίς περισσότερες περιπτώσεις, ή χωρίς μεθοδολογία κριτική έκφυλίζεται σ' ένα άπλό σχόλιο, πού δέν δείχνει ούτε τό αντικείμενο καθαρά ούτε δίνει λύσεις.

Ένας άπό εκείνους πού άσχολούνται κριτικά με οικονομικά θέματα της Ελλάδος είναι και ό Μάριος Νικολινάκος. Σάν θεωρητικός έχει γράψει αναρίθμητες μελέτες, όπου προσπαθεί νά λάβει θέση, άνάμεσα στά άλλα, και με τίς «βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας» («ΑΝΤΙ», 26 - 27 της 6 Σεπτ. 1975). Έπειδή δέ σ' ένα άπό τά τελευταία του άρθρα («Οικονομικός Ταχυδρόμος» 1129, της 25 Δεκεμβρ. 1975) έκανε έκκληση στούς άναγνώστες του «νά κουβεντιάσουμε, νά μήν έκφράζει ό καθένας μας τίς απόψεις του ρηξικέλευθα, χωρίς άναφορά σε άλλους πού έχουν έκφρασει πάνω στό ίδιο θέμα, άποφάσισα νά κάνω μία κριτική της κριτικής του πάνω στήν ίδρυση στήν Ελλάδα μονάδας επενδυτικής άεροπλάνων. Η σκληρή γλώσσα της κριτικής δέν προτίθεται νά θέξει τόν Νικολινάκο, και δέν προέρχεται έκ τού πονηρού. Είναι καλοθέλητη.

Στή συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται γιά τήν κριτική - σχόλιο τού Νικολινάκου στό «ΑΝΤΙ» 37 της 24 Ιανουαρ. 1976, πού άφορτά στόν συσχετισμό «έλληνική πολεμική βιομηχανία και ξένο κεφάλαιο». Ο συγγραφέας, άναφερόμενος στήν ίδρυση της κρατικής

Έλληνικής Άεροπορικής Βιομηχανίας (ΕΑΒ), κατακρίνει προφανώς τήν κυβέρνηση Καραμανλή, γιάτί στή σύμβαση πού όπόγραψε με τήν εταιρία Λόκχιντ τών ΗΠΑ, ή όποία άντιπροσωπεύει και τέσσερις άλλες εταιρίες επίσης ΗΠΑ, πού θά προμηθεύουν τήν απαραίτητη τεχνολογία, α) προτίμησε τήν κοινοπραξία της Λόκχιντ και όχι μία γαλλική εταιρία,

β) στήν ύπογραφέα σύμβαση μένει ή ΕΑΒ έξαρτημένη άπό τήν τεχνολογία πού θά της χορηγεί ή κοινοπραξία της Λόκχιντ.

Αυτά τά δύο κομμάτια τού προβλήματος, τά όποία σημειώτεον ότι είναι τά συμπεράσματα πού βγαίνουν άπό τή μελέτη τού

γίγαντιαίων διαστάσεων πολυεθνικών εταιριών, τών διαφόρων κρατικών και διακρατικών χρηματοδοτικών όργανισμών, καθώς και άλλων όργανισμών προγραμματισμού και άναπτύξεως, είναι σε θέση νά έλέγχουν όλο τό κύκλωμα πρώτων ύλών, της βιομηχανικής παραγωγής και διαθέσεως τών αγαθών. Η μορφή αυτή τού καπιταλισμού, ό σημερινός ιμπεριαλισμός, όχι μόνο έλέγχει τόν τρόπο και τό είδος της παραγωγής στίς χώρες της περιφέρειας, άλλα και εφαρμόζει επιστημονικά έρευνημένους τρόπους δημιουργίας όχι μόνο οικονομικών μά και πολιτικών, ιδεολογικών κ.ά. κρίσεων, τόσο στό έσωτερικό μιάς χώρας, όσο και μεταξύ δύο ή

τους τόσο στήν καπιταλιστική περιφέρεια όσο και στή διαχωριστική γραμμή τών χωρών τού Συμφάνου της Βαρσοβίας. Κι αυτό, τό τελευταίο, περισσότερο γιά τή συγκράτησή τους αυτού παρά γιά τήν άμυντική ή επιθετική τους άξία.

Όσο γιά τήν έξαρτημένη τεχνολογία πού θά χορηγείται άπό τήν κοινοπραξία της Λόκχιντ, αυτή τήν είχαμε μάθει άπό τόν Σπ. Μονδάνο στόν Οικονομικό Ταχυδρόμο 1126, της 4.12.1975, τόν όποιο διαβάζει και ό Νικολινάκος. Φυσικά αυτό κάτω άπό τό κρατούν κοινωνικοοικονομικό σύστημα ούτε παράξενο είναι άλλα ούτε και καινούργιο. Θά 'ταν πολύ παράξενο άν δέν ήταν έτσι.

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

παραπάνω σχολίου και δέν άποτελούν καν θέσεις του, θέλουν πρώτα μία διευκρίνιση: άν μείνουν σάν έρωτήσεις, όπως τίς διατύπωσα πιο πάνω, άποτελούν τό πλαίσιο μιάς μελέτης άστικής οικονομολογίας, με συνέπεια, άφού φέρουν μία γυροβολία, νά επιστρέψουν στό τέλος της μελέτης στό σημείο έκκινήσεώς τους. Άν έχουν όμως τήν πρόθεση νά προβληματίσουν, πρέπει νά μπουν άλλως. Μπήκανε λοιπόν σωστά;

Άς δούμε πρώτα τό πρόβλημα άπό οικονομική σκοπιά. Η Ελλάδα, μία ύποανάπτυκτη χώρα της καπιταλιστικής περιφέρειας, έχει έξαρτήσει τήν οικονομική της ανάπτυξη άπό τίς επενδύσεις τού ξένου κεφαλαίου. Τούτο δέν έγινε προγραμματισμένα, άλλα είναι συνέπεια της θέσης της και τού βαθμού και τού είδους άναπτύξεως της έθνικής της τάξης, πού φρόντισε με τόν νόμο 2687/53 νά κατοχυρώσει τά ειδικά συμφέροντά της. Όμως και ό ντόπιος επενδύσεις ύπάγονται ούσιαστικά κάτω άπό τόν έλεγχο τού μονοπωλιακού κεφαλαίου τών δυτικών μητροπόλεων, οι όποιες, μέσω τών

περισσότερων χωρών. Κάτω άπ' αυτές τίς προϋποθέσεις, τό γιατί ή «γαλλική λύση (θά) ήταν γιά τά συμφέροντα τού ελληνικού λαού καλύτερη» (Νικολινάκος) είναι ένα άπό τά μυστικά τά όποία ό Νικολινάκος ούτε « και μόνο άπό οικονομικούς λόγους», τούς όποιους όμως άντώς μνημονεύει χωρίς νά παραθέτει ούτε έναν άριθμό, μπορεί νά μās εξηγήσει. Τό σπουδαιότερο όμως έδώ δέν είναι οι άριθμοί. Πού άναφέρεται ή σχέση τών πολεμικών έξοπλισμών άνάμεσα στήν Ελλάδα και τήν Τουρκία και ή θέση τους στήν καπιταλιστική περιφέρεια σε άντιδιαστολή με τήν κρίση άνάμεσά τους πού έχει προκαλέσει ή σφήνα της Κύπρου και ή προετοιμαζόμενη έναλλακτική κρίση γιά τίς πρώτες ύλες τού Αιγαίου; Στό σχήμα αυτό ή δημιουργία ψευτοβιομηχανίας έπισκευής και ίσως συναρμολογήσεως άεροπλάνων, άρμάτων κλπ. τόσο στήν Ελλάδα όσο και στήν Τουρκία είναι ή συνέπεια τών τρομερών έξοπλισμών στούς όποιους ώθούνται και οι δύο αυτές χώρες, πού κι αυτό με τή σειρά του είναι συνέπεια της θέσεως

Όμως ό Νικολινάκος έδώ έχει φαντασίες. Πού προέρχονται άπό τό ότι στό σχόλιο του λείπει τό θεωρητικό ύπόβαθρο, λείπει όμως και κάποια έστω και ύποτυπώδης λογική συνοχή. Έξάρτηση τεχνολογίας άπό τή μιά, πώληση τεχνολογίας «στά άφρικανικά κράτη» άπό τήν άλλη. Άς δει στό άρθρο τού Γιαννίτση στόν Οικονομικό Ταχυδρόμο 1133, της 22-1-1976, τά μεγέθη της τεχνολογίας πού έξάγεται άπό τήν Ελλάδα γιά τίς χώρες της Μέσης Άνατολής: «Οί ξένες επιχειρήσεις πού ήρθαν στήν Ελλάδα νά μείν άξήσαν προοδευτικά τίς εξαγωγές τους πρós τίς άραβικές περιοχές, ή συμμετοχή τους όμως στίς συνολικές εξαγωγές στήν κατεύθυνση αυτή, απέχει πολύ άπό τή συμμετοχή τους στό σύνολο τών ελληνικών εξαγωγών». Έχει όμως και χειρότερα: «Με τήν καπιταλιστική ανάπτυξη πού γίνεται στή χώρα μας», γράφει ό Νικολινάκος σχολιάζοντας τήν ίδρυση της ΕΑΒ — άλήθεια γιάτί ό Μονδάνος τήν όνομάζει ΕΒΑΥ, Έλληνική Βιομηχανία Άεροπορικού Υλικού; — εντάσσεται ή Ελλάδα,

που άνηκε μέχρι τώρα στην Περιφέρεια, στο καπιταλιστικό της «Κέντρο». Νομίζω ότι στο μέτρο του δυνατού για το σύντομο αυτό σημείωμα φάνηκε ότι αυτή η έντονη επιθυμία του Νικολινάκου μέχρι τώρα δεν εκπληρώθηκε. Τουναντίον, με το ιδρυόμενο εργοστάσιο αεροπορικού υλικού εδραιώνεται περισσότερο, άκριβώς λόγω της πρόσθετης εξάρτησης που δημιουργεί στον τομέα των στρατιωτικών εξοπλισμών, που κι αυτοί διέπονται από τους κανόνες της καπιταλιστικής συσσώρευσης και του κέρδους.

Το σχόλιο του Νικολινάκου, ιδωμένο πίσω από την πρόθεσή του, με τη στήλη του «να ξεκαθαρίσει» όρισμένα ζητήματα που μπλέκονται και συγχίζονται κατά τη γνώμη (του) στη σκέψη εκείνων που ασχολούνται με τα οικονομικά της 'Ελλάδας» («ΑΝΤΙ» 27 - 26 της 6 Σεπτ. 1975), δεν ξεκαθάρισε τη σχέση ξένου κεφαλαίου και γενικότερης ανάπτυξης της 'Ελλάδας. Ακόμη και ο τίτλος του, «έλληνική πολεμική βιομηχανία και ξένο κεφάλαιο», αφήνει άνοιχτο το τί είδους σχέση δημιουργείται ανάμεσα σ' αυτή τη βιομηχανία και το ξένο κεφάλαιο, που θα είχε την ανάλογη επίπτωση στην έλληνική οικονομία. Η άπλη διαπίστωση ότι «η ανάληψη κατασκευής της ΕΑΒ από το αμερικανικό κεφάλαιο σημαίνει ΝΑΤΟ» δεν άρκει. Ποιός θα άμφισβητούσε ότι οι ξένες επενδύσεις δημιουργούν εξάρτηση της χώρας από το δυτικό κεφάλαιο; Σε ποιόν «δημιουργούνται ψευδαισθήσεις» για το ποιός έλέγχει τη χώρα; Μήπως αυτές τις ψευδαισθήσεις για το ότι ξαφνικά μπήκαμε στο Κέντρο του καπιταλισμού, όπου όμως δεν μας δέχονται σαν συναδέλφους (βλέπε και την άποφαση των Βρυξελλών της 30.1.1976), τις πωλήσεις τεχνολογίας στους 'Αραβες κλπ. κλπ. τις έχει ο Νικολινάκος ο ίδιος; 'Αν είναι έτσι, τότε θα ήθελα να πω ότι δεν κατάφερε ούτε αυτές να μας τις δώσει σε μια σωστή δομή, μ' ένα μίνιμουμ λογικής συνέπειας. Κι αυτή άκριβώς λείπει απ' το σχόλιό του. 'Όσο για τον ιδεολογικό «άερα» που τόν διαπνέει, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλε, δεν μπόρεσα να προσδιορίσω την κατεύθυνσή του.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΑΡΙΔΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ

Παίρνοντας την παραπάνω κριτική διάβασα και ξαναδιάβασα το κείμενό μου στο τεύχος 37 της 24 Γενάρη, για να δω τέλος πάντων πόσο στο κείμενο αυτό έλεγε «και κάποια έστω και υποτυπώδης λογική», «ένα μίνιμουμ λογικής συνέπειας», σύμφωνα με την κριτική του Μανώλη Σαρίδη. Δεν ξέρω, αν δεν καταλαβαίνω πια, αλλά δεν βρήκα έλλειψη λογικής συνοχής. 'Αν επρόκειτο να ξαναγράψω το κείμενο αυτό μέσα στο πλαίσιο των σημειώμάτων πάνω σε οικονομικά θέματα που

γράφω στο «ΑΝΤΙ» φύλλο παρά φύλλο, δεν θα άλλαξα ούτε ένα κόμμα.

Επειδή ο συγγραφέας του κριτικού σημειώματος έτυχε να είναι μαθητής μου δυο ή τρία έξάμηνα στο 'Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Δυτικού Βερολίνου, σκέφτηκα αν θα έπρεπε να κάνω τον κόπο να άπαντήσω, μόνο και μόνο για την κακοπιστία του που την κρύβει στην άρχη με μια ρητή δήλωση καλοπιστίας. Γιατί μετά μιλάει για «έντονη επιθυμία» μου να ένταχθεί η 'Ελλάδα στο καπιταλιστικό «Κέντρο» που «μέχρι τώρα δεν εκπληρώθηκε» καθώς και για «ψευδαισθήσεις» που έχω «για το ότι ξαφνικά μπήκαμε στο Κέντρο του Καπιταλισμού». Δεν ξέρω τί νόημα έχουν οι ύπαιθυμοί αυτοί. Τους παραβλέπω όμως παρ' όλα αυτά.

Δεν ξέρω πόσο προσεκτικά διάβασε το κείμενό μου ο έπιστολογράφος. Θυμάμαι πάντως πως είχαμε δυσκολίες να συνεννοηθούμε και σε ένα σημινάριο πάνω στον έλληνικό καπιταλισμό όπου μετά από μιάς ώρας κουβέντα δεν είχαμε καταλάβει τελικά τί ήθελε να μας πει. 'Όπωσδήποτε το κύριο έπιχείρημά μου στο κείμενο που άποτελεί αντικείμενο κριτικής είναι πως η ανάπτυξη πολεμικής (!) βιομηχανίας στην 'Ελλάδα δεν άποτελεί το μεγάλο γεγονός (!) αλλά βρίσκεται μέσα στο πλαίσιο της ύποτελειας που χαρακτηρίζει τον έλληνικό χώρο. Η τεχνολογική εξάρτηση της βιομηχανίας αυτής από το καπιταλιστικό κέντρο είναι άπλως ένδεικτική, δεν άποτελεί το δεύτερο κύριο ερώτημα, όπως το βλέπει ο έπικριτής μου.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό εξακολουθώ να υποστηρίζω πως στη διαλεκτική σχέση που χαρακτηρίζει στη συγκεκριμένη φάση που περνάμε τα έλληνικά δεδομένα, η ανάπτυξη πολεμικής βιομηχανίας, κατά την έκταση που άποφασίζεται από τη συγκεκριμένη κυβέρνηση σαν αναγκαία, σε συνεργασία με το γαλλικό κεφάλαιο ήταν πιο ώφέλιμη για τον έλληνικό λαό, γιατί άκριβώς ο γαλλικός παράγοντας μέσα στο πλαίσιο των σχέσεων της Δύσης είναι ο παράγοντας που δημιουργεί προβλήματα και αντιθέσεις. 'Ο κριτικός μου θα πρέπει να έχει μάθει, τουλάχιστον αν όχι από έμένα, από άλλους δασκάλους τον στο Πανεπιστήμιο, πως το κεφάλαιο δεν είναι ούτε έναιο, ούτε μονολιθικό, αλλά χαρακτηρίζεται κι αυτό από αντιθέσεις, αντιθέσεις συμφερόντων συγκεκριμένες. Και στο πλαίσιο μιάς στρατηγικής για άνεξαρτησία οι αντιθέσεις στο στρατόπεδο του αντιπάλου άποτελούν το μοχλό που όταν τον χρησιμοποιήσει κανείς κατάλληλα, όδης σε θετικά πλεονεκτήματα ως προς την εφαρμογή της στρατηγικής. Στο σημείο αυτό ρητά λέω πως δεν είχα νόυμερα για μια άνάλυση των έξοδων-έσόδων των δυο λύσεων, μά λέω κάτι πιο ουσιαστικό, πως κι αν είχα, κι αν η γαλλική λύση «οικονομικά» ήταν πιο δυσμενής, πάλι συνέφερε από πολιτική άποψη από τη λύση που προτιμήθηκε.

Δεν βλέπω που βρίσκεται η έλλειψη λογικής συνοχής, όταν λέω πως εμείς τεχνολογικά σε μια τέτοια βιομηχανία — και βασικά σε κάθε βιομηχανία — εξαρτιόμαστε από το κέντρο, κι από το άλλο μέρος μιλώ για εξαγωγή τεχνολογίας στα άφρικανικά κράτη. Αυτή είναι η λογική του κεφαλαίου, που την έτικαλείται και ο ίδιος ο έπικριτής μου.

'Όσο για το αν η 'Ελλάδα γίνεται κομμάτι του κέντρου, και στο έπικρινόμενο γραφτό μου και σε σειρά άλλη από άλλα κείμενά μου, το έχω εκφράσει σαν τάση, σαν φαινόμενο δυναμικό, όχι σαν τελειωμένη διαδικασία. Και το υποστηρίζω και τώρα, γιατί αυτό έχει συγκεκριμένες πολιτικές συνέπειες. 'Ενώ η άκριτη θέση πως άποτελούμε μια περιφέρεια κι εμείς δείχνει βέβαια πως ο έπικριτής μου έμαθε καλά τις νέες θεωρίες, δεν μπόρεσε όμως ακόμη να τις άφομοιώσει έτσι ώστε να προσπαθήσει να δεί και τις διαφοροποιήσεις που γίνονται και σε άλλους χώρους, αλλά και συγκεκριμένα και στον έλληνικό. Και τούτο, κατά την έκταση που γίνεται βάση για πολιτικά συμπεράσματα, είναι τρομερό, ως προς τις συνέπειες που μπορεί να έχει. 'Η ένταξη μας στο κέντρο δεν άποτελεί δυστυχώς ούτε καν ψευδαίσθηση, αλλά πραγματικότητα που εξέλισσεται δυναμικά, όσο κι αν

αυτό είναι αντίθετο προς τις έπιθυμίες πολλών από μας.

Τέλος, και μία κουβέντα για τους εξοπλισμούς. Δεν συζητήσα το θέμα των εξοπλισμών θεωρητικά. Ξεκίνησα από τη συγκεκριμένη κατάσταση, ότι η Τουρκία εξοπλίζεται, άσχετα από ποιόν, και είναι έπόμενο — είτε το θέλουμε είτε όχι — πως προκύπτει μια άνάγκη εξοπλισμών και για την 'Ελλάδα. Κι έλπα στο σημείο αυτό πως μας συμφέρει να άγοράσουμε τα όπλα που θέλουμε και την πολεμική τεχνολογία από τη Γαλλία, μια και πρέπει να τα άγοράσουμε, και συγκεκριμένα για τους λόγους που άνάφερα πιο πάνω.

'Όσο για τον «ιδεολογικό άερα», δεν καταλαβαίνω από ποιά μεριά έρχεται η κριτική του συμπαθούς κατά τα άλλα έπικριτού μου, μια και ο ίδιος ούτε την ιδεολογική του βάση δίνει ούτε το «θεωρητικό του υπόβαθρο», έτσι ώστε τελικά δεν έχω καταλάβει γιατί έκανε την κριτική. Μήπως δεν κατάφερε ο ίδιος «ένα μίνιμουμ λογικής συνέπειας»; Πάντως τον ευχαριστώ που, όπως φαίνεται, με διαβάζει συστηματικά. 'Ελπίζω να μην έπηρεάστηκε από το πολύ διάβασμα των κειμένων μου στην έλλειψη «έστω και ύποτυπώδους λογικής συνοχής» στο σημείωμά του.

Βερολίνο, 24.2.1976

ΜΑΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ

ΔΕΝ ΠΑΕΙ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΙ "CHIRANA"

Ιosif

**Οδοντιατρικά και Ιατρικά μηχανήματα
CHIRANA - ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ**

Γενικοί Άντιπρόσωποι για την Έλλάδα
ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ & ΥΙΟΙ Ε.Π.Ε.
Χαλκοκονδύλη 13 Άθήνα, Τηλ. 536029

Διάθεση για τη Β. Έλλάδα
ΟΔΟΝΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Π.Ε.
Βασ. Ήρακλείου 28Α, Θεσσαλονίκη, Τηλ. 276608

κυκλοφορεί

F. CHATELET
E. PISIER KOUCHNER
J.M. VINCENT

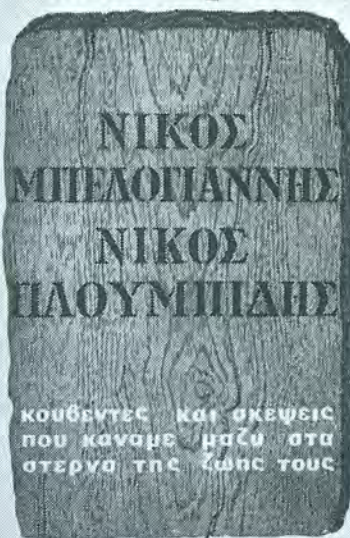
ΟΙ ΜΑΡΞΙΣΤΕΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1 οί μεταμορφώσεις της
επανάστασης

Εξάντας

έκδόσεις 'Εξάντας

κουλη ζαμπασα

ΔΩΡΙΚΟΣ

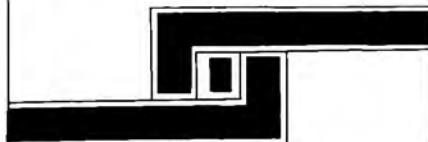
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 2-4
ΤΗΛ. 629.675 ΑΘΗΝΑΙ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΘΕΜΑΤΑ

μαριος
νικολινακος

ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΑΝΩ
ΣΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ

ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ

‘Ο Κινέζικος Δρόμος για τὸ Σοσιαλισμὸ

Ε.Λ. Γουίλραϊτ καὶ Μπρούς ΜακΦαρλέϊν
μετ. Πρόλογο τῆς Τζόαν Ράιντ

Έκδόσεις «ΚΥΤΤΑΡΟ» τηλ. 713.604

Φοιτητές ταξιδεύετε μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΙΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σε
αεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν από τά γραφεία μας
- Έκδίδουμε την
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' δρόμος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7, τηλ. 605501, ΑΘΗΝΑ
ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 141, τηλ. 4116530, ΠΕΙΡΑΙΑΣ